

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КОНОВАЛОВ Денис Олегович

УДК 355.233.2:796/799(477)(043)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ
СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

011 – «Освітні, педагогічні науки»

01 – «Освіта/Педагогіка»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Денис КОНОВАЛОВ

Наукові керівники: ЯГУПОВ Василь Васильович, доктор педагогічних наук,
професор

ЯРМАК Олена Миколаївна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент

КИЇВ – 2024

АНОТАЦІЯ

Коновалов Д. О. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки». – Національний університет оборони України, Київ, 2024.

Дисертацію присвячено теоретико-експериментальному вирішенню наукового завдання, що полягає у формуванні фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ (далі – майбутні офіцери) у процесі військово-професійної підготовки у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ).

Проведено наукову розвідку з з'ясування стану дослідженості проблеми формування фізичної готовності майбутніх фахівців у психолого-педагогічній теорії та практиці на основі системного, компетентнісного, суб'єктно-діяльнісного і контекстного методологічних підходів до її формування та обґрунтовано сутність і зміст базового поняття «фізична готовність майбутнього офіцера Сухопутних військ (далі – СВ)» як фізичний стан військового професіонала, що дає йому змогу успішно виконувати бойові та інші військово-професійні завдання за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у тому числі безпосередньо управлінської діяльності.

Обґрунтовано *компоненти фізичної готовності майбутніх офіцерів СВ Збройних сил (далі – ЗС) України до військово-професійної діяльності.* Зокрема, такі:

ціннісно-мотиваційний (ціннісне ставлення майбутнього офіцера до обраного військового фаху, до ЗС України та сприйняття самого себе як суб'єкта військово-професійної діяльності, що визначає його цінності, потреби, мотиви і мотивацію до формування своєї фізичної готовності до військово-професійної діяльності як суб'єкта військового управління на

тактичній ланці військового управління);

когнітивний (професійні контекстні знання в сфері військово-професійної діяльності, теоретичні та практичні знання з різних прикладних форм, методів і засобів формування своєї фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності у механізованих військах СВ як її суб'єкта у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ);

поведінково-діяльнісний (фізичні навички, уміння та здатності майбутнього офіцера, що забезпечують сформованість його фізичної підготовленості та готовності до успішної військово-професійної діяльності у СВ як суб'єкта військового управління у механізованих військах СВ);

індивідуально-психічний (професійно-прикладні фізичні якості, зокрема різні види витривалості – загальна фізична, психофізична, статична, сила м'язів спини і ніг);

суб'єктний (професійна суб'єктність, відповідальність і рефлексивність, як суб'єктної підвалини формування фізичної готовності до успішної військово-професійної діяльності у СВ як суб'єкта військового управління у механізованих військах СВ).

Здійснено педагогічне моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності, результатом якого є відповідна педагогічна модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у ВВНЗ. Модель спроектовано з таких блоків:

цільово-методологічного (містить мету і підпорядковані їй основні завдання щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів відповідно до провідних положень системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ як суб'єктів військового управління у механізованих військах);

змістовного (містить зміст формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у механізованих військах, що

проявляється в її основних компонентах, тобто це теоретичні та практичні знання про цілі, теоретичні та практичні знання про фізичну готовність офіцера та методи, методики та засоби її формування);

суб'єктного (описує процес взаємодії суб'єкта викладання – викладача (-ів) і суб'єкта навчальної діяльності – курсанта (-ів); методично-процесуального (відображає методичну послідовність формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності, методи, методичні прийоми, засоби та методику її формування у ВВНЗ);

методично-процесуального (сукупність різноманітних організаційних форм фізичного виховання, військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів, контекстні методи, практичні вправи та засоби, які спроектовані в методику формування їх фізичної готовності; основні етапи методики – діагностувально-мотиваційний, поведінково-діяльнісний і результативний);

результативного (містить критерії і показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів; рівні її сформованості – низький, достатній, середній, високий).

Визначено критерії та показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності:

ціннісно-мотиваційний (цінності здорового способу життя та військової служби, мотивація до формування фізичної готовності як суб'єкта військово-професійної діяльності в механізованих військах);

інтелектуальний (знання про здоровий спосіб життя; теоретичні та практичні знання щодо фізичної підготовленості і готовності як майбутнього офіцера – суб'єкта військово-професійної діяльності в механізованих військах; знання методичних прийомів, методик і засобів формування та підтримання фізичної готовності як майбутнього суб'єкта військового управління в тактичній ланці військового управління);

діяльнісний (фізичні навички, вміння та здатності, які складають поведінково-діялісну підвалину фізичної готовності майбутнього офіцера до військово-професійної діяльності в механізованих військах: здатність

виконати загальну контрольну вправу на єдиній смузі перешкод (ЗКВ 400 м), марш-кидок на 5 (10) км, вести рукопашний бій);

психологічний (прояв професійно-важливих фізичних якостей майбутнього офіцера – сили, швидкості, спритності, різних видів витривалості як військового професіонала механізованих військ і суб'єкта тактичної ланки військового управління);

суб'єктний (професійна суб'єктність, відповідальність, самооцінювання, рефлексивність майбутнього офіцера механізованих військ як суб'єкта формування своєї фізичної готовності у ВВНЗ).

Результати констатувального етапу експерименту продемонстрували переважно низький рівень сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів, зокрема маємо низький рівень мотивації до обраного фаху, відсутність розуміння сутності й ролі фізичної готовності як майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності, педагогічної моделі формування у них фізичної готовності у ВВНЗ. Аналіз, узагальнення та систематизація його результатів дало змогу виокремити та сформулювати педагогічну модель, яка позитивно впливає на цілеспрямоване формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності.

За результатами формувального етапу педагогічного експерименту з'ясовано позитивну динаміку сформованості фізичної готовності у майбутніх офіцерів. Для підтвердження достовірності експериментальних даних використано Т-критерій Вілкоксона для пов'язаних вибірок (для порівняння двох рядів вимірювань, проведених на тій самій групі досліджуваних осіб у різні періоди часу). Цей критерій є непараметричним. Значення Т-критерію Вілкоксона підтверджують статистичну достовірність результативності запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів в їх військово-професійну підготовку в ВВНЗ.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в такому:

– *вперше*: здійснено педагогічне моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності, результатом якого стало проєктування моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів в процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ; вона спроектована з цільово-методологічного, змістовного, суб'єкт-суб'єктного, методично-процесуального та оцінно-результативного блоків формування їх фізичної готовності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

– обґрунтовано поняття «фізична готовність майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ» як їх фізичний стан як військових професіоналів, що дає їм змогу успішно виконувати бойові та інші військово-професійні завдання за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою та стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у тому числі безпосередньо управлінської діяльності;

– *удосконалено*: контекстну методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ як сукупність провідного принципу (принцип контекстності формування їх фізичної готовності як суб'єктів військового управління в механізованих військах СВ ЗС України), основних етапів, організаційних форм, методів, видів навчальних занять, методичних прийомів, способів і засобів цілеспрямованого формування їх фізичної готовності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ як майбутніх суб'єктів військово-професійної діяльності;

– критерії і показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності в процесі їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ; удосконалення здійснено доповненням новими критеріями (ціннісно-мотиваційним, психологічним і суб'єктним) й показниками діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів з урахуванням специфіки та характеру їх військово-професійної діяльності в механізованих військах та її фізичного аспекту.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у

впровадженні моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів в військово-професійну підготовку майбутніх офіцерів у системі вищої освіти.

Ключові слова: готовність, фізична готовність, військово-професійна підготовка, майбутні офіцери механізованих військ, педагогічне моделювання, методика формування, модель, військово-професійна діяльність, формування, критерії та показники діагностування, педагогічний експеримент, вищий військовий навчальний заклад.

ABSTRACT

Konovalov D. O. Formation of physical readiness in future officers of future Land Forces officers in higher military educational institutions for professional activity. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in specialty 011 – "Educational and pedagogical sciences". – National University of Defense of Ukraine, Kyiv, 2024.

The dissertation is devoted to the theoretical and experimental solution of the scientific task, which is the formation of physical readiness of future officers of the land forces in the process of military professional training at higher military educational institutions.

On the basis of systemic, competence, subjective-activity and contextual methodological approaches, a scientific study was carried out to clarify the state of research on the problem of forming the physical readiness of future specialists in psychological and pedagogical theory and practice. The essence and content of the basic concept of «physical readiness of a future Land Forces officers» is the physical condition of a military professional, which allows him to successfully perform combat and other military professional tasks in accordance with the requirements of modern combat, to withstand physical exertion of military professional, including direct managerial activities.

We have substantiated *the components of physical readiness of future officers of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine for military and professional activities*. They are as follows:

value-motivational (value attitude of the future officer to the chosen military speciality, to the Armed Forces of Ukraine and perception as a subject of military professional activity, which determines his values, needs, motives and motivation to form his physical readiness for military professional activity as a subject of military management at the tactical level of military management);

cognitive (professional contextual knowledge in the field of military and professional activity, theoretical and practical knowledge about different forms,

methods and means of forming physical fitness and readiness for military and professional activity in mechanised troops, acquired in the process of acquiring military and professional education in higher education institutions);

activity-behavioural (physical skills, abilities and capabilities of the future officer that ensure the formation of his physical condition and readiness for successful military and professional activity in the Armed Forces as a subject of military management in the mechanised forces of the Armed Forces);

individual and mental (professionally applied physical qualities, in particular, various types of endurance - general physical, psychophysical, static, back and leg muscle strength);

subjective (professional subjectivity, responsibility and reflexivity for the formation of physical readiness for successful military-professional activity in the Armed Forces as a subject of military management in the mechanised forces of the Armed Forces).

We have carried out pedagogical modelling of the formation of physical readiness of future officers for military and professional activities. The result is a pedagogical model of the formation of physical readiness of future officers for military professional activity in higher military education institutions. The model consists of the following blocks:

target-methodological (contains the goal and main tasks for the formation of physical readiness of future officers in accordance with the leading provisions of the systemic, competence, contextual and subject-activity methodological approaches to their military professional training in higher military educational institutions as subjects of military management in mechanised forces);

content (contains the content of the formation of physical readiness of future officers for military professional activity in mechanised forces, theoretical and practical knowledge about the goals, theoretical and practical knowledge about the physical readiness of the officer and methods, techniques and means of its formation);

subjective (describes the process of interaction between the teacher(s) and the cadet(s);

methodological and procedural (reflects the sequence of formation of physical readiness of future officers for professional activity, methods, methodological techniques, means and methods of its formation in higher education institutions);

methodological and procedural (a complex of various organisational forms of physical education, military and professional training of future officers, contextual methods, practical exercises and means that are designed into the method of forming their physical readiness; the main stages of the method are diagnostic and motivational, behavioural and activity and resultant);

resultant (contains criteria and indicators for diagnosing the formation of physical readiness of future officers; levels of its formation - low, sufficient, medium, high).

We have identified criteria and indicators for diagnosing the formation of physical readiness of future officers for professional activity:

value-motivational (values of a healthy lifestyle and military service, motivation to form physical readiness as a subject of military professional activity in mechanised troops);

intellectual (knowledge of healthy lifestyle, theoretical and practical knowledge of physical condition and readiness as a future officer - a subject of military professional activity in mechanised forces; knowledge of methodological techniques, methods and means of forming and maintaining physical readiness as a future subject of military management in the tactical level of military management);

activity (physical skills, abilities and capabilities, the ability to perform a general control exercise on a single obstacle course (400 m), a march 5 (10) km and hand-to-hand combat);

psychological (display of professionally important physical qualities of the future officer - strength, speed, agility, various types of endurance);

subjective (professional subjectivity, responsibility, self-esteem, reflexivity of the future officer of mechanised troops as a subject of forming his physical readiness in higher military educational institutions).

The results of the ascertaining stage of the experiment showed a mostly low level of physical readiness of future officers, for example, there is a low level of motivation for the chosen speciality, lack of understanding of the essence and role of physical readiness as future officers for military and professional activities, pedagogical model of forming their physical readiness in higher military educational institutions. The analysis, generalisation and systematisation of its results made it possible to identify and develop a pedagogical model that has a positive impact on the formation of physical readiness of future officers for military and professional activities.

We found out the positive dynamics of the formation of physical readiness in future officers based on the results of the formative stage of the pedagogical experiment. The Wilcoxon T-test was used to confirm the reliability of the experimental data. This criterion is non-parametric and is used for related samples (to compare two sets of measurements conducted on the same group of subjects in different periods of time). The values of Wilcoxon's T-test confirm the statistical reliability of the effectiveness of the implementation of the pedagogical model of forming the physical readiness of future officers in their military and professional training in higher military educational institutions.

The scientific novelty of the research results is as follows:

for the first time: pedagogical modelling of the formation of physical readiness of future officers for military professional activity was carried out, the result is the design of a model for the formation of physical readiness of future officers in the process of military professional training in higher military educational institutions; it is designed from the target-methodological, content, subject-subject, methodological-procedural and evaluation-resultant blocks of formation of their physical readiness in the process of military professional training in higher military educational institutions;

the concept of 'physical readiness of future officers of mechanised units of the Land Forces' as a physical condition of military professionals, which allows them to successfully perform combat and other military professional tasks in accordance with the requirements of modern combat and to withstand physical exertion of military professional, including direct managerial activities, is substantiated;

improved: the contextual method of forming the physical readiness of future officers in the process of military professional training in higher military educational institutions as a set of the leading principle (the idea of contextuality of forming their physical readiness as subjects of military management in the mechanised troops of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine), the main stages, organisational forms, methods, types of classes, methods, ways and means of purposeful formation of their physical readiness in the process of military professional training in higher military educational institutions as future subjects of military management;

criteria and indicators for diagnosing the formation of physical readiness of future officers for military and professional activities in the process of their military and professional training in higher education institutions; the improvement was carried out taking into account the specifics and character of their military and professional activities in mechanised troops and its physical aspect, as well as supplementing with new criteria (value-motivational, psychological and subjective) and indicators for diagnosing the formation of physical readiness of future officers.

The practical significance of the obtained results of the study is the implementation of the model of formation of physical readiness of future officers in the military-professional training of future officers in the higher education system.

Keywords: readiness, physical readiness, military professional training, future officers of mechanised troops, pedagogical modelling, method of formation, model, military professional activity, formation, criteria and indicators of diagnostics, pedagogical experiment, higher military educational institution.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Колективна монографія:

1. Коновалов Д. О. Критерії та показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *The history of formation and modern development of pedagogy and psychology* : collective monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 322–337. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-245-6-14>.

Навчально-методичний посібник:

2. Коновалов Д. О. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ Збройних сил України до військово-професійної діяльності : навч.-метод. посіб. Житомир : «Євро-Волинь», 2024. 106 с.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

3. Коновалов Д. О. Проблема формування фізичної готовності майбутніх фахівців у психолого-педагогічній теорії. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2022. № 10. P. 28–32. (Наукометричні бази даних: *Index Copernicus International* і *Google Scholar*). URL: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2022-263X102-07>.

4. Коновалов Д. О. Статистичний аналіз та обґрунтування результатів педагогічного експерименту щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Молодь і ринок*. 2024. № 1(221). С. 121–132. (Наукометричні бази даних: *Google Scholar*; *Polish Scholarly Bibliography (PBN)*; *ERIH PLUS*; *Index Copernicus*). URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298588>.

5. Коновалов Д. О., Ягупов В. В. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених

Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. 2024. Вип. 71, т. 3. С. 320–330. (Наукометричні бази даних: *Index Copernicus International*). URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-52>.

6. Коновалов Д. О., Ягупов В. В. Модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до військово-професійної діяльності в процесі військово-професійної підготовки. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2023. № 2 (48). С. 331–342. (Наукометричні бази даних: *Index Copernicus Journals Master List*; *CrossRef*; *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*; *Google Scholar (Google Академія)*; *ResearchGate*). URL: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2023-48/331-342>.

7. Коновалов Д. О., Ягупов В. В. Сутність і зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2022. № 1 (45). С. 283–294. (Наукометричні бази даних: *Index Copernicus Journals Master List*; *CrossRef*; *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*; *Google Scholar (Google Академія)*; *ResearchGate*). URL: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2022-45/283-294>.

8. Коновалов Д. О. Methods of conduct of a formal experiment for studying the state of formation of the physical readiness of future officers for military-professional activities. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки* : науковий журнал. 2023. Вип. 3 (114). С. 89–104. (Наукометричні бази даних: *Ulrich's Periodicals Directory (#)*; *CiteFactor ma Index Copernicus International* і *Google Scholar*). URL: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.3\(114\).2023.89-104](https://doi.org/10.35433/pedagogy.3(114).2023.89-104).

9. Konovalov D., Ternovyi O. The current conditions of the physical readiness of armoured infantry future officers of the Army for professional activities. New York. TK Meganom LLC. *Innovative Solutions in Modern Science*. 2023. № 2 (57). P. 38–57. (Наукометричні бази даних: *Core*; *Worldcat*; *Bielefeld Academic Search Engine*; *Researchbib*; *Citefactor*; *Google Scholar*). URL: [https://doi.org/10.26886/2414-634X.2\(57\)2023.3](https://doi.org/10.26886/2414-634X.2(57)2023.3).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Коновалов Д. О. Критерії та показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Eurasian scientific discussions* : Proceedings of 8th International scientific and practical conference (Barcelona, 29-31 august 2022) / Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain, 2022. С. 171-177. URI: sci-conf.com.ua.

11. Коновалов Д. О. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження)* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20 березня 2024 р.) / Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2024. С. 76–80. URI: https://iod.gov.ua/content/events/58/v-vseukrayinska-mizhgaluzeva--naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-nacionalna-nauka-i-osvita-v-umovah-viyni-rf-proti-ukrayini-ta-suchasnih-civilizaciynih-viklikiv_publications.pdf?1713769295.9606.

12. Коновалов Д. О. Модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до військово-професійної діяльності в процесі військово-професійної підготовки. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали VII міжнародної науково-практичної онлайн конференції (м. Київ, 24 листопада 2023 р.) / Національний університет оборони України. Київ : НУОУ, 2021. С. 44–47. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D1%84%D1%96%D0%B7%D0%BE.pdf>.

13. Коновалов Д. О. Проблема формування фізичної готовності майбутніх фахівців у психолого-педагогічній теорії. *Традиції та новації у сфері педагогіки та психології* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 04–05 лют. 2022 р.) / Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2022. С. 22–25. URL: http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12744/1/%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B4%D1%8E%D0%BA_%D0%9A%D1%83%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%86%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf.

14. Коновалов Д. О. Сутність і зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 24 червня 2022 р.) / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. С. 111–114. URI: <https://hdl.handle.net/11300/18037>.

15. Коновалов Д. О. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ Сухопутних військ до професійної діяльності. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної освіти в умовах транснаціональних інноваційних змін* : матеріали XXVII міжнародної науково-теоретичної конференції (м. Бар, 27 квітня 2023 р.) / «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» / За заг. ред. М. Мороз, Ю. Ївженка. Бар : РВД КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», 2023. С. 57–59. URI: [ЗБІРНИК ТЕЗ БАР конференція 27.04.2023 остаточно.pdf - Google Диск](#).

16. Петрачков О. В., Коновалов Д. О. Критерії та показники оцінювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ Сухопутних військ до професійної діяльності. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху*

євроатлантичної інтеграції України : матеріали VI міжнародної науково-практичної онлайн конференції (м. Київ, 25 листопада 2022 р.) / Національний університет оборони України. Київ : НУОУ, 2022. С. 47–51. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/11480/1/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%206%20%D0%9C%D0%9D%D0%9F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80_%D0%BE%D1%81%D1%82.pdf.

17. Ягупов В. В., Коновалов Д. О., Чепурний В. А. Компоненти фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. онлайн конф. (м. Київ, 25 листоп. 2021 р.) / НУОУ Київ, 2021. С. 44–47. URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/conf_ifksot_211124.pdf.

18. Ягупов В. В., Коновалов Д. О. Фізична готовність майбутніх офіцерів Сухопутних військ. *Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки військового професіонала у глобалізованому світі* : матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 11 листопада 2021 р.) / НУОУ Київ, 2021. С. 333–334. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/konf-21-11-11-zb-npk.pdf>.

19. Ягупов В. В., Коновалов Д. О. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Збройних сил України до професійної діяльності. *Актуальні проблеми розвитку службово-прикладних, традиційних та східних одноборств* : матеріали XV міжнародної науково-методичної конференції, присвяченої пам'яті доктора педагогічних наук, професора Бізіна Віктора Петровича (м. Харків, 30 листопада 2021 р.) / МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ, Науковий парк «Наука та безпека». Харків, 2021. С. 142–144. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ba346553-bcc2-4b03-ab61-6ae6f90fb38f/content>.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ ВИМІРЮВАННЯ, СКОРОЧЕНЬ	21
ВСТУП	22
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ДО ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	32
1.1. Проблема формування фізичної готовності майбутніх фахівців у психолого-педагогічній теорії	32
1.2. Сутність і зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ Сухопутних військ до військово-професійної діяльності	47
1.3. Загальна методика дисертаційного дослідження	63
Висновки до першого розділу	74
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ МЕХАНІЗОВАНИХ ВІЙСЬК ДО ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВВНЗ	77
2.1. Теоретичні основи педагогічного моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ	77
2.2. Модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності	81
2.3. Контекстна методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності ..	93
2.4. Критерії і показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності	115

Висновки до другого розділу	130
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ МЕХАНІЗОВАНИХ ВІЙСЬК ДО ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	134
3.1. Методика експериментального дослідження формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності методом педагогічного моделювання	134
3.2. Статистичний аналіз та обґрунтування результатів педагогічного експерименту щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності ..	141
3.3. Методичні рекомендації щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності методом педагогічного моделювання	184
Висновки до третього розділу	194
ВИСНОВКИ	198
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	203
ДОДАТКИ	231
Додаток А Ціннісно-мотиваційний критерій	231
Додаток Б Інтелектуальний критерій	237
Додаток В Суб'єктний критерій	258
Додаток Г Динаміка рівнів сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ за кожним компонентом	270
Додаток Д Результати вимірювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ в ЕГ до та після впровадження педагогічної моделі її формування	273
Додаток Е Результати вимірювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів у КГ до та після проведення	

педагогічного експерименту (без застосування педагогічної моделі	274
Додаток Ж	275
Додаток И	279
Додаток К	282
Додаток Л	286
Додаток М	290
Додаток Н Список опублікованих праць за темою дисертації.....	293
Додаток П Відомості про апробацію результатів дисертації Міжнародні науково-практичні конференції, семінари та форуми	299
Додаток Р Акти впровадження	302

**ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ
ВИМІРЮВАННЯ, СКОРОЧЕНЬ**

ВВНЗ	– вищий військовий навчальний заклад
ЗВО	– заклад вищої освіти
ЗС	– Збройні сили
ЕГ	– експериментальна група
КГ	– контрольна група
майбутні офіцери	– майбутні офіцери Сухопутних військ Збройних сил України
МО	– Міністерство оборони
НУОУ	– Національний університет оборони України
СВ	– Сухопутні війська
у т.ч.	– у тому числі

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблема професійної підготовки майбутніх офіцерів для сектору безпеки та оборони України залишається актуальною в педагогічній теорії і практиці, особливо в умовах відбиття ЗС та іншими військовими формуваннями України російської агресії. Період набуття військово-професійної освіти курсантами у ВВНЗ є принципово важливим етапом їх професійного формування як військового фахівця та становлення суб'єктами військово-професійної діяльності. У цей час відбувається професійна адаптація – формування майбутніх офіцерів як суб'єктів військово-професійної діяльності, побудова нового режиму навчальної та службової діяльності, відпочинку, збалансування психічного і фізичного навантаження тощо.

Аналіз, систематизація та узагальнення результатів наукових пошуків показують, що вітчизняні і зарубіжні науковці досліджують формування та розвиток професійно важливих якостей фахівців, у тому числі (далі – у т.ч.) фізичних, психічних, психофізіологічних, психофізичних. Підґрунтям для формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ слугували наукові розвідки з таких наукових напрямів:

– педагогічного (Н. Вербин [16], С. Жембровський [28], Л. Іващенко [30], Л. Олійник [81], О. Петрачков [90], В. Рахманов [109, 111], В. Свистун [116; 118-121], А. Сущенко [130], О. Торічний [131], В. Фотинюк [139], В. Ягупов [148; 162] та ін.);

– психологічного (Н. Агаєв [1; 2], С. Мул [77], Л. Олійник [84], В. Осьодло [88; 86], В. Свистун [118], В. Шемчук [142; 144], В. Стасюк [126], В. Ягупов [150], J. Jackson [182], M. Kassim, R. Mokhtar [183] та ін.);

– фізичного (Є. Анохін [5], В. Ареф'єв [8], Н. Вербин [16], С. Глазунов [19], С. Жембровський [26], Т. Круцевич [66], Д. Кисленко [34; 35; 134], О. Петрачков [91; 92], К. Пронтенко [103; 104; 180; 184], С. Романчук [114], О. Старчук, В. Пронтенко, Д. Барковський, М. Родіонов, М. Краснопольський,

Є. Корак [125], О. Торічний [131], V. Prontenko [191], S. Dyrstad, R. Soltvedt, J. Hallen [178] та ін.);

– психофізіологічного (О. Басв [10], В. Вінтоняк [17], В. Кальниш [32], О. Кокун [38; 39], Г. Коробейніков [50], М. Корольчук [57; 58], В. Лизогуб [69], О. Луценко [73], Л. Пилипей [94; 95] D. Costill [198] та ін.);

– психофізичного (О. Гусак [22], С. Залкін [29], С. Костів [60; 61; 62], К. Пронтенко [108], О. Федченко, Ю. Корнійчук, О. Крук [138], М. Макаренко [74], В. Пічурін [96], V. Lisowski [188] та ін.).

Упровадження в освітній процес ВВНЗ вимог і принципів сучасних методологічних підходів до формування і розвитку професійно важливих якостей військових фахівців є одним із головних завдань системи військової освіти в Україні, що сприяє формуванню їх здатності і готовності до виконання службових завдань. Це передбачає як оновлення змісту освітньо-професійних програм їх підготовки, так і розроблення й удосконалення методик розвитку необхідних професійно важливих якостей, які позитивно впливатимуть на всебічну підготовленість, у т.ч. і фізичну курсантів як майбутніх військових професіоналів.

На основі аналізу та узагальнення наукової літератури, бойового досвіду та спеціальної фізичної підготовки офіцерів Сухопутних військ з'ясовано наявність гострої потреби в забезпеченні ЗС України професіоналами з високим рівнем фізичної підготовленості та готовності для успішної військово-професійної діяльності в екстремальних умовах взагалі та в бойових умовах сучасної гібридної війни, зокрема. Якісну та водночас контекстну військово-професійну підготовку офіцерів відповідно до сучасних потреб ЗС України має забезпечувати вітчизняна система військової освіти з урахуванням набутого ними бойового досвіду в російсько-українській війні. Це передбачає дотримання організаторами військово-педагогічного процесу у ВВНЗ сучасних принципів його організації та здійснення, удосконалення структури, змісту, організаційних форм, методів, методик і технологій військово-професійної підготовки завдяки розробленню та впровадженню

сучасних технологій, методик і засобів розвитку професійно важливих якостей майбутніх офіцерів, у т.ч. безпосередньо і фізичних.

Результати теоретичної розвідки сучасних наукових досліджень і публікацій, присвячених проблемі нашого наукового дослідження, дають змогу зробити висновок, що формування різних видів готовності майбутніх офіцерів, у т.ч. і безпосередньо фізичної є важливою складовою їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ. Аналіз та узагальнення наукових напрацювань дослідників показує, що проблема формування фізичної готовності майбутніх офіцерів не була предметом цілеспрямованого науково-педагогічного дослідження. Зазначене ускладняється наявністю таких **суперечностей** в формуванні їх фізичної готовності у ВВНЗ:

– між недостатнім рівнем сформованості фізичної готовності, особистісної мотивації абітурієнтів до формування своєї фізичної підготовленості як військового професіонала та високим рівнем вимог до якості їх фізичної підготовленості й готовності до військово-професійної діяльності як майбутніх офіцерів і суб'єктів екстремального виду діяльності;

– між високими вимогами військово-професійної практики до фізичної підготовленості і готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності і недостатнім педагогічним моделюванням формування їх фізичної підготовленості та готовності у ВВНЗ як суб'єктів військового управління;

– між необхідністю інтенсифікації фізичної підготовки майбутніх офіцерів Сухопутних військ і відсутністю комплексної контекстної методики формування їх фізичної готовності до військово-професійної діяльності у ВВНЗ.

Актуальність проблеми дослідження, виявлені суперечності і можливість їх усунути зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи

Національного університету оборони України на тему «Удосконалення нормативних основ фізичної підготовки військовослужбовців Збройних сил України та фізичного виховання допризовної молоді для забезпечення фізичної готовності до виконання завдань служби» (державний реєстраційний номер 0119U001816).

Тему дисертації затверджено вченою радою Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (протокол № 12 від 28.10.2021) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології при Національній академії педагогічних наук України (протокол № 1 від 08.02.2022).

Мета дослідження – здійснити педагогічне моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ сухопутних військ Збройних сил України до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **дослідницькі завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз, узагальнення, систематизацію та конкретизацію проблеми формування фізичної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності у педагогічній теорії та обґрунтувати її сутність і зміст щодо офіцерів механізованих підрозділів сухопутних військ.

2. Здійснити педагогічне моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів сухопутних військ до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

3. Удосконалити контекстну методику формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів сухопутних військ до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

4. Здійснити експериментальну перевірку педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих

підрозділів сухопутних військ до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

5. Розробити методичні рекомендації щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів сухопутних військ до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

Об'єкт дослідження – професійна готовність майбутніх офіцерів сухопутних військ до військово-професійної діяльності.

Предмет дослідження – педагогічне моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів сухопутних військ як важливої складової їх професійної готовності до професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

Для досягнення мети і вирішення дослідницьких завдань використано такі методи:

1) *теоретичні*:

– аналіз, синтез, порівняння, класифікація та узагальнення психолого-педагогічних джерел – для визначення теоретичних, методичних і прикладних аспектів теми дослідження;

– зіставлення, узагальнення та конкретизація науково-теоретичних і дослідних даних – для педагогічного моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

– педагогічне моделювання – для проєктування структурно-функціональної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

2) *емпіричні* – спостереження, опитування, анкетування, тестування та оцінювання – для визначення сучасного стану сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності;

3) *експериментальні* – педагогічний експеримент (констатувальний і

формувальний етапи) – для перевірки результативності педагогічного моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у ВВНЗ;

4) *статистичні* – статистичне опрацювання результатів експерименту за допомогою Microsoft Excel та інтерпретація отриманих статистичних результатів – для перевірки й підтвердження результативності педагогічного моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у ВВНЗ; метод розрахунку статистичного Т-критерію Вілкоксона – для підтвердження достовірності статистично значущих змін у ЕГ до та після формувального експерименту, а також критерій Манна-Уїтні – для підтвердження відмінностей у якісних і кількісних параметрах КГ і ЕГ після завершення формувального етапу експерименту.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

– *вперше*:

– *вперше*: здійснено педагогічне моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності, результатом якого стало проектування моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів в процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ; вона спроектована з цільово-методологічного, змістовного, суб'єкт-суб'єктного, методично-процесуального та оцінно-результативного блоків формування їх фізичної готовності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

– обґрунтовано поняття «фізична готовність майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ» як їх фізичний стан як військових професіоналів, що дає їм змогу успішно виконувати бойові та інші військово-професійні завдання за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою та стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у тому числі безпосередньо управлінської діяльності;

– *удосконалено*: контекстну методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ як

сукупність провідного принципу (принцип контекстності формування їх фізичної готовності як суб'єктів військового управління в механізованих військах СВ ЗС України), основних етапів, організаційних форм, методів, видів навчальних занять, методичних прийомів, способів і засобів цілеспрямованого формування їх фізичної готовності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ як майбутніх суб'єктів військово-професійної діяльності;

– критерії і показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності в процесі їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ; удосконалення здійснено доповненням новими критеріями (ціннісно-мотиваційним, психологічним і суб'єктним) й показниками діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів з урахуванням специфіки та характеру їх військово-професійної діяльності в механізованих військах та її фізичного аспекту.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у впровадженні основних результатів дослідження в педагогічну практику формування фізичної готовності майбутніх офіцерів в систему їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

Результати дослідження **впроваджено в освітній процес** Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (акт упровадження № 176/35/279 від 12.02.2024), Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (акт № 376 від 27.11.2023), Військової академії (м. Одеса) (акт № 176/35/278 від 12.02.2024), Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (акт № 115/35/273 від 03.01.2024), Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова (акт № 176/35/285 від 14.02.2024).

Отримані результати дослідження, у т.ч. навчально-методичний посібник, присвячений питанням формування фізичної готовності майбутніх офіцерів СВ ЗС України до військово-професійної діяльності, можуть бути використані у підготовці майбутніх офіцерів у системі вищої військової освіти

України.

Особистий внесок здобувача. У наукових працях, які написані в співавторстві, особистим внеском дисертанта є такі: у статті (співавтор В. Ягупов) [52] – обґрунтування змісту та структури фізичної готовності майбутніх офіцерів; у статті (співавтор (В. Ягупов) [44] – аналіз та конкретизація наукових підходів щодо формування фізичної готовності у майбутніх фахівців у ЗВО до професійної діяльності, визначення ролі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів як важливої складової їх професійної готовності до майбутньої військово-професійної діяльності; у статтях (співавтори В. Ягупов, О. Петрачков) [48; 44; 53; 54] – обґрунтування критеріїв і показників діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності; у роботах (співавтор В. Ягупов) [40; 41] – розроблення педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у ВВНЗ із таких блоків: цільово-методологічного, змістовного, суб'єкт-суб'єктного, методично-процесуального, оцінно-результативного; у працях (співавтор В. Ягупов) [42; 50] – розроблення контекстної методики формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності; у праці (співавтор О. Терновий) [181] – обґрунтування результатів констатувального етапу педагогічного експерименту щодо сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до професійної діяльності та висвітлено алгоритм її визначення за такими компонентами: ціннісно-мотиваційним, когнітивним, поведінково-діяльним, індивідуально-психічним і суб'єктивним.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження оприлюднені на таких наукових конференціях, семінарах і форумах:

– міжнародних – «Eurasian Scientific Discussions» (м. Барселона, 29–31 серпня 2022 р.); «Актуальні проблеми розвитку службово-прикладних, традиційних та східних одноборств» (м. Харків, 30 листопада 2021 р.);

«Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (м. Київ, 25 листопада 2021 р.; м. Київ, 25 листопада 2022 р.; Київ, 24 листопада 2023 р.); «Традиції та новації у сфері педагогіки та психології» (Київ, 04–05 лютого 2022 р.); «Проблеми та перспективи розвитку сучасної освіти в умовах транснаціональних інноваційних змін» (Бар, 27 квітня 2023 р.); «Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження)» (м. Київ, 20 березня 2024 р.);

– *всеукраїнських* – «Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки військового професіонала у глобалізованому світі» (м. Київ, 11 листопада 2021 р.); «Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження)» (м. Київ, 20 березня 2024 р.).

Публікації. Зміст та основні результати дисертаційного дослідження відображено в 19 публікаціях (із них 9 – у співавторстві), серед яких такі:

- 1 колективна монографія;
- 1 навчальне видання (навчально-методичний посібник);
- 5 статей у наукових фахових періодичних педагогічних виданнях України (всі входять у міжнародні наукометричні бази);
- 2 статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку і Європейського Союзу (всі входять у міжнародні наукометричні бази);
- 10 тез у збірниках тез і доповідей на наукових конференціях і семінарах України та за кордоном.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (198 найменування, із них 25 – закордонних). Загальний обсяг

дисертації становить 314 сторінку, основний текст – 178 сторінок. Матеріали дослідження містять 33 таблиці та 2 рисунка. Дисертація містить 14 додатків на 83 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ДО ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Проблема формування фізичної готовності майбутніх фахівців у психолого-педагогічній теорії

Формування фізичної готовності майбутніх військових фахівців до військово-професійної діяльності, відповідно, поліпшення стану їх здоров'я, формування здорового способу життя можливі виключно за умови організації системних, послідовних, систематичних і контекстних цільових виховних заходів і навчальних занять із фізичного їх виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, а також фізичного самовиховання, які передбачають дотримання здорового способу життя, режиму тренувань тощо. Ці заходи є як формувальними, так і розвивальними щодо їх фізичного стану. У ВВНЗ основними серед навчальних занять і позанавчальних заходів, у т.ч. і безпосередньо спортивно-виховних заходів, є практичні та групові заняття, самостійна підготовка та тренування майбутніх військових фахівців. Саме такі види навчальних занять, а також їх фізичне самовиховання сприяють позитивному коригуванню здоров'я, формуванню фізичної підготовленості і готовності майбутніх фахівців до військово-професійної діяльності за конкретним фахом.

З огляду на це доцільно проаналізувати, систематизувати та конкретизувати наукові підходи до формування фізичної готовності майбутніх фахівців, у т.ч. офіцерів до військово-професійної діяльності у ВВНЗ. Актуальність проблеми формування фізичної готовності у майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності зумовлена тим, що їх військово-професійна підготовка залишається в педагогічній теорії і практиці недостатньо усвідомленою та дослідженою взагалі та в сфері формування

фізичної підготовленості та готовності, зокрема. Етап їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ є принципово важливим у формуванні як військових професіоналів. На цьому етапі триває їх різноманітна, у т.ч. фізична адаптація до умов майбутньої військової служби, нового режиму військово-професійного буття, діяльності, психічного та фізичного видів навантажень, а найголовніше – цілеспрямована фізична підготовка до успішної діяльності в екстремальних умовах сучасної гібридної війни.

Водночас сучасні суперечливі процеси, які відбуваються у ЗС України в умовах російсько-української війни, відображають не лише докорінні зміни в озброєнні, бойовій техніці, формах і способах збройної боротьби у гібридній війні, а й в особливостях надмірного фізичного навантаження особового складу в процесі виконання бойових завдань екстремальних, а іноді на межі людської можливості. У зв'язку з цим фізична готовність майбутніх офіцерів як важлива складова їх військово-професійної готовності до успішної військово-професійної діяльності є актуальною як у теоретичному, так і в прикладному аспектах у вітчизняній психологічній і педагогічній науках. У зв'язку з цим формування у них фізичної готовності у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ нині є важливою психолого-педагогічною проблемою у ЗС та інших військових формуваннях України.

Аналіз та узагальнення результатів сучасних наукових досліджень і публікацій із теми дисертаційного дослідження дали змогу з'ясувати, що науковці досліджують різні аспекти фізичної готовності майбутніх фахівців. Так, слід виокремити наукові напрацювання Ж. Антіпової, Т. Барсукової, Г. Кучеренко (акцентували увагу на фізичній підготовці студентів перших курсів як важливої складової їх успіху в майбутній професії) [6], Т. Білоус (охарактеризувала рівні фізичної розвиненості і підготовленості студентів) [13], О. Кокуна (окреслив гендерний і фаховий аспекти психофізіологічної готовності студентів закладів вищої освіти до педагогічної діяльності) [37], Є. Котова (з'ясував динаміку фізичної підготовленості студентів до навчальної діяльності) [64], В. Пічуріна (представив психологічну і

психофізичну підготовку як складові фізичного виховання студентів ЗВО та окреслив теоретико-методологічні основи психофізичної підготовки студентів інженерних спеціальностей у процесі фізичного виховання) [97], В. Пронтенка (з'ясував ефективність практичних навчальних занять на психологічній смузі перешкод для формування фізичної готовності майбутніх офіцерів ЗС України до навчальної та професійно-бойової діяльності) [108], О. Торічного (розкрив сутність змістового аспекту процесу формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників засобами проєктної діяльності) [193] тощо.

У ЗС України актуальну проблему формування та розвитку готовності військовослужбовців до військово-професійної діяльності [54], у т.ч. безпосередньо фізичної готовності, частково досліджували низка науковців.

Так, О. Старчук обґрунтував базову категорію дослідження – «формування фізичної готовності майбутнього офіцера» та визначив фізичну готовність як комплексний, системний, поетапний, детермінований певними педагогічними умовами процес розвитку його знань, умінь, навичок із фізичної підготовки та особистісних якостей» [123]. Однак у цьому визначені, по-перше, не дотримано методологічних вимог термінологічного підходу до формулювання визначень; по-друге, формування не може бути розвитком, це різні педагогічні, психофізичні та фізіологічні процеси.

В. Пронтенко у своєму дослідженні визначив трикомпонентну структуру фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності – особистісно-мотиваційну, змістово-діяльнісну та оцінно-рефлексивну складові і водночас наголосив на необхідності цілеспрямованого формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності у процесі спеціальної фізичної підготовки [105]. Тут науковцем не виокремлені всі компоненти фізичної готовності майбутніх офіцерів, наприклад, ціннісний, індивідуально-психічний і суб'єктний, які надають фізичній готовності системності, стійкості, контекстності, особливо в екстремальних умовах діяльності.

Достатньо багато досвіду вирішення проблем, пов'язаних із професійною підготовкою майбутніх офіцерів і формуванням їх психологічної та фізичної готовності, міститься у таких науках:

– психологічній (Н. Агаєв [1], О. Коқун [38], М. Корольчук [58], Г. Коробейніков [185], С. Мул [77], В. Осьодло [88; 87], О. Плиско [97], В. Стасюк [127], М. Шелухина [140] та ін.);

– педагогічній (Н. Вербин [16], С. Жембровський [28], Л. Іващенко [30], Д. Кисленко [33], Л. Олійник [83; 80; 82], О. Петрачков [90], В. Рахманов [109; 111], В. Свистун [116; 118; 119; 121], А. Сущенко [130], О. Торічний [131], В. Фотинюк [139], В. Шемчук [141], В. Ягупов [148; 162] та ін.);

– військово-професійній у фізичному аспекті (С. Глазунов [19], О. Корчагін [59], О. Молоков [76], О. Ольховий [85], В. Пронтенка [103; 108; 180; 184], С. Романчук [116], Г. Сухорада [129], Ю. Фіногенов [137] та ін.).

Аналіз наукових джерел і висновки з їх результатів демонструють, що вітчизняні і зарубіжні науковці досліджують формування та розвиток у фахівців професійно важливих якостей, у т. ч. фізичних, психічних, психофізіологічних, психофізичних тощо. Водночас можна виокремити суперечності, які ускладнюють формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ:

– між недостатнім рівнем сформованості фізичної готовності й особистісної мотивації абітурієнтів до формування своєї фізичної підготовленості та високим рівнем вимог до якості їх фізичної підготовленості й готовності до військово-професійної діяльності як майбутніх офіцерів і суб'єктів екстремального виду діяльності;

– між високими вимогами військово-професійної практики до фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів до їх військово-професійної діяльності й недостатнім педагогічним моделюванням формування їх фізичної підготовленості та готовності у ВВНЗ як суб'єктів військового управління;

– між необхідністю інтенсифікації фізичної підготовки майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ і відсутністю комплексної та

контекстної методики формування їх фізичної готовності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

Отже, нині у педагогічній теорії та практиці не приділено достатньої дослідницької уваги науковців до фізичній готовності військовослужбовців, у т. ч. майбутніх офіцерів, та її формуванню, розвитку і вдосконаленню у військовослужбовців ЗС України у цілому.

Однією з основних складових військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ є, як показує сучасний досвід країн НАТО, їх професійно-прикладна фізична підготовка, яка безпосередньо сприяє формуванню у них професійно важливих фізичних якостей, різних прикладних рухових навичок і вмінь, необхідних для майбутньої успішної військово-професійної діяльності. У цьому напрямі найбільш розробленими є теорія і методика професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх фахівців за окремими спеціальностями.

Детальний аналіз та узагальнення наукових праць у галузі професійної і прикладної фізичної підготовки майбутніх офіцерів дали змогу з'ясувати, що основну увагу науковці приділяють її прикладному (відносно професії) напрямку. Водночас дослідники наголошують, що у змісті їх військово-професійної підготовки майже не враховано значний потенціал фізичного виховання у формуванні фізичної підготовленості та готовності офіцерів як майбутніх фахівців, що передбачає формування їх професійно важливих якостей, психічних процесів (уваги, почуттів, сприйняття, пам'яті, практичного мислення, уяви та психомоторики, вестибулярної стійкості, швидкості дій, сенсомоторних реакцій тощо), оскільки від їх сформованості значною мірою залежить ефективність виконання професійних функцій [97].

Використання фізичної культури для підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності традиційно пов'язують із їх професійно-прикладною фізичною підготовкою до професійної праці. Таку підготовку науковці обґрунтовують як педагогічно орієнтований процес формування спеціалізованої фізичної готовності фахівця до майбутньої професійної

діяльності, як систему організаційно-педагогічних заходів, спрямовану на формування та вдосконалення професійно важливих якостей, умінь, навичок, знань, необхідних для успішної роботи за обраною спеціальністю. Опубліковано чимало наукових праць, присвячених дослідженню цього напрямку.

Так, фізичну готовність майбутніх фахівців до професійної діяльності деякі науковці розуміють як цілісну систему фізіологічних якостей (підсистем) особистості, взаємодія яких забезпечує підтримання їх оптимальної працездатності, досягнення належного рівня адаптаційних можливостей, і, як результат, високоефективної діяльності [37]. Таке розуміння фізичної готовності є достатньо примітивним, оскільки поняття «фізична готовність» і «система фізіологічних якостей», з одного боку, не тотожні, а з іншого – готовність, на думку науковців, це завжди певний стан, а не якість [54; 164].

Вважаємо, що *фізичний стан майбутнього офіцера* – це сукупність таких характеристик і проявів його фізичних процесів і явищ, що демонструє фізичну працездатність, позитивний функціональний стан організму та фізичну підготовленість до майбутньої військово-професійної діяльності як суб'єкта військового управління. У зв'язку з цим науковці слушно наголошують на необхідності дотримання вимог суб'єктно-діяльнісного та контекстного методологічних підходів як ефективною методологічною підвалини формування готовності військового керівника до управлінської діяльності [162]. Вважаємо, що вони мають бути провідними поряд із аксіологічним і компетентнісним у формуванні фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності.

Деякі науковці звертають увагу на формування психофізіологічної готовності майбутніх фахівців. Наприклад, основними складовими психофізіологічної готовності до навчальної діяльності, на їх думку, є такі:

– фізична підготовленість – фізичний стан військовослужбовця, який характеризується наявним рівнем розвиненості фізичних, спеціальних

якостей, ступенем сформованості військово-прикладних рухових навичок і вмінь;

– готовність провідних пізнавальних функцій (мислення, пам'яті, уваги та ін.) до виконання майбутньої професійної діяльності;

– адаптивна готовність – здатність швидко й ефективно пристосовуватися до мінливих різних умов і вимог професійної діяльності (наприклад, здатність працівника ефективно саморегулювати й оптимізувати свій стан, взаємини з колегами);

– інформаційна готовність – наявність образів професійних дій і діяльності, а також знань, умінь, практичних навичок, які стосуються можливих засобів і заходів раціональної організації праці, навчальної діяльності, відпочинку (наприклад, здатність майбутнього фахівця ефективно самостійно регулювати власну професійну діяльність) [37].

Вважаємо, що таке надмірно широке трактування цього поняття не обґрунтоване, оскільки чітко не виокремлено основні складові психофізіологічної готовності фахівців. Водночас зауважимо, що формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ є невід'ємною складовою їх професійної підготовки, елементом змісту вищої освіти, умовою оптимізації фізичного та психічного стану, фізичного розвитку і вдосконалення, фізичної підготовки до умов майбутньої військово-професійної діяльності [152].

У процесі фізкультурно-спортивного тренування можна забезпечувати виховну й оздоровчу спрямованість педагогічних впливів на курсантів як майбутніх військових фахівців, що у взаємозв'язку з іншими заходами фізичного виховання розв'язує загальну проблему – забезпечувати оптимальну фізичну сформованість, а в ідеалі – фізичної розвиненості майбутнього офіцера як суб'єкта екстремального виду діяльності та кризового менеджера, оскільки бойова діяльність на тактичній ланці управління передбачає чітке управління, а в оперативній ланці управління – оптимальний менеджмент. Але водночас вважаємо, що без виховання моральних і фізичних якостей неможливе вирішення лише проблем здоров'я чи фізичного

виховання майбутніх офіцерів. За відсутності інтересу до фізичних занять і належної цілеспрямованості у фізичному загартовуванні у курсантів немає стимулу формувати, наприклад, фізичну витривалість як підвалину фізичної підготовленості та готовності як військового професіонала.

Як показують результати наукових досліджень, специфічна спрямованість методів, засобів і форм фізичного культури і спорту привела до того, що курсанти не повною мірою усвідомлюють фізичну підготовку як життєво та професійно важливу цінність і, відповідно, як вкрай необхідну для становлення військовим професіоналом. Внаслідок цього фізичне виховання майбутніх фахівців, у т. ч. і офіцерів як навчальна дисципліна у системі вищої освіти не реалізовує свою найважливішу функцію – формування ціннісного ставлення майбутніх офіцерів до свого фізичного здоров'я, фізичної підготовленості як військових професіоналів. Це означає, що престиж їх фізичної вихованості та інтерес до неї водночас як до фізичної культури, складової здоров'я, а також занять спортом знижуються. У зв'язку з цим науковці слушно наголошують, що лише вдосконалення педагогічного процесу у ВВНЗ щодо фізичного виховання та впровадження інноваційних форм проведення навчальних занять зможе покращити його організацію, оновити методику викладання. Тільки пошук нових, але водночас контекстних організаційних форм – формальних і неформальних, індивідуальних і групових, методів і засобів виховної роботи підвищуватиме якість фізичної підготовки, підготовленості та готовності майбутніх офіцерів як військових професіоналів. Ці аргументи підтверджують не лише особливу актуальність даної проблеми, а й необхідність глибшого її дослідження та застосування у практиці фізичного виховання майбутніх офіцерів сучасних контекстних методів і засобів їх фізичного загартовування [6].

З огляду на це вважаємо, що фізична готовність – це фізичний стан офіцера, який актуалізує його фізичну підготовленість у конкретній військово-професійній діяльності, що дозволяє йому успішно виконувати бойові та інші завдання за посадовим призначенням відповідно до вимог і специфіки

сучасного бою, стійко долати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. безпосередньо управлінської діяльності. Безумовно, підвалину фізичної готовності кожного майбутнього офіцера складає його фізична підготовленість, що характеризує рівень сформованості, а в ідеалі й розвиненості їх загальних і специфічних фізичних і спеціальних фізіологічних якостей, ступень сформованості специфічних військово-прикладних рухових навичок і вмінь як військових професіоналів.

Наголошуємо, що фізична підготовленість – це фізична загартованість і сформованість основних фізичних навичок і вмінь офіцера як військового професіонала, а фізична готовність – це власне його фізичний стан, як результат фізичної підготовленості, що дає змогу йому успішно виконувати різні завдання за посадовим призначенням шляхом актуалізації своєї фізичної підготовленості як суб'єкта військово-професійної діяльності [190, с. 100].

Отже, ці два поняття взаємопов'язані та взаємозумовлені, одного немає без іншого, але первинне – фізична підготовленість майбутнього офіцера, вторинне – його фізична готовність до успішної військово-професійної діяльності за посадовим призначенням у ЗС України.

Водночас більшість науковців помилково вважають, що фізична підготовленість студентів – це результат їх рухової активності та її інтегральний показник, оскільки під час фізичних вправ контактують, на їх думку, майже всі органи та системи організму [23]. Вважаємо, тільки руховою активністю не можна забезпечувати фізичну підготовленість майбутнього фахівця. Тут насамперед має виходити на перший план ціннісно-мотиваційний, морально-психічний, поведінково-діяльнісний і емоційно-вольовий аспекти, оскільки тільки вони у комплексі можуть стимулювати, підтримувати та забезпечувати як фізичну підготовленість, так і фізичну готовність майбутніх офіцерів [53; 162].

У зв'язку з цим науковці слушно наголошують, що фізична підготовленість фахівця розглядається не тільки як функція кістково-м'язової системи, а й як функціонування всього його організму [176], а ми додаємо

ціннісно-мотиваційну та емоційно-вольову сфери кожного військовослужбовця, у т. ч. і безпосередньо майбутнього офіцера. Відповідно, військово-професійна спрямованість фізичної культури майбутніх офіцерів і сприйняття та культивування цінностей здорового способу життя є тією підвалиною, що об'єднує та згуртовує інші її складові – когнітивну, поведінково-діяльнісну, індивідуально-психічну та найголовніше – суб'єктну, тобто має бути особистісна відповідальність кожного майбутнього офіцера за свою фізичну підготовленість і готовність до майбутньої військово-професійної діяльності як її суб'єкта. Про сформованість фізичної готовності майбутнього офіцера можна визначити за такими об'єктивними та суб'єктивними проявами:

- ступенем сформованості фізичних цінностей, мотивації та потреб у заняттях фізичною культурою і спортом, задоволеністю і позитивним ставленням як до майбутньої військово-професійної діяльності, так і до занять з фізичної культури, рівнем своєї фізичної підготовленості;

- ступенем опанування знань про фізичну основу успішної військово-професійної діяльності взагалі та формування своєї фізичної підготовленості та готовності до неї зокрема;

- володінням методами, навичками, вміннями та засобами формувати, а в ідеалі і розвитку фізичної готовності як суб'єкта військово-професійної діяльності у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ;

- ступенем прояву професійно важливих морально-вольових і фізичних якостей, наприклад, професійної витривалості як суб'єкта екстремального виду діяльності;

- проявом самоорганізації, самовиховання та самовдосконалення у фізичній підготовці, організації здорового способу життя, становлення суб'єктом формування своєї фізичної готовності у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ.

Власне з урахуванням прояву цих ставлень, психічних утворень і фізичних якостей можна виокремити рівні ставлення курсантів як майбутніх

офіцерів до формування своєї фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності:

– *преномінальний* – відсутні цінності та мотивація до цілеспрямованого формування своєї фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності як майбутнього військового професіонала, а знання проявляються лише на рівні ознайомлення, заперечується зв'язок фізичної культури з формуванням постаті офіцера; вони пасивні у формуванні та підтриманні своєї фізичної підготовленості та готовності як майбутніх суб'єктів військово-професійної діяльності; вони незадоволені змістом навчальних занять і заходів фізичної культури та спорту; рівень їх фізичних здатностей різний і не має стійкості та витривалості;

– *номінальний* – байдуже ставляться як майбутні суб'єкти військово-професійної діяльності до фізичної культури та спорту; спонтанно використовують певні фізичні засоби і методи для формування своєї фізичної підготовленості та готовності під впливом навчальної групи і командирів (науково-педагогічних працівників), емоційного враження від спортивних заходів; знання, практичні фізичні навички та вміння обмежені; смисл фізичних занять вбачають лише у зміцненні здоров'я, частково – у фізичній розвиненості; рівень їхньої фізичної підготовленості та готовності водночас має широкий діапазон – від низького до високого;

– *рівень потенціалу* – достатньо свідомо ставляться як до своєї фізичної підготовки до майбутньої військово-професійної діяльності, так і фізичного самовдосконалення; необхідні знання, переконання у сфері фізичної культури та спорту, практичні фізичні навички і вміння дають їм змогу в цілому проводити різноманітні фізкультурно-спортивні заходи під керівництвом науково-педагогічних працівників; фізична активність проявляється у сфері перегляду спортивних змагань; рівень їхньої фізичної підготовленості та готовності має широкий діапазон та в цілому забезпечує достатньо успішну військово-професійну діяльність;

– *професійний* – повністю свідомо ставляться як до фізичної підготовки для забезпечення своєї фізичної підготовленості та формування фізичної готовності до майбутньої військово-професійної діяльності, так і фізичного самовдосконалення як майбутнього військового професіонала; наявні знання, переконання, практичні фізичні навички та вміння дають їм змогу успішно проводити різноманітні фізкультурно-спортивні заходи як під керівництвом науково-педагогічного працівника, так і самостійно; фізична активність проявляється у стилі життя та професійних потребах; рівень їхньої фізичної підготовленості та готовності достатньо високий і повністю забезпечує успішну військово-професійну діяльність; активні у громадських фізкультурних і спортивно-масових заходах;

– *творчий професійний* – як майбутні військові професіонали переконані в цінності фізичної культури і спорту для розвитку та реалізації особистісних і військово-професійних можливостей, здатностей і потенціалу як військових професіоналів; мають стійкі знання, сформовані вміння та навички для фізичного самовдосконалення, організації здорового способу життя, формування фізичної підготовленості і готовності як майбутніх суб'єктів військово-професійної діяльності, творчо впроваджують фізичну культуру у свою поведінку та військово-професійну діяльність.

Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів потребує системних, контекстних і цілеспрямованих педагогічних впливів з боку науково-педагогічних працівників і курсових офіцерів, а найголовніше – фізичних самовпливів з боку самих курсантів, які можуть бути реалізовані у професійній фізичній підготовці завдяки творчому застосуванню засобів і методів фізичної культури та спорту військовослужбовців, що забезпечують всебічне і повне задоволення їх фізичних потреб, актуалізацію фізичних здатностей у процесі набуття військово-професійної освіти, тобто становлення суб'єктами військово-професійної діяльності. Науковці слушно наголошують, що «професійна суб'єктність як інтегративна професійно важлива якість фахівця, змістові аспекти формування, актуалізація і прояви якої визначаються

типологією і специфікою професійно зумовлених завдань, особливостями професійної взаємодії та умовами професійного середовища, реалізовується та розвивається за допомогою внутрішньо детермінованої активності у просторі професійної діяльності в інтересах вирішення професійних завдань, професійного становлення, вдосконалення, розвитку і саморозвитку, а також професійної самоактуалізації» [151, с. 4].

Власне професійна суб'єктність курсантів як майбутніх офіцерів стимулює та підтримує їх фізичну активність і цілеспрямоване формування своєї фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності як майбутніх суб'єктів військового управління. Водночас слід мати на увазі, що фізична готовність майбутніх офіцерів безпосередньо пов'язана з рівнем їх фізичного здоров'я, але й не можна однозначно стверджувати, що курсант із високим рівнем фізичного здоров'я має високий рівень фізичної готовності. Відповідно результати рухових тестів курсантів із «безпечним» рівнем можуть стати метою формування та вдосконалення рухових навичок і вмінь майбутніх офіцерів із нижчим рівнем фізичного здоров'я. Науковці слушно вважають, що фізична підготовка має бути орієнтована насамперед на зміцнення здоров'я курсантів як майбутніх офіцерів і лише опосередковано – на результати рухових тестів [37].

На цей час напрацьовано значну кількість наукових, емпіричних та експериментальних матеріалів, які стосуються впровадження професійно-прикладної фізичної підготовки у професійну підготовку майбутніх фахівців до виконання різних видів професійної діяльності. Цю проблему досліджували в межах підготовки фахівців різні науковці, які з'ясували, на жаль, низький рівень фізичного здоров'я більшості населення, у т. ч. студентів (курсантів), а це означає, що сучасна система фізичного виховання тих, хто вчиться, не здатна повною мірою вирішувати проблему культури здоров'я особистості і фахівця, забезпечувати формування певних професійно важливих фізичних якостей [13], у т. ч. майбутніх офіцерів ЗС України.

Водночас вважаємо за необхідне наголошувати, що слід враховувати вікові, статеві та індивідуально-психічні особливості курсантів, а також резервні можливості їх організму на різних етапах набуття військово-професійної освіти і ведення діяльності. Такий науковий підхід звільнить заняття з фізичної підготовки з курсантами від застосування недостатніх чи надмірних для них фізичних навантажень, які небезпечні для їх здоров'я. У процесі фізичного виховання майбутніх офіцерів необхідно не тільки підвищувати рухову підготовленість, а й формувати і розвивати в них прикладні професійно важливі психофізичні якості, що забезпечуватиме фізичну підготовленість і готовність до майбутньої професії та активної військово-професійної діяльності в умовах сучасної гібридної війни. Саме тому теорія і практика фізичного виховання майбутніх офіцерів у системі вищої військової освіти потребує інформації про допустимість конкретних фізичних навантажень з урахуванням на певних вікових етапах адаптаційних можливостей організму курсантів, рівня функціональної зрілості їх фізіологічних систем, рівня працездатності, сформованості, розвиненості і вдосконаленості їх рухових здатностей для безпосереднього виконання обов'язків майбутньої посади у військах.

Як показують аналіз та узагальнення наукових джерел і досвіду фізичної підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ, дотримання вимог сучасних методологічних підходів до забезпечення ефективності їх фізичного виховання та зміцнення здоров'я гальмують такі чинники та обставини:

– відсутність національної політики щодо модернізації державної системи фізичного виховання та оздоровлення різних категорій населення України, нового потужного стимулу до підвищення рівня фізичної культури та активної життєдіяльності фахівців на основі засвоєння цінностей здорового способу життя і становлення суб'єктом фізичного формування, розвитку та самовдосконалення;

– недостатність науково-педагогічних кадрів у системі військової освіти, здатних і готових працювати за інноваційними методиками,

технологіями із засобами фізичного виховання за різними профілями військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів;

– недостатня обґрунтованість діагностувального інструментарію та необхідних кадрів для системного і контекстного оцінювання фізичної підготовленості та готовності курсантів до майбутньої військово-професійної діяльності та ін.

Сучасна концепція фізичної підготовки майбутніх офіцерів, як показують аналіз, систематизація та узагальнення наукових джерел і педагогічної практики, має бути професійно-прикладною, спрямованою на справжню, а не на формальну фізичну підготовку майбутнього офіцера до військово-професійної діяльності. Проте значне скорочення навчальних годин у навчальних планах для майбутніх офіцерів окремих спеціальностей, різноманітність і великий обсяг рухових умінь і навичок не дають змогу повноцінно тренувати майбутніх фахівців, у т. ч. із використанням спеціальних професійних засобів формування їх фізичної готовності.

Отже, основні наукові підходи у сучасній науковій літературі до розуміння сутності і змісту поняття «фізична готовність майбутніх офіцерів» показують, що, по-перше, серед науковців немає його чіткого розуміння та обґрунтування; по-друге, його слід трактувати як фізичний стан майбутніх офіцерів, зміст якого становлять цінності, мотивація, знання у сфері фізичної культури, спорту, здорового способу життя, а також у сфері військово-професійної діяльності, загальні та прикладні фізичні навички, вміння, здатності, професійно важливі фізичні якості, які дають змогу їм успішно виконувати посадові обов'язки як у повсякденних, так і в бойових умовах військово-професійної діяльності.

Таким чином, *фізична готовність майбутнього офіцера* – це такий його фізичний стан, який є інтегрованим проявом фізичної підготовленості як військового професіонала, що дає йому змогу успішно виконувати бойові та інші завдання за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою

та стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у т. ч. безпосередньо управлінської діяльності на певних посадах у ЗС України.

1.2. Сутність і зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ сухопутних військ до військово-професійної діяльності

ЗС України – військове формування у державі, на яке відповідно до Конституції України покладені завдання з оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. На сьогодні ЗС України забезпечують стримування та відсіч збройної російської агресії проти нашої держави, охорону її повітряного простору та підводного простору у межах територіального моря України. 24 лютого 2022 року росія атакувала Україну на землі, в повітрі і на морі. Безпосередньо тягар цієї війни несуть на собі СВ ЗС України – найчисленніший самостійний їх вид, головний носій бойової моці ЗС України. Сухопутні війська призначені для ведення бойових дій переважно на суходолі і вирішення таких бойових завдань:

- запобігання загрозам національним інтересам України;
- нейтралізація (ліквідація) потенційних загроз національним інтересам України;
- посилення охорони державного кордону та найнебезпечніших ділянок морського узбережжя на загрозливих напрямках;
- прикриття ділянок державного кордону, прилеглих до району збройного конфлікту;
- ведення розвідки;
- оперативне розгортання військ;
- проведення демонстраційних дій;
- участь у протидесантних і спеціальних операціях;
- участь у протиповітряній обороні держави;
- ведення територіальної оборони у визначених зонах;

- участь у заходах із ліквідації наслідків природних і техногенних надзвичайних ситуацій;
- участь у прикритті визначених важливих державних об'єктів від можливих терористичних атак із використанням літальних апаратів та інших засобів повітряного нападу;
- забезпечення захисту об'єктів СВ ЗС України від терористичних посягань;
- участь у проведенні антитерористичних операцій на військових об'єктах;
- захист громадян України від терористичної загрози з боку будь-якої країни.

Для вирішення цих відповідальних завдань у всіх військовослужбовців СВ ЗС України мають бути сформовані відповідні види готовності: військово-професійна, психологічна та особистісна.

У сукупності вони поєднують такий конкретний психічний, фізичний, особистісний і професійний види стану військовослужбовців, що дають їм змогу успішно виконувати будь-які бойові завдання за посадовим призначенням. У зв'язку з цим дуже важливу, навіть вирішальну роль відіграють, на думку науковців, «...мотиви захисника Батьківщини, які сформовані та розвинені на основі ціннісного ставлення військовослужбовця як громадянина до України як своєї Батьківщини.

Для цього офіцери мають пояснювати військовослужбовцям необхідність забезпечення територіальної цілісності і суверенітету України як суб'єктам міжнародного права. Розуміння цього аспекту є однією з основних умов прояву військовослужбовцями своєї професійної активності та старанності в оволодінні бойовою майстерністю, формуванні всіх видів готовності – особистісної, професійної та психологічної – до подолання труднощів сучасної війни, а також негараздів і небезпек, які можуть виникати у ході бойових дій» [148, с. 449].

У Курсі психологічної підготовки особового складу військ (сил) ЗС

України (КРС 01.313.004-2013 (01) психологічну підготовку особового складу ЗС України визначено як «цілісний та організований процес формування у військовослужбовців психологічної готовності та емоційно-вольової стійкості до дій у бою, у складних і небезпечних умовах, в обстановці, яка різко змінюється, під час тривалого нервово-психологічного напруження, подолання труднощів, пов'язаних із виконанням військового обов'язку як у воєнний, так і у мирний час.

Психологічна підготовка особового складу ЗС України до виконання завдань за призначенням відбувається у загальній системі підготовки військ і є інтегративним компонентом військово-педагогічного процесу» [67] у військових підрозділах і частинах.

Важливою складовою професійної готовності військовослужбовців до бойової діяльності є, на наше переконання, їх фізична готовність як інтегрований результат їх фізичної підготовленості, що представляє фізичний стан, який дає змогу успішно виконувати бойові та інші завдання за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою, стійко витерплювати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської діяльності. Її підвалину становить фізична підготовленість військовослужбовців як військових професіоналів, а підвалину фізичної підготовленості – відповідна їх витривалість – психічна, фізична, психофізична, професійна.

Науковці слушно наголошують: «слід також мати на увазі, що психічна, фізична та професійна витривалість військовослужбовців має певні часові межі. Так, пік боєздатності військового підрозділу припадає на 10...20 добу бойових дій, а потім катастрофічно падає і через 30...40 діб боїв військовий підрозділ (частину) треба відводити на відпочинок. Через 8...12 місяців війни в особового складу частими стають прояви гострих невротичних станів і нездатності воювати далі. Наприклад, залежно від тривалості сну змінюється й боєздатність військовослужбовців» [150, с. 449], тобто такими самими темпами знижується фізична готовність військовослужбовців до бойової

діяльності:

– 0 год – зберігається здатність особового складу виконувати бойові завдання протягом трьох діб, а на четверту добу весь особовий склад стає небоєздатним;

– 1,5 год за ніч – 50 % боєздатності особового складу зберігається протягом шести днів, а на сьомий день небоєздатною стає половина особового складу;

– 3 год за ніч – 91 % боєздатності особового складу зберігається більше дев'яти днів.

Водночас на сучасному етапі розвитку ЗС України та безпосереднього щоденного виконання ними бойових завдань у гібридній війні з російськими загарбниками все більшу занепокоєність викликає стан здоров'я, фізичної підготовленості та готовності офіцерів до військово-професійної діяльності в екстремальних умовах функціонування військових підрозділів (частин). У зв'язку з цим науковці, науково-педагогічні працівники та фахівці з фізичної культури і спорту системи вищої освіти ведуть інтенсивні наукові пошуки сучасного змісту, дієвих організаційних форм, контекстних методів і засобів підвищення якості професійної підготовки фахівців із фізичного виховання, діяльність яких безпосередньо впливає на фізичне, психічне і духовне здоров'я майбутніх офіцерів [11; 100; 101; 147].

Отже, проблема професійної підготовки майбутніх офіцерів і формування у них основних видів готовності до професійної діяльності, у т.ч. безпосередньо фізичної як важливої складової військово-професійної готовності залишаються до нині в педагогічній теорії і практиці недостатньо усвідомленими та дослідженими науковцями. Період військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ є важливим етапом формування і поступового становлення їх як військових фахівців, у т.ч. і формування їх фізичної готовності до успішної військово-професійної діяльності за посадовим призначенням. У цей період також відбувається їх фізична адаптація до умов майбутньої військової служби, нового режиму військово-

професійного буття, військово-професійної діяльності, відпочинку, психічного, професійного, у т.ч. безпосередньо фізичного видів навантажень.

Зазначимо, що фізичну готовність майбутніх офіцерів практично не досліджено науковцями, є тільки поодинокі наукові напрацювання з цієї проблеми (В. Пронтенко, О. Старчук та ін.) [106; 125]. Формування фізичної готовності майбутніх фахівців науковці розуміють як процес переходу їх організму з одного стану в інший, що відбувається через прогресивні функціональні, морфологічні і біохімічні зміни в організмі фахівця.

Однак такий науковий підхід до розуміння фізичної готовності фахівця вважаємо надто вузьким, утилітарним і примітивним. Науковці слушно наголошують на відмінностях фізичній готовності офіцерів певних видів і родів військ різних спеціальностей. Наприклад, «...фізична готовність фахівців технічного профілю передбачає не максимально високий рівень розвитку переважно однієї якої-небудь фізичної якості або рухової навички, а їх всебічність та оптимальність стосовно специфіки військово-професійного навчання курсантів і їх майбутньої професійної діяльності» [106, с. 93]. Результати досліджень цих та інших дослідників [31; 106; 148; 152] стали науковим підґрунтям для визначення поняття «фізична готовність майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності» та для виокремлення компонентів фізичної готовності майбутніх офіцерів.

Вважаємо, що *фізична готовність майбутніх офіцерів* – це їх фізичний стан як військових професіоналів, що представляє практичну актуалізацію ними своєї фізичної підготовленості, яка дає змогу їм успішно виконувати бойові та інші військово-професійні функції за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської діяльності як суб'єктам військового управління.

Отже, це їх фізичний стан як військових професіоналів у формі практичної актуалізації ними своєї фізичної підготовленості, що відбувається переходом їх організму з одного стану в інший через прогресивні у ньому

функціональні, морфологічні і біохімічні зміни, які дають їм змогу успішно виконувати бойові та інші військово-професійні функції за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської та бойової діяльності.

Водночас з урахуванням змісту фізичного навантаження майбутніх офіцерів в умовах бойової та інших видів службової діяльності згідно з вимогами суб'єктно-діяльнісного [156; 160], компетентнісного [162] і контекстного [16] методологічних підходів, результатів аналізу й узагальнення основних наукових підходів дослідників до визначення структурних компонентів психологічної, професійної та особистісної готовності майбутніх військових фахівців до військово-професійної діяльності вважаємо, що фізична готовність майбутніх офіцерів має поєднувати певні компоненти – від ціннісного (оскільки фізична культура і здоров'я – це насамперед цінність) до суб'єктного (оскільки без суб'єктності немає ніякого виду готовності, у т. ч. безпосередньо і фізичної). Урахування ціннісного та суб'єктного аспектів фізичної готовності майбутніх офіцерів дає змогу її системно, контекстно та комплексно сприймати і розуміти, а також зосереджуватися на цінностях їх військово-професійної діяльності як її творчих суб'єктів і цінностях здорового способу життя як соціального та професійного суб'єкта. Наприклад, героїчний і мужній приклад оборонців «Азовсталі» в Маріуполі, а також Севєродонецька є яскравим прикладом необхідності й актуальності власне ціннісного та суб'єктного аспектів їх всебічної стійкості, готовності мужньо виконувати свій військовий обов'язок на межі надлюдських, у т.ч. і фізичних можливостей військовослужбовця як живої істоти.

Отже, власне ціннісний і суб'єктний аспекти фізичної готовності майбутніх офіцерів до успішної військово-професійної діяльності є її морально-духовним підґрунтям і забезпечують цілісність усіх інших компонентів фізичної готовності офіцерів до військово-професійної

діяльності. Можна наголошувати, що без ціннісно-мотиваційного і суб'єктного компонентів інші компоненти фізичної готовності майбутніх офіцерів до успішної військово-професійної діяльності свідомо не формуються, а можна тільки її муштрувати. Досвід російсько-української війни підтвердив, що основні види підготовленості і готовності всіх категорій військовослужбовців ЗС України, у т.ч. і безпосередньо фізичної, є надійною підвалиною успішного виконання ними бойових завдань.

З урахуванням вимог і принципів вищевикладених методологічних підходів до розуміння фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності, а також специфіки її актуалізації та прояву в бойових умовах виокремлюємо такі її компоненти:

- ціннісно-мотиваційний;
- когнітивний;
- поведінково-діяльнісний;
- індивідуально-психічний;
- суб'єктний.

Сукупність цих компонентів є мінімально необхідною, оскільки ці компоненти доповнюють один одного, всебічно, контекстно та комплексно формують і вдосконалюють фізичну готовність майбутніх офіцерів як суб'єктів військово-професійної діяльності, складають надійну підвалину їх становлення як військових професіоналів і фахівців, і водночас необхідні для успішного виконання ними функціональних обов'язків за посадою. Наприклад, відсутність у курсантів цінностей здорового способу життя та сумлінної військово-професійної діяльності не сприяє виникненню мотивації досягнення надійного рівня сформованості фізичної готовності до військово-професійної діяльності, що, у свою чергу, негативно позначається на результативності виконання ними в майбутньому спеціальних, у т.ч. і бойових завдань, особливо у складних і суперечливих умовах бойової діяльності протягом тривалого часу, коли вони насамперед мають виявляти професійну, фізичну, психофізичну та інші різновиди витривалості військових

професіоналів (Н. Вербин [16], С. Костів [186] тощо) як підвалини їх фізичної готовності до військово-професійної діяльності в сучасних умовах гібридної російсько-української війни.

Ціннісно-мотиваційний компонент фізичної готовності майбутніх офіцерів є одним із головних в її структурі. Але, на жаль, роль цього компонента фізичної готовності у майбутніх фахівців більшість науковців усвідомлює недостатньо, оскільки «на перше місце вони ставлять мотивацію, а не цінності, наприклад, набуття освіти, не усвідомлюючи того факту, що цінності формують мотивацію набуття освіти, а не мотивація – цінності» [149, с. 52].

Науковці наголошують, що «для чіткого розуміння змісту ціннісно-мотиваційного компонента професійної компетентності фахівця необхідно виокремити його зміст, який має відображати... специфіку та місце у професійній компетентності, демонструвати зосередженість, єдність і взаємопов'язаність всіх компонентів цієї компетентності. Першим елементом безумовно, є ціннісні орієнтації фахівця, що визначають зміст його цінностей як регулятора та орієнтира набуття певної професійної освіти, ведення успішної професійної діяльності, визначаючи цілі, принципи, зміст, форми та засоби діяльності. На цінностях професійного буття фахівець входить у контекст світової культури, осмислюючи і засвоюючи систему цінностей конкретної професійної сфери. Наприклад, для педагогів характерні педагогічні, духовні, гуманні, моральні, інформаційні, наукові та інші цінності, сукупність яких формує їх ціннісну сферу професійно-педагогічної компетентності» [149, с. 212].

Отже, зміст цього компонента відображає насамперед ціннісне ставлення майбутнього офіцера до обраного військового фаху, до ЗС України, України та сприйняття самого себе як суб'єкта військово-професійної діяльності, що визначає його потреби, мотиви і мотивацію військово-професійної діяльності, а все разом формує підвалини професійної компетентності, у т.ч. й основних видів готовності до майбутньої військово-

професійної діяльності, зокрема й фізичної.

Вважаємо, що основними складовими цього компонента є цінності, потреби та мотиви формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності як її суб'єкта – військового професіонала у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ. Провідну роль у формуванні фізичної готовності майбутніх офіцерів безпосередньо у процесі набуття військово-професійної освіти відіграє ціннісна складова, яка власне визначає смисл їх цілеспрямованого, системного, систематичного, послідовного, контекстного та наполегливого заняття фізичною культурою і спортом як майбутніх військових професіоналів, викарбовує однозначно позитивне ставлення до формування своєї фізичної підготовленості та готовності як суб'єкта екстремального – військово-професійного – виду діяльності.

Власне такі цінності наповнюють позитивним смислом потреби майбутнього офіцера – цілеспрямовано забезпечувати свою фізичну підготовленість і формувати фізичну готовність до майбутньої військово-професійної, у т. ч. і безпосередньо управлінської діяльності в екстремальних умовах військово-професійного буття. Усвідомлені потреби визначають мотиви формування майбутнім офіцером своєї фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності як суб'єкта екстремального виду діяльності. Такі цінності і мотиви відображають усвідомлення майбутнім офіцером основних цінностей і потреб військово-професійної діяльності, що допомагають актуалізувати позитивну настанову до становлення професійним суб'єктом, свідомо осмислювати важливість формування фізичної готовності як вкрай необхідної складової професійної готовності до військово-професійної діяльності, насамперед необхідної для результативного виконання функціональних обов'язків за посадою та успішного витримування різних труднощів, передусім психічних, психологічних і фізичних, особливо в умовах сучасної гібридної війни.

Мотивація – це складне поєднання рушійних сил поведінки та діяльності

майбутнього офіцера як суб'єкта військового управління у вигляді його потреб, інтересів, потягів, цілей і мотивів, які безпосередньо детермінують різні види його поведінки та діяльності, у т.ч. і до формування своєї фізичної готовності як майбутнього військового професіонала у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ.

Ціннісно-мотиваційний компонент фізичної готовності майбутніх офіцерів розуміємо як духовний стрижень постаті військового професіонала – фізично досконалих і готових до військово-професійної діяльності, які поєднують ціннісні орієнтації та настанови на дотримання здорового способу життя й активних занять фізичною культурою і спортом, спрямованість на здоровий спосіб життя та набуття фізичної досконалості, містять соціальні і професійні очікування щодо сформованості своєї фізичної готовності, створюють духовну підвалину формування їх фізичної готовності до військово-професійної діяльності.

Таким чином, можна стверджувати, що мотивація – це системна сукупність психічно різнорідних, але професійно спрямованих чинників поведінки та діяльності курсанта, що детермінує його поведінку і діяльність як майбутнього офіцера – суб'єкта військово-професійної діяльності, у т.ч. і щодо формування своєї фізичної готовності як військового професіонала.

Система цінностей і мотивації до формування фізичної готовності у майбутніх офіцерів реалізує регулятивну функцію. Відсутність у майбутніх офіцерів цінностей і мотивації до формування своєї фізичної готовності до військово-професійної діяльності негативно позначається, з одного боку, на результативності її формування, фізичного розвитку та вдосконалення, а з іншого – на формуванні всіх інших компонентів фізичної готовності.

Когнітивний компонент фізичної готовності майбутніх офіцерів поєднує професійні контекстні знання про майбутню військово-професійну діяльність, особливо в нестандартних ситуаціях бойової діяльності, вплив її несприятливих чинників на їх фізичний стан як суб'єктів військового управління, та практичні знання з різних організаційних форм – планових і

позапланових, групових та індивідуальних, оздоровчих і спортивних, а також методів, методик і засобів формування своєї фізичної підготовленості та готовності до успішної військово-професійної діяльності у ВВНЗ як її суб'єкта.

Необхідність когнітивного компонента для формування фізичної готовності майбутніх офіцерів зумовлена впливом інформації про фізичну підготовленість і готовність, їх набуття і формування, на процес становлення військово-професійного світогляду як суб'єктів екстремального виду діяльності, емоційно-ціннісного сприйняття сутності своєї фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності як військових професіоналів і членів бойової команди. Цей компонент об'єднує сукупність знань про суть і специфіку взаємовпливу військово-професійної діяльності на фізичний стан військовослужбовця. Сформованість цього компонента є результатом активної розумової діяльності майбутніх офіцерів та опанування ними насамперед практичних знань (широта, глибина, системність, контекстність) щодо своєї фізичної готовності й необхідності її цілеспрямованого формування та підтримання у ВВНЗ у процесі набуття військово-професійної освіти, стилю практичного мислення про свою фізичну підготовленість до майбутньої успішної військово-професійної діяльності як її творчого та фізично досконалого суб'єкта.

Отже, як когнітивний компонент фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності розуміємо сукупність насамперед практичних знань, які розкривають, з одного боку, сутність і специфіку військово-професійної діяльності та її вимоги до фізичної підготовленості і готовності курсантів до служби за фахом, а з іншого – цілі, методи, способи та засоби формування фізичної підготовленості та готовності у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ. Обидва аспекти, з одного боку, взаємозумовлені та взаємовпливають один на одного, а з іншого – є надійною підвалиною для формування та актуалізації поведінково-діяльнісного компонента фізичної готовності курсантів до майбутньої військово-

професійної діяльності.

Поведінково-діяльнісний компонент фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності, який демонструє їх фізичну здатність якісно реалізовувати посадові компетенції у складних умовах військово-професійної діяльності, успішно застосовувати на практиці здобуті знання з фізичної підготовки, сформовані практичні фізичні навички та вміння, здатність підтримувати свою фізичну працездатність і готовність в екстремальних умовах військово-професійної діяльності проводити самоаналіз і самооцінювання її сформованості, стійко витерплювати фізичні навантаження, контролювати й корегувати їх у процесі реалізації посадових компетенцій. Контекстний, компетентнісний і суб'єктно-діяльнісний методологічні підходи до формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності потребують докладання спеціальних фізичних зусиль, спрямованих на активізацію їх фізичних дій, що включають, з одного боку, фізичні навички, уміння та здатності, необхідні для успішної військово-професійної діяльності у складних умовах військово-професійної діяльності, а з іншого – уміння планувати свою діяльність з формування, розвитку й удосконалення своєї фізичної готовності, її організувати, виконувати, регулювати, контролювати, аналізувати, оцінювати та коригувати.

Зміст цього компонента фізичної готовності майбутніх офіцерів становлять професійна витривалість, сила, силова витривалість, спритність і швидкість.

Професійна витривалість майбутнього офіцера – це його системна інтегративна професійно важлива фізична якість, яка охоплює фізіологічну та фізичну сфери як військового професіонала, сприяє результативній військово-професійній діяльності, наприклад, як командира підрозділу чи його заступника в механізованих військах, офіцера різних видів забезпечення, у т.ч. й у надскладних, непередбачуваних умовах, завдяки вмінню подолати фізичну втому, стрес, напруженість та інші несприятливі фізичні, фізіологічні, психічні

та психологічні чинники військово-професійної діяльності та сучасного бою в гібридній війні. Для цього у майбутніх офіцерів мають бути сформовані, з одного боку, сила, швидкість і спритність, а з іншого – конкретні універсальні фізичні навички, уміння та здатності підтримувати та розвивати свою фізичну готовність як офіцерів механізованих військ і професіоналів екстремального виду діяльності.

Сила – це здатність майбутнього офіцера переборювати зовнішній опір чи протидіяти йому завдяки м'язовим напруженням організму.

Спритність – це здатність майбутнього офіцера виконувати складні за координацією рухи зі зміною динаміки їх виконання та у швидкоплинних умовах екстремальної військово-професійної діяльності.

Швидкість – це здатність офіцера як військового професіонала виконувати рухові дії за мінімальний час. Фізіологічною основою цієї якості є його координаційно-рефлекторні механізми, сформовані в умовах постійних корекцій шляхом виконання певних фізичних вправ. Ця якість може послабитися внаслідок професійної та фізичної стомленості та, відповідно, її підтримання та вдосконалення є важливим завданням кожного офіцера як військового професіонала.

Фізичні навички, уміння та здатності, які демонструють сформованість практичних навичок, умінь і здатностей фізичної готовності майбутнього офіцера до військово-професійної діяльності, мають бути такі:

- практичні навички, уміння і здатності подолання єдиної смуги перешкод (400 м);

- практичні навички, уміння і здатності сутички (спаринги);

- практичні навички, уміння і здатності, які демонструють стійкість до заколихування;

- практичні навички, уміння і здатності військово-прикладного плавання;

- практичні навички, уміння і здатності марш-кидка на 10 км.

Власне сформованість цих фізичних навичок, умінь і здатностей, які

відображають відповідну силу, швидкість і спритність, вказує на прикладну практичну фізичну готовність майбутнього офіцера як суб'єкта екстремального виду діяльності механізованих військ до військово-професійної діяльності.

Водночас цих фізичних навичок, умінь і здатностей недостатньо, особливо в екстремальних умовах довготривалої бойової діяльності в умовах сучасної гібридної війни. У такій ситуації допомагає сформованість їх індивідуальних професійно важливих фізичних якостей як військового професіонала.

Індивідуально-психічний компонент фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності безпосередньо зміцнює, а інколи й частково компенсує недостатню сформованість поведінково-діяльнісного компонента, особливо в екстремальних умовах бойової діяльності. Природною передумовою індивідуальних особливостей фізичної сформованості і розвиненості кожного офіцера є, з одного боку, спадкові та вроджені біологічні, фізіологічні та фізичні особливості будови і функцій організму, а з іншого – фізичні якості як військового професіонала, які сформовані в процесі військово-професійної підготовки, підсилюють загальну і прикладну фізичну готовність офіцера до військово-професійної діяльності у фізично складних умовах специфічного військово-професійного буття. Кожен офіцер як людська істота народжується з властивими тільки йому конкретними фізичними та фізіологічними задатками та певними особливостями, на основі яких упродовж життя залежно від умов фізичного виховання та самовиховання, занять фізичною культурою і спортом, під впливом загального, професійного та фахового виховання формує, розвиває та вдосконалює притаманні йому будову і функції організму, визначає особистісне та професійне психічне і фізичне буття, психічні та фізичні якості, у т.ч. як професіонала певного виду діяльності, в нашому випадку – військово-професійної діяльності в механізованих військах. З огляду на це майбутній офіцер має цілеспрямовано формувати і розвивати у процесі набуття

військово-професійної освіти свої професійно важливі фізичні якості, які допомагають йому стійко витримувати труднощі військової служби, особливо в екстремальних умовах військово-професійної, насамперед бойової діяльності в умовах сучасної гібридної війни.

Індивідуально-психічний компонент фізичної готовності містить професійно-прикладні фізичні якості офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України, зокрема різні види витривалості – загальну і професійну фізичну, психофізичну, а також статичну, витривалість м'язів тулуба, силу м'язів спини й ніг.

Так, силова витривалість – це здатність офіцера як військовослужбовця підтримувати високий рівень бойової працездатності досить тривалий час, що забезпечує можливість витримувати значні обсяги фізичних, розумових і психічних навантажень у ході виконання бойових завдань в умовах сучасної гібридної війни. Системне, систематичне та контекстне виконання вправ на силову витривалість у процесі військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів механізованих підрозділів дає змогу забезпечувати результативність їх військово-професійної діяльності, особливо в бойовій обстановці.

Про актуальність і необхідність цих якостей наголошують Н. Вербин, С. Костів, К. і В. Пронтенко та ін. Наприклад, для офіцерів технічного профілю основними фізичними якостями, які визначають їх фізичну готовність та є базовими для розвитку професійно-прикладних якостей як фахівців технічного профілю, є, на думку науковців, загальна витривалість, статична витривалість м'язів тулуба та сила м'язів спини, ніг, плечового поясу [105; 196].

Суб'єктний компонент фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності відображає їх професійне ставлення як суб'єктів військово-професійного буття до свого військового фаху та посадового призначення в механізованих підрозділах, розуміння ними фізичних труднощів у військово-професійній діяльності, свідому орієнтованість на формування, розвиток і підтримання своєї фізичної

готовності як творчого суб'єкта військово-професійної діяльності. Для цього кожен курсант, з одного боку, має сприймати самого себе майбутнім офіцером – суб'єктом військово-професійної діяльності в механізованих військах, а з іншого – цілеспрямовано та свідомо формувати свою фізичну готовність як офіцера механізованого підрозділу СВ ЗС України. Так, науковці слушно вважають, що професійна суб'єктність фахівця полягає в його залученні як суб'єкта професійного буття у військово-професійну діяльність, що пояснюється активною суб'єктною позицією, коли фахівець знає свої посадові компетенції і здатний усвідомлено їх реалізовувати [162], у т.ч. і шляхом актуалізації своєї фізичної підготовленості у військово-професійній діяльності.

А професійна самосвідомість майбутніх офіцерів дає їм змогу оцінювати власні фізичні знання, фізичну підготовленість і готовність як фахівця механізованих військ, розуміти і сприймати самих себе як військових професіоналів, визначати напрям подальшого фізичного розвитку, вдосконалення та самовдосконалення як військового професіонала конкретного виду і роду військ – механізованих підрозділів СВ ЗС України. Зміст цього компонента дає можливість характеризувати усвідомлення майбутніми офіцерами необхідності свідомо та цілеспрямовано формувати та підтримувати свою фізичну підготовленість і готовність, здатність об'єктивно їх оцінювати, саморефлексувати та самодетермінувати у процесі формування та розвитку фізичної готовності, а також здатність визначати і підтримувати свій фізичний стан як військового професіонала у належному стані з урахуванням його у процесі формування своєї фізичної готовності. Усе це відображається самостійності, автономності, суб'єктності й активності в формуванні фізичної готовності майбутнього офіцера як конкретної посадової особи механізованих підрозділах у СВ ЗС України.

Отже, необхідно цілеспрямовано формувати в майбутніх офіцерів фізичну готовність як важливий компонент їх професійної готовності до військово-професійної діяльності, орієнтувати їх на її постійний розвиток і

вдосконалення як у процесі здобуття військово-професійної освіти у ВВНЗ, так і в майбутньому у процесі військово-професійної діяльності у військах.

З'ясовано, що фізична готовність майбутнього офіцера механізованих військ – це його фізичний стан як військовослужбовця та офіцера-управлінця, який є актуалізацією його фізичної підготовленості як майбутнього суб'єкта військового управління в механізованих підрозділах, що дає йому змогу успішно виконувати бойові та інші військово-професійні завдання за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської діяльності у військах.

З урахуванням сутності і змісту фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів до військово-професійної діяльності згідно з вимогами суб'єктно-діяльнісного, контекстного та компетентнісного методологічних підходів до їх військово-професійної підготовки, результатів аналізу, узагальнення та конкретизації основних наукових підходів науковців до визначення структурних компонентів психологічної, професійної та особистісної готовності майбутніх військових фахівців до військово-професійної діяльності нами виокремлено ціннісно-мотиваційний, когнітивний, поведінково-діяльнісний, індивідуально-психічний і суб'єктний компоненти їх фізичної готовності до військово-професійної діяльності.

Доведено, що необхідно цілеспрямовано формувати в майбутніх офіцерів фізичну готовність як важливий компонент їх професійної готовності до військово-професійної діяльності як військових професіоналів механізованих підрозділів СВ ЗС України.

1.3. Загальна методика дисертаційного дослідження

Актуальною проблемою системи вищої військової освіти України в контексті нашого дослідження є гостра необхідність, як свідчить сучасний бойовий досвід ЗС України у мужній боротьбі з російськими загарбниками,

формування військово-професійної готовності майбутніх офіцерів до успішної військово-професійної діяльності як суб'єктів військового управління. Важливим компонентом військово-професійної готовності майбутніх офіцерів до бойової діяльності є, на наше переконання, їх фізична готовність до військово-професійної діяльності, що представляє такий їх фізичний стан, який дає їм можливість успішно виконувати бойові та інші завдання за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської діяльності у механізованих підрозділах у бойових умовах. Підвалину їх фізичної готовності складає фізична підготовленість як військових професіоналів, а її підвалину – професійна витривалість. Однак слід наголосити, що серед науковців немає одностайності в розумінні поняття «фізична готовність військовослужбовців».

Вирішенню цієї проблеми сприятиме наше педагогічне дослідження, яке є одним із різновидів наукового дослідження з певною логікою, специфікою і запроєктованим результатом. У процесі розроблення методики науково-педагогічного дослідження щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності враховували основні методичні рекомендації щодо її обґрунтування, які викладені у працях С. Гончаренка, В. Пронтенка, С. Романчука, В. Сисоєвої, В. Ягупова та ін. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності завдяки його педагогічному моделюванню у системі вищої військової освіти, сприятиме реалізації таких функцій:

– *аксіологічної* – сприяє формуванню у майбутніх офіцерів як суб'єктів екстремального виду професійної діяльності цінності фізичної культури та спорту, здорового способу життя, фізичної досконалості та мотивацію до цілеспрямованого формування своєї фізичної підготовленості та готовності як військового професіонала механізованих військ;

– *пізнавальної* – спрямована на формування системи теоретичних і практичних знань про фізичну культуру та спорт, здоровий спосіб життя,

фізичну досконалість майбутнього офіцера як військового професіонала, що складає когнітивну підвалину формування його фізичної готовності в процесі набуття військово-професійної освіти; важливість цієї функції полягає у тому, що практично можна реалізовувати тільки те, що знаєш;

– *поведінково-діяльній* – формує фізичні навички й уміння, в ідеалі – фізичні здатності до майбутньої військово-професійної діяльності майбутніх офіцерів; формує практичні навички та вміння щодо дотримання фізичної культури, здорового способу життя, фізичну досконалість як військових професіоналів – суб'єктів військового управління в механізованих військах;

– *рефлексивній* – сприяє формуванню та розвитку здатності до самооцінювання, самоконтролю та самодетермінації формування фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів як суб'єктів військового управління у механізованих військах.

Дослідження з формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ проведено на основі врахування провідних ідей і принципів сучасних методологічних підходів до їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ як військових професіоналів.

Першим таким універсальним методологічним підходом є системний підхід до їх військово-професійної підготовки, який суттєво відрізняється від інших підходів щодо стратегії педагогічного дослідження. Його сутність полягає в поданні предмета дослідження як системи, а також необхідності дотримання принципів системності, систематичності та послідовності у формуванні фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ, де їх знання, вміння і навички розвиватимуть системно та послідовно, а кожен компонент фізичної готовності та його зміст логічно пов'язуватимуть з іншими, засвоєні знання, фізичні навички і вміння спиратимуться на нові, створенням бази для засвоєння інших знань, опанування наступних навичок і вмінь фізичної готовності військового професіонала.

Другим обов'язковим чи мінімально необхідним методологічним

підходом є компетентнісний підхід до їх військово-професійної підготовки, згідно з вимогами якого формування і розвиток практичних фізичних навичок, умінь і здатностей є вирішальним в їх фізичній підготовці як військових професіоналів, а для цього слід використовувати різноманітні методики, організаційні форми навчання, види навчальних занять і найголовніше – самостійні тренування та зайняття фізичною культурою і спортом майбутніми офіцерами.

Третім методологічним підходом є контекстний підхід до їх військово-професійної підготовки, оскільки відбувається формування і розвиток практичних фізичних навичок, умінь і здатностей як конкретного військового фахівця та забезпечення військово-професійної спрямованості – як військового професіонала механізованих військ, який передбачає проведення усіх видів навчальних занять із курсантами з фізичного виховання шляхом безпосереднього врахування їх майбутньої військово-професійної діяльності у механізованих військах, а також сприяє усвідомленню ними ролі і місця фізичної підготовленості та готовності в їх майбутній успішній військово-професійній діяльності та військово-професійній самоактуалізації як військового професіонала.

Вкрай необхідним є суб'єктно-діяльнісний підхід до їх військово-професійної підготовки, реалізація вимог якого означає усвідомлення та осмислення майбутнім офіцером, по-перше, основних параметрів процесу формування своєї фізичної підготовленості та готовності у процесі набуття військово-професійної освіти; по-друге, необхідності становлення для цього суб'єктом військово-професійної діяльності, а це в свою чергу стимулює і підтримує суб'єктну позицію у формуванні фізичної підготовленості та готовності у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ. У зв'язку з цим найголовнішим принципом є принцип суб'єктності майбутніх офіцерів зі творчим дотриманням вимог суб'єкт-суб'єктної взаємодії з іншими курсантами, командирами та науково-педагогічними працівниками в процесі фізичної підготовки, що забезпечує формування самої суб'єктної

спрямованості їхньої фізичної підготовленості та готовності, творчого суб'єкта фізичного формування, розвитку та самовдосконалення як військового фахівця та професіонала.

Наголошуємо, що системний підхід підтверджує значущість комплексності, необхідності широти охоплення і чіткої організації наукового дослідження, передбачає послідовний перехід від загального до часткового, коли в основу розгляду покладено кінцеву мету – формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ. Все це зумовило необхідність всебічного вивчення та усвідомлення досліджуваного нами предмета наукового пошуку.

У нашому дослідженні фізичну готовність майбутніх офіцерів обґрунтовуємо як їх фізичний стан, який є інтегрованим проявом їх фізичної підготовленості до військово-професійної діяльності як суб'єкта військового управління в механізованих підрозділах і частинах, дає їм змогу успішно виконувати бойові та інші завдання за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою та стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської діяльності в бойових умовах.

Отже, майбутні офіцери мають бути завжди готовими до виконання бойових та інших завдань за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою та стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної діяльності.

Проведення нашого наукового пошуку нами забезпечено поставленням і вирішенням п'яти дослідних завдань:

1. Теоретично проаналізувати проблеми формування фізичної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності у педагогічній теорії та обґрунтувати її сутність і зміст щодо офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України.

2. Здійснити педагогічне моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

3. Удосконалити контекстну методику формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

4. Експериментально перевірити педагогічну модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки.

5. Розробити методичні рекомендації щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

Методика вирішення проблеми формування фізичної готовності майбутніх офіцерів передбачає проведення науково-педагогічного дослідження, спрямованого на отримання нових знань про основні педагогічні явища в педагогічному процесі ВВНЗ і вивчення, узагальнення, систематизацію та конкретизацію фактів, які стосуються предмета нашого дослідження.

Для вирішення поставлених дослідних завдань творчо використано сукупність логічно обґрунтованих теоретичних, емпіричних, експериментальних і статистичних методів дослідження. Зокрема, такі:

1) *теоретичні*:

– аналіз, порівняння, синтез, класифікація та узагальнення психолого-педагогічної літератури і наукових джерел – для визначення теоретичних, методичних і прикладних аспектів дослідження щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

– педагогічне моделювання – для проєктування структурно-функціональної моделі формування фізичної готовності

майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

– зіставлення та узагальнення науково-теоретичних і дослідницьких даних – для проектування педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

2) *емпіричні* – спостереження, опитування, анкетування, тестування – визначення сучасного стану сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів;

3) *експериментальні* – педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) для перевірки результативності впровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

4) *статистичні*:

– статистичне опрацювання результатів експерименту за допомогою Microsoft Excel та їх інтерпретація – для перевірки й підтвердження результативності впровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

– метод розрахунку статистичного Т-критерію Вілкоксона – для підтвердження достовірності статистично значущих змін в ЕГ до та після формувального експерименту;

– критерій Манна-Уїтні – для підтвердження відмінностей у якісних і кількісних параметрах КГ і ЕГ майбутніх офіцерів після завершення формувального етапу експерименту.

За допомогою теоретичних методів наукового дослідження проаналізували літературу та дисертації, в яких розкрито певні аспекти

фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності.

Наукове дослідження проведено впродовж 2021–2024 рр.

На першому – *аналітико-констатувальному* – етапі з огляду на реальні потреби педагогічної практики щодо проблеми дослідження з урахуванням результатів аналізу, узагальнення, систематизації та конкретизації дослідних даних було визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, для чого використано методи порівняльного аналізу; проаналізовано та узагальнено наукову літературу та джерела з досліджуваного наукового завдання на основі відомих концепцій і теорій; виокремлено та обґрунтовано критерії та показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

Дослідження організовувалося та проводилося на основних положеннях, ідеях і принципах суб'єктно-діяльнісного, компетентнісного, системного та контекстного методологічних підходів до формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

Зокрема, з'ясували специфіку військово-професійної та фахової діяльності майбутніх офіцерів у механізованих підрозділах і частинах, визначили необхідність цілеспрямованого формування їх фізичної готовності в процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ. Це дало нам змогу визначити зміст та особливості їх військово-професійної діяльності у механізованих підрозділах. За допомогою методів системного аналізу, порівняння, синтезу, класифікації та конкретизації дослідних даних уточнили суть і структуру фізичної готовності майбутніх офіцерів.

Для визначення стану сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів використовували методи тестування, анкетування, з'ясування рівнів сформованості фізичної підготовленості. Аналіз отриманих емпіричних даних показав, що фізична готовність у майбутніх офіцерів недостатньо сформована

для виконання функціональних обов'язків у майбутній військово-професійній діяльності у механізованих військах.

Констатувальний етап був проведений з майбутніми офіцерами першого та четвертого курсів у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Аналіз отриманих експериментальних констатувальних результатів показав, що фізичну готовність у них недостатньо сформовано. Насамперед через відсутність системного та водночас контекстного формування їх фізичної готовності до військово-професійної діяльності у ВВНЗ.

Отже, з'ясували наявність таких суперечностей у формуванні їх фізичної готовності до військово-професійної діяльності у ВВНЗ:

- між недостатнім рівнем сформованості фізичної готовності й особистісної мотивації абітурієнтів до формування своєї фізичної підготовленості та високим рівнем вимог до якості їх фізичної підготовленості й готовності до військово-професійної діяльності як майбутніх офіцерів і суб'єктів екстремального виду діяльності в механізованих підрозділах;

- між високими вимогами військово-професійної практики до фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів до їх військово-професійної діяльності в механізованих підрозділах і недостатнім педагогічним моделюванням формування їх фізичної підготовленості та готовності у ВВНЗ як суб'єктів військового управління;

- між необхідністю інтенсифікації фізичної підготовки майбутніх офіцерів механізованих підрозділах і відсутністю комплексної та контекстної методики формування їх фізичної готовності у ВВНЗ.

Аналіз результатів досліджень інших науковців та узагальнення наших емпіричних та експериментальних даних дали нам змогу сформулювати робочу гіпотезу дослідження, яка полягає у припущенні про те, що формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділах у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ буде

успішним за умов її педагогічного моделювання, інтегрованим результатом якого є відповідна педагогічна модель її формування.

У ході другого – *дослідно-експериментального* – етапу відбувалася експериментальна перевірка гіпотези нашого педагогічного дослідження. З цією метою було проведено педагогічне моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ та експериментально апробовано відповідну педагогічну модель у вигляді формувального експерименту, що є одним із важливих етапів будь-яких педагогічних досліджень. Під час формувального експерименту дотримувалися таких умов:

- 1) оптимальної кількості респондентів і дослідів;
- 2) надійності методик дослідження;
- 3) статистичної значущості відмінностей в отриманих експериментальних результатах.

Роль педагогічного експерименту у проведенні педагогічного дослідження полягала в доведенні можливості підвищити рівні сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності шляхом його педагогічного моделювання у ВВНЗ.

Результати будь-якого наукового експерименту не можна вважати об'єктивними, якщо їх не підтверджено статистичними методами оброблення отриманих даних, які забезпечують надійність висновків.

Для аналізу результатів нашого дослідження використано два статистичних критерії:

– *T*-критерій Вілкоксона для пов'язаних вибірок, який використаний для підтвердження достовірності статистично значущих змін в ЕГ до та після формувального експерименту;

– критерій Манна-Уїтні для непов'язаних вибірок – підтвердження відмінності за якісними і кількісними параметрах КГ та ЕГ після завершення формувального етапу експерименту.

Для обчислення даних за обома статистичними критеріями було використано Microsoft Excel – програму для роботи з електронними таблицями, яка створена корпорацією Microsoft для Microsoft Windows, Windows NT і macOS. Програма входить до складу офісного пакета Microsoft Office, тому є доступною для використання.

Для порівняння двох рядів вимірювань (ЕГ і КГ) було використано T -критерій Вілкоксона оскільки наша вибірка є, на жаль, не великою. Цей критерій є непараметричним. За результатами обчислення T -критерію Вілкоксона підтверджено достовірність результативності запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у їх військово-професійну підготовку у ВВНЗ. За інтегральним результатом $T_{\text{емп}} = 0 < T_{\text{кр}} = 100$ (для рівня значущості $p = 0,05$). Отже, запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів позитивно вплинуло на сформованість фізичної готовності в ЕГ за інтегральним результатом.

На третьому – *статистично-впроваджувальному* – етапі інтерпретовано та оформлено отримані результати дослідження. Для доведення статистичної достовірності сформованості фізичної готовності у КГ і ЕГ до формувального етапу експерименту та після його завершення було застосовано U -критерій Манна-Уїтні для непов'язаних вибірок. На етапі констатувального етапу експерименту статистично значущих відмінностей між КГ і ЕГ не виявлено, групи подібні, формувальний експеримент розпочато в однакових умовах для обох груп досліджуваних осіб ($U = 310,5 > U_{0,05} = 227$ для рівня значущості $p \leq 0,05$). Після формувального експерименту відмінності між ЕГ і КГ стали статистично значущими, що доводить ефективність застосування педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ ($U = 167,5 < U_{0,01} = 192 \leq U_{0,05} = 227$ для рівня значущості $p \leq 0,01$). Результати дослідження впроваджено у військово-педагогічний процес ВВНЗ, розроблено навчально-методичний посібник щодо формування фізичної готовності майбутніх

офіцерів до професійної діяльності, сформульовано висновки та визначено перспективи подальших наукових досліджень.

Достовірність результатів нашого дослідження забезпечено методологічною і теоретичною обґрунтованістю основних положень дослідження, що чітко відповідають методам дослідження, його меті і завданням; кількісним і якісним аналізом експериментального та емпіричного матеріалу; обговоренням отриманих результатів під час наукових заходів; впровадженням у педагогічну практику та військово-педагогічний процес ВВНЗ і ЗВО основних результатів дослідження.

Таким чином, розроблена та запропонована методика дисертаційного дослідження дає нам змогу усвідомити і встановити об'єктивні закономірності в досліджуваному педагогічному явищі, тобто досягти її мети – формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

Висновки до 1 розділу

Аналіз та узагальнення науково-педагогічної літератури і педагогічної практики щодо проблеми дослідження дали змогу сформулювати висновки.

1. Узагальнено наукові підходи дослідників до формування фізичної готовності у майбутніх фахівців до професійної діяльності у системі їх професійної підготовки та з'ясовано, що науковці недостатньо уваги приділяють дослідженню та обґрунтуванню поняття «фізична готовність фахівця до професійної діяльності», а також формуванню фізичної готовності різних фахівців до професійної діяльності у процесі їх професійної підготовки. Проаналізовано трактування поняття «фізична готовність фахівця до професійної діяльності».

Визначено місце фізичної готовності майбутніх офіцерів як складової їх професійної готовності до військово-професійної діяльності. Доведено, що фізична готовність офіцера – це його фізичний стан як результат

фізичної підготовленості як військового професіонала, який дає йому змогу успішно виконувати бойові та інші завдання за посадовим призначенням у механізованих підрозділах відповідно до вимог сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної діяльності.

2. З'ясовано, що формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у ВВНЗ є актуальною педагогічною проблемою сучасної військової освіти, оскільки суперечливі процеси, які відбуваються у ЗС України в умовах російсько-української війни, відображають не лише докорінні зміни в озброєнні, бойовій техніці, у формах, методах, тактиці, способах і засобах збройної боротьби, але й у специфіці фізичної підготовленості особового складу як військових професіоналів, як важливої складової його військово-професійної готовності до військово-професійної діяльності.

3. З'ясовано, що бойова діяльність офіцерів механізованих підрозділів є багатовекторною, характеризується надмірним фізичним перевантаженням протягом довгого часу і потребує фізично підготовлених офіцерів як військових професіоналів для забезпечення їх успішної військово-професійної діяльності. Низку наукових праць присвячено розвитку професійно важливих якостей військовослужбовців СВ ЗС України, але формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів у системі військової освіти практично ніхто не досліджував, що підтверджує теоретичну та прикладну актуальність вирішення цього педагогічного завдання.

4. Обґрунтовано поняття «фізична готовність майбутніх офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України» як їх фізичний стан як військових професіоналів, що має форму актуалізації їх фізичної підготовленості до військово-професійної діяльності, що відбувається переходом їх організму з одного стану в інший через прогресивні в ньому функціональні, морфологічні і біохімічні зміни, які дають їм змогу успішно виконувати бойові та інші військово-професійні функції за посадовим призначенням відповідно до вимог

сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської та бойової діяльності.

5. Доведено, що у структурі фізичної готовності майбутніх офіцерів мінімально мають бути ціннісно-мотиваційний, когнітивний, поведінково-діяльнісний, індивідуально-психічний і суб'єктний компоненти згідно з вимогами системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ, які системно охоплюють і характеризують їх фізичну готовність до військово-професійної діяльності як її суб'єктів.

6. Розроблено загальну методику педагогічного дослідження щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності в процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ, що складається з головної ідеї – контекстності, відповідних принципів та основних етапів проведення – аналітико-констатувального, дослідно-експериментального та статистично-впроваджувального, які мають свої методи, методичні прийоми та засоби.

Основні результати розділу опубліковані у наукових працях автора [44], [45], [46], [47], [48], [49], [52], [53], [54], [181].

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ МЕХАНІЗОВАНИХ ВІЙСЬК ДО ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Теоретичні основи педагогічного моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ

Аналіз, систематизація та узагальнення результатів основних наукових досліджень і публікацій із проблеми формування, розвитку та підтримання фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності показали, що важливим науковим методом є педагогічне моделювання, який у педагогічній теорії та практиці широко застосовують у педагогічних дослідженнях. Педагогічне моделювання розуміють як непрямий, опосередкований метод наукового дослідження об'єктів пізнання, безпосереднє вивчення яких з певних причин неможливе, ускладнене чи недоцільне, через дослідження їх моделей [135, с. 393].

Ефективне використання моделювання в науковому дослідженні дає потужний поштовх до застосування цього методу на різних етапах педагогічного дослідження. Розглянемо методологічні і теоретичні підходи науковців до поняття «модель», яке є результатом педагогічного моделювання.

Аналіз наукових джерел продемонстрував, що поняття «модель» і «моделювання» в освіті глибоко досліджували й обґрунтували М. Анісімов [1], Н. Білик [12], О. Єжова [25], В. Кравченко [63], С. Костів [63], М. Лазарєв [68], Є. Лодатко [70; 70], Л. Лук'янова [72], О. Мещанінов [75], В. Пронтенко [102], Д. Погребняк [99], А. Семенова [122], Р. Шостак [171], М. Якубовські [173], В. Шемчук [142], Т. Campbell, Р. Oh, М. Maughn, N. Kiriazis та R. Zuwallack [177] та ін.

Нам імпонує думка Д. Кисленка, який вважає, що основна мета моделі – це розвиток особистості фахівця, спрямований на її професійний саморозвиток [194].

Інший вчений І. Стеценко моделлю називає подання об'єкта, системи чи поняття в деякій абстрактній формі, зручній для наукового дослідження [128, с. 10].

Провідний український вчений С. Гончаренко термін «модель» тлумачив як еталон, стандарт, зразок, примірник чогось; схему для пояснення якогось явища чи процесу [21, с. 195].

У філософському енциклопедичному словнику зазначається, що «модель» – це предметна, знакова чи мисленнєва (уявна) система, що відтворює, імітує чи відображає якісь визначальні характеристики, тобто принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості чи ознаки об'єкта пізнання (оригіналу), пряме, безпосереднє вивчення якого з якихось причин неможливе, неефективне або недоцільне, і може замінити цей об'єкт у процесі дослідження для отримання знань про нього [135, с. 105].

Значний інтерес становить визначення В. Ягупова, який вирішував проблему педагогічного моделювання як формування професійної компетентності випускників професійних навчальних закладів, так і її моделі: «педагогічне моделювання дає можливість створити модель спеціаліста на основі його компетенцій, обґрунтувати модель професійної компетентності, а також створити модель її формування у процесі набуття професійної освіти» [153, с. 146].

Так, R. Sierra слушно наголошує, що педагогічна модель – це теоретичний інструмент цілеспрямованого дослідження у спрощеному вигляді різних педагогічних процесів і явищ, проєктованих для їх ідеального відтворення [192]. Учений вважає, що така модель є формальною теоретичною конструкцією досліджуваного педагогічного явища, яка відображає певний аспект педагогічного процесу згідно з метою його формування, розвитку і коригування.

Отже, педагогічним моделюванням називають дослідження педагогічних явищ, процесів і систем за допомогою побудови та вивчення їх моделей, а також використання для визначення й уточнення раціоналізації і характеристик способів побудови проєктованих педагогічних об'єктів.

Таким чином, педагогічне моделювання є важливим етапом цілеспрямованої дослідницької діяльності науковця, оскільки за певним планом – моделлю – він має змогу оцінювати результати своєї діяльності, порівнювати результати всіх наступних кроків, перевіряти їх не в реальності, а на спроєктованій моделі.

Педагогічне моделювання як методу дослідження, дає змогу досягнути таких цілей:

- евристичної (для класифікації, схематичного позначення, пошуку нових законів і теорій, інтерпретації емпіричних даних тощо);
- обчислювальної (для розв'язування обчислювальних задач за допомогою побудови алгоритмів, блок-схем, графіків залежності тощо);
- експериментальної (для експериментальної перевірки гіпотези за допомогою оперування відповідними моделями) [175, с. 67];
- проєктувально-прогностичної.

Головною ідеєю нашого педагогічного моделювання є розроблення контекстної, суб'єктно-діяльнісної моделі, яка сприятиме цілеспрямованому формуванню фізичної готовності у майбутніх офіцерів як суб'єктів військово-професійної діяльності в механізованих військах СВ ЗС України. У нашому дослідженні педагогічне моделювання передбачає такі етапи:

1) формування чіткого уявлення про проєктування моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів як суб'єктів військово-професійної діяльності в механізованих військах, визначення її місця, ролі та функцій у системі військово-професійної підготовки у ВВНЗ як військових професіоналів;

2) отримання структурного уявлення про формування фізичної готовності майбутніх офіцерів як важливого контекстного та міжпредметного

педагогічного явища в їх військово-професійній підготовці, а також про педагогічні аспекти її цілеспрямованого формування, розвитку та вдосконалення в системі військово-професійної підготовки – виокремлення її змісту і структури, визначення мети, змісту, методик, засобів і результату формування; розроблення та обґрунтування критеріїв і показників діагностування її сформованості;

3) проектування системних, взаємопов'язаних, контекстних і водночас послідовних блоків педагогічної – контекстної, суб'єктно-діяльнісної – моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ – цільово-методологічного (мета та завдання формування фізичної готовності, які визначаються на провідних ідеях і принципах системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до їх військово-професійної підготовки), теоретичного (зміст фізичної готовності), суб'єкт-суб'єктного (науково-педагогічних працівників і курсантів як майбутніх офіцерів), методично-процесуального (контекстна методика формування фізичної готовності) та результативного (результат сформованості фізичної готовності);

4) проектування відповідної контекстної професійно орієнтованої моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ – на основі теоретичного та емпіричного дослідження встановлення відомостей про їх фізичну готовність як майбутніх фахівців механізованих військ СВ ЗС України та моделюється її формування;

5) визначення основних педагогічних аспектів (цільових, змістових, суб'єктних, організаційно-методичних і результативних) щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у системі військової освіти, що конкретизується в її змісті, методиках, засобах та основних етапах формування у ВВНЗ у процесі їх військово-професійної підготовки як суб'єктів військового управління у механізованих військах;

6) встановлення причинно-результативних зв'язків педагогічного

моделювання – визначення ефективності впровадження моделі у військово-педагогічний процес ВВНЗ за аспектом формування фізичної готовності курсантів як майбутніх офіцерів механізованих військ СВ ЗС України.

Таким чином, педагогічне моделювання у нашому дослідженні виконує організаційно-педагогічну функцію, оскільки визначає та об'єднує всі інші педагогічні засади її формування у майбутніх офіцерів у ВВНЗ у процесі їх військово-професійної підготовки. Вона конкретизується у відповідній педагогічній моделі.

2.2. Модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності

Роль фізичного стану військовослужбовців в ефективному провадженні ними військово-професійної діяльності доведено результатами багатьох наукових досліджень і багатовіковим досвідом ведення війн взагалі та сучасним бойовим досвідом ЗС України у боротьбі з російськими загарбниками зокрема. Результати наукового аналізу та їх узагальнення показують, що фізичний стан офіцерів можна вважати фундаментом для інших компонентів їх боєздатності як військових професіоналів і суб'єктів військового управління. Це зумовлено тим, що рівень сформованості і розвиненості певних професійно важливих фізичних якостей майбутніх офіцерів значною мірою визначає їх загальну фізичну здатність виконувати як окремі фізичні дії, так і різні за складністю фізичні навантаження у процесі військово-професійної діяльності.

Водночас виконання різноманітних завдань військово-професійної діяльності залежить від фізичної підготовленості курсантів – майбутніх офіцерів. Нині значення фізичної підготовленості майбутніх офіцерів у структурі їх бойової здатності та готовності впливає з наукового розуміння сутності людської природи, що ґрунтується на необхідності різноманітних фізичних якостей і здатностей для ведення успішної військово-професійної

діяльності за бойових умов.

Проблема забезпечення загальної фізичної підготовленості у майбутніх офіцерів у ВВНЗ є надзвичайно актуальною і за теоретичним, і за прикладним аспектами. Давно відомий лозунг «Готувати солдатів до того, що потрібно під час бою!» постійно використовують фахівці з підготовки військ в арміях найбільш розвинених країн світу. «Вчити солдатів саме того, як вони воюватимуть» – така нова філософія інноваційного формування фізичної готовності військовослужбовців, яку реалізовує Управління навчання та доктрин СВ армії США. Розвиток основних професійно важливих фізичних якостей і закладання фізичного фундаменту майбутніх офіцерів на молодших курсах дає змогу цілеспрямовано формувати, розвивати і вдосконалювати професійно-прикладні фізичні якості курсантів як майбутніх фахівців СВ ЗС України. Їх фізична підготовленість відіграє важливу роль у складі бойової майстерності, військово-професійної працездатності як військовослужбовців і застосуванні ними всіх засобів квазіпрофесійної та бойової діяльності у процесі виконання навчально-бойових та особливо бойових завдань.

Важливими початковими умовами формування фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів є їх здоров'я, рухова активність і рівень фізичної підготовленості. Важливим компонентом здоров'я, основою високої працездатності і життєздатності, базою всієї рухової діяльності майбутніх офіцерів є, безумовно, рівень їх фізичної підготовленості як військових професіоналів.

Отже забезпечення фізичної підготовленості майбутніх офіцерів до майбутньої військово-професійної діяльності є одним із першочергових завдань фахівців із фізичного виховання у ВВНЗ. Однак сучасні методики, технології та засоби фізичної підготовки курсантів не задовольняють природної потреби в їх руховій активності як майбутніх військових професіоналів. Відповідно до вимог керівних документів основною метою фізичної підготовки військовослужбовців є забезпечення їх фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності як

військових професіоналів.

Аналіз, систематизація та узагальнення результатів наукових досліджень і публікацій із проблеми формування, розвитку та підтримання фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності продемонстрували, що важливим науковим методом є педагогічне моделювання, яке у педагогічній теорії та практиці широко застосовують у педагогічних дослідженнях. Педагогічне моделювання розуміють як непрямий, опосередкований метод наукового дослідження об'єктів пізнання, безпосереднє вивчення яких із певних причин неможливе, ускладнене чи недоцільне, а тому воно відбувається через дослідження їх моделей [135, с. 393].

Педагогічному моделюванню протягом останніх років науковці приділяли достатню увагу, зокрема, М. Анісімов [1], Н. Білик [12], М. Лазарєв [68], Є. Лодатко [70], О. Мещанінов [75], А. Семенова [122], В. Шемчук [143], В. Ягупов [133; 154], М. Якубовського [173], фахівці фізичного виховання – І. Беліков [174], С. Костів [63], Д. Погребняк [99], Р. Шостак [171] та ін.

Так, R. Sierra слушно наголошує, що педагогічна модель – це теоретичний інструмент цілеспрямованого дослідження у спрощеному вигляді різних педагогічних процесів і явищ, які проектуються для їх ідеального відтворення [192]. Він вважає, що така модель є формальною теоретичною конструкцією досліджуваного педагогічного явища, яка відображає певний аспект педагогічного процесу та явища згідно з метою його формування, розвитку і коригуванню.

В. Рахманов обґрунтовує педагогічну модель підготовки громадян України, в основу якої покладено системний підхід. Модель є гнучкою та динамічною, має змінюватися і розвиватися залежно від цілей підготовки, причому основні зміни мають відбуватися у підготовчому та виконавчому періодах, але водночас їх функціональна спрямованість не змінюється [110].

Науковці щодо моделювання дидактичного процесу слушно зазначають, що модель є знаковою системою, «за допомогою якої можна відтворити

дидактичний процес як предмет дослідження, показати цілісно його структуру, функціонування і зберегти цю цілісність на всіх етапах дослідження» [154, с. 31].

На основі узагальнення наукових джерел окреслимо такі аспекти педагогічного моделювання:

по-перше, це дослідження різних педагогічних явищ і процесів за допомогою проєктування їх моделей;

по-друге, у процесі педагогічного моделювання можна досягти, на думку науковців [133, с. 67], чітких дослідницьких цілей;

по-третє, науковці педагогічне моделювання використовують для формування та розвитку різних видів компетентності військових фахівців у системі військової освіти [3; 12; 23; 25; 65; 92; 133; 171]. Зазначимо, що сучасні науковці та практики шукають різні оптимальні наукові підходи до створення стійкої моделі нормативно-практичного формування готовності офіцерів до професійної діяльності в її різних аспектах, формах і режимах реалізації.

Наголошуємо водночас, що проблема саме педагогічного моделювання залишається поза увагою науковців, що актуалізує потребу таких наукових пошуків.

Наукова цінність педагогічного моделювання полягає в можливості досліджувати різні педагогічні явища на спроектованій моделі для системного дослідження предмета наукового пошуку, у т.ч. і безпосередньо педагогічних аспектів формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ у процесі їх військово-професійної підготовки як військових професіоналів у механізованих військах СВ ЗС України.

На підставі проведеної теоретичної розвідки наукової літератури та основі урахування провідних ідей і положень системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до військово-професійної підготовки майбутніх військових фахівців, а також специфіки посадового призначення офіцерів механізованих підрозділів СВ ЗС України пропонуємо таку відповідну контекстну модель, яка включає цільово-

методологічний, змістовний, суб'єкт-суб'єктний, методично-процесуальний і оцінно-результативний блоки формування їх фізичної готовності в процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ (рис. 2.1).

ЦІЛЬОВО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ БЛОК		
МЕТА: формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ		
Методологічні підходи до формування фізичної готовності майбутніх офіцерів – системний, компетентнісний, контекстний і суб'єктно-діяльнісний		
Принципи: науковості, послідовності і системності, доступності і дохідливості викладання, свідомості й активності чи навчальної суб'єктності, наочності та змодельованості, контекстності чи прикладної спрямованості		
ЗМІСТОВИЙ БЛОК		
Зміст формування фізичної готовності майбутніх офіцерів та її основних компонентів – ціннісно-мотиваційного, когнітивного, поведінково-діяльнісного, індивідуально-психічного та суб'єктного		
СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНИЙ БЛОК		
Науково-педагогічний працівник	СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНА ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ	Курсант як майбутній офіцер
МЕТОДИЧНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ БЛОК		
Методика	Методи	Види навчальних занять
Основні етапи: діагностувально-мотиваційний; поведінково-діяльнісний; результативний	Словесні (усне викладення навчального матеріалу та його обговорення); наочні (показ, ілюстрація, демонстрування); практичні (вправи, практичні заняття, інструктажі, практика, стажування тощо); самостійна робота (робота з друкованими джерелами, виконання усних, письмових вправ, самостійне тренування та ін.); педагогічне діагностування: залік, іспит, самооцінювання	Лекція, практичне, семінарське та групове заняття, групова вправа, індивідуальне заняття, тактичне (тактико-спеціальне) заняття, самостійна робота, консультація, залік, іспит
ОЦІННО-РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ БЛОК		
Діагностування рівнів сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ		
Критерії оцінювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів		Рівні
ціннісно-мотиваційний	діяльнісний	
інтелектуальний	психологічний	
суб'єктний		
		низький
		достатній
		середній
		високий
Результат: сформованість фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.		

Рис. 2.1. Модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ

Це мінімальна кількість блоків, яких може бути і більше для конкретної вибірки.

Цільово-методологічний блок моделі відображає мету і методологічні підвалини формування фізичної готовності у майбутніх офіцерів у ВВНЗ до військово-професійної діяльності з урахуванням їх майбутніх військово-професійних, фахових і фізичних знань, умінь та навичок, здібностей і здатностей, цінностей і досвіду діяльності як суб'єктів військово-професійної діяльності у механізованих підрозділах. Відповідно до формування їх фізичної готовності виокремлюємо конкретні компоненти, які сукупно дають змогу враховувати службу, фахову, у т.ч. і військово-професійну діяльність майбутніх офіцерів у військах у бойових умовах.

Серед цих компонентів вирішальними є ціннісно-мотиваційний і суб'єктний, без актуалізації яких інші компоненти повноцінно формувати неможливе. Відповідно метою формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ є забезпечення сформованості їх фізичної готовності як суб'єктів екстремального виду діяльності до військово-професійної діяльності.

Принципи її формування такі: науковості, послідовності і системності, доступності та дохідливості викладання, свідомості й активності чи навчальної суб'єктності, наочності та змодельованості, контекстності чи прикладної спрямованості. Вони мають застосовуватися і реалізовуватися у комплексі. Але серед них головним принципом є забезпечення актуалізації навчальної суб'єктності курсантів, оскільки без неї інші принципи практично не реалізуються чи реалізуються тільки формально, а не по суті.

Змістовий блок моделі відображає зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності і включає змістові вимоги до її формування у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ як фахівця екстремального виду діяльності та представника механізованих військ. У змісті їх фізичної підготовки має бути враховано вимоги сучасної

гібридної війни, досягнення в галузях військової освіти, інформаційних технологій, військової та медичної психології, охорони здоров'я та військових наук і найголовніше – специфіку фізичних навантажень військовослужбовців у механізованих військах. Вважаємо, що зміст військово-професійної підготовки має бути також безпосередньо спрямований на формування у майбутніх офіцерів фізичної готовності до військово-професійної діяльності та охоплювати її ціннісно-мотиваційний, когнітивний, поведінково-діяльнісний, індивідуально-психічний і суб'єктний компоненти, які один одного доповнюють та не можуть окремо існувати.

Запропонована нами модель реалізує такі функції:

– *ціннісно-мотиваційну* (формує цінності здорового способу життя, зайняття спортом, мотивацію до формування, розвитку та вдосконалення своєї фізичної підготовленості та готовності до успішної військово-професійної діяльності як суб'єкта військового управління у механізованих військах);

– *пізнавальну* (формує систему теоретичних і практичних знань, практичних фізичних умінь і навичок фізичної готовності до успішної військово-професійної діяльності як суб'єкта військового управління у механізованих військах, про її формування, підтримання, розвиток і вдосконалення у процесі набуття військово-професійної освіти та подальшої військової служби);

– *адаптивну* (формує фізичні навички та вміння адаптації в механізованих військах для успішної реалізації посадових компетенцій у складних умовах військово-професійної діяльності на конкретній посаді та найголовніше – в бойових умовах);

– *нормативно-поведінково-діялісну* (формує та закріплює уявлення про соціально-моральні та військово-професійні норми, цінності, знання керівних документів щодо фізичної підготовки військовослужбовців взагалі та до своєї фізичної підготовленості й готовності до успішної військово-професійної діяльності як суб'єкта військового управління, зокрема);

– *рефлексивно-оцінну* (формує суб'єктність майбутнього офіцера у сфері

фізичного виховання, самовиховання та самовдосконалення як суб'єкта майбутньої військово-професійної діяльності у механізованих військах).

Відповідно зміст формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності має містити змістовні вимоги до її формування у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ як фахівця екстремального виду діяльності та представника механізованих військ. Спрощено – це основні компоненти їх фізичної готовності, тобто всі зусилля науково-педагогічних працівників мають бути спрямовані на їх усвідомлення та свідоме сприйняття курсантами.

Суб'єкт-суб'єктний блок є важливим, оскільки від суб'єктного ставлення та суб'єктної позиції як науково-педагогічних працівників, так і курсантів як суб'єктів навчальної та майбутньої військово-професійної діяльності залежить сформованість фізичної готовності курсантів як майбутніх офіцерів – суб'єктів військово-професійної діяльності в механізованих військах СВ ЗС України. Науковці слушно наголошують, що «дуже важливий аспект – це навчити військовослужбовців психічного самовпливу (самоуправління, саморегуляції, самодетермінації, самообілізації, самооцінювання) в умовах бойової діяльності як суб'єктів військово-професійної діяльності з метою оптимального регулювання своїх психічних станів, поведінки бойової діяльності в екстремальних ситуаціях на основі засвоєних психологічних і психічних прийомів, способів і засобів, апробації у ході подолання труднощів бойової підготовки. Це психолого-педагогічний процес, зміст якого полягає в оволодінні військовослужбовцями засобами самоуправління у складних умовах навчально-бойової чи квазіпрофесійної діяльності, напрацюванні механізмів саморегулювання функціонування своєї психіки в екстремальних ситуаціях діяльності» [150, с. 416].

«Саме тому необхідно допомогти військовослужбовцям пізнати свої індивідуально-психічні якості та особливості, задля чого необхідно їх навчити методів самопостереження і самопорівняння із взірцем, самоаналізу та

самооцінювання свого психічного стану, саморефлексії як суб'єктів військово-професійної діяльності, тобто допомогти і стимулювати становлення як військово-професійного суб'єкта. Застосування таких методів дає військовослужбовцям можливість усвідомлювати й об'єктивно оцінювати свою бойову підготовленість і готовність до бойової діяльності як суб'єктів військово-професійної діяльності, а інтегрованим результатом буде ухвалення ними рішення на самовдосконалення як суб'єктів екстремального виду діяльності» [149, с. 264–265].

Наголошуємо, що «...у процесі військово-професійної підготовки офіцера слід збагачувати його соціальну суб'єктність – особистість, формувати і розвивати культуру навчальної діяльності, результатом чого є навчальна суб'єктність офіцера, а інтегральним результатом набуття професійної освіти – формування військово-професійної суб'єктності як професіонала військової справи» [160, с. 226].

Блок забезпечує взаємодію як мінімум двох суб'єктів – науково-педагогічного працівника і курсанта на основі суб'єктно-діяльнісного підходу до формування фізичної готовності до військово-професійної діяльності майбутніх офіцерів. Для цього необхідно дотримуватися суб'єкт-суб'єктної взаємодії між військовими педагогами та курсантами у ВВНЗ, оскільки без неї неможливе формування професійної суб'єктності майбутнього офіцера взагалі та у сфері фізичного виховання і самовиховання курсантів зокрема. При цьому маємо на увазі, що суб'єкт має в повному обсязі оволодіти структурою своєї навчальної діяльності з урахуванням мотивів і мети до отримання результату, здатності оцінювати свої дії, рефлексувати і коригувати свою діяльність, тобто усвідомлювати і сприймати основні якості – самосвідомість, саморегуляцію, автономність, здатність відповідати за свої дії (вчинки) і ймовірний результат своїх дій у сфері фізичного виховання та самовиховання [158].

Отже, основний смисл і призначення цього блоку – зробити кожного курсанта як майбутнього військового професіонала суб'єктом фізичного виховання та самовиховання у ВВНЗ, суб'єктом формування своєї фізичної

підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності як військового професіонала у механізованих військах СВ ЗС України.

Методично-процесуальний блок забезпечує поступове формування у курсантів – майбутніх офіцерів фізичної готовності до майбутньої військово-професійної діяльності в механізованих підрозділах, що реалізовується за обґрунтованою нами контекстною методикою. Головне у методичному блоці – це зробити курсантів активними суб'єктами фізичного виховання, самовиховання та самовдосконалення, формування та вдосконалення своєї фізичної готовності до майбутньої військово-професійної діяльності в механізованих військах.

Для досягнення мети основну увагу приділено застосуванню практичного методу та методу самостійної роботи курсантів щодо формування своєї фізичної готовності як майбутніх суб'єктів управлінської діяльності в механізованих підрозділах СВ ЗС України. При цьому потрібно враховувати, що «багатство проявів особистості військового фахівця та її психологічна структура залежать від конкретних історичних, культурних, соціальних і військово-професійних відносин в українському суспільстві, оскільки особистість безпосередньо розвивається і вдосконалюється у процесах активної соціальної взаємодії, військово-професійної та інших видів діяльності, особистісного, військово-професійного та суб'єктного самоствердження, самоактуалізації у військовому середовищі» [171, с. 120].

Цей блок поєднує сукупність різноманітних організаційних форм фізичного виховання, військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів із застосуванням контекстних методів, практичних вправ і засобів, спроектованих у методику формування їх фізичної готовності. Основними етапами методики є діагностувально-мотиваційний, поведінково-діяльнісний і результативний.

Отже, формування фізичної готовності курсантів до успішної військово-професійної діяльності як майбутніх офіцерів – суб'єктів військового управління проходить послідовно у **три етапи**:

– *діагностувально-мотиваційний етап*, який спрямований на визначення початкового рівня сформованості їх фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності у механізованих військах як майбутніх офіцерів, усвідомлення проблем і труднощів у сфері фізичної підготовленості та готовності до успішної військово-професійної діяльності, з якими зустрічаються вони у процесі її формування в ВВНЗ та актуалізації, а також на формування цінностей і мотивації до фізичної підготовки, здорового способу життя, зайняття військово-прикладними видами спорту, систематичного й контекстного фізичного вдосконалення та самовдосконалення як майбутнього військового професіонала у механізованих військах;

– *поведінково-діяльнісний* – забезпечує реалізацію конкретних дій, вчинків і поведінку курсантів щодо формування своєї фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності як майбутніх офіцерів механізованих військ, активну участь у спортивно-масових заходах, зайняття військово-прикладними видами спорту, участь у спортивно-оздоровчих заходах, цілеспрямоване формування, розвиток і вдосконалення основних професійно-важливих фізичних якостей як військового професіонала механізованих військ СВ ЗС України;

– *результативний* – спрямований на формування курсантів як суб'єктів фізичної підготовки та фізичної готовності в ВВНЗ і з'ясування результативності сформованості їх фізичної готовності як майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності як суб'єктів військового управління.

Методичною складовою методики є основні методи навчання курсантів, до яких належать такі:

– усне викладення матеріалу, показ, обговорення матеріалу, який вивчають, практичні заняття, самостійна робота, контрольні заняття;

– різні види навчальних занять – лекції, семінарські та практичні заняття, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, ділові й рольові ігри, вправи, вирішення ситуаційних завдань;

– пошук інформації у мережі «Інтернет», підготовка мультимедійних презентацій, практичне виконання вправ, діагностування, обмін досвідом, зустрічі з видатними спортсменами і тренерами, індивідуальна і самостійна робота, навчальна практика, іспити, засоби – підручники, навчальні посібники, фізичні вправи, сили природи та чинники гігієни, тестові завдання, спортивне обладнання та інвентар.

Отже, для реалізації основних етапів методики необхідно творчо застосовувати всі види планових і позапланових навчально-виховних заходів у ВВНЗ та найголовніше – стимулювати самостійні зайняття курсантів різними видами прикладних військово-спортивних тренувань.

Результативний блок передбачає реалізацію діагностувальної, регулювальної і прогнозувальної функцій, які дають змогу забезпечувати контроль/самоконтроль та оцінювання/самооцінювання майбутніми офіцерами засвоєних теоретичних і практичних знань, сформованості своєї фізичної готовності до майбутньої військово-професійної діяльності в механізованих військах. Зміст блоку становлять обґрунтовані нами критерії та показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів.

Блок передбачає визначення результату сформованості їх фізичної готовності як власне майбутніх військових професіоналів у механізованих військах і з'ясування рівнів сформованості її компонентів із використанням розроблених нами критеріїв і показників.

Основна функція цього блоку констатувальна – установлення актуальної динаміки та рівнів сформованості (низький, достатній, середній, високий) фізичної готовності до військово-професійної діяльності в механізованих військах за конкретними компонентами – ціннісно-мотиваційним, когнітивним, поведінково-діяльнісним, індивідуально-психічним, суб'єктивним – за допомогою розробленої методики їх діагностування [46; 55]. На підставі визначених рівнів сформованості фізичної готовності аналізують інформацію для внесення необхідних змін до її формування у процесі військово-

професійної підготовки у ВВНЗ.

З'ясовано, що педагогічна модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів може оптимально відображати мету, завдання, принципи, умови і блоки її формування як у майбутніх військових професіоналів, критерії і показники діагностування рівнів її сформованості, а також з'ясувати зв'язки між ними.

Визначено, що педагогічне моделювання є дієвим науково-педагогічним методом формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності, а відповідно спроектована контекстна професійно орієнтована модель реалізовує насамперед організаційно-управлінську функцію щодо її формування. Саме тому педагогічне моделювання є організаційно-педагогічною умовою формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ.

Доведено, що педагогічне моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності в механізованих військах передбачає дотримання вимог і принципів сучасних методологічних підходів – системного, контекстного, компетентнісного та суб'єктно-діяльнісного до їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

2.3. Контекстна методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності

Збройна агресія росії проти України та сучасна військово-політична ситуація у світі зумовлюють необхідність переходу ЗС України на систему військово-професійної підготовки військовослужбовців за стандартами НАТО. Це зумовлює висування нових вимог до військово-професійної підготовленості курсантів як майбутніх офіцерів механізованих військ СВ ЗС України. А сучасна практика ведення бойових дій у російсько-українській війні продемонструвала необхідність суттєвого підвищення рівня фізичної

підготовленості і готовності різних категорій військовослужбовців, насамперед офіцерів СВ як суб'єктів військового управління, які практично вирішують бойові завдання на полі бою. Наприклад, переміщення на полі бою у бронезилеті та зі зброєю (автоматом, кулеметом, гранатами, набоями) і різні види фізичного навантаження під час повсякденної та бойової діяльності потребують від них тривалого напруження м'язової та функціональної систем організму. Під командуванням офіцерів механізованих військ підлеглі зводять споруди для ведення вогню і спостереження, укриття для особового складу і техніки, прикривають і маскують позиції мінно-вибуховими пристроями, будують загородження і перешкоди, влаштовують водні переправи, найголовніше – ведуть активні оборонні та наступальні дії. Все це передбачає докладання надмірних фізичних зусиль і витримування фізичних перевантажень.

На думку науковців, «значну увагу у виконанні бойових завдань потрібно приділяти виконанню марш-кидків у пішому порядку і на техніці, розвитку силових якостей та витривалості, навчанню та оволодінню військово-прикладними навичками пересування на техніці, подолання перешкод, загороджень, завалів тощо» [112, с. 291]. Для цього офіцери мають бути якісно фізично підготовлені і готові як суб'єкти екстремального виду діяльності: «У системі фізичної підготовки військовослужбовців серед усіх видів контролю основне місце належить контролю за індивідуальною фізичною підготовленістю особового складу. Це зумовлено тим, що саме фізична підготовленість військовослужбовців найповніше відображає ефективність функціонування системи фізичної підготовки..., метою якої в узагальненому вигляді є забезпечення фізичної готовності військовослужбовців до бойової діяльності та виконання ними службових завдань за призначенням...» [105, с. 286].

Основні проблемні питання фізичної підготовки різних категорій населення та фахівців, у т.ч. і методичні аспекти, висвітлено в наукових працях Е. Вільчовського, П. Козубея, В. Красєва, Т. Круцевич,

О. Мовчана, Л. Сергієнка, М. Третякова, А. Цьося, О. Чайковської, О. Шалара, М. Шевеля, Б. Шияна та ін. Різні аспекти спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців обґрунтовували С. Антоненко, Ю. Бородін, Г. Грибан, Ю. Дем'яненко, С. Єрьомін, І. Закорко, О. Камаєв, Є. Кін, С. Коровін, А. Лушак, О. Піддубний, С. Романчук, Ю. Сергієнко та ін.

Для обґрунтування нашої методики значний інтерес становлять наукові напрацювання військових фахівців у сфері фізичного виховання та спорту військовослужбовців, зокрема це наукові роботи І. Белікова, Н. Вербина, Г. Грибана, С. Жембровського, С. Костіва, О. Петрачкова, Д. Погребняка, К. Пронтенка, В. Пронтенка, В. Романчука, С. Романчука, Ю. Фіногенова, В. Шемчука, О. Ярмач та інших стосовно різних аспектів фізичної підготовки конкретних категорій військовослужбовців.

Науковці Ю. Фіногенов і С. Жембровський безпосередньо звертають увагу на важливість фізичної підготовленості офіцерів СВ [136], а С. Жембровський і Р. Сич – на забезпечення ефективності фізичної підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності засобами спеціальної фізичної підготовки та наголошують на необхідності використання засобів фізичної підготовки для розвитку їх професійної витривалості, швидкості та сили [26].

Фахівці фізичного виховання військовослужбовців В. Пронтенко та О. Старчук звертають увагу на доцільність проведення з курсантами навчально-тренувальних занять із застосуванням контрольних комплексів БАрС, які забезпечують підвищення рівня розвиненості силових якостей, статичної витривалості, формування військово-прикладних навичок майбутніх офіцерів, і, як результат, сформованість високого рівня їх фізичної готовності до професійно-бойової діяльності у військах [125; 138; 195].

Низка науковців звертають увагу на проблему підвищення рівня фізичної підготовленості курсантів-артилеристів: «У ході аналізу проведеного дослідження встановлено, що основними педагогічними

умовами поліпшення якості фізичної підготовки курсантів-артилеристів є раціональний розподіл тренувального навантаження у всіх формах фізичної підготовки, поступове, але постійне підвищення фізичного навантаження з акцентом на силову підготовку і витривалість... Вдосконалювати методику проведення фізичної підготовки з курсантами-артилеристами потрібно передусім із використанням навантажень, адекватних умовам бойової діяльності... та моделюванням фізичної підготовки відповідно до особливостей військово-професійної діяльності артилеристів під час виконання бойових завдань» [7, с. 141].

Водночас науковці слушно наголошують, що під час реалізації методики розвитку фізичних якостей у майбутніх офіцерів у процесі фізичної підготовки у ВВНЗ слід зважати на те, що фізичне навантаження на навчальних заняттях має відповідати не лише рівню їх фізичної підготовленості, а насамперед майбутньому фізичному навантаженню в ході виконання бойових завдань у військах [112, с. 81–87; 114, с. 205–210]. Основні характеристики фізичних навантажень військовослужбовців механізованих підрозділів, які вони витримують під час польового виходу виявляють І. Шлямар, А. Яворський, С. Романчук та інші науковці [114, с. 57–63].

Зарубіжний досвід фізичної підготовки військовослужбовців досліджують О. Петрачков і С. Жембровський та наголошують, що «концепція «готовності», прийнята у британських ЗС, спрямована на забезпечення бойової готовності військ до функціонування у будь-який час і за будь-яких умов на фоні надмірних психофізичних навантажень і стресу. Метою фізичної підготовки військовослужбовців у ЗС Великої Британії є забезпечення їх фізичної готовності до виконання бойових завдань, а основними завданнями... є такі:

- підвищення ефективності професійної діяльності військовослужбовців;
- скорочення строків приведення ЗС у ступінь бойової готовності

«Повна»;

- поліпшення рівня фізичного розвитку військовослужбовців та зміцнення їх здоров'я;
- ефективно зняття нервового та м'язового напруження і відновлення організму» [92, с. 127].

Однак серед науковців немає одностайності в розумінні поняття «фізична готовність військовослужбовців». Ми фізичну готовність майбутніх офіцерів обґрунтуємо як «...фізичний стан військовослужбовця та офіцера-управлінця, який дає йому змогу успішно виконувати бойові та інші військово-професійні завдання за призначенням відповідно до вимог сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у тому числі безпосередньо управлінської діяльності» [52, с. 290].

Для їх реалізації необхідна відповідна методика. Аналіз суті поняття «методика» показує наявність різних наукових підходів дослідників до його розуміння. Вони його трактують у таких аспектах:

- як галузь педагогічної науки, в якій досліджують закономірності вивчення певного навчального предмета [21];
- як конкретні форми та засоби використання методів навчання військовослужбовців, за допомогою яких можливе глибше пізнання військово-дидактичних проблем та їх вирішення військовослужбовцями [157; 171];
- як спеціально упорядкованої сукупності методів, методичних прийомів, засобів і форм навчання [114].

Так, О. Бойко вважає, що основою методики навчання є «ідея керування дидактичним процесом, проектування і відтворення навчального циклу» [14, с. 136]. У військовій сфері поняття «методика» визначають як конкретні форми використання методів, методичних прийомів і засобів навчання, виховання, формування, розвитку та вдосконалення військовослужбовців на основних етапах реалізації конкретного педагогічного заходу, за допомогою яких глибше пізнають військово-педагогічні проблеми, творчо їх вирішують [157].

У теорії фізичного виховання поняття «методика» використовують у таких значеннях:

– вузькому смислі слова: як сукупність різних методів, що забезпечує успішність оволодіння особою окремими вправами (бігом, стрибками, метанням, плаванням та ін.);

– широкому – як сукупність не тільки різних методів і прийомів, й форм організації занять (методики фізичного виховання – у дошкільних установах, школах, ЗВО та ін.) [66].

Висновок: науковці не мають чіткого та конкретного визначення поняття «методика» як у педагогіці у цілому, так і у фізичному вихованні різних категорій населення й військовослужбовців ЗС України, зокрема.

Вважаємо, що результативність фізичної підготовленості та готовності різних категорій військовослужбовців до бойової діяльності безпосередньо залежить від обґрунтованого вибору контекстних методик, оскільки фізичне навантаження та їх характер різних категорій військовослужбовців у конкретних видах і родах військ суттєво відрізняються. У зв'язку з цим одним із актуальних і перспективних напрямів педагогічних досліджень у професійній педагогіці як у теоретичному, так і практичному аспектах є розроблення контекстної методики формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ, яка має вирішувати актуальне завдання сьогодення – виховання фізично загартованих військовослужбовців і враховувати сучасні тенденції розвитку військової науки та практики фізичної підготовки військовослужбовців, а також безпосередньо сучасний бойовий досвід ЗС України в російсько-українській війні. Ця проблема надзвичайно актуальна в умовах цієї війни: «У сучасних умовах війни перевагу матиме та сторона, яка не лише забезпечить фізичну підготовленість особового складу, й зуміє сформувати психологічну готовність воїнів до діяльності в екстремальних бойових умовах. Велике значення має формування психологічної готовності військовослужбовців ЗС України до виконання бойових завдань, оскільки від цієї готовності залежить

не тільки ефективність їх службової діяльності, й особиста безпека. Вагоме місце у формуванні такої готовності посідає фізична підготовка військових» [18, с. 72].

У процесі розроблення контекстної методики формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності ми дотримувалися методологічних і методичних рекомендацій таких провідних учених, як С. Гончаренко, О. Кокун, С. Сисоєва, В. Ягупов та ін. Науковці слушно наголошують, «...що предметом методики є певна методична послідовність, логіка викладання конкретної навчальної дисципліни, логіка реалізації певного методичного задуму конкретного виду навчального заняття, тобто методика намагається відповісти відразу на три основних запитання: чому (мета), для чого (смысл) і як навчати (послідовність)...» [168, с. 351].

У методиці фізичного виховання майбутніх офіцерів, зазвичай, має міститися чітка послідовність реалізації певних навчально-виховних заходів із ними, що приводить до вирішення поставленого педагогічного завдання щодо формування їх фізичної підготовленості та готовності як суб'єктів військового управління. Однак це не стільки сукупність методів і прийомів, скільки провідна ідея цієї методики (наприклад, у ЗС США завжди стимулюється лідерська поведінка усіх категорій військовослужбовців у процесі проведення різних заходів із фізичного виховання), основний задум, певна авторська родзинка, що реалізуються на основних етапах конкретної методики фізичного виховання. Вона має забезпечувати детермінованість, тобто при її реалізації маємо отримати необхідний чи запроєктований педагогічний результат, а в ідеалі – ефект.

Оскільки у практиці фізичного виховання майбутніх офіцерів трапляється багато варіантів однотипних фізичних завдань (зокрема це пов'язано з формуванням їх професійно важливих фізичних якостей), що потребує методично обґрунтованої діяльності науково-педагогічного працівника, методика має містити конкретні методичні вказівки та методичну послідовність реалізації основних педагогічних заходів щодо формування

фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ. У межах цих правил науково-педагогічний працівник має уточнювати кожен елемент методики й її адаптувати, вдосконалювати, модернізувати залежно від основної мети і часткових педагогічних завдань, індивідуальних особливостей конкретної групи курсантів. Цим методика формування професійно важливих фізичних якостей, що визначає процес управління саморегулювальною та ймовірнісною системою – людиною, відрізняється, на думку Т. Круцевич, від алгоритмів розв'язування технічних чи математичних задач, прийнятих для детермінованих систем [66], тобто технології обмежено використовуються у фізичному вихованні різних категорій населення.

Поняття «методика» у нашому дослідженні обґрунтовуємо як сукупність провідного принципу (ідеї), насамперед принципу контекстності, основних етапів, організаційних форм і методів навчання та виховання, видів навчальних занять, методичних прийомів, способів і засобів цілеспрямованого формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ як майбутніх суб'єктів військово-професійної діяльності у СВ ЗС України (рис. 2.2) [50].

У нашій методиці є провідна думка – контекстність фізичної підготовки майбутніх офіцерів як суб'єктів військового управління у механізованих військах СВ ЗС України на засадах суб'єктно-діяльнісного формування їх фізичної готовності. Методика має вирішувати такі педагогічні завдання:

по-перше, враховувати майбутнє посадове призначення офіцерів у механізованих військах СВ ЗС України у змісті, методах, формах і засобах їх фізичної підготовки;

по-друге, стимулювати суб'єктну поведінку та діяльність курсантів у процесі її формування у ВВНЗ, тобто стимулювання становлення кожного курсанта суб'єктом формування своєї фізичної готовності;

МЕТА – формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ СВ ЗС України до військово-професійної діяльності за посадовим призначенням
ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ: доступності, послідовності, системності та систематичності, активності чи усвідомленості, чи навчальної та професійної суб'єктності, індивідуалізованості, контекстності як конкретного військового фахівця та військово-професійної спрямованості як військового професіонала
ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ
<p>I етап (1 курс) – <i>адаптивно-мотивувальний</i> – спрямований на ознайомлення майбутніх офіцерів із вимогами і нормативами фізичної підготовки як майбутніх військових професіоналів у механізованих військах, формування у них цінностей і мотивації набуття загальної фізичної підготовленості, готовності як майбутнього суб'єкта військового управління.</p> <p>Зміст: загальна фізична підготовка майбутніх офіцерів (далі – ЗФП) – 80% (загальнопідготувальні вправи – 50%, вправи на гімнастичних снарядах – 10%, вправи зі штангою – 10%, бігові вправи, кросова підготовка – 10%); спеціальна фізична підготовка (далі – СФП) – 20% (вправи на координацію – 10%, вправи на відчуття сили, простору, часу – 10%).</p>
<p>II етап (2 курс) – <i>базовий, загальнопідготувальний</i> – спрямований на формування загальної фізичної підготовленості майбутніх офіцерів як військових професіоналів і функціональних можливостей їх організму щодо військово-професійної діяльності.</p> <p>Зміст: ЗФП – 60% (вправи загальнопідготувальні – 20%, вправи з обтяженням – 10%, вправи на загальну й силову витривалість – 20%, вправи з гирями – 10%); СФП – 40% спеціально-підготувальні для військової спеціальності як фахівця механізованих військ – 25%, вправи на координацію – 15%</p>
<p>III етап (3 курс) – <i>основний, спеціалізований</i> – спрямований на формування підвалин фізичної готовності майбутніх офіцерів до вимог обраної військової спеціальності.</p> <p>Зміст: ЗФП – 50% (вправи на тренажерах і з обтяженнями – 30%, кросова підготовка – 20%); СФП – 50% (військово-прикладні вправи – 30%, вправи на координацію – 10%, вправи на гнучкість – 10%)</p>
<p>IV етап (4 курс) – <i>удосконалювально-індивідуалізований</i> – спрямований на закріплення досягнутого рівня фізичної готовності майбутніх офіцерів та її вдосконалення за допомогою індивідуальних програм фізичного вдосконалення з урахуванням вимог військової спеціальності та спеціалізації, майбутньої посади у механізованих військах, а також недоліків попередніх етапів фізичної підготовки.</p> <p>Зміст: ЗФП – 40% (вправи на загальну та силову витривалість); СФП – 60% (спеціальні військово-професійні вправи для військових фахівців механізованих військ, комплекси з Інструкції з фізичної підготовки ЗС України – 2021 р.)</p>
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ: планові навчальні заходи, ранкова фізична зарядка, самостійна підготовка, фізичні тренування на тренажерах, на місцевості та ін.
МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ: 1) усне викладення навчального матеріалу (лекція, розповідь, опис, пояснення); 2) обговорення навчального матеріалу (семінар, бесіда тощо); 3) показ та демонстрування; 4) практичний метод (суворо регламентовані вправи, ігрові і змагальні); 5) самостійна робота (під керівництвом науково-педагогічного працівника та самостійно); 6) контроль (залік, екзамен тощо) і самоконтроль
РЕЗУЛЬТАТ – сформованість фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ СВ ЗС України до військово-професійної діяльності за посадовим призначенням

Рис. 2.2. Контекстна методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ

по-третє, найголовніше – зробити курсантів – майбутніх офіцерів суб'єктами фізичного виховання, а найголовніше – самовиховання у ВВНЗ як військових професіоналів у механізованих військах у СВ ЗС України.

Без урахування та реалізації цих основних методологічних положень успішно застосовувати методику формування їх фізичної готовності неможливо, оскільки майбутні офіцери особисто як суб'єкти навчальної, квазіпрофесійної та майбутньої військово-професійної діяльності мають бути активними і діяльними постатями у процесі формування своєї фізичної готовності чи творчими суб'єктами військово-професійної діяльності.

У методиці міститься методична послідовність формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ – від загальнофізичної до вузькопрофесійної фізичної підготовки – із творчим і водночас із широким застосуванням різних організаційних форм і методів фізичного виховання, видів навчальних занять, самостійних занять і тренувань, методичних прийомів і засобів на різних етапах військово-професійної підготовки майбутніх військових професіоналів ЗС України та їх основному виді – у механізованих військах СВ.

Мета методики полягає у формуванні фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ СВ ЗС України до виконання завдань за посадовим призначенням у процесі набуття військово-професійної освіти у системі військової освіти.

Методика має забезпечувати детермінованість і масовість [66, с. 105–106], а зокрема детермінованість означає, що з її застосуванням будь-який курсант може отримати запланований фізичний результат, і масовість – може бути використана для вирішення великого кола однотипних завдань фізичного виховання курсантів – майбутніх офіцерів механізованих військ СВ ЗС України (наприклад, розвиток сили курсантів за допомогою різних фізичних вправ, самостійних тренувань, зайняття військово-прикладними видами спорту, участі в різних спортивно-масових заходах та ін., оскільки від них вимагається насамперед загальнопрофесійна фізична витривалість як

представника механізованих військ).

Для досягнення мети доцільно дотримуватись педагогічних правил загально-дидактичних і специфічних принципів військового навчання та фізичного виховання, а також урахування їх педагогічних вимог до фізичної підготовки майбутніх офіцерів і формування у них фізичної готовності з урахуванням основних положень і вимог системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ як військових професіоналів [155]. Вважаємо доцільним дотримуватися вимог наступних принципів.

1. Принципу системності, систематичності та послідовності у формуванні фізичної готовності майбутніх офіцерів під час військово-професійної підготовки у ВВНЗ, де знання у сфері фізичного виховання та вихованості, фізичні вміння і навички будуть формуватися та закріплюватися системно та в чіткій послідовності, а кожен компонент фізичної готовності та його зміст послідовно та логічно пов'язуватися з іншим, тоді як засвоєнні знання та фізичні навички та вміння спиратимуться на нові та створювати базу для засвоєння нових знань, формування та удосконалення фізичних навичок і вмінь щодо формування фізичної готовності військового професіонала механізованих військ СВ ЗС України.

Без системності, систематичності та послідовності формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ неможливе. У зв'язку з цим наша методика складаються з відповідних етапів – від загального до конкретного, від простого до складного, тобто на третьому і четвертому курсах курсанти виходять на контекстну фізичну підготовку як майбутні суб'єкти механізованих військ.

2. Принципу контекстності для конкретного військового фахівця у механізованих військах і військово-професійної спрямованості – для військового професіонала, яким передбачено проведення усіх видів навчальних занять із курсантами з фізичного виховання з урахуванням їх майбутньої військово-професійної діяльності у механізованих військах, що

сприяє усвідомленню ними ролі і місця фізичної підготовленості та готовності в майбутній успішній військово-професійній діяльності як суб'єктів військового управління у СВ ЗС України.

Так, М. Волков особливу увагу звертає на взаємопов'язаність ефективності фізичних тренувань у підготовці військовослужбовців і формування їх психологічної готовності до дій в екстремальних умовах: «Успішність будь-якої діяльності передусім за все залежить від психологічної та функціональної готовності людини до її виконання. У сучасних умовах війни перевагу матиме та сторона, яка не лише забезпечить фізичну підготовку особового складу, але й зуміє сформувати психологічну готовність воїнів до діяльності в екстремальних бойових умовах. Велике значення має проблема формування психологічної готовності військовослужбовців ЗС України до виконання бойових завдань, оскільки від цієї готовності залежить їх особиста безпека. Вагоме місце у формуванні такої готовності посідає фізична підготовка військових» [18, с. 72].

3. Принципу міцності засвоєння знань і розвитку практичних фізичних навичок, умінь і здатностей військового професіонала у механізованих військах, що передбачає закріплення майбутніми офіцерами набутих теоретичних знань за розділами та запам'ятовування вивченого навчального матеріалу в поєднанні з новим. Однак найголовніше – це формування і розвиток практичних фізичних навичок, умінь і здатностей, які власне необхідні для успішної військово-професійної діяльності в механізованих військах СВ ЗС України, а для цього слід використовувати різноманітні методики, організаційні форми навчання, технології, види навчальних занять і найголовніше – самостійні тренування та заняття фізичною культурою і спортом курсантів як майбутніх військових професіоналів.

4. Принципу індивідуалізованості у формуванні фізичної готовності майбутніх офіцерів, який дає змогу враховувати як індивідуальні цінності, здатності, мотивацію, інтереси курсантів, оскільки багато фізичних і фізіологічних процесів є індивідуалізованими. З огляду на це важливу, а іноді

і вирішальну роль у формуванні їх фізичної готовності відіграє індивідуальна траєкторія роботи над своїм фізичним удосконаленням у позанавчальний час.

5. Принципу усвідомленості (навчальної суб'єктності) майбутніх офіцерів, який є головним принципом, без актуалізації та реалізації його вимог практично формувати фізичну готовність неможливе, а можна тільки їх дресувати. Дотримання педагогічних вимог цього принципу означає:

– по-перше, усвідомлення та осмислення майбутнім офіцером основних параметрів процесу формування своєї фізичної готовності та їх сприйняття для свідомого цілеспрямованого формування;

– по-друге, усвідомлення необхідності стати для цього суб'єктом військово-професійної діяльності взагалі та суб'єктом формування своєї фізичної готовності до військово-професійної діяльності, зокрема.

Отже найголовнішим є принцип суб'єктності майбутніх офіцерів із творчим дотриманням вимог суб'єкт-суб'єктної взаємодії з іншими курсантами, командирами та науково-педагогічними працівниками, що забезпечує формування суб'єктної спрямованості фізичної підготовки, фізичної підготовленості та готовності, творчого суб'єкта фізичного формування, розвитку та самовдосконалення як військового фахівця та професіонала.

Безумовно, основними компонентами методики формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ є **методи навчання, види навчальних занять** і найголовніше – їх **самостійні тренування**. Нині використовують різні методи фізичного виховання, у т.ч. і військовослужбовців [155; 171], а також різні види навчальних занять [155, 156]; Зокрема, найпопулярнішими є такі методи традиційного навчання:

1. **Усне викладання навчального матеріалу** – словесно-інформаційне, словесно-евристичне, словесно-проблемне та словесно-дослідне, що включають різні види розповідей, пояснень, оповідань і лекцій, необхідних для формування чітких уявлень майбутніх офіцерів про свою фізичну готовність та її формування, розвиток і вдосконалення. Цей метод не є

головним, але вкрай необхідним для формування орієнтовної основи дій курсантів у процесі опанування та формування конкретних фізичних навичок, умінь і здатностей, які необхідні офіцерам механізованих військ.

2. Обговорення навчального матеріалу, який вивчають, – словесно-інформаційне, словесно-евристичне, словесно-проблемне та словесно-дослідне, що включають різні види бесід, семінарських занять, дискусій, мозкову атаку, інтелектуальну розминку, аналіз конкретної ситуації тощо, які необхідні для закріплення практичних знань курсантів про формування, розвиток і вдосконалення своєї фізичної підготовленості та готовності як майбутніх військових професіоналів механізованих підрозділів у СВ ЗС України.

3. Метод показу та демонстрування – наочно-інформаційне, наочно-практичне, наочно-евристичне, наочно-проблемне і наочно-дослідне, що включають демонстрування, ілюстрування, спостереження у формі особистого показу майбутнім офіцерам певних фізичних прийомів і дій, а також показ, для формування правильних уявлень про виконання вправ і закріплення конкретних фізичних навичок і вмінь як майбутньому професіоналу механізованих підрозділів у СВ ЗС України.

4. Практичні методи – практично-репродуктивні, практично-евристичні та практично-дослідні (проблемні), що є основними у формуванні фізичної готовності майбутніх офіцерів і включають такі види навчальних занять і тренувальних заходів:

– практичні заняття, групові вправи, вправи для формування їх фізичної готовності, які спрямовані на формування швидкісних, силових, швидкісно-силових і координаційних навичок, умінь і здатностей, фізичної витривалості, гнучкості;

– циклічні вправи (біг, ходьба, плавання, веслування, пересування на велосипедах, лижах, ковзанах та ін.);

– ациклічні вправи (метання, стрибки, ривок і поштовх штанги, гімнастичні вправи) і змішані.

За впливом на формування та розвиток окремих м'язових груп майбутніх офіцерів механізованих підрозділів, їх можна класифікувати так:

- для м'язів шиї і потилиці, плеча, спини;
- для м'язів живота, плечового попереку, передпліччя, кисті;
- для м'язів таза, стегна, гомілки і стопи.

Основними різновидами навчальних занять у ВВНЗ для їх формування є насамперед практичні заняття, тренування, самостійна підготовка та самостійне тренування курсантів. Відповідно методи формування, розвитку та вдосконалення фізичної готовності майбутніх офіцерів мають бути адаптовані до специфіки їх конкретної майбутньої військово-професійної діяльності у механізованих військах як її професійних суб'єктів.

5. Самостійна робота – під час усіх видів навчальних занять, що включає такі педагогічні заходи:

- спортивно-масову роботу, де майбутні офіцери набувають навичок і вмінь самостійної роботи над власним здоров'ям, фізичною підготовленістю і готовністю;
- самостійне тренування;
- самостійний перегляд кінофільмів, телепередач;
- роботу з інформаційними джерелами в інтернеті та ін.

6. Метод контролю і самоконтролю – співбесіда, опитування, виконання письмових робіт, іспити, заліки (для оцінювання рівня володіння технікою рухових дій), практичний екзамен (для оцінювання рівня сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів).

У військово-педагогічному процесі ВВНЗ дуже важливо забезпечувати оптимальний вибір видів навчальних занять для формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності. Складові використання різних організаційних форм формування фізичної готовності, методів навчання та видів навчальних занять значною мірою залежать також від вибору і методики засобів навчання і фізичного тренування. Синонімами цього терміну є поняття «навчальні засоби», «навчальне обладнання», «засоби

викладання», «аудіо- та відеозасоби», «наочний матеріал», «матеріали для навчання», «матеріали для викладання», «ІКТ», які використовують залежно від контексту навчальних занять і самостійної роботи майбутніх офіцерів.

В обґрунтованій нами методиці формування фізичної готовності майбутніх офіцерів поєднано різноманітні методи навчання та види навчальних занять, а також самостійну роботу майбутніх офіцерів, що сприяє цілеспрямованому формуванню їх фізичної готовності як майбутніх військових професіоналів у механізованих військах СВ ЗС України.

Таким чином, формування фізичної готовності майбутніх офіцерів неможливе без педагогічно виваженого використання різноманітних видів навчальних занять, у т.ч. і самостійної роботи, тому обов'язковою методичною вимогою визнано адаптацію цих методів і видів навчальних занять, самостійної роботи до майбутньої військово-професійної діяльності випускників. Охарактеризуємо окремі з них.

Лекційне заняття як вид навчального заняття використано як теоретичний методичний прийом для формування знань про здоровий спосіб життя, теоретичних і практичних знань із фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів. Лекційні заняття проводять в усній формі у поєднанні з демонструванням і показом за допомогою засобів ІКТ, формують знання методичних прийомів, методик і засобів формування та підтримання фізичної готовності майбутніх офіцерів. Основна мета лекційних занять – надання майбутнім офіцерам основ теоретичних і практичних знань для формування та підтримання своєї фізичної готовності як професіоналів – суб'єктів військового управління у механізованих військах СВ ЗС України.

Групове заняття – це вид навчального заняття, яке проводять методом викладання матеріалу в усній формі у поєднанні з методом демонстрування (показу), а за допомогою методичного прийому опитування (усного чи письмового) контролюють засвоєння майбутніми офіцерами навчального матеріалу. Групове заняття проводять після лекції для розвитку практичного

мислення майбутніх офіцерів, закріплення переконань щодо знань, методів і засобів формування своєї фізичної готовності. Головне завдання цих навчальних занять – вчити курсантів критично оцінювати свої міркування та думки про певні проблемні питання, які стосуються формування своєї фізичної готовності. Достатньо ефективним є застосування «мозкового штурму» як методичного прийому у процесі проведення групових занять, що сприяє кращому усвідомленню, сприйняттю і засвоєнню проблемного навчального матеріалу.

Практичне заняття – це основний вид навчального заняття, на якому науково-педагогічний працівник формує фізичну готовність майбутніх офіцерів і сприяє формуванню у них фізичних вмінь і навичок як практичної підвалини їх фізичної підготовленості та готовності до майбутньої військово-професійної діяльності у механізованих підрозділах.

Самостійна робота майбутніх офіцерів – основний метод формування їх фізичної готовності, який вони реалізують за індивідуальними планами для відпрацювання та закріплення теоретичних і практичних фізичних знань, формування і вдосконалення практичних фізичних умінь і навичок, а також оволодіння новими.

Зміст авторської методики спрямований на *формування фізичної готовності* майбутніх офіцерів до виконання завдань за посадовим призначенням засобами фізичної підготовки військовослужбовців. Основна увага приділялась розробленню комплексів вправ для розвитку їх фізичних якостей з урахуванням специфіки військово-професійної та найголовніше – фахової діяльності у механізованих підрозділах і підвищення функціональних можливостей кардіореспіраторивної системи організму.

З урахуванням того, що на перших двох етапах підготовки (1–2 курси) майбутні офіцери формували, розвивали та вдосконалювали свою *загальну* фізичну підготовленість як військовослужбовця, наша експериментальна робота, спрямована на подальше формування їх фізичної готовності, була зосереджена на виконанні завдань фізичної підготовки третього етапу

навчання (3 курс навчання). Це пов'язано з тим, що на 4 курсі у майбутніх офіцерів скорочено обсяг часу на фізичну підготовку через підготовку до стажування у військових частинах.

Водночас недостатній рівень фізичної сили, координації офіцерів механізованих підрозділів негативно позначаються на виконанні ними поточних та особливо бойових завдань із великими фізичними перенавантаженнями в умовах гібридної війни. З огляду на це актуальності набуває завдання щодо вдосконалення системи фізичної підготовки майбутніх офіцерів завдяки значному збільшенню змісту силового компонента їх фізичної підготовленості. Це має забезпечувати необхідний рівень сформованості їх сили і силової витривалості. Засобами фізичної підготовки, що сприяли вирішенню окресленої проблеми, були вправи з обтяженнями, гирьовий спорт, вправи на координацію рухів, розподілені на комплекси за днями тижня і виконувались під час навчальних і додаткових занять (самопідготовки), час заняття – 50 хв.

Зауважимо, що в армії США триває значна зміна концепції фізичної підготовки військовослужбовців. На цей час введено тест на фізичну придатність замість тестів на фізичну готовність, призначеного для ширшого оцінювання фізичної підготовленості військовослужбовця. Увагу зосереджено на інтенсивній силовій підготовці замість трьох основних контрольних вправ (згинання-розгинання рук в упорі лежачи, підняття тулуба з положення лежачи на спині, біг на 2 милі) запропоновано комплекс із шести контрольних вправ: 1. Силова тяга (аналогічна тесту на станову силу). 2. Силовий кидок (кидання медболу вагою 4,5 кг з-за голови на відстань). 3. Згинання-розгинання рук в упорі лежачи (але у нижньому положенні руки розводять у сторони і знову в положення упору). 4. Спринт (перетягування /перенесення/ обтяження вагою до 40 кг на відстань до 75 м). 5. Піднімання ніг до перекладини (до положення доторку гомілковостопними суглобами грифа). 6. Біг на 2 милі.

З урахуванням цих та інших обставин розробили перелік вправ для застосування під час проведення навчальних занять із фізичної підготовки та формування фізичної готовності майбутніх офіцерів і розподілили їх на окремі комплекси для виконання під час тренувальних занять (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Перелік вправ для застосування під час занять із фізичної підготовки

№ з/п	Етап	Назва вправи	Спрямованість
1	2	3	4
1	Адаптивно-ознайомлюваний	Вистрибування вгору з глибокого присіду (10 за підхід)	Сила ніг
		Біг на 400 м	Швидкість
		Біг на 50 м з положення лежачи ногами у напрямку бігу	Швидкість, координація
		Згинання-розгинання рук в упорі лежачи з оплеском	Сила
		Лежачи на спині піднімання ніг до торкання до підлоги за головою	Сила ніг і черевного преса
		Підтягування у висі на перекладині (вузьким, середнім і широким хватом)	Сила рук
		Підйом переворотом на перекладині (серіями по 5...6 підйомів)	Сила рук і черевного преса
		Стійка на голові і руках (утримання 30–40–50 с)	Координація
		Жим штанги лежачи (вага штанги – власна вага)	Сила
		Перевертання шин великого діаметра на 10 м	Сила м'язів спини
2	Базовий загальнопідготовчий	Кидання медбольних м'ячів вагою 5 кг на точність і дальність	Силова координація
		Вис на зігнутих руках з обтяженням у 20 кг – 30 с	Статична сила і витривалість
		Стрибки на скакалці (1–2–3 хв)	Координація, сила ніг
		Жим штанги стоячи (75% власної ваги)	Сила
		Вис на прямих руках з обтяженням 50% власної ваги	Сила кисті, витривалість
		Згинання-розгинання рук в упорі на брусах із вистрибуванням на руках	Швидка сила
		Із положення лежачи на животі на торці коня підняти ноги до горизонталі та утримувати максимально довго (30...50 с)	Статична силова витривалість

Завершення таблиці 2.1

1	2	3	4
		Зістрибування з висоти 2 м; те саме з вагою 15 кг	Сила ніг
		Біг підтюпцем на 800 м із рюкзаком вагою 15 кг	Загальна й силова витривалість
		Присідання на одній нозі (без опори руками)	Сила ніг
3	Основний спеціалізований	Ривок гирі вагою 24 кг за довгим циклом	Сила спини, рук
		Кут у висі на прямих руках (з утриманням ваги 5 кг)	Сила черевного пресу
		Кут в упорі на брусах (з утриманням ваги 5 кг)	Сила брюшного пресу
		Лазіння по канату без допомоги ніг (6 м)	Сила рук
		Біг у напівприсяді з гирями по 32 кг (15...30 м)	Силова витривалість
		Підйом штанги на груди і поштовх 75% власної ваги (кількість)	Сила м'язів спини, рук
		Вправа з важким молотом (забивання сваї)	Сила, координація
		Підйом силою на перекладині (максимальна кількість)	Сила рук
		Піднімання прямих ніг до перекладини у висі на прямих руках	Сила черевного пресу
		Прискорена ходьба на 20 м з обтяженням 64 кг (дві гирі по 32 кг)	Силова витривалість
4	Підтримувальний індивідуальний	Потрійний стрибок з місця на двох ногах	Сила ніг
		Присідання з обтяженням (величиною 75% від власної ваги)	Сила ніг
		Підйом гир 32 кг на постамент висотою 140 см (10 гир)	Сила м'язів спини, рук
		Перетягування великих шин на 10 м	Сила м'язів рук, ніг, спини
		Перенесення партнера на 100 м	Силова витривалість
		Переповзання по-пластунськи з пересуванням обтяження вагою 24 кг	Координація, сила
		Піднімання тулуба з положення лежачи на спині ноги закріплені	сила м'язів черевного пресу
		Подолання відстані 40 м стрибками на двох ногах з обтяженням 15 кг	Силова витривалість ніг
		Тяга штанги вагою 150% від ваги власного тіла	Сила м'язів спини
		Тяга штанги до поясу в нахилі	Сила м'язів спини, рук

У таблиці 2.2 наведено варіант місячної програми додаткових занять із фізичної підготовки курсантів під час самопідготовки на перший семестр навчального року.

Таблиця 2.2

Розподіл засобів фізичної підготовки курсантів впродовж місяця

Дні тижня	Середнє навантаження на курсантів на тиждень
1	2
Понеділок	Розминка – 10 хв.; підтягування на перекладині; згинання-розгинання рук в упорі лежачи; у висі піднімання прямих ніг до перекладини; присідання на одній нозі; утримання ніг горизонтально лежачи на торці коня; біг на 400 м рекомендований час
Вівторок	Розминка – 10 хв.; згинання-розгинання рук в упорі на брусах; потрійний стрибок із місця на двох ногах; підйом переворотом на перекладині; підйом штанги на груди і поштовх 50% власної ваги; вис на зігнутих руках із вагою 20 кг; лежачи на спині піднімання прямих ніг до торкання підлоги за головою
Середа	Розминка – 10 хв.; підйом силою на перекладині; вистрибування вгору з глибокого присіду; прискорена ходьба на 20 м з двома гирями по 32 кг; підйом ящиків вагою 30 кг на постамент висотою 140 см; прискорений біг на 50 м із положення лежачи; утримання кута у висі на перекладині
Четвер	Розминка – 10 хв.; лазіння по канату без допомоги ніг; кут в упорі на брусах; присідання з обтяженням 100% від власної ваги; перевертання шин великого діаметра на 10 м; перенесення партнера на 100 м; вис на прямих руках з обтяженням 50% від власної ваги
П'ятниця	Розминка – 10 хв.; перетягування великих шин на 10 м; переповзання по-пластунськи із пересуванням обтяження (мішка) вагою 25 кг; тяга штанги вагою 150% від власної ваги; зістрибування з висоти 2 м; штовхання медбольних м'ячів вагою 5 кг на дальність і точність; піднімання тулуба з положення лежачи на спині
Субота	Розминка – 10 хв.; присідання з обтяженням 50% від власної ваги; подолання відстані 40 м стрибками на двох ногах і з обтяженням 15 кг; утримання ваги 20 кг на прямих руках вперед; лежачи на торці коня піднімання ніг до горизонталі; біг на 800 м за рекомендований час
Неділя	Відпочинок

Примітка. кожну вправу виконують не менше трьох підходів з інтервалом 1...2 хв.

На другому тижні обсяг та інтенсивність занять зростають на 15%, на третьому – на рівні першого тижня, на четвертому – зростають на 20%.

Таку програму занять із певними змінами було застосовано протягом перших трьох місяців експерименту першого семестру (вересень–листопад), у другому семестрі навчального року програму модернізовано з урахуванням набутого досвіду і результатів проміжних тестувань (лютий–квітень).

Отже, обґрунтували *контекстну методу* як сукупність провідного принципу (ідеї, насамперед контекстності), основних етапів, організаційних форм і методів формування фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності, видів навчальних занять, методичних прийомів, способів і засобів цілеспрямованого формування їх фізичної готовності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ як майбутніх суб'єктів військово-професійної діяльності у механізованих підрозділах СВ ЗС України.

Основні етапи формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ (див. : табл. 2.1):

– *адаптивно-ознайомлюваний* – спрямований на ознайомлення майбутніх офіцерів із вимогами і нормативами фізичної підготовки як майбутніх військових професіоналів у механізованих підрозділах, формування в них цінностей і мотивації набуття загальної фізичної підготовленості (далі – ЗФП), формування фізичної готовності як майбутніх суб'єктів військового управління у механізованих підрозділах СВ ЗС України;

– *базовий, загальнопідгумальний* – спрямований на формування загальної фізичної підготовленості майбутніх офіцерів як професіоналів механізованих підрозділів та функціональних можливостей їх організму як біологічної істоти;

– *основний спеціалізований етап* – спрямований на формування основ фізичної готовності майбутніх офіцерів як суб'єктів військового управління у механізованих підрозділів СВ ЗС України з урахуванням конкретних вимог обраної військової спеціальності та спеціалізації;

– *підтримувальний індивідуальний* – спрямований на закріплення досягнутого рівня фізичної готовності майбутніх офіцерів та її вдосконалення за допомогою індивідуальних програм з урахуванням вимог військової спеціальності та спеціалізації, а також недоліків попередніх етапів фізичної підготовки.

Висновки. Спроектовано результат реалізації контекстної методики формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ у процесі військово-професійної підготовки.

Розроблено перелік вправ для застосування під час проведення навчальних занять із фізичної підготовки та формування фізичної готовності. Ці вправи були розподілені на окремі комплекси для виконання під час тренувальних занять із курсантами.

Для кожного курсанта склали індивідуальні комплекси вправ з-поміж запропонованих на цей семестр з урахуванням успіхів їх виконання в попередньому семестрі. Ці комплекси курсанти виконували самостійно під наглядом із консультування науково-педагогічних працівників. Така організація роботи стимулювала актуалізацію та підтримання їх навчальної суб'єктності – привчала курсантів до самостійності, ініціативності, дисциплінованості, відповідальності, розвивала їх прагнення досягнути поставленої мети. Водночас застосували елемент змагання між курсантами з приблизно однаковим рівнем сформованості окремих професійно важливих фізичних якостей як військових професіоналів у механізованих підрозділах СВ ЗС України.

2.4. Критерії і показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності

В умовах повномасштабної війни з росією, постійного тиску з боку агресора на ЗС України в бойових та інших екстремальних ситуаціях, які створюють загрозу для життя військовослужбовців професійна готовність військовослужбовців до бойової та інших видів службової діяльності стає першочерговою, у т.ч. і фізична готовність як, з одного боку, складова військово-професійної готовності, а з іншого – як її надійна підвалина, оскільки у здоровому тілі здоровий дух. Очевидно, що фізична готовність дає

змогу майбутнім офіцерам механізованих підрозділів як професійним військовослужбовцям бути впевненими у своїх фізичних силах, наполегливо виконувати бойові завдання за призначенням.

Форпостом оборони України є механізовані війська СВ ЗС України, які витримують найтяжчі фізичні випробування (навантаження) під час ведення оборонних і наступальних боїв проти російського загарбника. Якість та успішність виконання бойових завдань лінійно залежить від сформованості фізичної підготовленості і готовності особового складу, насамперед офіцерів, згідно зі структурою їх фізичної готовності [52], що дає їм змогу успішно реалізовувати бойові та інші військово-професійні функції за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської та бойової діяльності.

Механізовані війська – це важливий рід військ у СВ ЗС України, який є основою СВ. Підрозділи механізованих військ виконують завдання з утримання зайнятих районів, рубежів і позицій, відбиття ударів противника, прориву його оборони, розгрому його військ, захоплення важливих районів та об'єктів тощо. Їх використовують для введення в прорив і розвитку успіху на велику глибину оборони противника, для оточення, розгрому і переслідування противника та виконання інших бойових завдань у різних видах бою.

Отже, згідно з нашими дослідними завданнями необхідно визначити сучасний стан сформованості фізичної готовності у майбутніх офіцерів механізованих військ. Для цього потрібно розробити діагностувальний інструментарій оцінювання сформованості їх фізичної готовності, для чого необхідно обґрунтувати відповідні критерії і показники її діагностування.

Зазначимо, що наукова спільнота фізичну готовність взагалі та фізичну готовність військовослужбовців, у т.ч. і безпосередньо майбутніх офіцерів, практично, не досліджувала, оскільки є тільки поодинокі наукові напрацювання з цієї проблеми. Наприклад, В. Пронтенко зі співавторами наголошують, що формування фізичної готовності – це процес переходу

організму з одного стану в інший, що відбувається за рахунок прогресивних функціональних, морфологічних та біохімічних змін в організмі. При цьому, фізична готовність фахівців технічного профілю передбачає не максимально високий рівень розвиненості переважно однієї якої-небудь фізичної якості чи рухової навички, а їх всебічність та оптимальність щодо специфіки військово-професійного навчання курсантів та їх майбутньої професійної діяльності [105, с. 93].

Формування фізичної готовності майбутніх фахівців О. Старчук розуміє як процес переходу їх організму з одного стану в інший, що відбувається через прогресивні функціональні, морфологічні і біохімічні зміни в організмі. При цьому він слушно наголошує на відмінностях у фізичній готовності офіцерів різних видів і родів військ, а також різних спеціальностей [124].

У праці О. Гусака обґрунтовано програму формування психофізичної готовності військовослужбовців аеромобільних підрозділів до професійної діяльності, що містить удосконалену методику проведення з ними навчальних занять із подолання перешкод [22].

Отже, на нині наукових напрацювань із проблеми фізичної готовності військовослужбовців та її формування обмаль, що вказує на необхідність її вирішення.

Вважаємо, що фізична готовність майбутніх офіцерів механізованих військ – це їх фізичний стан як військових професіоналів, що має форму переходу їх організму з одного стану в інший через його прогресивні функціональні, морфологічні і біохімічні зміни, які дають їм можливість успішно виконувати бойові та інші військово-професійні функції за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської та бойової діяльності в механізованих військах СВ ЗС України.

У ході нашого наукового дослідження з'ясовано, що формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ значно залежить від певних компонентів – від ціннісного до суб'єктного. Цей напрям визначили орієнтиром

для подальшої експериментальної роботи. У зв'язку з цим маємо чітко визначити критерії і показники, за якими можна діагностувати результати нашого педагогічного експерименту.

Вважаємо, що критерії і показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів мають бути пов'язані зі змістом їх військово-професійної діяльності та реалізацією управлінської функції як майбутніх суб'єктів тактичної ланки військового управління.

Поняття критерій у наукових (філософських, психолого-педагогічних, мовознавчих) джерелах розуміють як ознаку, мірило, основу, правило, за яким проводять оцінювання будь-чого відповідно до висунутих вимог. Так, у Тлумачному словнику української мови критерій охарактеризовано як «засіб судження, підставу для оцінювання, визначення або класифікації чогось; мірило» [15, с. 588].

А видатний методолог педагогіки С. Гончаренко визначив «критерій» як «ознаку, на основі якої проводять оцінювання будь-чого; мірило» [20, с. 245].

«Критерій оцінювання у військово-педагогічному дослідженні – це конкретний параметр, за допомогою якого оцінюють предмет військово-педагогічного дослідження та його складові, тобто це головні параметри діагностування його результативності, з'ясування статистичної достовірності отриманих експериментальних результатів» [165, с. 264].

Мірою прояву критерію, його якісною та кількісною характеристикою, за якою визначають різні стани предмета дослідження, є *показник*, значення якого у словниках розтлумачено як свідчення, доказ, ознаку чого-небудь, тобто показник критерію (індикатор, ознака) – це деяка величина чи якість критерію, міра прояву критерію; кількісна чи якісна характеристика, за якою визначають різні стани предмета дослідження, зокрема в нашому дослідженні – це сформованість фізичної готовності курсантів як майбутніх офіцерів механізованих військ.

Вважаємо, що наукове визначення критеріїв і показників діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів є важливим

дослідницьким завданням за теоретичним і практичним аспектами. Зазначимо, що до критеріїв необхідно сформулювати чіткі вимоги, наприклад, такі:

- «об'єктивність, тобто відображення ознак, притаманних досліджуваному предмету незалежно від свідомості та волі суб'єкта дослідження;
- відображення суттєвих ознак предмета діагностування;
- стійкість і постійність досліджуваних ознак;
- зв'язок із цілями, завданнями, функціями та змістом конкретного... дослідження;
- безпосередній зв'язок між метою і кінцевим результатом досліджуваного явища» [14, с. 117].

Отже, в загальному розумінні критерій – це важлива й визначальна ознака досліджуваного явища чи процесу, що характеризує його основні якісні аспекти та найголовніше – сутність, яка у найбільш загальному вигляді є стабільною і стійкою, тобто наділена властивістю багаторазового використання.

Фахівець у сфері фізичного виховання військовослужбовців Н. Вербин слушно вважає, що «вибір критерію оцінювання педагогічного явища одночасно має припускати вибір оптимальних (раціональних) показників, які мають достатньо повно характеризувати рівень розвиненості професійної витривалості» [16, с. 136] військовослужбовців.

Діагностувальне дослідження сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів має бути спрямоване на з'ясування її дійсного стану. Як показує військовий досвід, відсутність у курсантів як майбутніх офіцерів мотивації досягнення достатнього рівня фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності негативно позначається на результативності виконання ними в майбутньому службових, у т.ч. і бойових завдань екстремальних умовах.

Для з'ясування стану сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів доцільно провести констатувальний експеримент і за його результатами з'ясувати перспективи проведення формувального експерименту. Для всебічного, контекстного та комплексного формування фізичної готовності

суб'єктів військово-професійної діяльності у механізованих військах, становлення їх як військових професіоналів та фахівців, які здатні успішно виконувати функціональні обов'язки за посадою, з урахуванням провідних ідей, правил і принципів системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів виокремлюємо відповідно до ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, індивідуально-психічного та суб'єктного її компонентів такі критерії: ціннісно-мотиваційний; інтелектуальний; діяльнісний; індивідуально-психічний; суб'єктний (табл. 2.3).

Ціннісно-мотиваційний критерій має у своєму змісті такі показники цінностей і мотивації фізичної культури, фізичного вдосконалення, які вкрай необхідні. Смысл цінностей полягає насамперед у формуванні системи значень, принципів, норм, канонів та ідеалів у сфері фізичного виховання та спорту офіцерів, що визначають цінність здорового способу життя, фізичної досконалості як у суспільстві, так і безпосередньо у ЗС України, регулюють взаємодію суб'єктів в сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців, формує мотивацію фізичної досконалості, формування фізичної готовності кожного майбутнього офіцера.

Зміст цього критерію дає можливість з'ясувати насамперед ціннісне ставлення майбутнього офіцера до військового фаху, до ЗС України та сприйняття самого себе як суб'єкта військово-професійної діяльності, що безпосередньо визначають його потреби, мотиви і мотивацію військово-професійної діяльності, а все разом складає підвалину формування фізичної готовності як військового професіонала.

Цінності – це усвідомлення значущості сформованості фізичної готовності для успішної військово-професійної діяльності, прагнення до постійного фізичного розвитку та саморозвитку, бажання сумлінно працювати з військовослужбовцями як майбутнього офіцера/командира, збереження професійного здоров'я. Ціннісною підвалиною формування фізичної підготовленості та готовності є служіння своїй державі та народу України як сумлінному військовому професіоналу.

Таблиця 2.3

**Критерії та показники діагностування сформованості фізичної
готовності майбутніх офіцерів**

Компоненти	Критерії	Показники	Методи та методики
Ціннісно-мотиваційний	Ціннісно-мотиваційний	Цінності до здорового способу життя	Методика С. Бубнова «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості»
		Мотивація до фізичної готовності	Методика К. Замір у модифікації А. Реана «Діагностика мотивації професійної діяльності»
Когнітивний	Інтелектуальний	Знання про здоровий спосіб життя	Авторська методика. Тест на визначення рівнів сформованості знань досліджуваних з Інструкції з фізичної підготовки в системі МО України від 05.08.2021 № 225
		Теоретичні та практичні знання щодо фізичної підготовленості та готовності	Авторська методика. Тест на визначення рівнів теоретичних і практичних знань щодо сформованості фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів.
		Знання щодо методичних прийомів, методик і засобів формування фізичної готовності	Авторська методика. «Тест щодо методичних прийомів, методик і засобів визначення рівнів знань щодо засобів формування фізичної готовності майбутніх офіцерів»
Поведінково-діяльнісний	Діяльнісний	Загальна контрольна вправа на єдиній смузі перешкод (ЗКВ 400 м)	Перевірка рівня сформованості якостей відповідно до Інструкції з фізичної підготовки в системі МО України від 05.08.2021 № 225
		Марш-кидок на 5 (10) км	Перевірка рівня сформованості якостей відповідно до Інструкції з фізичної підготовки в системі МО України від 05.08.2021 № 225
		Рукопашний бій	Авторська методика. Перевірка рівня сформованості якостей відповідно до Інструкції з фізичної підготовки в системі МО України від 05.08.2021 № 225
		Плавання в обмундируванні зброєю	Перевірка рівня сформованості якостей відповідно до Інструкції з фізичної підготовки в системі МО України від 05.08.2021 № 225
Індивідуально-психічний	Психологічний	Різні види витривалості	Нормативи відповідно до Інструкції з фізичної підготовки в системі МО України від 05.08.2021 № 225
		Фізичні якості: сила, швидкість, спритність	Перевірка рівня сформованості якостей відповідно до Інструкції з фізичної підготовки в системі МО України від 05.08.2021 № 225
Суб'єктний	Суб'єктний	Суб'єктність	Методика М. Щукиної «Оцінка рівня розвиненості суб'єктності особистості»
		Відповідальність	Тест-опитувальник. Методика Дж. Роттера «Локус контролю». Тест на відповідальність
		Самооцінка	Тест-опитувальник. Методика Дембо-Рубінштейна (чи В. Стефансона) «Самооцінка особистості»
		Рефлексивність	Методика А. Карпова «Оцінка рефлексивності».

Майбутній офіцер – це, як правило, лідер, взірець у всьому, у т.ч. у фізичній досконалості, який має бути завжди принциповим незалежно від обставин і ситуацій, порядним, піклуватися про підпорядкований особовий склад, демонструвати своїм підлеглим приклад фізичної досконалості. Цінності визначають його ставлення до військової служби, особового складу, військово-професійної діяльності і самого себе як військовослужбовця, а вони у сукупності визначають його ставлення до занять із фізичної підготовки. Ціннісна складова відіграє провідну роль у формуванні фізичної готовності майбутніх офіцерів, оскільки визначає смисл їх цілеспрямованих, системних, систематичних, послідовних, контекстних та наполегливих занять фізичною культурою і спортом як майбутніх військових професіоналів, викарбовує однозначно позитивне ставлення до формування своєї фізичної готовності як суб'єкта екстремального – військово-професійного – виду діяльності у механізованих військах.

Для дослідження ціннісно-мотиваційного компонента визначаємо ціннісно-мотиваційний критерій із таким показником, як цінності. Для дослідження шкалу «цінності» обираємо методику С. Бубнової «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості», яка дає змогу визначити ступінь реалізації ціннісних орієнтацій майбутніх офіцерів у реальних умовах життєдіяльності та військово-професійної діяльності, з'ясувати, чи дійсно у них є прагнення займатися фізичною культурою, чи важлива для них цінність систематичних і наполегливих занять фізичною культурою і спортом, чи наявне позитивне ставлення до формування своєї фізичної готовності як офіцера та військового професіонала.

Мотивація – це система психічно різномірних чинників поведінки та діяльності майбутніх офіцерів, що детермінує їх поведінку і діяльність як майбутніх суб'єктів військово-професійної діяльності, у т.ч. і формування своєї фізичної готовності як військових професіоналів.

Офіцер як професіонал і суб'єкт фахової діяльності завжди має бути підтягнутий, фізично розвинутий і орієнтований на досягнення кращих

результатів у військово-професійній і фаховій діяльності. Вмотивований і фізично досконалий офіцер, як правило, перевершує за результатами діяльності своїх колег, можливо більш здатних, але менш вмотивованих і фізично загартованих чим ніж сам. У разі сформованості цього компонента всі інші компоненти фізичної готовності формуються більш усвідомлено і швидко. Відповідно наше дослідження має за мету з'ясування мотивів і цілей формування фізичної готовності майбутніх офіцерів. Зробимо це за допомогою методики К. Заміра в модифікації А. Реана «Діагностика мотивації професійної діяльності», щоб визначити мотивацію до занять фізичною культурою та спортом, які є духовною підвалиною формування їх фізичної готовності до військово-професійної діяльності в механізованих військах.

Інтелектуальний критерій дає змогу з'ясувати обізнаність майбутніх офіцерів із військово-професійною дійсністю, володіння певною сукупністю теоретичних і практичних знань, на яких ґрунтуються основи їх фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності, а саме професійних контекстних знань про майбутню військово-професійну діяльність, особливо в нестандартних ситуаціях, вплив її несприятливих чинників на фізичний стан офіцера, а також практичних знань про прикладні форми, методи і засоби формування своєї фізичної здатності та готовності до військово-професійної діяльності у механізованих військах як її професійного суб'єктів.

Знання про майбутню військово-професійну діяльність є першим показником інтелектуального критерію, який дає змогу з'ясувати рівень сформованості знань у сфері фізичної підготовленості досліджуваних осіб, необхідних їм для виконання військово-професійних завдань. Мати такі знання важливо, оскільки це забезпечує обізнаність, розуміння своїх ролі і місця майбутньому офіцеру – фахівцеві механізованих військ, а також необхідність сприйняття необхідності формування та підтримання своєї фізичної готовності до військово-професійної діяльності у механізованих військах.

Отже, для визначення рівня знань про майбутню військово-професійну діяльність використали авторський тест на визначення знань досліджуваних, складений згідно з Інструкцією з фізичної підготовки в системі МО України, наказ МО України від 05.08.2021 № 225 [31].

Другий показник – *це теоретичні та практичні знання щодо фізичної підготовленості та готовності курсантів як майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності в механізованих підрозділах*. Знання про фізичну підготовленість і готовність як суб'єкта тактичної ланки військового управління, їх формування і підтримання впливають на становлення військово-професійного світогляду майбутніх офіцерів як суб'єктів екстремального виду діяльності в механізованих підрозділах. Для з'ясування рівня теоретичних і практичних знань використали авторську методику – тест на визначення рівнів теоретичних і практичних знань досліджуваних щодо фізичної підготовленості та готовності як майбутніх офіцерів механізованих військ СВ ЗС України.

Третій показник – *знання методичних прийомів, методів, методик і засобів формування та підтримання своєї фізичної готовності як майбутніх офіцерів механізованих підрозділів*. Насамперед курсанти мають знати методики формування своєї фізичної готовності, вміти на практиці застосовувати методичні прийоми, методи, методики і засоби її формування та підтримання. Ці знання об'єднують інформацію про суть і специфіку впливу військово-професійної діяльності на свій фізичний стан і навпаки.

Сформованість цього компонента є результатом активної розумової діяльності майбутніх офіцерів, що включає певний обсяг знань (ширину, глибину, системність) про свою фізичну готовність й необхідність її цілеспрямовано формувати та підтримувати у ВВНЗ, стиль практичного мислення щодо своєї фізичної підготовленості до майбутньої військово-професійної діяльності. Для їх вимірювання застосовано авторську методику – тест на визначення рівнів системи знань досліджуваних осіб про свою фізичну готовність та практичні методичні знання методичних прийомів,

методів, методик і засобів діагностування сформованості фізичної готовності.

Діяльнісний критерій оцінювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів демонструє їх фізичну здатність до успішної реалізації посадових компетенцій у складних умовах військово-професійної діяльності, успішного застосування на практиці здобутих знань із фізичної підготовки, сформованих практичних фізичних навичок і вмінь, а також фізичну здатність підтримувати свою фізичну працездатність і готовність в екстремальних умовах військово-професійної діяльності, забезпечувати самоаналіз її сформованості, стійко витримувати фізичні навантаження та їх контролювати та корегувати.

Загальна контрольна вправа на єдиній смузі перешкод (ЗКВ 400 м) – важлива для майбутнього офіцера шкала, яка дає можливість з'ясувати сформованість його фізичної і фізіологічної сфер, сприяє результативності військово-професійної діяльності в надскладних умовах завдяки вмінню долати різні види фізичної втоми, стресу, напружень та інших негативних чинників військової служби і військово-професійної діяльності. Для оцінювання цієї шкали використано авторську методику «Перевірка сформованості військово-професійних фізичних якостей відповідно до Інструкції з фізичної підготовки в системі МО України від 05.08.2021 № 225».

Марш-кидок на 5 (10) км відображає можливість удосконалення та доведення до автоматизму професійно важливих військово-прикладних фізичних навичок і вмінь, виховання морально-вольових якостей, досягнення бойової згуртованості підрозділів завдяки комплексному виконанню військово-прикладних вправ із пересування по пересіченій місцевості, подолання штучних і природних перешкод, метання гранат тощо, виконанню координаційно складних рухів, а також рухових дій за мінімальний час.

Сформованість цих фізичних якостей вказує на прикладну практичну фізичну готовність офіцера як суб'єкта екстремального виду діяльності до майбутньої професійної діяльності.

Прийоми рукопашного бою (сутички). Рукопашний бій у ЗС України є

одним із розділів фізичної підготовки, а для механізованих військ він вкрай необхідний. Заняття з рукопашного бою спрямовані на набуття військовослужбовцями навичок і вмінь із застосування прийомів рукопашної сутички з противником, холодної чи вогнепальної зброї, а також розвиток швидкості в діях, виховання сміливості та рішучості, впевненості у своїх силах, ініціативності і спритності.

Сформованість цього уміння передбачає наявність фізичних і спеціальних якостей, виховання у майбутніх офіцерів вольових якостей, впевненості у власних силах.

Шкала *плавання в обмундируванні зі зброєю* дає змогу з'ясувати сформованість у майбутніх офіцерів навичок і вмінь військово-прикладного плавання, витривалості і самовладання під час перебування у воді, розвиненості загальної витривалості.

Психологічний критерій оцінювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів необхідний для аналізу їх психічного стану, який безпосередньо впливає на фізичний стан кожного офіцера. Природною передумовою індивідуальних особливостей фізичної сформованості і розвиненості кожного офіцера є, з одного боку, спадкові та природжені біологічні особливості будови та функцій організму, а з іншого – фізичні якості як військового професіонала, які підсилюють чи послаблюють як загальну, так і прикладну фізичну готовність офіцера до військово-професійної діяльності у фізично складних умовах специфічного професійного буття.

Сформованість *різних видів витривалості* дає змогу офіцерам підтримувати високий рівень працездатності протягом тривалого часу, забезпечує їм можливість витримувати значні обсяги фізичних навантажень у ході виконання бойових завдань, особливо протягом довгого часу. Для їх оцінювання використали авторську методику «Перевірка рівня сформованості якостей відповідно до Інструкції з фізичної підготовки в системі МО України від 05.08.2021 № 225».

Сформованість шкали *фізичні якості – сила, швидкість, спритність* – передбачає визначення наявності фізичних навичок, умінь, здатностей до фізичної готовності майбутнього офіцера механізованих військ до військово-професійної діяльності. А це, у свою чергу, передбачає сформованість його здатності виконувати складні за координацією рухи, здійснювати рухові дії за мінімальний час тощо. Їх сформованість свідчить про прикладну практичну фізичну готовність до майбутньої професійної діяльності офіцера як суб'єкта екстремального виду діяльності в СВ ЗС України. Для вимірювання цієї шкали використано авторську методику «Перевірка рівня сформованості фізичних якостей відповідно до Інструкції з фізичної підготовки в системі МО України від 05.08.2021№ 225».

Для вимірювання сформованості сили використали вправу № 14 – підтягування на перекладині, швидкості – вправу № 25 – біг на 100 м чи човниковий біг 10x10 м, спритності – вправу № 10 – зіскок махом назад (назад із поворотом на 90°) на перекладині.

Суб'єктний критерій оцінювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів як суб'єктів військово-професійної діяльності відображає їх професійне ставлення до цього процесу, до свого військового фаху, розуміння фізичних труднощів у військово-професійній діяльності, свідому орієнтованість на формування і підтримання своєї фізичної готовності до військово-професійної діяльності, здатність сприймати себе як суб'єкта військово-професійної діяльності, а також цілеспрямовано та свідомо формувати свою фізичну готовності як офіцера, що є як важливою передумовою, так і результатом реалізації нашої дисертації. Професійна самосвідомість майбутніх офіцерів дає їм змогу оцінювати власні фізичні знання, сформовані фізичні навички, уміння, а в ідеалі – здатності, розуміти самих себе як військових професіоналів, визначати основні напрями подальшого фізичного розвитку та вдосконалення як суб'єкта здорового способу життя та військово-професійної діяльності. Усвідомлення ними необхідності формувати, розвивати та підтримувати свою фізичну

підготовленість і готовність як військового професіонала, об'єктивно її діагностувати, здатність визначати та підтримувати свій фізичний стан як офіцера СВ ЗС України і враховувати його у процесі формування фізичного самовдосконалення.

Суб'єктність – інтегрована шкала з'ясування прояву професійного самовизначення майбутніх офіцерів, усвідомлення та сприймання ними самих себе як суб'єктів навчальної та майбутньої військово-професійної діяльності через такі якості, як автономність, відповідальність, професійна суб'єктність і рефлексивність. Ці якості та прояви дуже важливі, навіть вирішальні для фахової самоактуалізації для майбутніх офіцерів механізованих військ, оскільки вони забезпечують як сприймання самих себе як військового професіонала, так і професійну самоактуалізацію. Для діагностування суб'єктності використали методику М. Щукиної «Оцінювання рівня розвиненості суб'єктності особистості».

Відповідальність – це шкала прояву здатності майбутніх офіцерів як військових фахівців, які працюють у системі «людина–людина», до усвідомлення своїх обов'язків та сумлінного їх виконання, свідомого ставлення до формування та підтримання своєї фізичної підготовленості та готовності, передовсім до самого себе, здатності прогнозувати шляхи творчого та контекстного вирішення проблем і підтримувати такого свого фізичного стану, який забезпечує успішну військово-професійну діяльність. Лише за умови власної відповідальності як військового професіонала перед самим собою та особовим складом, усвідомлення поставленої мети формується здатність до регулярних занять із фізичної підготовки і спорту. Для її діагностування використали тест на відповідальність. Важливо розрізнити соціально зрілу особистість і соціально незрілу людину. Розрізнення, введене Дж. Роттером, стосується протиставлення внутрішніх і зовнішніх причин, що зумовлюють контроль суб'єктом результатів своєї діяльності.

Самооцінка – елемент самоствавлення майбутнього офіцера, що дозволяє з позиції власного розуміння критично оцінювати свої дії, вчинки, ставлення,

психічний стан [88]. А сам процес самооцінювання є складовою регуляції поведінки й діяльності будь-якого фахівця, що відображає своєрідність його внутрішнього світу. Від об'єктивної самооцінки офіцера залежать його взаємини з іншими військовослужбовцями, об'єктивне ставлення до своїх військово-професійних успіхів і невдач, фізичного стану як суб'єкта військово-професійної діяльності. Саме тому об'єктивна самооцінка суттєво впливає на формування фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності. Для її вимірювання використали тест-опитувальник на основі методики Дембо–Рубінштейна «Самооцінка особистості». Відповідно до шкали оцінювання, наприклад, завищена самооцінка може підтверджувати особистісну незрілість, невміння правильно оцінювати результати своєї діяльності офіцера як військового фахівця, порівнювати себе з іншими офіцерами, у т.ч. і безпосередньо свою фізичну підготовленість і готовність.

Рефлексивність – це здатність аналізувати свої дії і вчинки, усвідомлювати свої особливості, розуміти свої можливості у саморегуляції діяльності і поведінки у сфері формування та підтримання своєї фізичної підготовленості та готовності як військового професіонала. Рефлексивний аналіз передбачає з'ясування майбутніми офіцерами сутності та причин різних фізичних та інших явищ і процесів, що привели до досягнення певного рівня фізичної підготовленості та готовності. Рефлексивність забезпечує такі найважливіші процеси самопізнання як самостереження, самоаналіз, самоосмислення та самосприйняття суб'єкта формування фізичної готовності у ВВНЗ. Ступінь рефлексивності майбутнього офіцера визначає і ступінь об'єктивності його знань про себе і свій фізичний стан як військового професіонала, оскільки саме неоднозначність і некатегоричність суджень про себе дають змогу вести внутрішній діалог, обговорення з самим собою своєї постаті та з'ясування її цінностей у сфері фізичної культури та спорту. Найважливішим змістом рефлексивності у самопізнанні є здатність офіцера критично осмислювати свої особливості і можливості, у т.ч. і безпосередньо у

сфері фізичного виховання та спорту. Рефлексивність, на думку науковців, потрібна, насамперед для вирішення будь-яких життєвих завдань, прийняття рішень у критичних ситуаціях професійної діяльності [197], зрештою усвідомлення поставленої мети щодо свого фізичного вдосконалення та самовдосконалення. Рефлексивність вимірювали за допомогою методики А. Карпова «Оцінювання рефлексивності» з метою з'ясування здатності досліджуваних курсантів осмислювати власний досвід, розуміти, оцінювати та обґрунтувати певні власні переконання, дії, вчинки, у т.ч. формувати фізичну готовність як майбутніх офіцерів.

Висновки до 2 розділу

1. Педагогічне моделювання є важливим етапом цілеспрямованої дослідницької діяльності науковця, оскільки у науковій діяльності за певним планом – моделлю – він може оцінювати результати своєї діяльності, порівнювати результати всіх наступних кроків, перевірити їх не в реальності, а на моделі. Доведено, що педагогічне моделювання дає можливість досягнути евристично-пізнавальну, організаційну, проєктувально-прогностичну та експериментальну цілей педагогічного дослідження.

З'ясовано, що головною ідеєю нашого педагогічного моделювання є розроблення відповідної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ. У нашому дослідженні педагогічне моделювання містить такі етапи:

1) формування чіткого уявлення про проєктування моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ, визначення її місця, ролі та функцій у системі військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

2) отримання структурного уявлення про формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ як важливого контекстного та міжпредметного педагогічного явища, а також про педагогічні аспекти її цілеспрямованого формування, розвитку та вдосконалення в системі

військово-професійної підготовки – виокремлення її змісту і структури, визначення мети, змісту, методик, засобів і результату її формування, розвитку та вдосконалення; розроблення та обґрунтування критеріїв і показників діагностування її сформованості, розвиненості і вдосконаленості;

3) проектування відповідної контекстної професійно орієнтованої моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ: встановлення на основі теоретичного та емпіричного дослідження щодо предмета дослідження відомостей щодо їх фізичної готовності як майбутніх фахівців механізованих військ ЗС України; визначення системних, взаємозв'язаних, контекстних і водночас послідовних її блоків – цільово-методологічного, теоретичного, суб'єкт-суб'єктного, методично-процесуального та результативного;

4) визначення основних педагогічних аспектів – цільових, змістових, суб'єктних, організаційно-методичних і результативних – формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у системі військової освіти, що конкретизується в її змісті, методиках, засобах та основних етапах формування;

5) встановлення причинно-наслідкових зв'язків педагогічного моделювання – ефекту впровадження моделі у військово-педагогічний процес ВВНЗ для формування фізичної готовності курсантів як майбутніх офіцерів механізованих військ.

2. В освітній процес ВВНЗ запропоновано впровадити розроблену контекстну методику формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ як сукупність провідної ідеї, основних принципів і етапів з відповідними організаційними формами, методами навчання та виховання, видами навчальних занять, методичними прийомами, способами і засобами цілеспрямованого формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ у процесі їх військово-професійної підготовки в ВВНЗ як майбутніх суб'єктів військово-професійної діяльності.

Методика може бути реалізована в чотири етапи – адаптивно-ознайомувальному, базовому загальнопідготувальному, основному спеціалізованому та підтримувальному, індивідуальному.

3. Доведено, що для з'ясування стану сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ доцільно провести констатувальний експеримент, основне завдання якого полягає у визначенні сучасного її стану та перспектив проведення формувального експерименту. Для всебічного, контекстного та комплексного формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів як суб'єктів військово-професійної діяльності в СВ ЗС України, допомоги становленню військових професіоналів і фахівців, і водночас для успішного виконання ними функціональних обов'язків за посадою, з урахуванням провідних правил системного, компетентнісного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного методологічних підходів до формування їх фізичної готовності виокремлено ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний, діяльнісний, індивідуально-психічний і суб'єктний критерії діагностування сформованості її компонентів.

Обґрунтовано систему контекстних критеріїв діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів:

– ціннісно-мотиваційний критерій, основними показниками якого є цінності здорового способу життя, мотивація до формування фізичної готовності;

– інтелектуальний – знання про здоровий спосіб життя, теоретичні та практичні знання щодо фізичної підготовленості та готовності як професіонала механізованих військ, знання щодо методичних прийомів, методів, методик і засобів формування фізичної готовності у процесі набуття військово-професійної освіти у ВВНЗ;

– діяльнісний – навички, уміння та здатність виконати загальну контрольну вправу на єдиній смузі перешкод, марш-кидок на 5 (10) км, а також вести рукопашний бій (сутичку);

– психологічний – наявність різних видів витривалості, фізичних

якостей – сили, швидкості, спритності;

– суб'єктний – наявності суб'єктності, відповідальності, здатність до самооцінювання, рефлексивності.

Основні положення, висвітлені у другому розділі, відображені у таких публікаціях автора: [40], [41], [42], [43], [44], [50], [51], [55].

РОЗДІЛ 3
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО
МОДЕЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ МЕХАНІЗОВАНИХ ВІЙСЬК
ДО ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Методика експериментального дослідження формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності методом педагогічного моделювання

У нашому дослідженні педагогічний експеримент є спеціально організованим науковим дослідженням, проведеним для з'ясування результативності впровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ у процес їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ. Мета педагогічного моделювання полягає у з'ясуванні взаємозв'язку між чинниками впливу на формування їх фізичної готовності та отриманими результатами, узгодженими з гіпотезою експериментального дослідження.

Для оцінювання результативності запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ використали різні методи дослідження, за допомогою яких отримали відповідні експериментальні результати. У наступних підрозділах дисертації наведено узагальнені результати констатувального та формувального етапів експерименту в КГ та ЕГ. Було проведено вимірювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів до і після реалізації педагогічної моделі її формування. На всіх етапах контролю використовували одні і ті самі методи діагностування її сформованості.

До контрольного етапу було залучено 50 майбутніх офіцерів, з яких потім було сформовано КГ (25 осіб) та ЕГ (25 осіб). Оскільки майбутніх офіцерів досліджуваної спеціальності в Україні трохи більше 50 осіб, а для

дослідження були доступними лише 50 із них, маємо справу з малою вибіркою досліджуваних осіб, яка водночас є і генеральною сукупністю, і експериментальною вибіркою нашого дослідження. «Вибіркою називають сукупність досліджуваних осіб, вибраних випадковим чином із генеральної сукупності, тобто вона за всіма характеристиками відповідає генеральній сукупності. Теоретичною основою вибіркового способу є теорія ймовірності і закон великих чисел» [165, с. 257].

Експериментальне дослідження щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ здійснювалося на основі дотримання сучасних методологічних підходів до їх військово-професійної підготовки.

Це, насамперед, системний підхід, який суттєво відрізняється від інших підходів щодо стратегії педагогічного дослідження. Його сутність полягає в представленні предмета дослідження як системи, дотриманні в експериментальному дослідженні систематичності та послідовності у формуванні фізичної готовності майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ, де в першу чергу відповідні знання, вміння і навички, а в ідеалі – фізичні здатності як підвалина їх фізичної готовності будуть формуватися системно та в чіткій послідовності, а кожен компонент фізичної готовності та його зміст послідовно та логічно пов'язується з іншими, тоді як засвоєнні знання та фізичні навички та вміння спиратимуться на нові та створювати базу для засвоєння нових знань, навичок і вмінь щодо формування фізичної готовності як майбутніх військових професіоналів механізованих військ.

Компетентнісний підхід до формування і вдосконалення практичних фізичних навичок, умінь і здатностей як операційної основи фізичної готовності майбутніх офіцерів. А для цього слід використовувати різноманітні методики, організаційні форми навчання та виховання, види навчальних занять і найголовніше – самостійні тренування та зайняття фізичною культурою і спортом досліджуваної категорії.

Контекстний підхід передбачає формування фізичної готовності вибірки

як конкретного військового фахівця у механізованих військах СВ ЗС України та забезпечення військово-професійної спрямованості її формування як військового професіонала – офіцера, який передбачає проведення усіх видів навчальних занять із курсантами з фізичного виховання шляхом безпосереднього врахування їх майбутнього посадового призначення, а також сприяє усвідомленню ними ролі і місця фізичної підготовленості та готовності в їх майбутній успішній військово-професійній діяльності у механізованих військах.

Вимоги суб'єктно-діяльнісного підходу застосовуються для перетворення курсантів у суб'єктів фізичного виховання та самовиховання, цілеспрямованого формування ними своєї фізичної готовності як майбутніх офіцерів механізованих військ, оскільки військово-професійна діяльність у механізованих військах передбачає суттєве фізичне навантаження на весь особовий склад, а досвід російсько-української війни демонструє й їх фізичне перевантаження.

Чітко можемо наголошувати, що системний підхід стимулює дотримання принципів комплексності, широти охоплення і чіткої організації нашого наукового дослідження, передбачає послідовний перехід від загального до часткового, коли в основу експериментального дослідження покладено кінцеву мету – досягнення сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів до успішної військово-професійної діяльності у механізованих військ. Все це зумовило необхідність всебічного вивчення досліджуваного нами предмета дослідження.

Фізичну готовність майбутніх офіцерів також обґрунтували як системне психолого-педагогічне та фізично-фізіологічне явище, яке формується тільки у комплексі з урахуванням всіх психологічних, педагогічних, фізичних і фізіологічних чинників її формування та актуалізації.

Психологічний аспект – це насамперед цінності та мотивація формування у майбутніх офіцерів механізованих військ фізичної готовності та становлення його суб'єктом. Отже чотири психологічних поняття –

«цінності», «мотивація», «суб'єкт» і «готовність» є базовими для нашого дисертаційного дослідження.

Фізіологічний аспект – це необхідність обов'язкового врахування фізіологічних процесів у процесі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів.

Фізичний аспект – це творче застосування основних принципів, методів, організаційних форм і засобів фізичного виховання військовослужбовців для формування фізичної готовності у майбутніх офіцерів механізованих військ у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

Педагогічний аспект – це творче та водночас контекстне сполучення психологічного, фізичного та фізіологічного аспектів формування фізичної готовності у майбутніх офіцерів механізованих військ у системі військової освіти як їх фізичного стану, який дає їм змогу як суб'єктам тактичної ланки управління успішно виконувати бойові та інші завдання за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою та стійко переносити фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської діяльності в бойових умовах.

Отже, вони мають бути завжди готовими до виконання бойових та інших завдань за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою, оскільки вони ці завдання містять суттєві, а в бойових умовах і надмірні фізичні навантаження і перевантаження для їх організму.

Здійснення наукового пошуку забезпечено постановкою і вирішенням п'яти дослідницьких завдань, серед яких найважливішим є експериментальна перевірка педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів сухопутних військ до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ. Це пов'язано з таким фактом: тільки отримані експериментальні результати, які доведені за допомогою відповідної статистики, а в нашому дослідженні – непараметричної, дають можливість наголошувати про те, що педагогічне

моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів у ВВНЗ є дієвим чи результативним.

Методика розв'язання проблеми формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ у ВВНЗ передбачає проведення експериментального дослідження, яке спрямоване на отримання експериментальних результатів щодо предмета нашого дослідження. Для цього основними методами дослідження є експериментальні та статистичні.

Експериментальні методи – це педагогічний експеримент, зокрема констатувальний і формувальний етапи, які використовуються для перевірки результативності впровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ у їх військово-професійну підготовку у ВВНЗ.

Статистичні методи нами використовуються для статистичного опрацювання результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту, що здійснюється за допомогою Microsoft Excel та статистичної інтерпретація їх результатів. Це необхідно для перевірки й підтвердження результативності педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів.

Серед статистичних критеріїв використовуємо непараметричну статистику, зокрема це метод розрахунку статистичного Т-критерію Вілкоксона – для підтвердження достовірності статистично значущих змін в ЕГ до та після формувального експерименту, а також критерій Манна-Уїтні – для підтвердження відмінності в якісних і кількісних параметрах КГ і ЕГ після завершення формувального етапу експерименту у порівнянні з результатами констатувального експерименту. Необхідність застосування цієї статистики пов'язано кількістю генеральної сукупності – більше 50 осіб. У зв'язку з цим до констатувального експерименту було залучено майбутніх офіцерів загальною кількістю 50 осіб, з яких потім було сформовано КГ – 25 та ЕГ – 25. Таким чином, оскільки всього майбутніх офіцерів досліджуваної спеціальності в Україні трохи більше 50 осіб, а для дослідження були

доступними лише 50 із них, то маємо справу з малою вибіркою досліджуваних, яка водночас є і генеральною сукупністю, і репрезентативною вибіркою нашого дослідження.

На *дослідно-експериментальному* етапі дисертаційного дослідження нами здійснено експериментальну перевірку гіпотези нашого дослідження. З цією метою було впроваджено педагогічну модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ у їх військово-професійну підготовку у ВВНЗ, тобто нами проведено її експериментальну перевірку – проведено формувальний експеримент у ВВНЗ, що є однією з важливих складових наукових досліджень. У процесі його проведення дотримувалися таких умов:

1) кількість респондентів максимальна, оскільки, практично, залучена вся генеральна сукупність до експериментального дослідження;

2) методи експериментального дослідження стандартні, тобто забезпечено надійність методик дослідження;

3) статистична значущість відмінностей отриманих експериментальних результатів доведено непараметричними статистичними критеріями.

Результати будь-якого наукового експерименту не можна вважати об'єктивними, якщо їх не підтверджено статистичними методами оброблення отриманих даних, які забезпечують надійність сформульованих висновків.

Для аналізу результатів нашого дослідження використано два статистичних критерії:

Т-критерій Вілкоксона для пов'язаних вибірок – для підтвердження достовірності статистично значущих змін в ЕГ до та після формувального експерименту;

критерій Манна-Уїтні використовується для непов'язаних вибірок – для підтвердження відмінності в якісних і кількісних параметрах КГ і ЕГ майбутніх офіцерів механізованих військ після завершення формувального

етапу експерименту.

Для обрахунку отриманої інформації за обома методами було використано Microsoft Excel. Це табличний процесор, програма для роботи з електронними таблицями. Вона створена корпорацією Microsoft для Microsoft Windows, Windows NT і macOS. Програма входить до складу офісного пакета Microsoft Office, тому є доступною для використання.

T-критерій Вілкоксона було використано для порівняння двох рядів вимірювань – ЕГ і КГ. Цей критерій є непараметричним. За результатами обрахунків, значення T-критерію Вілкоксона підтверджують достовірність результативності запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ. Так, за інтегральним результатом $T_{\text{емп}} = 0 < T_{\text{кр}} = 100$ (для рівня значущості $p=0,05$). Отже, запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів позитивно вплинуло на сформованість фізичної готовності в ЕГ за інтегральним результатом.

Важливим дослідницьким завданням було статистична інтерпретація отриманих експериментальних результатів дисертаційного дослідження. Для доведення статистичної достовірності шкал сформованості фізичної готовності КГ і ЕГ майбутніх офіцерів до формувального етапу експерименту та після його завершення було застосовано U-критерій Манна-Уїтні, який використовується для непов'язаних вибірок.

Вірогідність результатів нашого експериментального дослідження забезпечено теоретичною та статистичною обґрунтованістю основних результатів експериментального дослідження, що чітко відповідає методам дослідження, його меті й завданням.

Таким чином, розроблена і запропонована методика експериментального дослідження дозволяє нам експериментально перевірити та статистично підтвердити результативність нашого дослідження, тобто дає змогу наголошувати про досягнення мети дослідження – сформованість

фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності у ВВНЗ за допомогою її педагогічного моделювання.

3.2. Статистичний аналіз та обґрунтування результатів педагогічного експерименту щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності

Основна гіпотеза експериментального дослідження – позитивна динаміка рівнів сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів може бути забезпечена шляхом педагогічного моделювання формування їх фізичної готовності в системі військово-професійної підготовки у ВВНЗ. На заключному етапі педагогічного експерименту були узагальнені та проаналізовані проміжні й кінцеві результати формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у рамках їх військово-професійної підготовки. А здійснений статистичний аналіз отриманого експериментального матеріалу дозволив сформулювати загальні висновки за результатами формувального експерименту. Отримані результати були впроваджені у педагогічну практику ВВНЗ.

Для діагностування результативності запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів нами було використано різні методи дослідження, серед яких найголовнішим був педагогічний експеримент. Нижче наведено узагальнені результати констатувального та формувального етапів експерименту в КГ та ЕГ. Було проведено діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів до і після реалізації педагогічної моделі її формування. На всіх етапах контролю використовувалися одні і теж методи дослідження. До контрольного етапу було залучено майбутніх офіцерів механізованих військ загальною кількістю 50 осіб, з яких потім було сформовано КГ – 25 та ЕГ – 25. Оскільки всього майбутніх офіцерів досліджуваної спеціальності в Україні трохи

більше 50 осіб, а для дослідження були доступними лише 50 із них, то маємо справу з малою вибіркою досліджуваних, яка водночас є і генеральною сукупністю, і вибіркою нашого дослідження. Після статистичного оброблення кількісних даних педагогічного експерименту маємо змогу зробити висновок про результативність формувального етапу експериментального дослідження в цілому. Рівні сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ за різними компонентами представлено в додатку Г і таблиці 3.1. Проаналізуємо її сформованість за кожним її компонентом.

За *ціннісно-мотиваційним компонентом* фізичної готовності майбутніх офіцерів після формувального експерименту в ЕГ зафіксовано позитивну динаміку його сформованості: з низького на вищі рівні перейшло 20% курсантів, на цьому рівні з 9 осіб після формувального експерименту залишилось тільки 4 особи; на 24 % зменшилась кількість осіб на достатньому рівні (з 9 осіб залишилось 3 особи); суттєво збільшились результати на середньому рівні (з 24 % (6 осіб) до 52 % (13 осіб)); на високому рівні (з 4 % (1 особа) до 20 % (5 осіб)) (див. : додаток Г; табл. 3.1).

За *когнітивним компонентом* фізичної готовності в ЕГ після формувального експерименту з низького на вищі рівні перейшло 36% осіб (з 12 осіб залишилось 3 особи); на 8 % зменшилась кількість осіб на достатньому рівні (з 8 осіб залишилось 6). Збільшилась кількість осіб на середньому (з 16 % (4 особи) до 52 % (13 осіб)) і високому (з 4 % (1 особа) до 12 % (3 особи)) рівнях його сформованості (див. : додаток Г; табл. 3.1).

За *поведінково-діяльнісним компонентом* в ЕГ після формувального експерименту з низького на вищі рівні перейшло 24% осіб (з 10 осіб залишилось 4 особи); на 12 % зменшилась кількість осіб на достатньому рівні (з 8 осіб залишилось 5). Збільшилась кількість осіб на середньому (з 24 % (6 осіб) до 36% (9 осіб)) і високому (з 4 % (1 особа) до 28 % (7 осіб)) рівнях його сформованості (див. : додаток Г; табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Стан сформованості фізичної готовності КГ і ЕГ
(до і після формувального експерименту, n = 50)**

Рівні	Компоненти	КГ, n = 25				ЕГ, n = 25			
		до		після		до		після	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
низький	ціннісно-мотиваційний	9	36	9	36	9	36	4	16
достатній		9	36	8	32	9	36	3	12
середній		6	24	7	28	6	24	13	52
високий		1	4	1	4	1	4	5	20
низький	когнітивний	12	48	11	44	12	48	3	12
достатній		8	32	8	32	8	32	6	24
середній		4	16	5	20	4	16	13	52
високий		1	4	1	4	1	4	3	12
низький	поведінково-діяльнісний	10	40	10	40	10	40	4	16
достатній		8	32	7	28	8	32	5	20
середній		6	24	6	24	6	24	9	36
високий		1	4	2	8	1	4	7	28
низький	індивідуально-психічний	10	40	9	36	10	40	5	20
достатній		7	28	8	32	7	28	2	8
середній		7	28	7	28	7	28	10	40
високий		1	4	1	4	1	4	8	32
низький	суб'єктний	10	40	10	40	10	40	3	12
достатній		8	32	7	28	8	32	3	12
середній		6	24	7	28	6	24	11	44
високий		1	4	1	4	1	4	8	32
низький	інтегральний результат	10	40	10	40	10	40	4	16
достатній		8	32	8	32	8	32	4	16
середній		6	24	6	24	6	24	11	44
високий		1	4	1	4	1	4	6	24

За індивідуально-психічним компонентом фізичної готовності майбутніх офіцерів в ЕГ після формувального експерименту з низького на вищі рівні перейшло 20% осіб (з 10 осіб залишилось 5 осіб); на 20 % зменшилась кількість осіб на достатньому рівні (з 7 осіб залишилось 2). Збільшилась кількість осіб на середньому (з 28 % (7 осіб) до 40 % (10 осіб)) і високому (з 4 % (1 особа) до 32 % (8 осіб)) рівнях її сформованості (див. : додаток Г; табл. 3.1). За цим компонентом спостерігається найбільший відсоток осіб із високим рівнем сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів.

За *суб'єктивним компонентом* фізичної готовності майбутніх офіцерів в ЕГ після формувального експерименту з низького на вищі рівні перейшло 28% осіб (з 10 осіб залишилось 3 особи); на 20 % зменшилась кількість осіб на достатньому рівні (з 8 осіб залишилось 3). Збільшилась кількість осіб на середньому (з 24 % (6 осіб) до 44 % (11 осіб)) і високому (з 4 % (1 особа) до 32 % (8 осіб)) рівнях його сформованості (див. : додаток Г; табл. 3.1).

За *загальним інтегральним результатом* сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів (вираховувався як середнє за всіма компонентами) в ЕГ після формувального експерименту з низького на вищі рівні перейшло загалом 24% осіб (з 10 осіб залишилось 4 особи); на 16 % зменшилась кількість осіб на достатньому рівні (з 8 осіб залишилось 4) і водночас збільшилась кількість осіб на середньому (з 24 % (6 осіб) до 44 % (11 осіб)) і високому (з 4 % (1 особа) до 24 % (6 осіб)) рівнях (див. : додаток Г; табл. 3.1).

У процесі формувального експерименту КГ продовжувала формування фізичної готовності за традиційними для ВВНЗ методиками, без упровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів. По завершенні формувального етапу експерименту було здійснено діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів у КГ.

За *ціннісно-мотиваційним компонентом* фізичної готовності майбутніх офіцерів після формувального експерименту в КГ зафіксовано незначні зміни на достатньому рівні (з 9 осіб (36 %) на рівні залишилось 8 осіб (32 %)); на середньому рівні (з 6 осіб (24 %) на початку на рівень перейшли 7 осіб (28 %)). Низький (9 осіб (36 %) і високий (1 особа (4 %) рівні без змін, на початку і в наприкінці експерименту однакова кількість осіб.

За *когнітивним компонентом* фізичної готовності в КГ зафіксовано незначні зміни на низькому рівні (з 12 осіб (48 %) на рівні залишилось 11 осіб (44 %)); на середньому рівні (з 4 осіб (16 %) на початку на рівень перейшли 5 осіб (20 %) в кінці); достатній (8 осіб (32 %) і високий (1 особа (4 %) рівні без змін, на початку і в кінці експерименту однакова кількість осіб.

За *поведінково-діяльнісним компонентом* фізичної готовності в КГ зафіксовано незначні зміни на достатньому рівні (з 8 осіб (32 %) на рівні залишилось 7 осіб (28 %)); на високому рівні (з 1 особи (4 %) на початку на рівень перейшли 2 осіб (8 %) в кінці); низький (10 осіб (40 %) і середній (6 осіб (24 %) рівні без змін, на початку і в кінці експерименту однакова кількість осіб.

За *індивідуально-психічним компонентом* фізичної готовності в КГ зафіксовано незначні зміни на низькому рівні (з 10 осіб (40 %) на рівні залишилось 9 осіб (36 %)); на достатньому рівні (з 7 осіб (28 %) на початку на рівень перейшли 8 осіб (32 %) в кінці); середній (7 осіб (28 %) і високий (1 особа (4 %) – без змін, на початку і в кінці експерименту однакова кількість осіб.

За *суб'єктним компонентом* фізичної готовності в КГ зафіксовано незначні зміни на достатньому рівні (з 8 осіб (32 %) на рівні залишилось 7 осіб (28 %)); на середньому (з 6 осіб (24 %) на початку на рівень перейшли 7 осіб (28 %) в кінці); низький (10 осіб (40 %) і високий (1 особа (4 %) – без змін, на початку і в кінці експерименту однакова кількість осіб.

За *інтегральним результатом* в КГ не зафіксовано якихось позитивних зрушень між рівнями сформованості фізичної готовності, оскільки з низького на вищі рівні курсанти не перейшли (з 10 осіб (40 %) на цьому рівні залишилось 10 осіб (40 %)); на достатньому рівні теж не відбулось суттєвих змін, з 8 осіб (32 %) на цьому рівні залишилось 8 (32 %)); така ж ситуація на середньому рівні (з 6 осіб (24 %) залишилось 6 осіб (24 %)); на високому рівні з 4 % (1 особа) залишилось 4 % (1 особа) (див. : додаток Г; табл. 3.1).

Статистичний аналіз був здійснений за допомогою непараметричного статистичного критерію, який «...використовують тоді, коли дослідник має справу... з дуже малими вибірками чи з якісними даними» [165, с. 427]. Зокрема, для підтвердження достовірності експериментальних даних використовувався Т-критерій Вілкоксона для пов'язаних вибірок [36], який використовується для порівняння двох рядів вимірювань. Для його застосування кількість суб'єктів, які підлягають дослідженню, має бути в

межах від 5 до 50 осіб. Цей критерій використовується лише для порівняння двох рядів вимірювань. Для обчислення Т-критерію Вілкоксона для пов'язаних вибірок необхідно виконати такі статистичні дії:

- 1) обчислити різницю між значеннями парних вимірів для кожного досліджуваного; нульові зрушення не враховуються;
- 2) визначити, які з різниць є типовими, тобто відповідають переважному за частотою напрямку зміни кількісних значень;
- 3) проранжувати різниці пар за їх абсолютними значеннями, без урахування знаку; ранги приписуються за зростанням з урахуванням величини абсолютних значень різниць;
- 4) розрахувати суму рангів, які відповідають нетиповим змінам.

Отже, Т-критерій Вілкоксона для пов'язаних вибірок розраховується за формулою (3.1):

$$T_{\text{емп}} = \Sigma R_{\text{г}}, \quad (3.1)$$

де $\Sigma R_{\text{г}}$ – сума рангів, які відповідають нетиповим змінам кількісних значень.

Якщо розрахункове (емпіричне) значення $T_{\text{емп}}$ менше табличного $T_{\text{кр}}$ чи дорівнює йому, то визнається статистична значущість змін кількісних значень у типову сторону – приймається альтернативна гіпотеза. Достовірність відмінностей тим вища, чим менше значення $T_{\text{емп}}$. Якщо $T_{\text{емп}}$ більше $T_{\text{кр}}$, то приймається нульова гіпотеза про відсутність статистично значущих змін у досліджуваних групах.

Для підтвердження відмінностей у якісних і кількісних результатах майбутніх офіцерів у ЕГ до і після формувального експерименту за *інтегральним результатом* було застосовано критерій Вілкоксона. На основі отриманих результатів з'ясовано, чи відбулися зміни в рівнях сформованості фізичної готовності в ЕГ. Розподіл кількісних значень її сформованості в ЕГ до та після формувального експерименту за *інтегральним результатом*: для перевірки результативності впровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів висунемо дві гіпотези:

– перша: H_0 – відмінності між характеристиками ЕГ (до та після впровадження педагогічної моделі формування) випадкові, отже, формувальний експеримент не вдався;

– друга: це H_1 – відмінності між характеристиками ЕГ (до та після впровадження педагогічної моделі формування) достовірні, тобто позитивна динаміка сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів зумовлена запровадженням педагогічної моделі її формування.

Розраховуємо достовірність експериментальних даних за Т-критерієм Вілкоксона за *інтегральним результатом*. За нашим припущенням, типова різниця між значеннями парних вимірів для кожного досліджуваного має бути переважно додатною за *інтегральним результатом* сформованості фізичної готовності. Для знаходження значень парних вимірів від значень після впровадження педагогічної моделі віднімаємо значення до її запровадження. Розраховуємо достовірність експериментальних даних за Т-критерієм Вілкоксона за *інтегральним результатом* сформованості фізичної готовності. Перша дія у підрахунку Т-критерію Вілкоксона – це віднімання кожного індивідуального значення «до» від значення «після» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності ЕГ за інтегральним результатом до та після формувального експерименту

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1	2	3	4	5
1.	41	51	10	10
2.	44	54	10	10
3.	47	58	11	11
4.	48	59	11	11
5.	53	63	10	10
6.	54	67	13	13
7.	56	71	15	15
8.	57	72	15	15
9.	58	74	16	16
10.	59	75	16	16
11.	61	76	15	15
12.	63	77	14	14

Завершення таблиці 3.2

1	2	3	4	5
13.	65	79	14	14
14.	66	81	15	15
15.	67	83	16	16
16.	69	84	15	15
17.	71	86	15	15
18.	72	88	16	16
19.	74	89	15	15
20.	77	90	13	13
21.	81	91	10	10
22.	86	92	6	6
23.	87	94	7	7
24.	89	96	7	7
25.	91	97	6	6

Нульове зміщення відсутнє. Водночас у матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, то здійснимо їх переформування, що здійснюється без зміни важливості рангу, тобто між ранговими номерами мають зберегтися відповідні співвідношення (більше, менше чи дорівнює) (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності ЕГ за інтегральним результатом**

Номери місць в упорядкованому ряді	Початкові ранги	Нові ранги
1	2	3
1	6	1,5
2	6	1,5
3	7	3,5
4	7	3,5
5	10	6,5
6	10	6,5
7	10	6,5
8	10	6,5
9	11	9,5
10	11	9,5
11	13	11,5
12	13	11,5
13	14	13,5
14	14	13,5
15	15	18

Завершення таблиці 3.3

1	2	3
16	15	18
17	15	18
18	15	18
19	15	18
20	15	18
21	15	18
22	16	23,5
23	16	23,5
24	16	23,5
25	16	23,5

Різницю кількісних значень за інтегральним результатом та їх рангові номери відображено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Різниця кількісних значень та їх рангові номери щодо сформованості фізичної готовності ЕГ за інтегральним результатом

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1	2	3	4	5	6
1.	41	51	10	10	6,5
2.	44	54	10	10	6,5
3.	47	58	11	11	9,5
4.	48	59	11	11	9,5
5.	53	63	10	10	6,5
6.	54	67	13	13	11,5
7.	56	71	15	15	18
8.	57	72	15	15	18
9.	58	74	16	16	23,5
10.	59	75	16	16	23,5
11.	61	76	15	15	18
12.	63	77	14	14	13,5
13.	65	79	14	14	13,5
14.	66	81	15	15	18
15.	67	83	16	16	23,5
16.	69	84	15	15	18
17.	71	86	15	15	18
18.	72	88	16	16	23,5
19.	74	89	15	15	18
20.	77	90	13	13	11,5
21.	81	91	10	10	6,5
22.	86	92	6	6	1,5

Завершення таблиці 3.4

1	2	3	4	5	6
23.	87	94	7	7	3,5
24.	89	96	7	7	3,5
25.	91	97	6	6	1,5

Отже, сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\Sigma = 325$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (3.2):

$$\Sigma_{xij} = (1+n) \times n / 2 \quad (3.2)$$

$$\Sigma_{xij} = (1+25) \times 25 / 2 = 325$$

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими, у цьому разі – від’ємними, їх немає, сума = 0. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів становить емпіричне значення критерію T, що обчислюється за формулою (3.1):

$$T_{\text{емп}} = \Sigma R_r = 0 \quad (3.1)$$

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для T-критерію Вілкоксона для $n = 25$:

$$T_{\text{кр}} = 100 \quad (p \leq 0,05).$$

Емпіричне значення T потрапляє в зону значущості – $T_{\text{емп}} < T_{\text{кр}} (0,05)$, оскільки обчислене значення T-критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 0$) менше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 100$). Відповідно приймаємо гіпотезу H_1 про статистичну значущість відмінностей в ЕГ після формульованого етапу експерименту за інтегральним результатом. Отже, запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ позитивно вплинуло на її сформованість за інтегральним результатом.

Далі за зразком інтегрального результату розраховуємо достовірність експериментальних даних для усіх компонентів фізичної готовності. Розрахуємо достовірність експериментальних даних за T-критерієм Вілкоксона за *ціннісно-мотиваційним компонентом* фізичної готовності. Перша

дія – це віднімання кожного індивідуального значення «до» від значення «після» (табл. 3.5).

Нульове зміщення відсутнє. Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх переформування (табл. 3.6). Воно здійснюється без зміни важливості рангу, тобто між ранговими номерами мають зберегтися відповідні співвідношення (більше, менше чи дорівнює).

Таблиця 3.5

**Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності ЕГ
за ціннісно-мотиваційним компонентом до та після формувального
експерименту**

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1	2	3	4	5
1.	39	46	7	7
2.	44	50	6	6
3.	48	57	9	9
4.	49	58	9	9
5.	54	68	14	14
6.	55	70	15	15
7.	57	71	14	14
8.	58	74	16	16
9.	59	75	16	16
10.	61	75	14	14
11.	64	78	14	14
12.	65	79	14	14
13.	68	81	13	13
14.	69	84	15	15
15.	69	85	16	16
16.	70	87	17	17
17.	71	87	16	16
18.	73	87	14	14
19.	74	88	14	14
20.	78	89	11	11
21.	83	91	8	8
22.	86	94	8	8
23.	87	94	7	7
24.	88	95	7	7
25.	92	98	6	6

Різницю кількісних значень за ціннісно-мотиваційним компонентом та їх рангові номери відображено в таблиці 3.7.

Сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 325$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (3.2):

$$\sum_{x_{ij}} = (1+n) \times n / 2 \quad (3.2)$$

$$\sum_{x_{ij}} = (1+25) \times 25 / 2 = 325$$

Таблиця 3.6

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності ЕГ за ціннісно-мотиваційним
компонентом**

Номери місць в упорядкованому ряду	Початкові ранги	Нові ранги
1	2	3
1	6	1,5
2	6	1,5
3	7	4
4	7	4
5	7	4
6	8	6,5
7	8	6,5
8	9	8,5
9	9	8,5
10	11	10
11	13	11
12	14	15
13	14	15
14	14	15
15	14	15
16	14	15
17	14	15
18	14	15
19	15	19,5
20	15	19,5
21	16	22,5
22	16	22,5
23	16	22,5
24	16	22,5
25	17	25

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими, в цьому разі – від’ємними, їх немає, сума = 0. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів становить емпіричне значення критерію Т, що обчислюється за формулою (3.1):

$$T_{\text{емп}} = \sum R_r = 0 \quad (3.1)$$

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n = 25$:

$$T_{\text{кр}} = 100 \quad (p \leq 0,05)$$

Таблиця 3.7

Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості фізичної готовності ЕГ за ціннісно-мотиваційним компонентом

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1	2	3	4	5	6
1.	39	46	7	7	4
2.	44	50	6	6	1,5
3.	48	57	9	9	8,5
4.	49	58	9	9	8,5
5.	54	68	14	14	15
6.	55	70	15	15	19,5
7.	57	71	14	14	15
8.	58	74	16	16	22,5
9.	59	75	16	16	22,5
10.	61	75	14	14	15
11.	64	78	14	14	15
12.	65	79	14	14	15
13.	68	81	13	13	11
14.	69	84	15	15	19,5
15.	69	85	16	16	22,5
16.	70	87	17	17	25
17.	71	87	16	16	22,5
18.	73	87	14	14	15
19.	74	88	14	14	15
20.	78	89	11	11	10
21.	83	91	8	8	6,5
22.	86	94	8	8	6,5
23.	87	94	7	7	4
24.	88	95	7	7	4
25.	92	98	6	6	1,5

Емпіричне значення T потрапляє в зону значущості – $T_{\text{емп}} < T_{\text{кр}} (0,05)$, оскільки обчислене значення T -критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 0$) менше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 100$), приймаємо гіпотезу H_1 про статистичну значущість відмінностей у групі ЕГ після формувального етапу експерименту. Отже, запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів вплинуло на зростання рівня її сформованості за ціннісно-мотиваційним компонентом.

Розрахуємо за такою ж попередньою методикою достовірність експериментальних даних за T -критерієм Вілкоксона за *когнітивним компонентом* фізичної готовності ЕГ (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності ЕГ за когнітивним компонентом до та після формувального експерименту

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1.	40	48	8	8
2.	43	51	8	8
3.	47	57	10	10
4.	49	60	11	11
5.	53	62	9	9
6.	54	68	14	14
7.	55	69	14	14
8.	56	71	15	15
9.	57	73	16	16
10.	58	74	16	16
11.	58	74	16	16
12.	59	75	16	16
13.	61	76	15	15
14.	62	77	15	15
15.	64	80	16	16
16.	65	80	15	15
17.	67	81	14	14
18.	68	82	14	14
19.	69	84	15	15
20.	73	85	12	12
21.	82	88	6	6
22.	86	86	0	0
23.	87	94	7	7
24.	88	96	8	8
25.	92	97	5	5

Не беремо до уваги нульові зміщення (їх виявилось 1). Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх переформування (табл. 3.9). Переформування рангів здійснюється без зміни важливості рангу, тобто між ранговими номерами мають зберегтися відповідні співвідношення (більше, менше або дорівнює).

Таблиця 3.9

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності ЕГ за когнітивним компонентом**

Номери місць в упорядкованому ряду	Початкові ранги	Нові ранги
1	2	3
1	5	1
2	6	2
3	7	3
4	8	5
5	8	5
6	8	5
7	9	7
8	10	8
9	11	9
10	12	10
11	14	12,5
12	14	12,5
13	14	12,5
14	14	12,5
15	15	17
16	15	17
17	15	17
18	15	17
19	15	17
20	16	22
21	16	22
22	16	22
23	16	22
24	16	22

Різницю кількісних значень за когнітивним компонентом та їх рангові номери відображено в таблиці 3.10.

Сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 300$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (3.2):

$$\sum_{xij} = (1+24) \times 24 / 2 = 300 \quad (3.2)$$

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими, а в цьому разі – від’ємними, їх немає, сума = 0. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів становить емпіричне значення критерію T, що обчислюється за формулою (3.1):

$$T_{\text{емп}} = \sum R_r = 0 \quad (3.1)$$

Таблиця 3.10

Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості фізичної готовності ЕГ за когнітивним компонентом

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1.	40	48	8	8	5
2.	43	51	8	8	5
3.	47	57	10	10	8
4.	49	60	11	11	9
5.	53	62	9	9	7
6.	54	68	14	14	12,5
7.	55	69	14	14	12,5
8.	56	71	15	15	17
9.	57	73	16	16	22
10.	58	74	16	16	22
11.	58	74	16	16	22
12.	59	75	16	16	22
13.	61	76	15	15	17
14.	62	77	15	15	17
15.	64	80	16	16	22
17.	67	81	14	14	12,5
18.	68	82	14	14	12,5
19.	69	84	15	15	17
20.	73	85	12	12	10
21.	82	88	6	6	2
22.	87	94	7	7	3
23.	88	96	8	8	5
24.	92	97	5	5	1

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для T-критерію Вілкоксона для n = 24:

$$T_{\text{кр}} = 91 \quad (p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення T потрапляє в зону значущості – $T_{\text{емп}} < T_{\text{кр}} (0,05)$, оскільки обчислене значення T -критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 0$) менше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 91$), приймаємо гіпотезу H_1 про статистичну значущість відмінностей у ЕГ після формувального експерименту. Отже, запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів вплинуло на зростання рівня її сформованості за когнітивним компонентом у ЕГ.

Аналогічно розрахуємо достовірність експериментальних даних за T -критерієм Вілкоксона за *поведінково-діяльнісним компонентом* фізичної готовності (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

**Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності ЕГ
за поведінково-діяльнісним компонентом до та після формувального
експерименту**

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1.	43	55	12	12
2.	44	57	13	13
3.	46	57	11	11
4.	46	59	13	13
5.	51	61	10	10
6.	52	63	11	11
7.	54	68	14	14
8.	55	69	14	14
9.	56	72	16	16
10.	58	74	16	16
11.	61	75	14	14
12.	64	76	12	12
13.	65	78	13	13
14.	66	80	14	14
15.	67	80	13	13
16.	69	81	12	12
17.	72	85	13	13
18.	73	89	16	16
19.	76	90	14	14
20.	78	91	13	13
21.	78	92	14	14
22.	83	94	11	11
23.	87	96	9	9
24.	89	97	8	8
25.	91	98	7	7

Нульове зміщення відсутнє. Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх переформування (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності ЕГ за поведінково-діяльнісним
компонентом**

Номери місць в упорядкованому ряду	Початкові ранги	Нові ранги
1	2	3
1	7	1
2	8	2
3	9	3
4	10	4
5	11	6
6	11	6
7	11	6
8	12	9
9	12	9
10	12	9
11	13	13,5
12	13	13,5
13	13	13,5
14	13	13,5
15	13	13,5
16	13	13,5
17	14	19,5
18	14	19,5
19	14	19,5
20	14	19,5
21	14	19,5
22	14	19,5
23	16	24
24	16	24
25	16	24

Різницю кількісних значень за поведінково-діяльнісним компонентом та їх рангові номери відображено в таблиці 3.13.

Сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 325$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення

контрольної суми за формулою (3.2):

$$\sum_{x_{ij}} = (1+25) \times 25 / 2 = 325 \quad (3.2)$$

Таблиця 3.13

Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості фізичної готовності ЕГ за поведінково-діяльнісним компонентом

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1	2	3	4	5	6
1.	43	55	12	12	9
2.	44	57	13	13	13,5
3.	46	57	11	11	6
4.	46	59	13	13	13,5
5.	51	61	10	10	4
6.	52	63	11	11	6
7.	54	68	14	14	19,5
8.	55	69	14	14	19,5
9.	56	72	16	16	24
10.	58	74	16	16	24
11.	61	75	14	14	19,5
12.	64	76	12	12	9
13.	65	78	13	13	13,5
14.	66	80	14	14	19,5
15.	67	80	13	13	13,5
16.	69	81	12	12	9
17.	72	85	13	13	13,5
18.	73	89	16	16	24
19.	76	90	14	14	19,5
20.	78	91	13	13	13,5
21.	78	92	14	14	19,5
22.	83	94	11	11	6
23.	87	96	9	9	3
24.	89	97	8	8	2
25.	91	98	7	7	1

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими, в цьому разі – від’ємними, їх нема, сума = 0. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів становить емпіричне значення критерію T, що обчислюється за формулою (3.1):

$$T_{\text{емп}} = \sum R_r = 0 \quad (3.1)$$

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n = 25$:

$$T_{кр} = 100 (p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення Т потрапляє в зону значущості – $T_{емп} < T_{кр} (0,05)$, оскільки обчислене значення Т-критерію Вілкоксона ($T_{емп} = 0$) менше критичного значення ($T_{кр} = 100$), приймаємо гіпотезу H_1 про статистичну значущість відмінностей в ЕГ після формувального експерименту. Отже, запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності ЕГ позитивно вплинуло на зростання рівня її сформованості за поведінково-діяльнісним компонентом.

Аналогічно розрахуємо достовірність експериментальних даних за Т-критерієм Вілкоксона за *індивідуально-психічним компонентом* фізичної готовності (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності ЕГ за індивідуально-психічним компонентом до та після формувального експерименту

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1	2	3	4	5
1.	42	51	9	9
2.	44	53	9	9
3.	47	58	11	11
4.	48	58	10	10
5.	52	59	7	7
6.	55	70	15	15
7.	57	71	14	14
8.	58	74	16	16
9.	59	74	15	15
10.	59	75	16	16
11.	63	76	13	13
12.	63	77	14	14
13.	64	79	15	15
14.	65	82	17	17
15.	68	83	15	15
16.	71	86	15	15
17.	73	87	14	14
18.	74	90	16	16
19.	76	91	15	15

Завершення таблиці 3.14

1	2	3	4	5
20.	80	92	12	12
21.	82	92	10	10
22.	87	93	6	6
23.	87	93	6	6
24.	89	96	7	7
25.	91	97	6	6

Нульове зміщення відсутнє. Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх переформування (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності ЕГ за індивідуально-психічним
КОМПОНЕНТОМ**

Номери місць в упорядкованому ряду	Початкові ранги	Нові ранги
1	6	2
2	6	2
3	6	2
4	7	4,5
5	7	4,5
6	9	6,5
7	9	6,5
8	10	8,5
9	10	8,5
10	11	10
11	12	11
12	13	12
13	14	14
14	14	14
15	14	14
16	15	18,5
17	15	18,5
18	15	18,5
19	15	18,5
20	15	18,5
21	15	18,5
22	16	23
23	16	23
24	16	23
25	17	25

Різницю кількісних значень за індивідуально-психічним компонентом та їх рангові номери відображено в таблиці 3.16.

Таблиця 3.16

Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості фізичної готовності ЕГ за індивідуально-психічним компонентом

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1.	42	51	9	9	6,5
2.	44	53	9	9	6,5
3.	47	58	11	11	10
4.	48	58	10	10	8,5
5.	52	59	7	7	4,5
6.	55	70	15	15	18,5
7.	57	71	14	14	14
8.	58	74	16	16	23
9.	59	74	15	15	18,5
10.	59	75	16	16	23
11.	63	76	13	13	12
12.	63	77	14	14	14
13.	64	79	15	15	18,5
14.	65	82	17	17	25
15.	68	83	15	15	18,5
16.	71	86	15	15	18,5
17.	73	87	14	14	14
18.	74	90	16	16	23
19.	76	91	15	15	18,5
20.	80	92	12	12	11
21.	82	92	10	10	8,5
22.	87	93	6	6	2
23.	87	93	6	6	2
24.	89	96	7	7	4,5
25.	91	97	6	6	2

Сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 325$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (3.2):

$$\sum_{xij} = (1+25) \times 25 / 2 = 325 \quad (3.2)$$

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими, в цьому разі – від’ємними, їх нема, сума = 0. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів

становить емпіричне значення критерію T , що обчислюється за формулою (3.1).

$$T_{\text{емп}} = \sum R_r = 0 \quad (3.1)$$

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для T -критерію Вілкоксона для $n = 25$:

$$T_{\text{кр}} = 100 \quad (p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення T потрапляє в зону значущості – $T_{\text{емп}} < T_{\text{кр}} (0,05)$, оскільки обчислене значення T -критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 0$) менше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 100$), приймаємо гіпотезу H_1 про статистичну значущість відмінностей в ЕГ після формувального експерименту. Отже, запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності у ЕГ позитивно вплинуло на зростання рівня її сформованості за індивідуально-психічним компонентом.

Результати розрахунку достовірність експериментальних даних за T -критерієм Вілкоксона за *суб'єктивним компонентом* фізичної готовності містяться у таблиці 3.17.

Таблиця 3.17

Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності ЕГ за суб'єктивним компонентом до та після формувального експерименту

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1	2	3	4	5
1.	42	54	12	12
2.	45	57	12	12
3.	46	59	13	13
4.	49	61	12	12
5.	54	66	12	12
6.	56	72	16	16
7.	57	74	17	17
8.	57	74	17	17
9.	58	74	16	16
10.	59	75	16	16
11.	60	77	17	17
12.	64	79	15	15
13.	66	82	16	16
14.	67	84	17	17

Завершення таблиці 3.17

1	2	3	4	5
15.	69	87	18	18
16.	70	88	18	18
17.	71	89	18	18
18.	73	90	17	17
19.	74	91	17	17
20.	75	91	16	16
21.	79	93	14	14
22.	87	94	7	7
23.	87	94	7	7
24.	89	95	6	6
25.	90	97	7	7

Нульове зміщення відсутнє. Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх переформування (табл. 3.18).

Таблиця 3.18

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності ЕГ за суб'єктивним компонентом**

Номери місць в упорядкованому ряду	Початкові ранги	Нові ранги
1	2	3
1	6	1
2	7	3
3	7	3
4	7	3
5	12	6,5
6	12	6,5
7	12	6,5
8	12	6,5
9	13	9
10	14	10
11	15	11
12	16	14
13	16	14
14	16	14
15	16	14
16	16	14
17	17	19,5
18	17	19,5
19	17	19,5

Завершення таблиці 3.18

1	2	3
20	17	19,5
21	17	19,5
22	17	19,5
23	18	24
24	18	24
25	18	24

Різницю кількісних значень за суб'єктивним компонентом та їх рангові номери відображено в таблиці 3.19.

Таблиця 3.19

Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості фізичної готовності ЕГ за суб'єктивним компонентом

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1	2	3	4	5	6
1.	42	54	12	12	6,5
2.	45	57	12	12	6,5
3.	46	59	13	13	9
4.	49	61	12	12	6,5
5.	54	66	12	12	6,5
6.	56	72	16	16	14
7.	57	74	17	17	19,5
8.	57	74	17	17	19,5
9.	58	74	16	16	14
10.	59	75	16	16	14
11.	60	77	17	17	19,5
12.	64	79	15	15	11
13.	66	82	16	16	14
14.	67	84	17	17	19,5
15.	69	87	18	18	24
16.	70	88	18	18	24
17.	71	89	18	18	24
18.	73	90	17	17	19,5
19.	74	91	17	17	19,5
20.	75	91	16	16	14
21.	79	93	14	14	10
22.	87	94	7	7	3
23.	87	94	7	7	3
24.	89	95	6	6	1
25.	90	97	7	7	3

Сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 325$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (3.2):

$$\sum_{x_{ij}} = (1+25) \times 25 / 2 = 325 \quad (3.2)$$

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими, в цьому разі – від’ємними, їх нема, сума = 0. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів становить емпіричне значення критерію T, що обчислюється за формулою (3.1).

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для T-критерію Вілкоксона для $n = 25$:

$$T_{кр} = 100 \quad (p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення T потрапляє в зону значущості – $T_{емп} < T_{кр} (0,05)$, оскільки обчислене значення T-критерію Вілкоксона ($T_{емп} = 0$) менше критичного значення ($T_{кр} = 100$), приймаємо гіпотезу H_1 про статистичну значущість відмінностей у групі після формувального етапу експерименту. Таким чином, запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ позитивно вплинуло на зростання рівня її сформованості за суб’єктивним компонентом.

Значення T-критерію Вілкоксона, що підтверджують достовірність результативності запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів за всіма компонентами, подано в таблиці 3.20.

Можемо зробити висновок про статистичну значущість відмінностей в ЕГ після формувального експерименту за всіма компонентами та інтегральним результатом. Можемо наголошувати, що впровадження в систему військово-професійної підготовки в ЕГ педагогічної моделі формування фізичної готовності забезпечило результативність її сформованості; впровадження педагогічної моделі має статистично значущий вплив на її сформованість у порівнянні з КГ.

Таблиця 3.20

Достовірність результативності впровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності ЕГ за всіма компонентами до та після формувального етапу експерименту

№ з/п	Компоненти	T_{emp}	<>	$T_{кр}$	Статистична значущість p
1	2	3	3	4	5
1.	ціннісно-мотиваційний	0	<	100	0,05
2.	когнітивний	0	<	91	0,05
3.	поведінково-діяльнісний	0	<	100	0,05
4.	індивідуально-психічний	0	<	100	0,05
5	суб'єктний	0	<	100	0,05
6.	<i>Інтегральний результат</i>	0	<	100	0,05

Для підтвердження незначних відмінностей в якісних і кількісних результатах у КГ до і після формувального експерименту без застосування педагогічної моделі формування її фізичної готовності за *інтегральним результатом*, було застосовано критерій Вілкоксона. На основі отриманих результатів будемо аналізувати, чи відбулися статистично значущі зміни в рівнях сформованості фізичної готовності у КГ, що представлено в таблицях 3.21-3.23.

Розрахуємо достовірність експериментальних даних КГ за T -критерієм Вілкоксона за вищевикладеним алгоритмом за *інтегральним результатом*. За нашим припущенням, типова різниця між значеннями парних вимірів для кожного досліджуваного має бути переважно додатною за *інтегральним результатом* фізичної готовності.

Для знаходження значень парних вимірів такі дії: від значень після формувального експерименту віднімаємо значення констатувального експерименту. Відтак сума нетипових зрушень (від'ємних різниць між значеннями парних вимірів) буде мінімальною і можна буде порівняти T_{emp} і $T_{кр}$ за T -критерієм Вілкоксона. Розрахуємо достовірність експериментальних даних за T -критерієм Вілкоксона за *інтегральним результатом* фізичної готовності в КГ так само, як це робили в ЕГ (табл. 3.21).

Не беремо до уваги нульові зміщення (їх виявилось 15). Оскільки в матриці

є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх переформування (табл. 3.22).

Різницю кількісних значень за інтегральним результатом та їх рангові номери відображено в таблиці 3.23.

Таблиця 3.21

Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності в КГ за інтегральним результатом до та після формувального експерименту (без застосування педагогічної моделі)

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1	2	3	4	5
1.	40	40	0	0
2.	43	43	0	0
3.	46	46	0	0
4.	47	47	0	0
5.	50	49	-1	1
6.	51	51	0	0
7.	53	53	0	0
8.	55	56	1	1
9.	57	57	0	0
10.	59	59	0	0
11.	61	61	0	0
12.	63	63	0	0
13.	64	65	1	1
14.	65	66	1	1
15.	67	66	-1	1
16.	68	68	0	0
17.	70	70	0	0
18.	72	73	1	1
19.	74	75	1	1
20.	77	78	1	1
21.	78	79	1	1
22.	82	82	0	0
23.	86	86	0	0
24.	88	88	0	0
25.	91	92	1	1

Сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 55$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (3.2):

$$\sum_{xij} = (1+10) \times 10 / 2 = 55 \quad (3.2)$$

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими. У цьому разі – від’ємними, таких напрямів є 2. Сума рангів цих «рідкісних» від’ємних напрямів становить емпіричне значення критерію T, що обчислюється за формулою (3.1):

$$T_{\text{емп}} = \sum R_r = 11 \quad (3.1)$$

Таблиця 3.22

Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень сформованості фізичної готовності в КГ за інтегральним результатом

Номери місць в упорядкованому ряду	Початкові ранги	Нові ранги
1	1	5,5
2	1	5,5
3	1	5,5
4	1	5,5
5	1	5,5
6	1	5,5
7	1	5,5
8	1	5,5
9	1	5,5
10	1	5,5

Таблиця 3.23

Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості фізичної готовності в КГ за інтегральним результатом

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1	2	3	4	5	6
1.	50	49	-1	1	-5,5
2.	55	56	1	1	5,5
3.	64	65	1	1	5,5
4.	65	66	1	1	5,5
5.	67	66	-1	1	-5,5
6.	72	73	1	1	5,5

Завершення таблиці 3.23

1	2	3	4	5	6
7.	74	75	1	1	5,5
8.	77	78	1	1	5,5
9.	78	79	1	1	5,5
10.	91	92	1	1	5,5

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n = 10$:

$$T_{кр} = 10 \quad (p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення Т потрапляє в зону незначущості – $T_{емп} > T_{кр} (0,05)$. Оскільки обчислене значення Т-критерію Вілкоксона ($T_{емп} = 11$) більше критичного значення ($T_{кр} = 10$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість, випадковість відмінностей у КГ після формувального експерименту. Отже, традиційні методики навчання КГ (без запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності) мають статистично незначущий вплив на її сформованість *за інтегральним результатом*.

Порівнянням КГ (додаток Д) з ЕГ (додаток Е) за інтегральним результатом можемо стверджувати, що в КГ значно більше нульових зміщень: 15 нульових зміщень у КГ проти 0 в ЕГ, що означає, що в КГ 15 осіб не мали приросту в значеннях сформованості фізичної готовності, тоді як після запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ всі майбутні офіцери мали приріст у значеннях її сформованості за інтегральним результатом.

Крім того, слід відмітити, що вісім осіб в КГ мають приріст +1 за інтегральним результатом, і це найбільший приріст в КГ за інтегральним результатом. В ЕГ найменший приріст +6 мають лише 2 особи, приріст +7 – 2 особи, всі інші (21 особа) мають приріст +10 і більше, що свідчить про результативність запровадженої педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ. У ній зафіксовано значне збільшення кількості осіб на середньому і високому рівнях і водночас зменшення на низькому рівні порівняно з КГ (див.: табл. 3.5).

Далі за зразком інтегрального результату розраховуємо достовірність експериментальних даних за компонентами фізичної готовності в КГ.

За ціннісно-мотиваційним компонентом (додаток Ж) фізичної готовності КГ за розрахунками, $T_{\text{емп}} = \sum R_{\Gamma} = 45$. Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n = 17$: $T_{\text{кр}} = 41$ ($p \leq 0,05$). Емпіричне значення Т потрапляє в зону незначущості – $T_{\text{емп}} > T_{\text{кр}}$ ($0,05$). Оскільки обчислене значення Т-критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 45$) більше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 41$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість, випадковість відмінностей у КГ після формувального експерименту. Отже, за цим компонентом традиційні методики навчання КГ (без запровадження педагогічної моделі формування їх фізичної готовності) мають статистично незначущий вплив на зростання рівня її сформованості.

Шляхом порівняння даних КГ (додаток Д) з результатами ЕГ (додаток Е) за ціннісно-мотиваційним компонентом можемо стверджувати, що в КГ значно більше нульових зміщень: 8 нульових зміщень у КГ проти жодного в ЕГ. Це означає, що в КГ 8 осіб не мали приросту в сформованості фізичної готовності. А після запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ усі майбутні офіцери мали приріст у значеннях сформованості фізичної готовності за цим компонентом.

Лише три особи в КГ має приріст +2 за цим компонентом, 8 мають приріст +1. В ЕГ найнижчий приріст +6 мають 2 особи, приріст +7 – 3, приріст +8 – 2, всі інші особи мають приріст +9 і більше, до + 17 включно (1 особа), що свідчить про результативність запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ. Також зафіксовано значне збільшення кількості осіб на середньому і високому рівнях та водночас зменшення на низькому рівні порівняно з КГ (див. : табл. 3.1).

За когнітивним компонентом (додаток И) фізичної готовності за розрахунками $T_{\text{емп}} = \sum R_{\Gamma} = 51$. Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n = 17$: $T_{\text{кр}} = 41$

($p \leq 0,05$). Емпіричне значення T потрапляє в зону незначущості – $T_{\text{емп}} > T_{\text{кр}}$ (0,05). Оскільки обчислене значення T -критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 51$) більше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 41$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість, випадковість відмінностей у КГ після формувального експерименту. Отже, за цим компонентом традиційні методики навчання КГ (без запровадження педагогічної моделі формування їх фізичної готовності) мають статистично незначущий вплив на її сформованість.

Шляхом порівняння даних КГ (див.: додаток Д) із результатами ЕГ (див.: додаток Е) за когнітивним компонентом можемо стверджувати, що в КГ значно більше нульових зміщень: 8 нульових зміщень у КГ проти 1 нульового зміщення в ЕГ. Це означає, що в КГ 8 осіб не мали приросту в значеннях сформованості фізичної готовності, а після запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ лише один майбутній офіцер не мав приросту в значеннях її сформованості. Лише одна особа в КГ має приріст +2 за когнітивним компонентом, 10 осіб мають приріст +1. В ЕГ найнижчий приріст +5 має лише 1 особа, приріст +7 – 1 особа, приріст +8 – 3 особи, всі інші мають приріст більше +9, що свідчить про результативність запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ. У ній також зафіксовано значне збільшення кількості осіб на середньому та високому рівнях і водночас зменшення на низькому рівні порівняно з КГ (див.: табл. 3.1).

За поведінково-діяльнісним компонентом (додаток К) за розрахунками $T_{\text{емп}} = \sum R_i = 54$. Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для T -критерію Вілкоксона для $n = 18$: $T_{\text{кр}} = 47$ ($p \leq 0,05$). Емпіричне значення T потрапляє в зону незначущості – $T_{\text{емп}} > T_{\text{кр}}$ (0,05). Оскільки обчислене значення T -критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 54$) більше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 47$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість, випадковість відмінностей у КГ після формувального експерименту. Отже, за поведінково-діяльнісним компонентом традиційні методики навчання в КГ не мають статистично значущий вплив на її формування.

Шляхом порівняння результатів КГ (див. : додаток Д) із ЕГ (див. : додаток Е) за цим компонентом можемо стверджувати, що в КГ значно більше нульових зміщень – 7 нульових зміщень у КГ, в ЕГ нульові зміщення відсутні, що означає, що в КГ 7 осіб не мали приросту в значеннях його сформованості. Тоді як після запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ всі мали позитивний приріст Лише одна особа в КГ має приріст +2 за цим компонентом, 11 мають приріст +1. В ЕГ найнижчий приріст +7 має лише одна особа, приріст +8 – одна особа, приріст+ 9 – одна особа, всі інші мають приріст +10 і більше, і найбільший приріст його сформованості +16 мають три особи, що свідчить про результативність запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ. У ній також зафіксовано значне збільшення кількості осіб на середньому і високому рівнях та водночас зменшення на низькому рівні порівняно з КГ (див. : табл. 3.1).

За індивідуально-психічним компонентом (додаток Л) за розрахунками $T_{емп} = \sum R_r = 51$. Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n = 17$: $T_{кр} = 41$ ($p \leq 0,05$). Емпіричне значення Т потрапляє в зону незначущості – $T_{емп} > T_{кр}$ (0,05). Оскільки обчислене значення Т-критерію Вілкоксона ($T_{емп} = 51$) більше критичного значення ($T_{кр} = 41$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість, випадковість відмінностей у КГ після формувального експерименту. Отже, за цим компонентом традиційні методики навчання в КГ не мають статистично значущий вплив на її сформованість.

Порівнянням даних КГ (див. : додаток Д) із результатами ЕГ (див. : додаток Е) за цим компонентом можемо стверджувати, що в КГ значно більше нульових зміщень – 8 нульових зміщень ніж у ЕГ – 0 нульових зміщень. Це означає, що в КГ 8 осіб не мали приросту в значеннях сформованості цього компонента фізичної готовності, а в ЕГ всі майбутні офіцери мали приріст в значеннях її сформованості. Зокрема, лише одна особа в КГ має приріст +2 за індивідуально-психічним компонентом, 10 – мають приріст +1. В ЕГ найнижчий приріст +6 має лише 3 особи, приріст +7 – 2, приріст +9 – 2, всі

інші мають приріст +10 і більше, і найбільший приріст його сформованості +17 має одна особа, що свідчить про результативність запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ. В ЕГ також спостерігається значне збільшення кількості осіб на середньому і високому рівнях, зменшення на низькому рівні порівняно з КГ (див. : табл. 3.1).

За суб'єктивним компонентом (додаток М) за розрахунками $T_{\text{емп}} = \sum R_i = 97$. Це відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n = 17$: $T_{\text{кр}} = 41$ ($p \leq 0,05$). Емпіричне значення Т потрапляє в зону незначущості – $T_{\text{емп}} > T_{\text{кр}}$ (0,05). Оскільки обчислене значення Т-критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 97$) більше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 41$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість, випадковість відмінностей у КГ після формувального експерименту. Отже, за цим компонентом традиційні методики навчання в КГ мають статистично незначущий вплив на його сформованість.

Порівнянням отриманих результатів КГ (див. : додаток Д) із результатами ЕГ (див. : додаток Е) за цим компонентом можемо стверджувати, що в КГ значно більше нульових зміщень – 8 нульових зміщень у КГ ніж у ЕГ – 0 нульових зміщень. Це означає, що в КГ 8 осіб не мали приросту в значеннях сформованості фізичної готовності, а в ЕГ всі мали приріст в значеннях сформованості суб'єктивного компонента. Водночас, 8 осіб в КГ мають приріст +1 за цим компонентом. В ЕГ найнижчий приріст +6 має лише 1 особа, приріст +7 – 3 особи, всі інші мають приріст +12 і більше, і найбільший приріст його сформованості +18 мають три особи, що свідчить про результативність запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності в ЕГ. В ЕГ водночас зафіксовано значне збільшення кількості осіб на середньому і високому рівнях і зменшення на низькому рівні порівняно з КГ (див. : табл. 3.1).

Емпіричні значення Т-критерію Вілкоксона підтверджують статистичну незначущість впливу традиційних методик навчання КГ на зростання рівня її сформованості за всіма компонентами (табл. 3.24).

Таблиця 3.24

Достовірність статистичної незначущості впливу традиційних методик навчання на формування фізичної готовності в КГ за всіма компонентами до та після формувального експерименту

№ з/п	Компоненти	T_{emp}	< >	$T_{кр}$	p
1.	ціннісно-мотиваційний	45	>	41	0,05
2.	когнітивний	51	>	41	0,05
3.	поведінково-діяльнісний	54	>	47	0,05
4.	індивідуально-психічний	51	>	41	0,05
5.	суб'єктний	97	>	41	0,05
6.	<i>Інтегральний результат</i>	11	>	10	0,05

Можемо зробити висновок про статистичну незначущість, випадковість відмінностей у КГ після формувального експерименту за всіма компонентами та за інтегральним результатом. Отже, традиційні методики навчання в КГ мають статистично незначущий вплив на сформованість фізичної готовності.

Для доведення наявності чи відсутності статистично значущих відмінностей між КГ і ЕГ до формувального етапу експерименту та після його завершення було застосовано U-критерій Манна-Уїтні для непов'язаних вибірок [36]. На основі отриманих результатів з'ясуємо, чи є відмінності між ЕГ і КГ у рівні сформованості фізичної готовності за *інтегральним результатом*.

U-критерій Манна-Уїтні для непов'язаних вибірок використовується для того, щоб зрозуміти, чи є статистично значущі відмінності результатів респондентів ЕГ і КГ. У кожній вибірці має бути не менше 3 респондентів і не більше 60 спостережень (у нас по 25 спостережень). Для визначення критичних значень критерію використовується таблиця U-критерію Манна-Уїтні. Здійснюємо розрахунки за алгоритмом для визначення цього критерію.

Маємо перевірити, чи ЕГ і КГ приблизно однакові, чи, навпаки, мають статистично значущі відмінності. Для цього висувається дві гіпотези:

1. H_0 – відмінності між КГ і ЕГ випадкові, або їх не існує, і наші групи подібні.

2. H_1 – відмінності між КГ і ЕГ достовірні, статистично значущі.

Алгоритм розрахунків за U-критерієм Манна-Уїтні.

1. Дані обох груп об'єднуємо у нову таблицю. Треба провести ранжування загальної вибірки, в яку входять КГ і ЕГ, що порівнюються. Кожному значенню отриманого ряду присвоюють його ранг. Якщо в ряду є декілька однакових кількісних значень, то використовують правило зв'язаних рангів.

2. Знайти суму рангів вибірки КГ і суму рангів вибірки ЕГ.

3. Розрахувати значення U за формулою (3.3):

$$U = (n_1 * n_2) + \frac{n_{max} * (n_{max} + 1)}{2} - T_{max}, \quad (3.3)$$

де, n_1 – обсяг КГ;

n_2 – обсяг ЕГ;

n_{max} – кількість досліджуваних у групі з більшою ранговою сумою;

T_{max} – більша з двох рангових сум.

4. Перевірити висунуті гіпотези. Для цього треба знайти у таблиці U-критерію Манна-Уїтні на перетині рядка і стовпця n_1 і n_2 значення $U_{0,05}$ і $U_{0,01}$.

5. Зробити статистичний висновок:

– якщо $U > U_{0,05}$, то приймається гіпотеза H_0 ;

– якщо $U_{0,01} < U \leq U_{0,05}$, то приймається гіпотеза H_1 (для рівня значущості $p \leq 0,05$);

– якщо $U \leq U_{0,01}$, то приймається гіпотеза H_1 (для рівня значущості $p \leq 0,01$).

Спочатку доведемо статистичну достовірність того, що ЕГ і КГ на етапі констатувального експерименту не відрізнялись за інтегральним результатом сформованості фізичної готовності (табл. 3.25).

Проводимо ранжування досліджуваних у КГ і ЕГ, що порівнюються між собою (табл. 3.26).

Перевіримо правильність ранжування досліджуваних, в яку входять КГ і ЕГ, що порівнюються між собою. Перевіримо правильність ранжування: для цього знаходимо суму рангів, яка дорівнює $\Sigma R = 1275$ та її перевіряємо за формулою (3.4):

Таблиця 3.25

Кількісні значення сформованості фізичної готовності ЕГ і КГ за інтегральним результатом на етапі констатувального експерименту

№ з/п	ЕГ	КГ
1	2	3
1.	41	40
2.	44	43
3.	47	46
4.	48	47
5.	53	50
6.	54	51
7.	56	53
8.	57	55
9.	58	57
10.	59	59
11.	61	61
12.	63	63
13.	65	64
14.	66	65
15.	67	67
16.	69	68
17.	71	70
18.	72	72
19.	74	74
20.	77	77
21.	81	78
22.	86	82
23.	87	86
24.	89	88
25.	91	91

$$\Sigma R = (n*(n+1))/2 = 50*(50+1)/2 = 1275 \quad (3.4)$$

Значення суми рангів співпадають, отже, ранжування було здійснено правильно. Далі записуємо нові ранги для ЕГ і КГ, знаходимо суму рангів КГ і суму рангів ЕГ (табл. 3.27).

Таблиця 3.26

**Присвоєння рангів кількісним значенням сформованості фізичної
готовності ЕГ і КГ за інтегральним результатом (констатувальний
експеримент)**

№ з/п	Вибірка ЕГ+КГ	Ранги	№ з/п	Вибірка ЕГ+КГ	Ранги
1	2	3	4	5	6
1.	40	1	26	65	26,5
2.	41	2	27	65	26,5
3.	43	3	28	66	28
4.	44	4	29	67	29,5
5.	46	5	30	67	29,5
6.	47	6,5	31	68	31
7.	47	6,5	32	69	32
8.	48	8	33	70	33
9.	50	9	34	71	34
10.	51	10	35	72	35,5
11.	53	11,5	36	72	35,5
12.	53	11,5	37	74	37,5
13.	54	13	38	74	37,5
14.	55	14	39	77	39,5
15.	56	15	40	77	39,5
16.	57	16,5	41	78	41
17.	57	16,5	42	81	42
18.	58	18	43	82	43
19.	59	19,5	44	86	44,5
20.	59	19,5	45	86	44,5
21.	61	21,5	46	87	46
22.	61	21,5	47	88	47
23.	63	23,5	48	89	48
24.	63	23,5	49	91	49,5
25.	64	25	50	91	49,5
Сума рангів:				1275	

Далі розраховуємо значення U за формулою (3.3):

$$U = (25 * 25) + \frac{25*(25+1)}{2} - 651,5 = 298,5 \quad (3.3)$$

Таблиця 3.27

**Присвоєння рангів кількісним значенням сформованості фізичної
готовності ЕГ і КГ за інтегральним результатом після констатувального
експерименту**

№ з/п	ЕГ	Ранги	№ з/п	КГ	Ранги
1	2	3	4	5	6
1.	41	2	1.	40	1
2.	44	4	2.	43	3
3.	47	6,5	3.	46	5
4.	48	8	4.	47	6,5
5.	53	11,5	5.	50	9
6.	54	13	6.	51	10
7.	56	15	7.	53	11,5
8.	57	16,5	8.	55	14
9.	58	18	9.	57	16,5
10.	59	19,5	10.	59	19,5
11.	61	21,5	11.	61	21,5
12.	63	23,5	12.	63	23,5
13.	65	26,5	13.	64	25
14.	66	28	14.	65	26,5
15.	67	29,5	15.	67	29,5
16.	69	32	16.	68	31
17.	71	34	17.	70	33
18.	72	35,5	18.	72	35,5
19.	74	37,5	19.	74	37,5
20.	77	39,5	20.	77	39,5
21.	81	42	21.	78	41
22.	86	44,5	22.	82	43
23.	87	46	23.	86	44,5
24.	89	48	24.	88	47
25.	91	49,5	25.	91	49,5
Сума:	-	651,5	-	-	623,5

Кількість вимірів у ЕГ і КГ однакова, $n_1 = n_2 = 25$. Знаходимо у таблиці U-критерію Манна-Уїтні на перетині рядка і стовпця $n_1 = n_2 = 25$ значення $U_{0,05} = 227$ і $U_{0,01} = 192$. Отже, що $U = 298,5 > U_{0,05} = 227$, відповідно приймаємо гіпотезу H_0 , тобто статистично значущі відмінності між КГ і ЕГ відсутні, і наші групи подібні (для рівня значущості $p \leq 0,05$).

Тепер нам треба довести, що відмінності між ЕГ та КГ за рівнями сформованості фізичної готовності ЕГ і КГ за інтегральним результатом після формувального експерименту статистично значущі (табл. 3.28).

Здійснюємо розрахунки за алгоритмом для визначення U-критерію Манна-Уїтні.

Проводимо ранжування загальної вибірки – КГ і ЕГ, що порівнюються між собою (табл. 3.29).

Таблиця 3.28

Кількісні значення сформованості фізичної готовності ЕГ і КГ за інтегральним результатом після формувального експерименту

№ з/п	ЕГ	КГ
1.	51	40
2.	54	43
3.	58	46
4.	59	47
5.	63	49
6.	67	51
7.	71	53
8.	72	56
9.	74	57
10.	75	59
11.	76	61
12.	77	63
13.	79	65
14.	81	66
15.	83	66
16.	84	68
17.	86	70
18.	88	73
19.	89	75
20.	90	78
21.	91	79
22.	92	82
23.	94	86
24.	96	88
25.	97	92

Проводимо ранжування загальної вибірки, в яку входять КГ і ЕГ, що порівнюються. Перевіримо правильність ранжування. Для цього знаходимо суму рангів, вона дорівнює $\Sigma R = 1275$. І перевіряємо цю суму за формулою (3.4):

$$\Sigma R = (n*(n+1))/2 = 50*(50+1)/2 = 1275 \quad (3.4)$$

Таблиця 3.29

**Присвоєння рангів кількісним значенням сформованості фізичної
готовності загальної вибірки ЕГ і КГ за інтегральним результатом після
формульованого експерименту**

№ з/п	Вибірка ЕГ+КГ	Ранги	№ з/п	Вибірка ЕГ+КГ	Ранги
1	2	3	4	5	6
1.	40	1	26	73	26
2.	43	2	27	74	27
3.	46	3	28	75	28,5
1	2	3	4	5	6
4.	47	4	29	75	28,5
5.	49	5	30	76	30
6.	51	6,5	31	77	31
7.	51	6,5	32	78	32
8.	53	8	33	79	33,5
9.	54	9	34	79	33,5
10.	56	10	35	81	35
11.	57	11	36	82	36
12.	58	12	37	83	37
13.	59	13,5	38	84	38
14.	59	13,5	39	86	39,5
15.	61	15	40	86	39,5
16.	63	16,5	41	88	41,5
17.	63	16,5	42	88	41,5
18.	65	18	43	89	43
19.	66	19,5	44	90	44
20.	66	19,5	45	91	45
21.	67	21	46	92	46,5
22.	68	22	47	92	46,5
23.	70	23	48	94	48
24.	71	24	49	96	49
25.	72	25	50	97	50
Сума рангів:				1275	

Значення суми рангів співпадають, отже, ранжування було здійснено правильно. Далі записуємо нові ранги для ЕГ і КГ, знаходимо суму рангів КГ і суму рангів ЕГ (табл. 3.30).

Далі розраховуємо значення U за формулою (3.3):

$$U = (25 * 25) + \frac{25*(25+1)}{2} - 794 = 156 \quad (3.3)$$

Таблиця 3.30

**Присвоєння рангів кількісним значенням сформованості ЕГ і КГ
за інтегральним результатом після формувального експерименту**

№ з/п	ЕГ	Ранги	№ з/п	КГ	Ранги
1.	51	6,5	1.	40	1
2.	54	9	2.	43	2
3.	58	12	3.	46	3
4.	59	13,5	4.	47	4
5.	63	16,5	5.	49	5
6.	67	21	6.	51	6,5
7.	71	24	7.	53	8
8.	72	25	8.	56	10
9.	74	27	9.	57	11
10.	75	28,5	10.	59	13,5
11.	76	30	11.	61	15
12.	77	31	12.	63	16,5
13.	79	33,5	13.	65	18
14.	81	35	14.	66	19,5
15.	83	37	15.	66	19,5
16.	84	38	16.	68	22
17.	86	39,5	17.	70	23
18.	88	41,5	18.	73	26
19.	89	43	19.	75	28,5
20.	90	44	20.	78	32
21.	91	45	21.	79	33,5
22.	92	46,5	22.	82	36
23.	94	48	23.	86	39,5
24.	96	49	24.	88	41,5
25.	97	50	25.	92	46,5
Сума:	-	794	-		481

Кількість вимірів у ЕГ і КГ однакова, $n_1 = n_2 = 25$. Знаходимо у таблиці U-критерію Манна-Уїтні на перетині рядка і стовпця $n_1 = n_2 = 25$ значення $U_{0,05} = 227$ і $U_{0,01} = 192$. Отже, $U = 156 < U_{0,01} = 192 \leq U_{0,05} = 227$, відповідно приймаємо гіпотезу H_1 . Відмінності між КГ і ЕГ статистично значущі (для рівня статистично значущості $p \leq 0,01$).

Отже, відмінності між ЕГ і КГ після формувального експерименту статистично значущі, що доводить результативність застосування педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів (табл. 3.31).

Отже, після констатувального експерименту статистично значущі відмінності між КГ і ЕГ відсутні і наші групи подібні (для рівня значущості $p \leq 0,05$), а після формувального експерименту – відмінності між КГ і ЕГ наявні.

Висновки. Після проведення формувального експерименту статистичні відмінності між КГ і ЕГ статистично значущі (для рівня значущості $p \leq 0,01$), тобто групи між собою відрізняються. Перевірка статистичної вірогідності результатів формувального експерименту дає змогу констатувати позитивну динаміку сформованості фізичної готовності ЕГ. Результати формувального експерименту підтверджують висунуту гіпотезу про те, що позитивна динаміка рівнів сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів може бути забезпечена шляхом упровадження в систему їх військово-професійної підготовки відповідно педагогічної моделі її формування.

Таблиця 3.31

Достовірність (U-критерій Манна-Уїтні) відмінностей між КГ та ЕГ до та після формувального експерименту за інтегральним результатом

Етапи	Відмінності між КГ та ЕГ	$U_{\text{емп}}$	<>	$U_{0,05}$	<>	$U_{0,01}$	p
до	статистично значущі відмінності між КГ і ЕГ відсутні; групи подібні.	298,5	>	227	>	192	0,05
після	відмінності між КГ і ЕГ достовірні, статистично значущі; групи відрізняються.	156	<	227	<	192	0,01

Отже, мету експериментального дослідження можна вважати досягнутою. Нами експериментально та статистично доведено, що педагогічна модель суттєво впливає на сформованість фізичної готовності майбутніх офіцерів в процесі військово-професійної підготовки в системі військової освіти.

3.3. Методичні рекомендації щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності методом педагогічного моделювання

На основі отриманих результатів нашого дисертаційного дослідження щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності у ВВНЗ, з'ясування сутності і змісту їх фізичної готовності, розроблення педагогічної моделі та методики її формування, обґрунтування і визначення критеріїв і показників діагностування її сформованості, впровадження педагогічної моделі її формування в освітній процес ВВНЗ та отримання результатів експериментального дослідження (статистично підтверджено значущість отриманих результатів) можна сформулювати методичні рекомендації суб'єктам освітнього процесу системи військової освіти щодо впровадження результатів дослідження в систему вищої військової освіти [48].

Теоретичний аналіз й узагальнення наукової літератури свідчать, що військово-професійна підготовка майбутніх офіцерів потребує впровадження формувального аспекту їх фізичної підготовки в системі військової освіти з урахуванням особливостей специфіки майбутньої військово-професійної діяльності в механізованих військах СВ ЗС України.

Рекомендації розроблено з урахуванням результатів дослідження, враховано вимоги державних і відомчих нормативно-правових актів і вимоги до фізичної підготовленості майбутніх офіцерів механізованих військ.

Важливою складовою їх військово-професійної підготовки є формування фізичної готовності до військово-професійної діяльності в екстремальних умовах сучасної гібридної війни. Результати аналізу наукової літератури та педагогічної практики дають змогу окреслити основні теоретичні та методичні аспекти формування фізичної готовності зі дотриманням провідних правил і вимог основних методологічних підходів до їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ:

– *системного підходу* до їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ, де в першу чергу знання у сфері фізичного виховання військовослужбовців, фізичні вміння і навички будуть формуватися і розвиватися системно та в чіткій послідовності, а кожен компонент фізичної готовності та їх зміст послідовно та логічно пов'язуватися з іншим, тоді як засвоєнні знання та фізичні навички та вміння спиратимуться на нові та створювати базу для засвоєння інших знань, навичок і вмінь щодо формування та вдосконалення фізичної готовності як військового професіонала механізованих військ;

– *компетентнісного* – забезпечує практичне формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності;

– *контекстного* – передбачає проведення усіх видів навчальних занять із курсантами з фізичного виховання шляхом безпосереднього врахування їх майбутньої військово-професійної діяльності у механізованих підрозділах СВ ЗС України, а також сприяє усвідомленню ними ролі і місця фізичної підготовленості та готовності в їх майбутній успішній військово-професійній діяльності;

– *суб'єктно-діяльнісного* – усвідомлення та осмислення майбутнім офіцером основних параметрів процесу формування своєї фізичної готовності та становлення його творчим суб'єктом.

Отже, проведений нами теоретичний аналіз, узагальнення та конкретизація проблеми формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності та результати експериментального дослідження дають можливість стверджувати, що обґрунтована нами відповідна педагогічна модель може у подальшому бути використана у процесі військово-професійної підготовки з певними корекціями у формуванні фізичної готовності офіцерів інших родів і видів військ ЗС України.

Узагальнений досвід надав можливість розробити методичні рекомендації керівникам, науковим і науково-педагогічним працівникам ВВНЗ щодо формування фізичної готовності у майбутніх офіцерів

механізованих військ до військово-професійної діяльності.

1. Враховувати основні цінності, інтереси, потреби, мотиви і мотивацію, а також ціннісне ставлення майбутніх офіцерів до своєї майбутньої військово-професійної діяльності з метою підвищення результативності формування їх фізичної підготовленості у військово-педагогічному процесі у ВВНЗ. На навчальних заняттях науково-педагогічні працівники мають налагоджувати тісну двосторонню суб'єкт-суб'єктну взаємодію як із кожним окремим курсантом, так і всією навчальною групою загалом як зі суб'єктами процесу навчання та у цілому освітнього процесу у ВВНЗ. Гарантією налагодження таких стосунків мають стати особистісні та професійно важливі якості кожного окремого науково-педагогічного працівника.

Важливого значення набуває мотиваційна складова суб'єктів військово-педагогічного процесу у ВВНЗ, оскільки мотивований до засвоєння нових знань, формування, розвитку і вдосконалення вмінь і здатностей щодо своєї фізичної підготовленості та готовності майбутній офіцер завжди досягатиме кращих результатів у своїй навчальній діяльності у порівнянні з немотивованим.

2. Розробити відповідне навчально-методичне забезпечення для проведення навчальних занять із майбутніми офіцерами за тематикою формування їх фізичної підготовленості та готовності, зокрема такі:

– підручники, навчальні та методичні посібники, довідкову та іншу навчальну літературу;

– навчально-методичні матеріали для виконання певних практичних завдань.

У цих навчально-методичних документах важливо підкреслити на необхідність цілеспрямованого формування у майбутніх офіцерів фізичної підготовленості та готовності у системі вищої військової освіти. Для ґрунтовної обізнаності й сформованості здатності до вивчення навчальної літератури запропонувати їм комплекси навчальних завдань різного рівня складності, для вирішення яких вони мають опанувати навчальний матеріал,

знайти додаткові програмні компоненти, визначати раціональні способи вирішення завдань, порівняти вивчений матеріал за декількома джерелами та запропонувати свій варіант вирішення ситуацій. Зміст навчальних завдань має бути доступним для майбутніх офіцерів, урахувати наявні знання, викликати інтерес у них у сфері фізичного виховання та спорту.

Необхідно розробити різноманітні практичні вправи з метою формування фізичних навичок і вмінь, які необхідні кожному майбутньому офіцеру; тести, анкети та завдання, що потребують творчих і нестандартних рішень із використанням сучасних методів і засобів навчальної діяльності. Навчальні матеріали мають відображати теоретичні і практичні аспекти формування фізичної готовності у майбутнього офіцера – теоретичного, методичного та практичного аспектів їх військово-професійної діяльності.

Основу педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ мають складати, як правило, цільово-методологічний, змістовний, суб'єкт-суб'єктний, методично-процесуальний і оцінно-результативний блоки.

Педагогічне моделювання передбачає основні етапи.

1. Формування чіткого уявлення про проектування моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів конкретних видів і родів військ, визначення її місця, ролі та функцій у системі їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

2. Отримання структурного уявлення про формування фізичної готовності майбутніх офіцерів конкретних видів і родів військ як важливого контекстного педагогічного явища у ВВНЗ, а також про педагогічні аспекти її цілеспрямованого формування, розвитку та вдосконалення в системі їх військово-професійної підготовки – виокремлення її змісту та структури, визначення мети, організаційних форм навчання і виховання, методик, технологій, засобів і результату її формування, розвитку та вдосконалення на конкретних етапах набуття офіцерами певної військово-професійної освіти; розроблення та обґрунтування критеріїв і показників діагностування її

сформованості, розвиненості та вдосконаленості з урахуванням спеціальності та спеціалізації конкретної групи офіцерів.

3. Проектування системних, взаємозв'язаних і водночас послідовних блоків педагогічної моделі формування фізичної готовності конкретної вибірки майбутніх офіцерів, підвалину яких можуть складати цільово-методологічний, теоретичний, суб'єкт-суб'єктний, методично-процесуальний і результативний блоки. Спроектування відповідної контекстної професійно орієнтованої моделі формування фізичної готовності конкретної вибірки майбутніх офіцерів.

4. Визначення основних педагогічних аспектів – цільових, змістовних, суб'єктних, організаційно-методичних і результативних – формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у системі військової освіти, що конкретизується в її змісті, методиках, засобах і основних етапах її формування.

5. Встановлення причинно-наслідкових зв'язків педагогічного моделювання – ефект впровадження моделі у військово-педагогічний процес ВВНЗ щодо формування фізичної готовності курсантів як майбутніх офіцерів.

Отже, проектування структурно-функціональної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів відбувається в такій послідовності:

– на основі теоретичного та емпіричного дослідження щодо предмета дослідження чи конкретної вибірки майбутніх офіцерів встановлюються відомості щодо їх фізичної готовності (методологічні (бажано), теоретичні, методичні, емпіричні, експериментальні), визначаються наукові завдання та конкретний предмет педагогічного моделювання формування фізичної готовності у певної вибірки майбутніх офіцерів у процесі набуття ними військово-професійної освіти у ВВНЗ;

– визначення основних педагогічних характеристик формування фізичної готовності конкретної вибірки майбутніх офіцерів, які конкретизуються в його змісті, методиках, технологіях і засобах, а також на основних етапах її формування;

– встановлення причинно-наслідкових зв'язків педагогічного моделювання – ефект впровадження моделі у військово-педагогічний процес конкретного ВВНЗ щодо формування фізичної готовності певної категорії майбутніх офіцерів.

Підкреслюємо на необхідності впровадження в освітній процес ВВНЗ обґрунтованої контекстної методики формування фізичної готовності майбутніх офіцерів, яка є комплексом провідної ідеї, цілей, завдань, принципів, методів, видів навчальних занять, який конкретизується на основних етапах її реалізації та сприяє систематизації, поглибленню та формуванню теоретичних, практичних знань, і в цілому формуванню фізичних навичок, умінь, здатностей і професійно важливих фізичних якостей майбутніх офіцерів у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ. Реалізовувати методику рекомендовано впродовж чотирьох етапів – адаптивно-мотивувального, базового, основного та удосконалювального.

1. Акцентувати увагу на належну підготовку наукових і науково-педагогічних працівників до навчальних занять, які залучаються до їх проведення із майбутніми офіцерами. Для цього необхідно забезпечувати постійне їх самовдосконалення, підвищення кваліфікації, обмін досвідом у процесі службових і методичних нарад, засідань кафедр, а також їх участі у наукових, науково-практичних, науково-технічних та інших конференціях, відкритих, показових навчальних заняттях, брифінгах, круглих столах щодо питань педагогічної діяльності. Нині важливого значення набуває опанування науково-педагогічними працівниками сучасними інформаційними технологіями та використання засобів ІКТ у процесі проведення навчальних занять і підготовки до них; ознайомлення з новими дидактичними підходами, методами, способами, прийомами та засобами професійної підготовки майбутніх військових фахівців взагалі та формування фізичної готовності випускників, зокрема.

2. Дотримуватися загальнодидактичних і специфічних принципів формування фізичної готовності конкретної категорії майбутніх офіцерів у

системі вищої військової освіти (науковості, системності та послідовності, доступності та дохідливості викладання, свідомості і активності чи навчальної суб'єктності, контекстності). На початку навчальних занять спрямовувати курсантів на засвоєння теоретичних і практичних знань, після цього – на формування практичних фізичних навичок, умінь і здатностей, необхідних майбутньому офіцеру у військово-професійній діяльності. Забезпечувати цілеспрямоване та поетапне формування фізичної готовності за загальновідомою схемою – від простого до складного, від теорії до практики, від проведення занять у звичайних умовах до їх моделювання в екстремальних обставинах військово-професійної діяльності.

3. Використовувати методи проблемного та контекстного навчання з метою активізації пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів, засвоєння ними знань щодо підтримання рівня своєї фізичної підготовленості, готовності, формування їх професійно важливих фізичних навичок, умінь і здатностей. Важливість їх використання зумовлена специфікою військово-професійної діяльності майбутніх офіцерів на певній посаді у конкретному виді чи роді військ, які в процесі своєї майбутньої служби будуть досить часто перебувати у нестандартних ситуаціях та їх вирішувати. Стійко переносити фізичні навантаження під час виконання навчальних, навчально-бойових і найголовніше – бойових завдань.

Зокрема досить ефективними є такі навчальні заняття, що передбачають вирішення квазіуправлінських ситуацій у ігровій формі, оскільки вони розвивають у курсантів комунікативні здатності, лідерські якості і здатність працювати в команді.

4. Налагоджувати і дотримуватися суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками військово-навчального процесу в ВВНЗ, що є підвалиною для формування фізичної готовності курсантів як майбутніх офіцерів. Це зумовлено значенням відповідного рівня особистісної та суб'єктної взаємодії офіцерів і курсантів. Рівність позицій науково-педагогічного працівника і курсанта має визначати принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії у межах

гуманістичної парадигми військово-педагогічного процесу в ВВНЗ. Для налагодження такої взаємодії важливо, перш за все те, що науково-педагогічні працівники та курсанти мають бути готовими до ведення конструктивного діалогу, уміти підтримувати спілкування як двосторонній процес із передачі інформації та актуалізації уваги курсантів. Важливим аспектом є також визначення у майбутніх офіцерів своїх інтелектуальних, психічних, фізичних можливостей і практичних здатностей, які складають підвалину фізичної готовності, тобто адекватного їх самооцінювання, що є орієнтиром для сприйняття й рефлексії подальшої діяльності щодо формування фізичної готовності та відповідальності за його результат. Крім цього, суб'єкти взаємодії мають поважати один одного, бути толерантними і терпимими до іншої думки, навіть у тих випадках навчальної діяльності, коли вона не співпадає з власною.

5. Встановити конструктивні взаємини між керівництвом ВВНЗ, командирами підрозділів (начальниками курсів), науково-педагогічним складом і курсантами як майбутніми військовими професіоналами. Для цього в процесі першої зустрічі необхідно провести бесіди з кожним курсантом, з'ясувати проблемні питання та їх потреби у сфері фізичної підготовки та підготовленості, налагодити довірливі взаємини з ними. Наступним кроком налагодження взаємодії є представлення начальника курсу та науково-педагогічних працівників керівництвом навчального підрозділу, де здійснюється відповідна підготовка майбутніх офіцерів. У подальшому спілкування та міжособистісна взаємодія мають здійснюватися як з усією навчальною групою, так й індивідуально з кожним курсантом. У процесі спілкування з курсантами необхідно скласти їх психологічний портрет, з'ясувати різноманітні уподобання, враховувати думку як кожного курсанта, так і побажання навчальної групи щодо якості та рівня проведення занять із фізичної підготовки. По закінченню навчання провести «круглий стіл» і співбесіду з кожним майбутнім офіцером із найбільш актуальних проблем у військах (силах), у тому числі щодо фізичної підготовленості та готовності.

Одним із чинників, що суттєво впливає на налагодження двосторонньої взаємодії, є висококваліфікований науково-педагогічний склад, який охоплює не лише вміння методично грамотно проводити навчальні заняття, а володіє навчальним матеріалом і має достатньо великий практичний досвід служби на різноманітних посадах у військових частинах ЗС України. Важливе значення мають педагогічне та управлінське почуття та такт, режисерські уміння науково-педагогічного працівника налагоджувати співпрацю зі курсантами. Слід ураховувати, що курсанти уважніше слухають і сприймають навчальний матеріал від викладача, який професійно володіє педагогічною майстерністю та професією в галузі механізованих військ, досконало знає поданий навчальний матеріал, всебічно розвинений як військовий професіонал і фахівець, а також має значний фаховий досвід і практичний інтелект. Важливий аспект – науково-педагогічні працівники особистим прикладом мають залучати курсантів до активного зайняття фізичною культурою та спортом позанавчальний час.

6. Спортивно-масова робота, яка спрямована на підвищення рівня фізичної підготовленості, готовності та спортивної майстерності майбутніх офіцерів. Зміст спортивно-масової роботи складає такі заходи: навчально-тренувальні заняття з різних видів спорту; спортивні та військово-спортивні змагання; спортивні свята; інші спортивні заходи [31]. У процесі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності слід звернутися до найважливішої закономірності – взаємодії людини і середовища, – суть якої полягає в тому, що під час дій різних, але значних за силою, чинників середовища чи військово-професійної діяльності первинна відповідь організму забезпечується одними і тими ж фізіологічними системами – серцево-судинною, системою дихання і крові, які відповідають в цілому за транспортування кисню в організмі. І якщо вони забезпечують організму компенсовану первинну відповідь на дію чинників середовища чи діяльності, то адаптація протікає в коротші терміни і з меншими

фізіологічними витратами, тобто забезпечується вищий рівень працездатності майбутніх офіцерів.

Ефективна дія на функцію забезпечення організму киснем досягається циклічними вправами, пов'язаними з участю в роботі великих м'язових груп, оскільки вони є його основними споживачами. До таких вправ відносяться біг, гирьовий спорт, плавання та ін. Безумовно, сюди входять багато видів спортивних ігор, особливо баскетбол, футбол, рухова діяльність курсантів на яких супроводжується, крім того, високим емоційним забарвленням.

Основними методичними рекомендаціями щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ ЗС України до військово-професійної діяльності є такі:

- відповідне навчально-методичне забезпечення для проведення навчальних занять із майбутніми офіцерами за тематикою формування фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності у ВВНЗ;

- урахування цінностей, інтересів, потреб, мотивів і мотивації їх майбутньої військово-професійної діяльності як суб'єктів військового управління у механізованих військах;

- творчо реалізовувати обґрунтовану педагогічну модель формування фізичної готовності у майбутніх офіцерів у ВВНЗ, а за необхідності контекстно її адаптувати до навчально-виховної ситуації в конкретній навчальній групі курсантів з урахуванням їх спеціалізації;

- теоретична та методична підготовленість наукових і науково-педагогічних працівників до проведення навчальних занять із фізичного виховання та їх педагогічна майстерність, педагогічний такт, педагогічна техніка, а також стиль педагогічної діяльності;

- творче дотримання загальнодидактичних і специфічних принципів навчання військовослужбовців у процесі формування фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ;

- творче використання методів проблемного та контекстного навчання в

процесі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ;

– дотримання суб'єкт-суб'єктної взаємодії між курсантами та науково-педагогічними працівниками в процесі формування фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів.

– спортивно-масова робота;

– фізичне тренування у процесі навчально-бойової діяльності (проводиться для підвищення рівня тренуваності майбутніх офіцерів та організовується з урахуванням майбутніх навчальних і бойових завдань, які вони будуть вирішувати);

– самостійна робота (індивідуальне фізичне тренування).

Дотримання розроблених нами методичних рекомендацій науковими та науково-педагогічними працівниками сприятиме, на нашу думку, більш цілеспрямованому та контекстному формуванню фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ, тим самим дозволить їм якісно виконувати свої функціональні обов'язки у процесі здійснення військово-професійної діяльності у військах.

Висновки до третього розділу

1. Проведено, відповідно до програми експериментальної роботи, емпіричне та експериментальне дослідження проблеми формування фізичної готовності у майбутніх офіцерів механізованих військ у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ, яка включає підготувальний, основний і статистично-упроваджувальний етапи.

2. Проведено паралельний педагогічний експеримент з урахуванням відносно маленької вибіркової сукупності майбутніх офіцерів механізованих військ. Дослідження спрямоване на встановлення достовірних відмінностей у рівнях сформованості фізичної готовності в контрольній та експериментальній групах, загальною кількістю 50 осіб (КГ – 25 осіб; ЕГ – 25 осіб) в один і той же час після формувального етапу педагогічного експерименту. Оскільки

всього майбутніх офіцерів досліджуваної спеціальності в Україні трохи більше 50 осіб, а для дослідження були доступними лише 50 з них, то маємо справу з малою вибіркою досліджуваних, яка водночас є і генеральною сукупністю.

3. З'ясовано за результатами формувального етапу експерименту позитивний вплив педагогічної моделі на динаміку сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ у ЕГ у порівнянні з КГ. Після їх впровадження, за загальним інтегральним результатом в ЕГ відбулося значне зменшення респондентів із низьким рівнем на 32 % (від 56% до 24%), що є суттєвим результатом усього педагогічного експерименту; водночас відбулося зростання кількості респондентів із високим рівнем на 16 % (від 12% до 28%); позитивне зрушення маємо на середньому рівні, зафіксовано зростання на 16 % (від 32% до 48%).

Отже, за результатами формувального етапу педагогічного експерименту спостерігається позитивна динаміка сформованості фізичної готовності у всіх респондентів ЕГ у порівнянні з КГ, оскільки їх відсоток, у яких її сформованість досягла середнього та високого рівнів, суттєво збільшився та має у порівнянні з КГ статистично значущу відмінність.

4. Для підтвердження достовірності експериментальних даних ЕГ використовувався непараметричний Т-критерій Вілкоксона для пов'язаних вибірок, який використовується для порівняння двох рядів вимірювань, які були здійснені на одній і тій же групі досліджуваних в різні періоди часу. Значення Т-критерію Вілкоксона підтверджують достовірність результативності запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів. Так, за інтегральним результатом – $T_{\text{емп}} = 0 < T_{\text{кр}} = 100$ (для рівня значущості $p=0,05$). Отже, запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів вплинуло на зростання рівня її сформованості за інтегральним результатом.

Для доведення статистичної достовірності результатів сформованості фізичної готовності КГ і ЕГ майбутніх офіцерів до формувального етапу

експерименту та після його завершення було застосовано U-критерій Манна-Уїтні для непов'язаних вибірок. На початку формувального етапу експерименту статистично значущі відмінності між КГ і ЕГ відсутні, групи подібні, формувальний експеримент було розпочато в однакових умовах для обох груп досліджуваних ($U = 310,5 > U_{0,05} = 227$, для рівня значущості $p \leq 0,05$). Після формувального експерименту відмінності між ЕГ і КГ статистично значущі, що доводить результативність застосування педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ЕГ ($U = 167,5 < U_{0,01} = 192 \leq U_{0,05} = 227$, для рівня значущості $p \leq 0,01$).

5. Розроблено основні методичні рекомендації щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності. Зокрема такі:

- відповідне навчально-методичне забезпечення для проведення навчальних занять із майбутніми офіцерами за тематикою формування фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності у ВВНЗ;

- урахування цінностей, інтересів, потреб, мотивів і мотивації їх майбутньої військово-професійної діяльності як суб'єктів військового управління у механізованих військах;

- творчо реалізовувати обґрунтовану педагогічну модель формування фізичної готовності у майбутніх офіцерів у ВВНЗ, а за необхідності контекстно її адаптувати до навчально-виховної ситуації в конкретній навчальній групі курсантів з урахуванням їх спеціалізації;

- теоретична та методична підготовленість наукових і науково-педагогічних працівників до проведення навчальних занять із фізичного виховання та їх педагогічна майстерність, педагогічний такт, педагогічна техніка, а також стиль педагогічної діяльності;

- творче дотримання загальнодидактичних і специфічних принципів навчання військовослужбовців у процесі формування фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ;

- творче використання методів проблемного та контекстного навчання в процесі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ;
- дотримання суб'єкт-суб'єктної взаємодії між курсантами та науково-педагогічними працівниками в процесі формування фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів.
- спортивно-масова робота;
- фізичне тренування у процесі навчально-бойової діяльності (проводиться для підвищення рівня тренуваності майбутніх офіцерів та організовується з урахуванням майбутніх навчальних і бойових завдань, які вони будуть вирішувати);
- самостійна робота (індивідуальне фізичне тренування).

Зміст цього розділу знайшов відображення у наукових роботах дисертанта [46]; [48]; [178].

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та розв'язання актуального науково-педагогічного завдання щодо педагогічного моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ до військово-професійної діяльності у ВВНЗ, що дало змогу сформулювати такі висновки:

1. Здійснено теоретичний аналіз, узагальнення, систематизацію та конкретизацію дослідженості проблеми формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності на основі компетентнісного, суб'єктно-діяльнісного, контекстного та системного методологічних підходів до їх військово-професійної підготовки. З'ясовано у результаті теоретичного аналізу та узагальнення загальнонаукових джерел, що науковці не приділяли достатньої дослідницької уваги до формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у системі військової освіти.

Доведено, що фізична готовність майбутніх офіцерів механізованих військ – це важлива складової їх професійної готовності до військово-професійної діяльності як суб'єкта військового управління, що має форму актуалізації їх фізичної підготовленості до військово-професійної діяльності шляхом переходу організму з одного стану в інший через прогресивні в ньому функціональні, морфологічні і біохімічні зміни, які дають їм змогу успішно виконувати бойові та інші військово-професійні функції за посадовим призначенням відповідно до вимог сучасного бою, стійко витримувати фізичні навантаження військово-професійної, у т.ч. і безпосередньо управлінської та бойової діяльності на певних посадах у механізованих підрозділах і частинах.

2. Здійснено педагогічне моделювання формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ, яке містить такі основні етапи:

1) формування чіткого уявлення про проектування моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ, визначення її місця, ролі та функцій у системі їх військово-професійної підготовки у ВВНЗ;

2) отримання структурного уявлення про її формування у ВВНЗ як важливого контекстного та міжпредметного педагогічного явища, а також про педагогічні аспекти її цілеспрямованого розвитку та вдосконалення в системі військово-професійної підготовки – виокремлення її змісту і структури, визначення мети, змісту, методик, засобів і результату її формування; розроблення та обґрунтування критеріїв і показників діагностування її сформованості;

3) проектування відповідної контекстної професійно орієнтованої моделі її формування – визначення системних, взаємозв'язаних, контекстних і водночас послідовних її блоків;

4) встановлення причинно-наслідкових зв'язків педагогічного моделювання – ефекту впровадження моделі у військово-педагогічний процес ВВНЗ для формування фізичної готовності курсантів як майбутніх офіцерів механізованих військ.

Результатом педагогічного моделювання щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ є відповідна структурно-функціональна модель її формування, що містить цільово-методологічний, змістовний, суб'єкт-суб'єктний, методично-процесуальний і оцінно-результативний блоки, які логічно відображають мету, завдання, методологічні підходи, принципи, зміст, суб'єктів, етапи контекстної методики, організаційні форми, методи та засоби формування фізичної готовності, критерії оцінювання її сформованості і результат її сформованості у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

3. Удосконалено контекстну методику формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ як сукупність

провідної ідеї – контекстності, основних принципів і етапів з відповідними організаційними формами, методами формування, видами навчальних занять, методичними прийомами, способами і засобами цілеспрямованого формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ у процесі їх військово-професійної підготовки в ВВНЗ як майбутніх суб'єктів військово-професійної діяльності.

Методику реалізовано в чотири етапи – адаптивно-ознайомувальному, базовому загальнопідготувальному, основному спеціалізованому та підтримувальному чи індивідуалізованому.

4. Здійснено експериментальну перевірку педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ.

З'ясовано на констатувальному етапі експерименту недостатню їх теоретичну та практичну фізичну підготовленість у ВВНЗ до військово-професійної діяльності, оскільки вони переважно мають низький рівень сформованості фізичної готовності. Встановлено причини такого стану: низький рівень вмотивованості майбутніх офіцерів до обраного фаху; відсутність розуміння сутності й ролі фізичної підготовленості та готовності як майбутнього командира до військово-професійної діяльності; відсутність педагогічної моделі її формування у ВВНЗ.

Проведено паралельний педагогічний експеримент з урахуванням відносно маленької вибіркової сукупності майбутніх офіцерів. Дослідження було спрямоване на встановлення достовірних відмінностей у рівнях сформованості фізичної готовності в КГ та ЕГ в один і той же час після формувального етапу педагогічного експерименту.

З'ясовано за результатами формувального етапу експерименту позитивний вплив педагогічної моделі на динаміку сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ у ЕГ у порівнянні з КГ. Після її впровадження за загальним інтегральним результатом в ЕГ відбулося

значне зменшення респондентів із низьким рівнем (на 24 % (від 40% до 16%) і достатнім (на 16 % (від 32% до 16%) рівнями та водночас – зростання кількості респондентів із високим рівнем на 20 % (від 4% до 24%); позитивне зрушення маємо на середньому рівні, зафіксовано зростання на 20 % (від 24% до 44%). За результатами формувального етапу педагогічного експерименту спостерігається позитивна динаміка сформованості фізичної готовності у ЕГ у порівнянні з КГ і має у порівнянні з КГ статистично значущу відмінність. Для цього використано непараметричний Т-критерій Вілкоксона. Значення Т-критерію Вілкоксона підтверджують достовірність результативності запровадження педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів, а за інтегральним результатом в ЕГ – $T_{\text{емп}} = 0 < T_{\text{кр}} = 100$ (для рівня значущості $p=0,05$).

Для доведення статистичної достовірності отриманих результатів було застосовано U-критерій Манна-Уїтні для непов'язаних вибірок. На констатувальному етапу експерименту статистично значущі відмінності між КГ і ЕГ відсутні, групи подібні, формувальний експеримент було розпочато в однакових умовах для обох груп досліджуваних ($U = 298,5 > U_{0,05} = 227$, для рівня значущості $p \leq 0,05$), а після формувального експерименту відмінності між ЕГ і КГ статистично значущі, що доводить результативність застосування педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів ($U = 156 < U_{0,01} = 192 \leq U_{0,05} = 227$, для рівня значущості $p \leq 0,01$).

5. Розроблено методичні рекомендації щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих підрозділів до військово-професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки у ВВНЗ. Зокрема такі:

- відповідне навчально-методичне забезпечення для проведення навчальних занять із майбутніми офіцерами за тематикою формування фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності у ВВНЗ;

- урахування цінностей, інтересів, потреб, мотивів і мотивації їх

майбутньої військово-професійної діяльності як суб'єктів військового управління у механізованих військах;

- творчо реалізовувати обґрунтовану педагогічну модель формування фізичної готовності у майбутніх офіцерів у ВВНЗ, а за необхідності контекстно її адаптувати до навчально-виховної ситуації в конкретній навчальній групі курсантів з урахуванням їх спеціалізації;

- теоретична та методична підготовленість наукових і науково-педагогічних працівників до проведення навчальних занять із фізичного виховання та їх педагогічна майстерність, педагогічний такт, педагогічна техніка, а також стиль педагогічної діяльності;

- творче дотримання загальнодидактичних і специфічних принципів навчання військовослужбовців у процесі формування фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ;

- творче використання методів проблемного та контекстного навчання в процесі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів у ВВНЗ;

- дотримання суб'єкт-суб'єктної взаємодії між курсантами та науково-педагогічними працівниками в процесі формування фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів.

- спортивно-масова робота;

- фізичне тренування у процесі навчально-бойової діяльності;

- самостійна робота (індивідуальне фізичне тренування).

Перспективи подальших наукових розвідок щодо фізичної готовності офіцерів: методологічні, теоретичні і методичні засади формування, розвитку та вдосконалення фізичної готовності офіцерів різних ланок військового управління в системі безперервної військової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агаєв Н. А. Визначення психологічних якостей військовослужбовців миротворчого контингенту. *Вісник Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут»*. 2006. Вип. 1. С. 124–129.
2. Агаєв Н. А. Негативні психічні стани військовослужбовців у бойових умовах : класифікація, визначення, ідентифікація. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки*. 2016. № 2. С. 5–23.
3. Анісімов М. В. Теоретико-методологічні основи прогнозування моделей у професійно-технічних навчальних закладах : монографія. Київ–Кіровоград : ПОЛІУМ, 2011. 464 с.
4. Анохін Є. Д., Романчук С. В., Бобко Ю. Б., Гульоватий В. І. Про еквівалентність контрольних вправ стандартів фізичної підготовки табличній системі оцінювання фізичної підготовленості військовослужбовців та їх адекватність вимогам бойової діяльності. *Український журнал медицини, біології та спорту*. 2023. Том 8, № 1 (41). С. 285–296. URL: DOI: 10.26693/jmbs08.01.285.
5. Анохін Є. Д. Фізична підготовка в арміях провідних держав НАТО : навч.-метод. посіб. Львів : ЛВІ, 2005. 115 с.
6. Антіпова Ж. І., Барсукова Т. О., Кучеренко Г. В. Фізична підготовка студентів перших курсів як важливий складник їхнього успіху в майбутній професії. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73. Т. 1. С. 177–181.
7. А. Петрук, С. Романчук, В. Афонін, А. Балдецький, М. Смовж, П. Поцілуйко, Я. Панькевич. До проблеми підвищення рівня фізичної підготовленості курсантів-артилеристів. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Фізичне виховання,*

спорт і здоров'я людини. 2022. № 26. С. 141–149. URL: <http://visnyk-sport.kpnu.edu.ua/article/view/268863>.

8. Арефьев В. Г. Основи теорії та методики фізичного виховання : підручник / за заг. ред. В. Г. Арефьева. Кам'янець-Подільський, 2011. 368 с.

9. Афанасенко В. С. Особистісні фактори ефективності управлінської діяльності військового керівника : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.01. Університет внутрішніх справ. Харків, 2000. 20 с.

10. Баєв О. А. Адаптація серцево-судинної системи і функціональний стан вищої нервової діяльності організму людини при тривалих фізичних навантаженнях : автореф. дис. ... канд. біол. наук : 03.00.13. Сімферополь, 2007. 22 с.

11. Беліков І. О. Формування організаційної компетентності у майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту Збройних Сил України. Дис. ... доктора філософії: спеціальність: 011, галузь знань: 01. Київ. , 2023. 309 с.

12. Білик Н. І. Моделювання процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ЦППО АПН України. Київ, 2005. 22 с.

13. Білоус Т. Л. Рівень фізичного розвитку і фізичної підготовленості студентів Сумської філії ХНУВС, як фактор, що сприяє пристосуванню організму до здорового способу життя. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2009. № 9. С. 45–49.

14. Бойко О. В. Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2005. 244 с.

15. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

16. Вербин Н. Б. Розвиток професійної витривалості майбутніх магістрів військового управління у процесі оперативно-тактичної підготовки. Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / НУОУ. Київ, 2019. 299 с.

17. Вінтоняк В. А. Психолого-педагогічні умови формування професійної самосвідомості магістрів військового управління. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. № 1 (44). С. 37–42.

18. Волков М. С. Ефективність фізичних тренувань у підготовці військовослужбовців та формуванні їх психологічної готовності до дій в екстремальних умовах. *Академічні візії*. 2023. Вип. 22. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8251982>.

19. Глазунов С. І. Стан фізичної підготовленості військовослужбовців механізованих підрозділів Сухопутних військ в умовах реформування Збройних Сил України. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2002. № 7. С. 26–31.

20. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ–Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.

21. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

22. Гусак О. Д. Формування психофізичної готовності військовослужбовців аеромобільних підрозділів до професійної діяльності у процесі фізичної підготовки : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. / 24.00.02. Львів, 2012. 22 с.

23. Долженко Л. Прогностичні моделі фізичної підготовленості студентів з різним рівнем фізичного здоров'я. *Спортивний вісник Придністров'я: науково-теоретичний журнал*. 2006. № 2. С. 89–91.

24. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

25. Єжова О. В. Класифікація моделей в педагогічних дослідженнях. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2014. Вип. 5. С. 202–207.

26. Жембровський С. М. До питання реформування системи фізичної підготовки Збройних Сил України на сучасному етапі. *Сучасний стан та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців в системі*

бойового навчання військ (сил) Збройних Сил та інших силових структур України : матеріали наук.-метод. конф. (м. Київ, 28–29 листопада 2013 р.). Київ: НУОУ, 2013. С. 30–36.

27. Жембровський С., Сич Р. Спеціальна фізична підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників як складова формування їх готовності до професійної діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2019. № 3. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/5>.

28. Жембровський С. М. Розвиток концепції спеціальної спрямованості фізичної підготовки в системі бойового навчання військ. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2015. Вип. 2 (32). С. 71–77.

29. Залкін С. В., Юр'єв С. О., Полтавець А. І. Комплексне дослідження психофізичних якостей та готовності військовослужбовців для відбору особового складу до підрозділів спеціального призначення. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2012. Вип. 4 (33). С. 267–270.

30. Іващенко Л. Я. Посилення оздоровчої спрямованості фізичної підготовки військовослужбовців на стадії реформування системи фізичної підготовки Збройних Сил України. *Вісник Національної академії оборони України*. 2010. № 6 (19). С. 11–15.

31. Інструкція з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України. Київ : Міністерство оборони України, 2021. 158 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1289-21#Text>.

32. Кальниш В. В., Швець А. В. Психофізіологічні особливості результатів вирішення складних завдань. *Фізіологічний журнал*. 2007. Т. 53, № 5. С. 99–108.

33. Кисленко Д. П., Бондаренко В. В. Підвищення рівня фізичної готовності майбутніх офіцерів Збройних Сил України до сучасних викликів у секторі безпеки й оборони. *Серія: Педагогічні науки. Педагогічні інновації:*

ідеї, реалії, перспективи. НАПН України. 2024. Вип. 1 (32). С. 35–43. URL: DOI: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2024-1\(32\)](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2024-1(32)).

34. Кисленко Д. П. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Збройних Сил України до професійної діяльності. *Серія: Педагогіка. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. 2023. Вип. 5 (58). С. 20–26. URL: DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2023.5.4>.

35. Кисленко Д., Шостак Р., Романюк О., Корнієнко О. Діагностична компетентність як складова процесу формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності. *Військова освіта*: зб. наук. праць. 2023. № 2 (48). С. 119–131. URL: <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/291664>.

36. Климчук В. О. Математичні методи у психології : навч. посіб. для студ. психол. спец. Київ : Освіта України, 2009. 288 с.

37. Коқун О. М. Гендерний та фаховий аспекти психофізіологічної готовності студентів ВНЗ до педагогічної діяльності. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2007. № 4 (6). С. 128–142.

38. Коқун О. М. Психофізіологічне забезпечення готовності студентів до педагогічної діяльності : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2008. 296 с.

39. Коқун О. М. Психофізіологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу «людина – людина» : монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТ, 2013. 266 с.

40. Коновалов Д. О. Критерії та показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Eurasian scientific discussions : Proceedings of 8th International scientific and practical conference (Barcelona, 29–31 august 2022) / Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain, 2022*. С. 171–177. URL: (sci-conf.com.ua).

41. Коновалов Д. О. Критерії та показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *The history of formation and modern development of*

pedagogy and psychology : collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 322–337. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-245-6-14>.

42. Коновалов Д. О. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження)* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 берез. 2024 р.) / Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 76–80. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/45302/Shulyhina-50-59.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

43. Коновалов Д. О. Модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до військово-професійної діяльності в процесі військово-професійної підготовки. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали VII міжнар. наук.-практ. онлайн – конф. (м. Київ, 24 листоп. 2023 р.) / НУОУ. Київ, 2021. С. 44–47. URL: [перспектива-фізо.pdf \(sprotyvg7.com.ua\)](#)

44. Коновалов Д. О., Петрачков О. В. Критерії та показники оцінювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ Сухопутних військ до професійної діяльності. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали VI міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 25 листоп. 2022 р.) / НУОУ Київ, 2022. С. 47–51. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/11480/1/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%206%20%D0%9C%D0%9D%D0%9F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80_%D0%BE%D1%81%D1%82.pdf.

45. Коновалов Д. О. Проблема формування фізичної готовності майбутніх фахівців у психолого-педагогічній теорії. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2022. № 10. Р. 28–32. URL: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2022-263X102-07>.

46. Коновалов Д. О. Статистичний аналіз та обґрунтування результатів педагогічного експерименту щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Молодь і ринок*. 2024. № 1 (221). С. 121–132. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298588>.

47. Коновалов Д. О. Сутність і зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 червня 2022 р.) / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. С. 111–114. URL: <https://hdl.handle.net/11300/18236>.

48. Коновалов Д. О. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ Сухопутних військ до професійної діяльності. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної освіти в умовах транснаціональних інноваційних змін* : матеріали XXVII міжнар. наук.-теор. конф. (м. Бар, 27 квіт. 2023 р.) / Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського, С. 57–59. URL: [ЗБІРНИК ТЕЗ БАР конференція 27.04.2023 остаточно.pdf – Google Диск](#).

49. Коновалов Д. О. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ Збройних Сил України до військово-професійної діяльності : навч.-метод. посіб. Житомир : Євро-Волинь, 2024. 106 с.

50. Коновалов Д. О., Ягупов В. В. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

2024. Вип. 71, т. 2. С. 207–216. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/46-2-33>.

51. Коновалов Д. О., Ягупов В. В. Модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до військово-професійної діяльності в процесі військово-професійної підготовки. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2023. № 2 (48). С. 331–342. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2023-48/331-342>.

52. Коновалов Д. О., Ягупов В. В. Сутність і зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2022. № 45. С. 283–293.

53. Коновалов Д. О., Ягупов В. В. Фізична готовність майбутніх офіцерів Сухопутних військ. *Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки військового професіонала у глобалізованому світі* : матеріали конференції (м. Київ, 11 листопада 2021 р.) / МО України, НУОУ, Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ : НУОУ, 2021. С. 334–335.

54. Коновалов Д.О., Ягупов В. В. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Збройних Сил України до професійної діяльності. *Актуальні проблеми розвитку службово-прикладних, традиційних і східних одноборств* : зб. наук. пр. за матеріалами XV міжнар. конф., присвяченої пам'яті д-ра пед. наук професора Бізіна Віктора Петровича (Харків, 30 листоп. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Харків, 2021. С. 142–144.

55. Коновалов Д. О., Ягупов В. В., Чепурний В. А. Компоненти фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 25 листоп. 2021 р.) / НУОУ. Київ, 2021. С. 44–47. URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/conf_ifksot_211124.pdf.

56. Коробейніков Г. В., Петров Г. С., Улізько В. М. Розумова працездатність студентів вищого навчального закладу. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 4. С. 68–72.

57. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах : навч. посіб. Київ : Ніка-Центр, 2006. 576 с.

58. Корольчук М. С. Психофізіологія діяльності : підручник. Київ : Ніка-Центр, 2009. 400 с.

59. Корчагін М. В. Спеціальна фізична підготовка військовослужбовців – операторів Повітряних Сил Збройних Сил України. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2010. № 4. С. 33–35.

60. Костів С. Ф. Деякі проблемні питання психофізичної підготовки слухачів до майбутньої професійної діяльності. *Актуальні тенденції розвитку освіти, науки та технологій* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Бахмут, 19–20 жовт. 2017 р.). Бахмут, 2017. С. 33.

61. Костів С. Ф. Етапи розвитку психофізичної витривалості майбутніх професіоналів військового управління. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти* : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 берез. 2020 р.). Київ, 2020. С. 101–102.

62. Костів С. Ф. Методика розвитку психофізичної витривалості майбутніх професіоналів військового управління на етапі оперативно-тактичного рівня підготовки. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22, т. 2. С. 76–82.

63. Костів С. Ф., Ягупов В. В. Педагогічне моделювання розвитку психофізичної витривалості майбутніх професіоналів військового управління на етапі оперативно-тактичної підготовки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28, т. 2. С. 172–180. URL: DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/28.208670>.

64. Котов Є. О. Динаміка фізичної підготовленості студентів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2002. Т. 1. С. 259–262.

65. Кравченко В. М. Моделювання професійної підготовки викладачів вищої школи в умовах модернізації освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51. С. 194–207.

66. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: в 2-х т. Київ : Олімпійська література, 2008. Т. 1: Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. 2008. 391 с.

67. Курс психологічної підготовки особового складу військ (сил) Збройних Сил України. URL: <https://dovidnykmpz.info/psycho/psykholohichna-pidhotovka/>.

68. Лазарєв М. І. Полісистемне моделювання змісту технологій навчання загальноінженерних дисциплін : монографія. Харків : НФаУ, 2003. 356 с.

69. Лизогуб В. С. Сила нервових процесів та спортивна діяльність. *Вісник Черкаського ун-ту. Серія: Біологічні науки*. 1999. Вип. 13. С. 78–83.

70. Лодатко Є. О. Моделювання в педагогіці: точки відліку. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку : е-журнал*. 2010. Вип. № 1. URL: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical.

71. Лодатко Є. О. Моделювання педагогічних систем і процесів : монографія. Слов'янськ : СДПУ, 2010. 148 с.

72. Лук'янова Л., Павлов І. Сутнісний аналіз андрагогічної моделі М. Ноулза та доцільність її використання у сучасній практиці навчання дорослих. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*: зб. наук. пр. 2020. Вип. 1 (17). С. 9–19. URL: <http://adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/124/88>.

73. Луценко О. Л. Психофізіологія : прикладні аспекти : навч.-метод. посіб. Харків : ХНУ імені Каразіна, 2011. 55 с.

74. Макаренко М. В. Швидкість переробки інформації – як критерій властивості функціональної рухливості нервових процесів. *Вісник Національної академії оборони України*. 2009. № 2 (10). С. 94–101.

75. Мещанинов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: теорія та методика професійної освіти. Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2005. 509 с.

76. Молоков О. В. Методи психорегуляції: актуальність і необхідність для військовослужбовців. *Фізична підготовка військовослужбовців в умовах реформування Збройних Сил України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листоп. 2012 р.). Київ, 2012. С. 173–184.

77. Мул С. А. Психологія готовності офіцера до прикордонної діяльності : монографія. Київ : Довіра, 2015. 319 с.

78. Мул С. А. Психологія готовності офіцера-прикордонника до професійної діяльності. Дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.01 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2016. 542 с.

79. Одеров А. М., Романчук С. В., Федак С. С., Петрук А. П. Вдосконалення військово-прикладної фізичної підготовки військовослужбовців бойових підрозділів Сухопутних військ. *Актуальні питання сучасної науки* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16–17 жовтня 2015 р.). Львів, 2015. С. 85–86.

80. Олійник Л. В., Іллющенко С. Ю., Аксанов Т. Ш., Гнесь Б. М., Семенов А. В. Структурна модель моніторингу якості індивідуальної підготовки науково-педагогічних працівників вищих військових навчальних закладів. *Військова освіта*: зб. наук. пр. 2023. № 2 (48). С. 186–196. URL: <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/199788>.

81. Олійник Л. В., Коваль І. В. Дослідження професійної готовності випускників закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання. *Військова освіта*: зб. наук. пр. 2023. № 1 (47). С. 196–204. URL: <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/283049>.

82. Олійник Л. В. Концептуальні основи діагностичної діяльності науково-педагогічних працівників вищих військових навчальних закладів. *Педагогічний альманах* : зб. наук. пр. / КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти”, 2023. Вип. 54. С. 90–96. URL: <https://pedalmanac.site/index.php/main/article/view/472>.

83. Олійник Л. В., Стасюк В. В. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх магістрів військово-соціального управління: особливості організації. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. № 1 (44). С. 200–206.

84. Олійник Л. В. Технологічний підхід до виховання спрямованості на формування здорового способу життя майбутніх офіцерів. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2022. № 2 (46). С. 208–217. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2022-46/208-217>.

85. Ольховий О. М. Концепція професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів. *Сучасний стан та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців в системі бойового навчання військ (сил) Збройних Сил та інших силових структур України* : матеріали наук.-метод. конф. (м. Київ, 28–29 листоп. 2013 р.). Київ, 2013. С. 21–29.

86. Осьодло В. І. Діагностика, формування і розвиток психологічної готовності до професійної діяльності : методичні аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Військово-спеціальні науки*. 2015. Вип. 1. С. 30–32.

87. Осьодло В. І., Кринець Л. В., Грилюк С. М. Особливості підготовки військових лідерів до підтримки психологічної готовності особового складу підрозділу з врахуванням стандартів НАТО. *Військова*

освіта : зб. наук. пр. 2024. 1 (49). С. 180–193. URL: <http://znp-vo.nuou.org.ua/issue/view/18171>.

88. Осьодло В. І. Психологія професійного становлення офіцера : монографія. Київ : Золоті ворота, 2012. 462 с.

89. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища шк., 1997. 349 с.

90. Петрачков О. В. Аналіз взаємозв'язку між фізичною та професійною підготовленістю у військовослужбовців різних військових спеціальностей. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2007. № 4. С. 67–69.

91. Петрачков О. В. Вимоги сучасного бою до рівня фізичної підготовленості військовослужбовців механізованих підрозділів Сухопутних військ. *Вісник Національного університету оборони України*. 2011. № 6 (25). С. 84–90.

92. Петрачков О. В., Жембровський С. М. Особливості системи перевірки та оцінки фізичної підготовки Збройних сил Великої Британії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2023. Вип. 6 (166). С. 126–131. URL: DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.6(166).27.

93. Петрачков О. В., Фіногенов Ю. С. Модельні характеристики різних рівнів фізичної підготовленості курсантів механізованих підрозділів навчального центру Сухопутних військ. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. №4 (35). С. 167–172.

94. Пилипей Л. П. Систематизація напрямків підготовки спеціалістів у ВНЗ згідно з вимогами до професійно-прикладної фізичної підготовки. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2008. № 1. С. 56–64.

95. Пилипей Л. П. Теоретико-методичні основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів. Дис.

...д-ра наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Національний університет фізичного виховання і спорту України. Київ, 2010. 513 с.

96. Пічурін В. В. Психологічна і психофізична підготовка як складова фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2014. № 11. С. 44–48.

97. Пічурін В. В. Теоретико-методологічні основи психофізичної підготовки студентів інженерних спеціальностей у процесі фізичного виховання. Дис. ...д-ра наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 / Національний університет фізичного виховання і спорту України. Київ, 2018. 540 с.

98. Плиско О. І., Подпала В. В. Розумова праця та психофізіологічні аспекти втоми. *Фізіологічний журнал*. 2010. Т. 56, № 2. С. 78.

99. Погребняк Д. В. Педагогічне моделювання розвитку фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин Збройних сил України у системі післядипломної освіти. *Інноваційна педагогіка : науковий журнал*. 2019. Вип. 18 (2). С. 67–72.

100. Погребняк Д. В. Розвиток фахової компетентності начальників фізичної підготовки і спорту військових частин у системі післядипломної освіти. Дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 Інститут ПТО НАПН України. Київ, 2021. 317 с.

101. Поливанюк В. В. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних Сил України. Дис. ... доктора філософії: спеціальність: 011, галузь знань: 01. Київ, 2023. 360 с.

102. Пронтенко В. В., Бикова Г. В., Котов С. М., Мороз Т. І., Підобригора М. В., Фурманов К. М., Кривобок Т. П. Перспективи формування фізичної готовності майбутніх офіцерів на психологічній смузі перешкод. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2022.

Вип. 5 (150). С. 83–88. URL: <https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/787/773>.

103. Пронтенко В. В., Кузенков О. В., Підопригора М. В., Бабаєв Ю. Г., Хлібович І. В. Застосування в освітньому процесі майбутніх офіцерів рукопашної підготовки як засобу формування їх фізичної готовності. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації* : зб. наук. пр. ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. 2022. №13 (32). С. 63–71. URL: doi: 10.31652/2071-5285-2022-13(32)-63-71.

104. Пронтенко В. В., Пронтенко К. В., Хабчук А. О. Особливості організації навчально-тренувальних занять у військових підрозділах : методичні рекомендації. Житомир, 2016. 48 с.

105. Пронтенко В.В., Старчук О.О., Гусак О.Д., Дятел А.В., Хлібович І.В., Плева К.В., Рябуха О.С. Вплив засобів спеціальної фізичної підготовки на формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійно-бойової діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2021. Вип. 10 (141). С. 106–110. URL: <https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/573/561>.

106. Пронтенко В. В., Федченко О. С., Корнійчук Ю. М., Крук О. М., Запорожанов О. М., Сіваков В. П., Костюшко І. А., Плющакова О. В. Формування фізичної готовності курсантів до професійної діяльності у процесі спеціальної фізичної підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2021. Вип. 6 (137). С. 92–96. URL: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.6\(137\).22](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.6(137).22).

107. Пронтенко К. В. Удосконалення фізичної підготовленості курсантів операторських спеціальностей засобами гирьового спорту на етапі первинного навчання : автореф. дис. ...канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 / Львівський державний університет фізичної культури. Львів, 2009. 20 с.

108. Пронтенко К. В., Пронтенко В. В., Михальчук Р. В., Безпалый С. М. Формування психологічної стійкості спортсменів-гирьовиків до змагальної діяльності. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2013. № 1 (112). С. 272–275.

109. Рахманов В. О. Забезпечення якості вищої військової освіти та проблеми розвитку професійної військової освіти в Україні. *Військова освіта: зб. наук. пр.* 2023. № 1 (47). С. 242–253. URL: <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/283095>.

110. Рахманов В. О. Педагогічна модель військової підготовки громадян України. *Військова освіта: зб. наук. пр.* 2024. № 1 (49). С. 194–204. URL: <http://znp-vo.nuou.org.ua/issue/view/18171>.

111. Рахманов В., Ясенко С. Функціональні моделі формування контингенту здобувачів професійної освіти у вищому військовому навчальному закладі. *Військова освіта: зб. наук. пр.* 2022. № 2 (46). С. 261–275. URL: <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/271131>.

112. Романчук С. В., Добровольський В. Б. Мельник В. О. Зміст фізичної підготовки військовослужбовців з врахуванням завдань у операціях Об'єднаних сил. *Український журнал медицини, біології та спорту*. 2019. № 3 (19). С. 81–87. URL: DOI: <https://doi.org/10.26693/jmbs04.03.081>.

113. Романчук С. В., Одеров А. М., Федак С. С., Афонін В. М., Лесько О. М. Дослідження суб'єктивної думки учасників бойових дій щодо важливості фізичної підготовленості військовослужбовців. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2017. Вип. 5 (86). С. 286–292. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/19243>.

114. Романчук С., Романчук В. Фізична підготовка в сухопутних військах збройних сил провідних держав НАТО. *Молода спортивна наука України*. 2010. Вип. 14 (2). С. 205–210.

115. Романчук В. М., Романчук С. В. Фізична підготовка у Збройних Силах України : навч. посіб. Житомир : ЖВІРЕ, 2004. 144 с.

116. Романчук С. В. Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ Збройних Сил України : монографія. Львів : АСВ, 2012. 408 с.

117. Свистун В. І. Компоненти та показники стресостійкості військовослужбовців. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України, правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14–15 лютого 2019 р.). Київ, 2019. С. 237–238. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/zbirnuk-materialiv-tez-2.pdf>.

118. Свистун В., Мельничук Т. Готовність до професійної діяльності педагога аграрного ВНЗ. *Вісник Львівського університету. Серія : педагогічна*. 2009. Вип. 25, ч. 3. С. 53–60.

119. Свистун В. І. Проблема готовності фахівців до професійної діяльності у науковій літературі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. 2005. № 8. С. 443–448.

120. Свистун В. І. Стресостійкість військовослужбовців як необхідний чинник їхньої успішної військово-професійної діяльності в екстремальних умовах. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29–30 листоп. 2017 р.). Київ : НУОУ, 2017. С. 136–139.

121. Свистун, В. І. Структура готовності майбутніх фахівців-аграрників до здійснення управлінської діяльності. *Теорія і практика управління соціальними системами* : зб. наук. пр. НТУ «КП». 2005. Вип. 4. С. 50–56.

122. Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія. Одеса : Юридична література, 2009. 504 с.

123. Старчук О. О. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до військово-професійної діяльності. Дис. ...канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. академія Держ. прикордон. служби імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2011. 189 с.

124. Старчук О. О. Педагогічні умови формування фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності у процесі військово-професійної підготовки. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_3_13.

125. Старчук О. О., Пронтенко В. В., Михнюк О. В., Барковський Д. В., Родіонов М. В., Краснопольський М. М., Корак Є. О. Теоретико-методичні основи формування фізичної готовності курсантів засобами спортивного орієнтування. *Науковий часопис Національного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2021. Вип. 12 (144). С. 148–152. URL: doi: 10.31392/NPU-nc.series15.2021.12(144).30.

126. Стасюк В. В. Екстремальні умови та їх вплив на індивідуальні особливості військовослужбовців. *Вісник Національної академії оборони України* : зб. наук. пр. 2010. Вип. 1 (15). С. 175–181.

127. Стасюк В. В. Психологія управління військами : підручник. Київ : НУОУ, 2014. 540 с.

128. Стеценко І. В. Моделювання систем : навч. посіб. Черкаси : ЧДТУ, 2010. 399 с.

129. Сухорада Г. І., Грищенко Д. С. Фізична підготовка військовослужбовців спеціальних підрозділів. *Сучасний стан та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців у системі бойового навчання військ (сил) Збройних Сил та інших силових структур України* :

матеріали наук.-метод. конф. (м. Київ, 28–29 листоп. 2013 р.). Київ, 2013. С. 116–122.

130. Сущенко А. В., Гришко Ю. А. Проблема розвитку фізичної та психологічної витривалості майбутніх фахівців силових відомств. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. Вип. 61, т. 2. С. 193–197.

131. Торічний О. В. Моделювання педагогічної системи формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні та психологічні науки*. 2011. № 60. С. 102–106.

132. Торічний О. В., Тушко К. Ю. Особливості формування фізичної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до військово-професійної діяльності. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2023. Вип. 4 (35) С. 159–175. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/article/view/1564>.

133. Тракалюк О. Л., Ягупов В. В. Модель развития специальной компетентности должностных лиц кадровых органов Вооруженных сил Украины. *Вестник Удмуртского университета. Философия. Социология. Психология. Педагогика* : электронный научный журнал. 2013. Вып. 4. С. 67–74. URL: <http://lib.iitta.gov.ua>.

134. Фізична підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки : навч. посіб. / Д. П. Кисленко, В. В. Бондаренко, Н. Б. Вербин, І. О. Донець. Київ : НУОУ, 2024. 128 с. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/31147>.

135. Філософський словник. Вид. 2-ге, переробл. і доп. / За ред. В. І. Шинкарука. К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.

136. Фіногенов Ю. С., Жембровський С. М. Фізична підготовленість офіцерів Сухопутних військ. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2006. Вип. 1. С. 71–75.

137. Фіногенов Ю. С. Чинники, що обумовлюють рівень фізичної підготовленості військовослужбовців Сухопутних військ Збройних Сил України. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 10. С. 86–88.

138. Формування психофізичної готовності курсантів засобами спеціальної фізичної підготовки : навч.-метод. посібник / А. О. Хабчук та ін. Житомир : ЖВІ, 2020. 100 с.

139. Фотинюк В. Г. Формування психофізичного потенціалу професійного розвитку студента. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти України* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22–23 берез. 2012 р.). Київ, 2012. С. 64–65.

140. Шелухина О. М. Теоретико-методологічний аналіз проблеми психологічної витривалості. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2011. № 60. С. 220–223.

141. Шемчук В. А., Бутенко К. В., Лещинський О. В., Храпач Г. С., Шемчук Ю. С. Конструювання педагогічної моделі формування готовності майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України до виконання завдань за призначенням в умовах водного середовища. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. 2021. Вип. 34, т. 2. С. 141–146. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/34/part_2/30.pdf.

142. Шемчук В. А., Вербин Н. Б., Костів С. Ф., Шемчук О. М. Модель розвитку діагностувальної компетентності викладачів вищих військових навчальних закладів у процесі освітньо-наукової підготовки у ході російсько-української війни. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 61, т. 2. С. 247–251. URL: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2023/61/part_2/50.pdf.

143. Шемчук В. А., Кіндзер Б. М., Скальські Д. В., Людовик Т. В., Лукін П. Б. Апробація педагогічної моделі формування готовності майбутніх офіцерів інституцій сектору безпеки і оборони України до виконання завдань за призначенням в умовах водного середовища. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 76. Т. 3.

С. 171–177. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/76/part_3/33.pdf.

144. Шемчук В., Устінова Л., Шемчук О. Передумови формування готовності майбутніх офіцерів різних інституцій сектору безпеки і оборони України до виконання завдань за призначенням в умовах радіаційної, хімічної та біологічної небезпеки. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка» 2021. Вип. 35, т. 6. С. 284–291. URL: http://www.aphnjournal.in.ua/archive/35_2021/part_6/45.pdf.

145. Шемчук В., Шемчук О. Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів різних інституцій сектору безпеки і оборони України до службово-бойової діяльності в умовах хімічної, біологічної, радіаційної та ядерної небезпеки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75, т. 3. С. 21–27. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/75/part_3/6.pdf.

146. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : у 2-х ч. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. Ч. I. 272 с.

147. Шостак Р. Г. Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних Сил України. Дис. ...доктора філософії: спеціальність – 011, галузь знань – 01. Київ, 2023. 327 с.

148. Ягупов В. В. Аксіологічний вимір європейського освітнього простору та методологічні проблеми українських дослідників у педагогіці. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції* : матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (м. Суми, 29–30 трав. 2020 р.) / ред. кол. : В.М. Завгородня, А.М. Куліш та ін. Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 51–53. URL: https://drive.google.com/file/d/1ri7rvY_i7d-gk9xPHYi5BWZlqrq-IdmX/view.

149. Ягупов В. В. Військова педагогіка та психологія : підручник : у 2-х Київ : НУОУ, 2023. Ч. 2: Військова психологія. Т. 2. 364 с.

150. Ягупов В. В. Військова психологія : методологія, теорія та практика : підручник. Київ : Psyhobook, 2023. 517 с.

151. Ягупов В. В., Капінус О. С. Теоретичні та методичні аспекти формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів : навч.-метод. посіб. Житомир : ПП «Євро-Волинь», 2020. 240 с.

152. Ягупов В. В., Керницький О.М. Теоретичний аналіз проблеми формування готовності фахівців до професійної діяльності: підходи та аспекти. *Науковий вісник Чернівецького нац. ун-ту ім. Юрія Федьковича. Серія: Педагогіка та психологія*. Чернівці, 2007. Вип. 327. С. 180–190.

153. Ягупов В. В. Моделирование профессиональной компетентности выпускников профессиональных учебных заведений. *Нові технології навчання* : зб. наук. пр. 2013. Вип. 76. С. 144–152.

154. Ягупов В. В. Моделювання навчального процесу як педагогічна проблема. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* : наук.-метод. журнал / гол. ред. С. Сисоєва. 2003. Вип. 1. С. 28–37.

155. Ягупов В. В. Методи навчання військовослужбовців. *Збірник наукових праць Військового гуманітарного інституту НАОУ*. 2000. № 4 (17). С. 80–85.

156. Ягупов В. В. Методологічні основи компетентнісного підходу до професійної підготовки офіцерів запасу. *Проблеми освіти*. 2019. № 92. С. 239–245.

157. Ягупов В. В. Неімітаційні активні методи навчання. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Педагогіка і психологія* / відп. ред. Е. Л. Носенко 2000. Вип. 5. С. 78–85.

158. Ягупов В. В. Обучающийся в профессиональном учебном заведении как субъект педагогического процесса. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні та психологічні науки*. 2014. № 4. С. 365–377. URL: http://nbuv.gov.ua/j_pdf/znprapv_ppn_2014_4_34.pdf.

159. Ягупов В. В. Основи військово-дидактичних знань : навч. посіб. Київ : РВЦ “Київський університет”, 1999. 400 с.

160. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Либідь, 2003. 560 с.

161. Ягупов В. В. Професійна суб’єктність, суб’єкт військово-професійної діяльності як інтегральний результат професійної підготовки офіцерів. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах ціложиттєвого навчання* : монографія / за заг ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. С. 223–233. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/705111/1/>.

162. Ягупов В. В. Професійно-педагогічна компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту в Збройних силах України. *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Запоріжжя, 29–30 берез. 2024 р.) / Міністерство освіти і науки України, Класичний приватний університет, Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», Куявський університет у Влоцлавеку, Економічно-гуманітарний університет у Варшаві. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 28–31.

163. Ягупов В. В. Суб’єктно-діяльнісний підхід як ефективна методологічна основа формування готовності військового керівника до управлінської діяльності. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : зб. наук. пр. 2008. Вип. 17 (21). С. 101–111.

164. Ягупов В. В. Сутність та структура готовності курсантів до використання технічних засобів прикордонного контролю. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2014. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2014_1_15.pdf. <http://lib.iitta.gov.ua/4286/>.

165. Ягупов, В. В. Теорія і методологія військово-педагогічних досліджень : підручник. К. : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2019. 444 с.

166. Ягупов В. Термінологічні проблеми визначення інноваційних педагогічних технологій: методологічний аспект. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2023. №1 (47). С. 346–359. URL: DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2023-47/343-356>.

167. Ягупов В. В. Управлінська культура офіцерів як системна психолого-педагогічна проблема. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2013. № 2. С. 205–213. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vios_2013_2_25.pdf.

168. Ягупов В. В. Управлінські функції офіцера та їх педагогічний зміст. *Вісник Української академії державного управління при Президентові України* : науковий журнал. 2000. № 2. С. 307–312.

169. Ягупов Василь, Шостак Роман. Педагогічне моделювання формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту Збройних сил України на адаптивних засадах. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія: Педагогіка* : електронне наукове видання. Серія «Педагогіка». 2022. Вип. 14 (27). [https://doi.org/10.33296/2707-0255-14\(27\)-15](https://doi.org/10.33296/2707-0255-14(27)-15).

170. Ягупов В. В. Ціннісно-мотиваційний компонент професійної компетентності фахівців: методологічний аспект. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. №6 (64). С. 207–219. URL: DOI: 10.33099/2617-6858-22-70-6-207-219. <http://visnyk.nuou.org.ua/issue/view/15889>

171. Ягупов В., Свистун В., Погребняк Д. Методи фізичного виховання майбутніх фахівців у закладах вищої освіти та їх класифікація. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2021. № 44. С. 328–343. URL: DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2021-44/328-343>.

172. Ягупов В. В., Ягупова О. В. Чинники становлення особистості військового професіонала. *Креативна педагогіка* : наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. 2011. № 1. С. 120–125.

173. Якубовські М. А. Теоретико-методологічні основи математичного моделювання професійної діяльності вчителя : автореф. ... д-ра пед. наук 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2004. 40 с.

174. Bielikov I. Pedagogical modeling of the formation of organizational competence in future specialists in physical culture and sports of the Armed Forces

of Ukraine. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2022. 5 (50). P. 4–8. URL: DOI: <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2022.265102>.

175. Blackshow I., Hogg G. Sport marketing in Europe. Deventer-Boston : Kluwer, 1993. 246 p.

176. Bulicz E., Murawow I. Zdrowie czlowieka i jego diagnostyka. Efekty zdrowotne aktywnosci ruchowej. Radom : Politechnica R., 2003. 533 s.

177. Campbell T., Oh P. S., Maughn M., Kiriazis N., Zuwallack R. A. Review of Modeling Pedagogies: Pedagogical Functions, Discursive Acts, and Technology in Modeling Instruction. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technolog, Education*. 2015. Vol. 11, № 1. P. 159–176.

178. Konovalov Denys. Methods of conduct of a formal experiment for studyng the state of formation of the physical readiness of future officers for military-professional activities. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 3 (114). С. 89–104. URL: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.3\(114\).2023.89-104](https://doi.org/10.35433/pedagogy.3(114).2023.89-104).

179. Dyrstad S.M., Soltvedt R., Hallén J. Physical fitness and physical training during Norwegian military service. *Mil Med*. 2006. 171 (8). P. 736–741.

180. Griban, G., Zhembrovskiyi, S., Yahodzinskyi, V., Fedorchenko, T., Viknianskyi, V., Tkachenko, P., Samolenko, T., Malynoshevskyi, R., Solohubova, S., Otravenko, O., Hres, M., Prontenko, V. Characteristics of morphofunctional state of paratrooper cadets in the process of crossfit training. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. 2021. 9 (4). P. 772–780. URL: doi: 10.13189/saj.2021.090423.

181. Konovalov D., Ternovyi O. The current conditions of the physical readiness of armoured infantry future officers of the Army for professional activities. New York. TK Meganom LLC. *Innovative Solutions in Modern Science*. 2023. 2(57). P. 38–57. URL: [https://doi.org/10.26886/2414-634X.2\(57\)2023.3](https://doi.org/10.26886/2414-634X.2(57)2023.3).

182. Jackson. J. J., Thoemmes F., Jonkmann K., Lüdtke O., Trautwein U. Military Training and Personality Trait Development: Does the Military Make the

Man, or Does the Man Make the Military. *Association for Psychological Science*. 2012. 23(3). P. 270-277.

183. Kassim M., & Mokhtar R. The Evaluation of Cardiovascular Endurance Test for Male Cadet Officers. *Modern Applied Science*. 2016. 10(2). P. 11–16. URL: doi:10.5539/mas.v10n2p11 URL: <http://dx.doi.org/10.5539/mas.v10n2p11>.

184. Khmara, M., Mozolev, O., Yashchuk, I., Aliksieiev, O., Kravchuk, V., Dolynniy, Yu., Tomkiv, I., Binkovskyi, O., Prontenko, V. Effectiveness of the fitness program «Way to a Healthy Life». *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. 2021. 9 (5). P. 833–840. URL: doi:10.13189/saj.2021.090501.

185. Korobeynikov G., Korobeynikova L., Chernozubz A. Psychophysiological peculiarities of sexual dimorphism in athletes. *Psychology Research*. 2012. 2(6). P. 336–343.

186. Kostiv S., Oderov A., Klymovych V., Yagypov V., Romanchuk S., Matveiko O., Baidala V., Lesko O., Ostrovskyi M., Kuprinenko O. Experimental results of the psychophysical endurance development of military professionals. *Journal of Physical Education and Sport* ®(JPES), Vol 21 (Suppl. issue 2), Art 135. pp 1076–1083, Apr. 2021. URL: DOI:10.7752/jpes.2021.s2135. <https://efsupit.ro/images/stories/aprilie2021/Art%20135.pdf>

187. Kyva V., Yahupov V. V. Pedagogical modelling of development of information and communication competence of professors of distance learning military education system. *Applied Researches in Technics, Technologies and Education* : Journal of the Faculty of Technics and Technologies. 2019. No 7(3). P. 224–232.

188. Lisowski V. O., Mihuta I. Yu. Importance of coordination skills essential psychophysical demonstrated competencies as a military specialists. *Physical Education of Students*. 2013. 6. P. 38–42.

189. Marionda, I., Romanishyna, L., Starchuk, O., Lisnichenko, Y., Maslii, O., Torichnyi, O., Dyakov, S., Nanivskyi, R., Galus, A., Ollo, V., Sinkevych, S., & Kapinus, O. Professional Physical Training of Future Border Guards. *Revista*

Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala. 2021. 13(2). P. 540–558. URL: DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.2/435>.

190. Prontenko V. V., Suspo V. V., Khlibovych I. V. Hand-To-Hand Training, As A Tool For Ensuring The Physical Readiness Of Future Officers For Combat Activities Under Martial Law. «*Development of physical culture and sports amidst martial law*» : International scientific conference, conference proceedings, (October 5–6, 2022). Częstochowa, Republic of Poland : «Baltija Publishing», 2022. P. 99–103. URL: doi.org/10.30525/978-9934-26-253-1-23.

191. Prontenko V. Crossfit as a means of forming the physical readiness of future officers. *Актуальные вопросы современной науки* : мат. междунард. науч.-практ. конф., посвященной 30-летию Независимости Республики Казахстан (г. Караганда, 26 ноября 2021 г.). Караганда : Карагандинская академия МВД Республики Казахстан им. Б. Бейсенова, 2021. С. 157–158.

192. Sierra R. Modelo teórico para el diseño de una estrategia pedagógica en la educación primaria y secundaria básica : Tesis presentada en opción al grado científico de Doctor en Ciencias Pedagógicas. Ciudad de La Habana, 2004. 202 p.

193. Torichnyi O. V., Torichnyi V. O. Formation of the professional readiness of the future border guard officers by means of the project activity. *Social Development and Security* : Journal of Scientific Papers. 2022. Т. 12, № 6. P. 107–115. URL: DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.6.9>.

194. Tsumarieva N., Hryshchenko M., Merdov S., Hospodarenko V., Kyslenko D. The model of training law enforcement officers' readiness for professional self-fulfillment. *Amazonia Investiga Journal*. 2023, 12 (63). P. 277–288. URL: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2334/3337>.

195. Tymoshenko, O., Arefiev, V., Domina, Zh., Malechko, T., Lymarenko, N., Kiiko, T., Prontenko, V. Methods of determining the individual motor performance of young males in the process of exercise. *Wiadomości Lekarskie*. 2021. 74 (6). P. 1420–1427. URL: [doi: 10.36740/WLek202106125](https://doi.org/10.36740/WLek202106125).

196. Yahodzinskyi V., Kisiliuk O., Sydoruk N., Sokolovskyi O., Kobetiak A., Pushkar T., Lyvar V., Diutsa I., Vorok S., & Nikitin A. Interrelation of physical, professional and combat performance of the future officers engaged in strength sports during studying. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2020. № 9(11). P. 215–221. URL: <http://www.ijaep.com/index.php/IJAE/article/view/1196>.

197. Yahupov Vasyl, Kyrychenko Olena. Diagnostic competence of future officers – specialists in speaking and sport of the armed forces of Ukraine: concepts, contents and content. *Innovative Solutions In Modern Science*. May № 1(53). 2022. URL: DOI: 10.26886/2414-634X.1(53)2022.2.

198. Wilmore J. H., Costill D. L. *Physiology of sport and exercise*. Champaign Illinois : Human Kinetics, 2004. 726 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ціннісно-мотиваційний критерій

Додаток А.1

Методика С. Бубнова «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості»

Інструкція: Вам пропонується розглянути певну кількість тверджень, спрямованих на вивчення реалізації ціннісних орієнтацій в реальних умовах Вашої життєдіяльності. Відповідайте, по можливості, швидко, довго не замислюючись над кожним запитанням. Пам'ятайте, що поганих чи хороших відповідей немає, є тільки Ваша власна думка. Відповідати потрібно «так» або «ні». У бланку відповідей це, відповідно, «+» чи «-», які потрібно поставити поруч із номером запитання.

Запитання методики

1. Чи любите Ви лежати на дивані, нічого не роблячи?
2. Чи любите Ви заробляти гроші й отримувати від цього задоволення?
3. Чи часто Вас навідує думка, що хочеться сходити в театр чи на виставу?
4. Чи часто Ви допомагаєте близьким по господарству?
5. Чи вважаєте Ви, що любов – визначальне почуття в житті?
6. Чи любите Ви читати військові книги про щось нове і невідоме Вам?
7. Чи хочете Ви стати начальником, рангом вищим, ніж Ви?
8. Чи хочете Ви, щоб Вас поважали друзі за Ваші особисті якості?
9. Чи хочете Ви самі брати участь у будь-яких громадських заходах (мітингах) на користь близьких Вам людей?
10. Чи вважаєте Ви, що без спілкування з друзями Ваше життя буде тьмяним і безрадісним?
11. Чи вважаєте Ви, що було би здоров'я, а все інше докладеться?
12. Чи часто Вам хочеться розслабитися (наприклад, послухати легку музику)?
13. Ви обрали свою професію, в основному, тому, що вона може приносити великий матеріальний заробіток?
14. Чи вважаєте Ви, що в житті важливо вміти грати на музичних інструментах, малювати?
15. Якщо хтось з Ваших знайомих захворів, чи знайдете час, щоб його відвідати?
16. Ваш шлюб укладено (буде укладено) по любові?
17. Чи зі всіма керівними документами Ви ознайомлюєтесь?
18. Чи хотіли Ви у школі бути організатором?

19. Якщо Ви зробили непорядний вчинок по відношенню до друзів чи співробітників, чи будите Ви переживати з цього приводу?
20. Чи вважаєте Ви, що шляхом громадських дій (мітингів, зборів) можна що-небудь змінити в суспільному житті?
21. Чи можете Ви спокійно обійтися без частого спілкування зі своїми знайомими?
22. Чи вважаєте Ви, що необхідно будь-яким чином зміцнювати своє здоров'я (плавати, бігати, грати в теніс)?
23. Головне для Вас – Ваш настрій на даний момент, а що буде потім – не важливо?
24. Чи вважаєте Ви, що головне – це придбати житло, машину та інші матеріальні блага?
25. Чи любите Ви прогулюватися у лісі, в парку?
26. Як Ви вважаєте, чи потрібно допомагати матеріально тим, хто просить милостиню, чи ні?
27. Любов – це почуття, яке народжується і вмирає?
28. Хотіли би Ви стати військовим вченим чи науковим співробітником?
29. Влада – це почесно і значимо, чи від неї більше клопоту і всіляких неприємностей?
30. Чи хотіли б Ви, щоб у Вас було більше друзів?
31. Чи спадало Вам на думку зайнятися перебудовою будь-якої громадської організації (клубу, консультаційного пункту, інституту)?
32. Чи багато вільного часу Ви бажали би приділяти спілкуванню?
33. Чи часто Ви замислюєтеся про своє здоров'я?
34. Чи вважаєте Ви, що дуже важливо вміти отримувати задоволення?
35. Якби все почати спочатку, чи вибрали б Ви тепер більш високооплачувану роботу, ніж ту, яка є?
36. Чи хотіли б Ви зайнятися фотографією?
37. Чи вважаєте Ви, що потрібно обов'язково допомогти людині, яка впала?
38. Почуття любові для Вас – це першооснова життя, чи ні?
39. Чи часто Ви задаєте собі запитання: «А чому саме так?»
40. Хотіли б Ви «робити» політику?
41. Чи часто Ваш внутрішній голос задає вам запитання: «А чи поважають мене ті, які мене оточують?»
42. Чи є для Вас суспільні явища предметом обговорення на роботі чи вдома?
43. Якщо Ви три дні проведете на безлюдному острові, чи помрете від самотності?
44. Чи катаєтесь Ви на лижах, щоб зміцнити своє здоров'я?
45. Чи часто Ви довго мрієте, лежачи із закритими очима?
46. Головне в житті – це заробляти гроші, створювати власний бізнес?
47. Чи часто Ви купуєте картини та інші художні твори, а чи хотіли б їх купити?
48. Якщо хтось із Ваших близьких надовго захворів, чи будете Ви без його прохання виконувати обов'язки по господарству?
49. Чи любите Ви маленьких дітей?

50. Хотіли б Ви досягти значних успіхів у військовій професії?
51. Хотіли б Ви бути схожим на будь-яку відому людину (актора, політика, бізнесмена)?
52. Чи важливо Вам, щоб Вас поважали товариші по службі за Ваші професійні знання?
53. Хотіли б Ви у даний час що-небудь самі зробити в політиці?
54. Ви рішуча людина?
55. Чи ходите Ви у сауну, до басейну, у лазню, чи займаєтеся аеробікою для підтримки хорошого фізичного стану?
56. Нормальний відпочинок – це надзвичайно важливо, чи не так?
57. Чи вважаєте Ви, що дуже важливо накопичувати матеріальні засоби і передавати їх дітям?
58. Хотілося б Вам коли-небудь самому намалювати картину чи створити музику?
59. Коли маленька дитина плаче – це «крик про допомогу»?
60. Для Вас важливіше любити самому, ніж бути коханим?
61. «У всьому хочеться дійти до самої суті» – це про Вас?
62. Ви хотіли б, щоб Ваші діти стали знаменитими людьми?
63. Хотіли б Ви, щоб товариші по службі зверталися до Вас за допомогою в особистих питаннях, як до людини?
64. У суспільному житті нехай залишається все, так як є?
65. Спілкування – це лише марна трата часу?
66. Здоров'я – це не найголовніше в житті, чи не так?

Номер запитання										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44
45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55
56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66
Σ										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Перерахуємо ці цінності в узагальненому вигляді:

стовбець 1 – приємне проведення часу, відпочинок;

стовбець 2 – високий матеріальний добробут;

стовбець 3 – пошук і насолода прекрасним;

стовбець 4 – допомога і милосердя до інших людей;

стовбець 5 – любов, кохання;

стовбець 6 – пізнання нового у світі, природі, людині;

стовбець 7 – високий соціальний статус і управління людьми;

стовбець 8 – визнання і повага людей і вплив на оточуючих;

стовбець 9 – соціальна активність для досягнення позитивних змін в суспільстві;

стовбець 10 – спілкування;

стовбець 11 – здоров'я.

Оброблення та інтерпретація результатів.

Ступінь виразності кожної з поліструктурності ціннісних орієнтацій особистості визначається за допомогою ключа, представленого в бланку відповідей. Відповідно до цього підраховується кількість позитивних відповідей у всіх одинадцяти шпальтах цінностей (описані нижче по тексту). За результатами оброблення персональних даних будується графічний профіль, що відображає вираженість кожної цінності. Для цього по вертикалі фіксується кількісна вираженість цінностей (по шість – бальною системою), а по горизонталі – види цінностей.

Методика для діагностики мотивації діагностувальної компетентності за К. Замфір у модифікації А. О. Реана

Інструкція. Прочитайте нижче мотиви фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ в освітньому процесі та оцініть їх значущість для Вас за п'ятибальною шкалою.

Тест

№ з/п	Мотив	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
		майже повністю незначимо	трохи незначимо	посередньо	значимо	дуже значимо
1.	Заробляння грошей					
2.	Прагнення до руху в кар'єрі					
3.	Прагнення уникнути критики зі сторони командування					
4.	Прагнення уникнути можливих неприємностей і покарання у військовій службі					
5.	Потреба в досягненні соціального престижу і поваги					
6.	Отримання задоволеності від самого процесу і результату діяльності як фахівця фізичної культури та спорту в Збройних силах України					
7.	Можливість найбільш повної самореалізації саме в цій діяльності як військового професіонала					
8.	Можливість найбільш повної самореалізації саме в цій діяльності як суб'єкта фізичної культури та спорту в Збройних силах України					

Інтерпретація опитувальника: Підраховуються показники внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньої позитивної (ЗПМ) та зовнішньої негативної (ЗНМ) мотивації за ключами;

$$ВМ = (\text{оцінка пункту 6} + \text{оцінка пункту 7} + \text{оцінка пункту 8})/3;$$

$$ЗПМ = (\text{оцінка пункту 1} + \text{оцінка пункту 2} + \text{оцінка пункту 5})/3;$$

$$ЗНМ = (\text{оцінка пункту 3} + \text{оцінка пункту 4})/2.$$

Проявом ступеня вираженості кожного типу мотивації буде число у межах від 1 до 5 (можливо дробове). На основі отриманих даних визначається мотиваційний комплекс особистості – співвідношення між трьома видами мотивації.

Найкращим, оптимальним, мотиваційним комплексом особистості вважаються два

типи співвідношення:

1) $BM \geq ЗПМ \geq ВНМ$ і 2) $BM = ЗПМ \geq ЗНМ$.

Найгіршим мотиваційним комплексом вважається тип:

3) $ЗНМ \geq ЗПМ \geq BM$.

Оброблення та інтерпретація результатів. У контексті нашого дослідження співвідношення:

$BM \geq ЗПМ \geq ВНМ$ – відповідає 90-100 балам за загальною шкалою та високому рівню мотивації до здійснення організаційної діяльності;

$BM = ЗПМ \geq ЗНМ$ – відповідає 70-89 балам за загальною шкалою та середньому рівню мотивації до здійснення організаційної діяльності;

$ЗНМ \geq ЗПМ \geq BM$ – відповідає 50-69 балам за загальною шкалою та низькому рівню мотивації до здійснення організаційної діяльності.

Інтелектуальний критерій**Додаток Б.1****Тест на визначення рівня знань про майбутню військово-професійну діяльність та її завантаженості**

Інструкція. Наданий бланк містить низку тестових завдань. Прочитайте уважно кожне з приведених нижче тверджень і яке на вашу думку правильне обведіть відповідну букву ліворуч від кожного з відповідей.

ТЕСТ**1. Збройні сили України – це...**

а) військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності;

б) військове формування, на яке відповідно до наказу Міністерства оборони України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності;

в) формування, на яке відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності.

2. Сухопутні війська Збройних сил України – це...

а) найчисленніший самостійний вид Збройних Сил України, головний носій їх бойової могутності, призначений для ведення бойових дій переважно в повітряному просторі;

б) найчисленніший самостійний вид Збройних сил України, головний носій їх бойової могутності, призначений для ведення бойових дій переважно на суходолі;

в) найменший самостійний вид Збройних сил України, головний носій їх бойової могутності, призначений для ведення бойових дій переважно на суходолі.

3. Вид Збройних Сил України – це...

а) складова частина Збройних сил держави, призначена для ведення бойових дій переважно в якому-небудь географічному середовищі — на суходолі, на морі, в повітрі, в космосі, в кіберпросторі;

б) складова частина роду держави, призначена для ведення бойових дій переважно в якому-небудь географічному середовищі — на суходолі, на морі, в повітрі, в космосі, в кіберпросторі;

в) головна частина Кабінету Міністрів держави, призначена для ведення бойових дій переважно в якому-небудь географічному середовищі — на

суходолі, на морі, в повітрі, в космосі, в кіберпросторі.

4. Механізовані війська виконують завдання:

а) щодо знищення зайнятих районів, рубежів і позицій, відбиття ударів противника, прориву оборони противника, розгрому його військ, захоплення важливих районів, рубежів і об'єктів, діють у складі морських та повітряних десантів;

б) щодо утримання зайнятих районів, рубежів і позицій, ударів з повітряного простору, прориву оборони противника на водоймах, розгрому його військ, захоплення важливих районів, рубежів і об'єктів, діють у складі морських та повітряних десантів;

в) щодо утримання зайнятих районів, рубежів і позицій, відбиття ударів противника, прориву оборони противника, розгрому його військ, захоплення важливих районів, рубежів і об'єктів, діють у складі морських та повітряних десантів.

5. Статути Збройних сил України включають:

а) дисциплінарний статут Збройних сил України, статут гарнізонної та вартової служб Збройних сил України, стройовий статут Збройних сил України;

б) статут внутрішньої служби Збройних сил України, статут гарнізонної та вартової служб Збройних сил України, стройовий статут Збройних сил України;

в) статут внутрішньої служби Збройних сил України, дисциплінарний статут Збройних сил України, статут гарнізонної та вартової служб Збройних сил України, стройовий статут Збройних сил України.

6. Військова дисципліна – це....

а) бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями та працівниками Збройних сил України порядку і правил, встановлених військовими статутами та іншим законодавством України;

б) бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених військовими статутами та іншим законодавством України;

в) бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених наказами Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних сил України та іншим законодавством України.

7. Варта – це...

а) озброєний підрозділ, відряджений для виконання бойового завдання з метою охорони та оборони військових об'єктів, бойових прапорів та осіб, яких тримають на гауптвахті й у дисциплінарній частині (батальйоні);

б) підрозділ, що відряджений для виконання бойового завдання з метою охорони та оборони військових об'єктів, бойових прапорів та осіб, яких тримають на гауптвахті й у дисциплінарній частині (батальйоні);

в) озброєний підрозділ, відряджений для виконання завдання з метою охорони та оборони військових об'єктів, бойових прапорів та осіб, яких тримають на гауптвахті й у дисциплінарній частині (батальйоні).

8. Стрій – це...

а) визначене Стройовим статутом Збройних сил України розміщення військовослужбовців, підрозділів для їх спільних дій у пішому порядку;

б) визначене Стройовим статутом Збройних сил України розміщення військовослужбовців та працівників Збройних сил України, підрозділів і частин для їх спільних дій у пішому порядку та/або на машинах;

в) визначене Стройовим статутом Збройних сил України розміщення військовослужбовців, підрозділів і частин для їх спільних дій у пішому порядку та/або на машинах.

9. Фланг – це...

а) правий (лівий) бік строю;

б) правий (лівий) край строю;

в) правий (лівий) край строю при розташуванні на місці.

10. Фронт – це...

а) бік строю, до якого військовослужбовці повернені обличчям, а машини – лобовою частиною;

б) бік строю, до якого військовослужбовці повернені обличчям,

в) бік строю, до якого військовослужбовці повернені по фронту, а машини – лобовою частиною.

11. Шеренга – це...

а) стрій, у якому військовослужбовці розміщені один біля одного на встановлені інтервали;

б) стрій, у якому військовослужбовці розміщені один біля одного на одній лінії;

в) стрій, у якому військовослужбовці розміщені один біля одного на одній лінії відповідно до встановлених інтервалів.

12. Інтервал – це...

а) відстань по фронту між машинами, підрозділами та частинами;

б) відстань між військовослужбовцями (машинами), підрозділами;

в) відстань по фронту між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами.

13. Дистанція – це...

а) відстань у глибину між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами;

б) відстань між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами від першого до останнього;

в) відстань між військовослужбовцями (машинами), підрозділами та частинами.

14. Двошеренговий стрій – це...

а) стрій, у якому військовослужбовці однієї шеренги розміщені за військовослужбовцями іншої шеренги на відстані одного кроку;

б) стрій, у якому військовослужбовці однієї шеренги розміщені за військовослужбовцями іншої шеренги на відстані одного кроку (витягнутої руки, покладеної долонею на плече військовослужбовця, що стоїть попереду);

в) стрій, у якому військовослужбовці однієї шеренги розміщені за військовослужбовцями іншої шеренги на відстані одного витягнутої руки, покладеної долонею на плече військовослужбовця, що стоїть попереду.

15. Колона – це...

а) стрій, у якому військовослужбовці або підрозділи (машини) розміщені один за одним на відповідних дистанціях;

б) стрій, у якому військовослужбовці або підрозділи (машини) розміщені один (одна) за одним (одною) на відповідних дистанціях та інтервалах встановлених цим Статутом або командиром;

в) стрій, у якому військовослужбовці або підрозділи (машини) розміщені один (одна) за одним (одною) на дистанціях, встановлених цим Статутом або командиром.

16. Напрямний – це...

а) військовослужбовець (підрозділ, машина), що рухається на чолі строю у визначеному напрямку;

б) військовослужбовець (підрозділ, машина), що рухається на чолі колони у визначеному напрямку;

в) військовослужбовець (підрозділ), що рухається на чолі строю у визначеному напрямку відповідно до встановленої швидкості та дистанції.

17. Тактичні дії – це...

а) організовані дії військової частини і підрозділів під час виконання поставлених завдань, встановлених наказом командира (начальника);

б) організовані дії військової частини і підрозділів під час виконання поставлених завдань, встановлених розпорядженням старшого начальника;

в) організовані дії військової частини і підрозділів під час виконання поставлених завдань.

18. Похідний порядок – це...

а) шиккування підрозділів для пересування в колонах;

б) шиккування підрозділів та військової техніки для пересування в колонах;

в) шиккування підрозділів для пересування в колонах під час руху.

19. Взвод – це...

- а) військове формування, складовий елемент роти;
- б) формування, складовий елемент роти;
- в) військове формування, складовий елемент роти, батальйону, полку.

20. Наказ – це...

- а) розпорядчий документ, що видається керівником підприємства, організації, установи у межах своєї компетенції;
- б) розпорядчий документ, що видається керівником підприємства, організації, установи на правах єдиноначальності й у межах своєї компетенції;
- в) розпорядчий документ, що видається керівником підприємства, на правах єдиноначальності й у межах своєї компетенції.

Оброблення та інтерпретація результатів. За кожну вірну відповідь нараховується 5 балів. Рівень військово-професійних знань визначається за 100 бальною шкалою та відповідає наступним значенням:

- 35-59 балів – низький рівень сформованості;
- 60-73 балів – достатній рівень сформованості;
- 74-89 балів – середній рівень сформованості;
- 90-100 балів – високий рівень сформованості.

Тест на визначення теоретичних і практичних знань фізичної підготовленості та готовності майбутніх офіцерів

Інструкція. Наданий бланк містить низку тестових завдань. Прочитайте уважно кожне з приведених нижче тверджень і яке на вашу думку правильне обведіть відповідну букву ліворуч від кожного з відповідей.

ТЕСТ

1. Загальна фізична підготовка – це ...

а) частина фізичної підготовленості, яка спрямована на формування основних фізичних якостей, поліпшення фізичного розвитку та зміцнення здоров'я військовослужбовців;

б) частина фізичної підготовки військовослужбовців, яка спрямована на формування, розвиток і вдосконалення основних їх фізичних якостей, зміцнення здоров'я;

в) частина фізичної підготовки, яка спрямована на вдосконалення основних фізичних якостей, умінь, поліпшення фізичного розвитку та зміцнення здоров'я військовослужбовців.

2. Забезпечення фізичної підготовки – це ...

а) діяльність службових осіб військової частини щодо вчасного та повного забезпечення умов функціонування і розвитку системи фізичної підготовки та спорту в військовій частині;

б) діяльність службових осіб військової частини щодо вчасного та повного забезпечення умов функціонування і розвитку засобів фізичної підготовленості;

в) діяльність службових осіб військової частини щодо вчасного та повного забезпечення умов формування і розвитку системи фізичної підготовки.

3. Військово-прикладні рухові вміння – це ...

а) спроможність військовослужбовців застосовувати вдосконалені знання для раціонального вирішення поставлених рухових завдань у різних умовах, що змінюються;

б) спроможність військовослужбовців застосовувати розвинені вміння для раціонального вирішення поставлених рухових завдань у різних умовах, що змінюються;

в) сформовані навички та вміння для раціонального вирішення поставлених рухових завдань у різних умовах, що змінюються.

4. Фізична готовність – це ...

а) фізичний рівень військовослужбовця, який дозволяє йому виконувати бойові та інші завдання за призначенням відповідно до вимог сучасного бою;

б) підготовленість військовослужбовця, яка дозволяє йому виконувати бойові та інші завдання за призначенням відповідно до вимог сучасного бою;

в) фізичний стан військовослужбовця, який дозволяє йому успішно виконувати бойові та інші завдання за призначенням відповідно до вимог сучасного бою.

5. Фізична підготовка – це ...

а) складова частина загальної системи навчання та виховання військовослужбовців, яка спрямована на формування, розвиток і вдосконалення їх фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності;

б) складова частина спеціальної системи навчання та виховання військовослужбовців, яка спрямована на забезпечення їх фізичної готовності до професійної діяльності;

в) складова частина загальної системи учіння та виховання військовослужбовців, яка спрямована на забезпечення їх фізичної підготовленості до професійної діяльності.

6. Фізична підготовленість – це ...

а) фізичний рівень військовослужбовця, який характеризується наявним рівнем розвитку фізичних, спеціальних якостей, ступенем сформованості військово-прикладних рухових навичок і вмінь;

б) фізичний стан військовослужбовця, який характеризується наявним рівнем сформованості та розвиненості фізичних і спеціальних якостей, ступенем сформованості військово-прикладних рухових навичок і вмінь;

в) фізичний і моральний стан військовослужбовця, який характеризується наявним рівнем розвитку фізичних, спеціальних якостей, ступенем сформованості військово-прикладних рухових навичок і вмінь.

7. Фізичний розвиток – це ...

а) сукупність морфологічних показників, пов'язаних із рівнем розвитку організму військовослужбовця;

б) сукупність антропометричних (морфологічних) показників, пов'язаних із особливостями формування фізичних якостей організму військовослужбовця;

в) процес позитивних зрушень і змін біологічних, фізіологічних, фізичних форм і функцій організму військовослужбовця.

8. Знання – це ...

а) сукупність ідей людини, в яких виражається теоретичне та практичне оволодіння певним предметом;

б) сукупність ідей людини, в яких виражається практикоорієнтоване оволодіння певним предметом;

в) сукупність ідей і відомостей військовослужбовця, в якій виражається теоретичне оволодіння певним предметом.

9. Формування – це ...

- а) це динамічна система, яка об'єднує процеси виховання, навчання, розвитку і самовдосконалення особистості;
- б) надання певної форми, завершеності процесу становлення особистості, фахівця, досягнення ними рівня певної зрілості та стабільності.
- в) педагогічний процес цілеспрямованої систематичної дії на людину.

10. Фізичні якості – це ...

- а) властивості, що характеризують окремі якісні сторони спроможностей людини;
- б) властивості, що характеризують окремі якісні сторони розумових спроможностей людини;
- в) властивості (особливості, прояви, риси) організму військовослужбовця, що забезпечують його фізичну активність як військового фахівця.

11. сила – це ...

- а) здатність переборювати певний опір або протидіяти йому за рахунок діяльності м'язів та фізичних вправ;
- б) здатність переборювати певний опір або протидіяти йому за рахунок виконання фізичних вправ силової спрямованості;
- в) фізична здатність військовослужбовця долати зовнішній і внутрішній види опору або протидіяти їм за рахунок м'язових зусиль.

12. Витривалість – це ...

- а) спроможність ефективно виконати вправи, переборюючи зовнішнє та внутрішнє стомлення, що розвивається;
- б) здатність до ефективного виконання вправи, переборюючи стомлення, що розвивається;
- в) здатність до ефективного виконання вправи, переборюючи зовнішнє та внутрішнє стомлення, що розвивається.

13. Гнучкість – це ...

- а) здатність людини виконувати рухи з більшою амплітудою;
- б) здатність військовослужбовця виконувати рухи в суглобах з більшою амплітудою за певний проміжок часу;
- в) здатність військовослужбовця виконувати рухи в суглобах з можливо більшою амплітудою.

14. Швидкість – це ...

- а) здатність військовослужбовця до термінового реагування на подразники і до високої швидкості рухів, що виконуються при значному зовнішньому опорі;
- б) здатність військовослужбовця до термінового реагування на подразники і до високої швидкості рухів, що виконуються за відсутності

значного зовнішнього опору;

в) здатність людини до термінового реагування на подразники і до високої швидкості рухів, що виконуються за відсутності значного зовнішнього опору за одиницю часу.

15. Координація– це ...

а) здатність військовослужбовця раціонально діяти при вирішенні конкретних рухових завдань;

б) здатність військовослужбовця раціонально узгоджувати рухи ланок тіла при вирішенні конкретних рухових завдань;

в) здатність людини раціонально узгоджувати свої рухи при вирішенні конкретних рухових завдань.

16. Фізичні вправи – це ...

а) рухові дії, їх сукупність, що виконуються з метою покращення фізичної готовності військовослужбовців, вирішення їх службових та інших завдань;

б) рухові дії, прийоми чи їх сукупність, що виконуються з метою формування, розвитку та вдосконалення фізичних навичок, умінь і здатностей військовослужбовців;

в) рухові дії, прийоми чи їх сукупність, що виконуються з метою покращення фізичної підготовленості військовослужбовців, вирішення їх службових та інших завдань.

17. Спритність (координаційні здібності) – це ...

а) здатність військовослужбовця виконувати рухові дії координовано і точно, а також своєчасно і раціонально вправлятися з новими несподіваними завданнями;

б) спроможність військовослужбовця виконувати дії швидко і точно, своєчасно і раціонально вправлятися з новими несподіваними завданнями;

в) спроможність військовослужбовця планувати рухові дії швидко і точно, своєчасно і раціонально вправлятися з новими несподіваними завданнями.

18. Форми фізичного вдосконалення – це ...

а) специфічні часові та організаційні рамки використання способів і методів фізичної підготовки військовослужбовців, визначені засоби існування та фіксування її змісту;

б) специфічні часові та організаційні рамки використання засобів і методів фізичної підготовленості військовослужбовців, визначені способи існування та фіксування її змісту;

в) специфічні часові та організаційні рамки використання засобів і методів фізичної підготовки військовослужбовців, визначені способи існування та фіксування її змісту.

19. Стан фізичної підготовки – це ...

а) характеристика, що визначається оцінкою рівня фізичної готовності (підготовленості) військовослужбовців;

б) показники, що визначається оцінкою рівня фізичної підготовки (підготовленості) військовослужбовців, що діють на нього;

в) характеристика, що визначається рівнем фізичної підготовленості військовослужбовців, що діють на нього.

20. Керівництво фізичною підготовкою військовослужбовців – це ...

а) діяльність командирів (начальників), інших службових осіб військової частини, яка спрямована на вироблення та прийняття рішень, постановку завдань виконавцям;

б) діяльність командирів (начальників), інших службових осіб військової частини, яка спрямована на вироблення та прийняття рішень фізичної підготовки, постановку завдань виконавцям щодо занять фізичною підготовкою, координацію та всебічне забезпечення їхніх дій, контроль та аналіз результатів рівня фізичної підготовленості та виконання поставлених завдань та підведення підсумків;

в) діяльність командирів (начальників), інших службових осіб військової частини, яка спрямована на формування, постановку завдань виконавцям, координацію та всебічне забезпечення їхніх дій, аналіз результатів виконання поставлених завдань та підведення підсумків.

21. Зміст фізичної готовності – це ...

а) ціннісно-мотиваційний, когнітивний, індивідуально-психічний, поведінково-діяльнісний, суб'єктний компоненти;

б) ціннісно-мотиваційний компонент, менеджерський, індивідуально-психічний, поведінково-діяльнісний, суб'єктний;

в) ціннісно-мотиваційний компонент, когнітивний, індивідуально-психічний, поведінково-діяльнісний, результативний.

22. Зміст фізичної підготовленості – це ...

а) навички, здатності, нормативи, спроможності;

б) фізичні навички, уміння, здатності та спроможності;

в) навички, нормативи, техніка виконання, спроможності.

23. Рукопашний бій – це ...

а) бій, в якому протиборчі сторони для виведення з ладу або полону один одного застосовують прийоми рукопашного бою, що забезпечують поразку супротивника та виконання завдання;

б) сутичка, в якій протиборчі сторони роблять все щоб вивести з ладу один одного;

в) бій, в якому протиборчі сторони для виведення з ладу або полону один одного застосовують холодну зброю, ручну стрілецьку зброю, гранати, підручні засоби, боротьбу без зброї та інші засоби, що забезпечують поразку

супротивника та виконання завдання.

24. Військовослужбовці поділяються на вікові групи:

а) перша – до 25 років; друга – 25–29 років; третя – 30–34 роки; четверта – 35–39 років; п'ята – 40–44 роки; шоста – 45–49 років; сьома – 50–54 роки; восьма – 55–59 років; дев'ята – 60 років і старші.

б) перша – до 30 років; друга – до 40 років; третя – до 50 років; четверта – до 60 років; п'ята – 60 років і старші.

в) перша – до 30 років; друга – 30-34 років; третя – 35-39 років; четверта – 40-44 років; п'ята – 45-49 років; шоста – 50 і старші.

25. Комплекс контрольних вправ для перевірки і оцінки фізичної готовності механізованих військ Сухопутних військ 1-4 вікових груп...

а) згинання та розгинання рук в упорі лежачи (комбінована силова вправа на перекладині), комплекс прийомів рукопашного бою, метання гранати на дальність, спеціальна контрольна вправа на єдиній смузі перешкод, воєнізований крос на 3 км з метання гранати Ф-1 та стрільбою (марш-кидок на 5 (10) км);

б) підтягування на перекладині (комбінована силова вправа на перекладині), комплекс прийомів рукопашного бою, метання гранати на дальність, спеціальна контрольна вправа на єдиній смузі перешкод, воєнізований крос на 3 км з метання гранати Ф-1 та стрільбою (марш-кидок на 5 (10) км);

в) підтягування на перекладині (комбінована силова вправа на перекладині), комплексна силова вправа, метання гранати на дальність, спеціальна контрольна вправа на єдиній смузі перешкод, воєнізований крос на 3 км з метання гранати Ф-1 та стрільбою (марш-кидок на 5 (10) км).

Оброблення та інтерпретація результатів. За кожен вірну відповідь нараховується 4 бали. Рівень педагогічних знань визначається за 100 бальною шкалою та відповідає наступним значенням:

35-59 балів – низький рівень сформованості;

60-73 балів – достатній рівень сформованості;

74-89 балів – середній рівень сформованості;

90-100 балів – високий рівень сформованості.

Тест на визначення знань щодо методик, методів, методичних прийомів і засобів підтримання фізичної готовності майбутніх офіцерів

Інструкція. Наданий бланк містить низку тестових завдань. Прочитайте уважно кожне з приведених нижче тверджень і яке на вашу думку правильне обведіть відповідну букву ліворуч від кожного з відповідей.

ТЕСТ

1. Фізична підготовка – це ...

а) складова частина загальної системи навчання та виховання військовослужбовців, яка спрямована на розвиток і вдосконалення їх фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності;

б) складова частина загальної системи навчання та виховання військовослужбовців, яка спрямована на формування і вдосконалення їх фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності;

в) складова частина загальної системи навчання та виховання військовослужбовців, яка спрямована на формування, розвиток і вдосконалення їх фізичної підготовленості та готовності до військово-професійної діяльності;

г) частина фізичної підготовки, яка спрямована на розвиток основних фізичних якостей, поліпшення фізичного розвитку та зміцнення здоров'я військовослужбовців.

2. Мета фізичної підготовки:

а) забезпечення фізичної підготовленості та готовності військовослужбовців до бойової діяльності, виконання службових завдань за призначенням, сприяння вирішення інших завдань їх навчання та виховання;

б) забезпечити готовність військовослужбовців до професійної діяльності;

в) забезпечити фізичну готовність військовослужбовців до виконання функціональних обов'язків;

г) забезпечення формування готовності до перенесення екстремальних фізичних і психічних навантажень у період підготовки та ведення бойових дій, виховання морально-вольових якостей.

3. Фізична підготовленість – це...

а) визначений навчальними нормативами рівень розвиненості загальних і спеціальних фізичних якостей, що характеризує функціональний і морально-психічний стан військовослужбовців;

б) фізичний стан військовослужбовця, який характеризується наявним рівнем сформованості та розвиненості фізичних і спеціальних якостей, ступенем сформованості військово-прикладних рухових навичок і вмінь;

в) визначений навчальними нормативами рівень розвиненості загальних

і спеціальних фізичних якостей, що характеризує функціональний і морально-психічних стан військовослужбовців і готовність до виконання завдань за призначенням;

г) процес покращення фізичного стану військовослужбовців, формування пов'язаних з ним переконань, потреб, знань і вмінь у результаті систематичного виконання фізичних вправ та впливу відповідних сприятливих умов.

4. Фізична готовність – це...

а) ступінь оволодіння військовослужбовцями знаннями, вміннями та здатностями, які забезпечують їм можливість ефективно виконувати завдання за призначенням відповідно до займаних посад (військових спеціальностей);

б) ступінь оволодіння військовослужбовцями знаннями, вміннями, а також встановленими стандартами фізичної підготовки, які забезпечують здатність військовослужбовців ефективно виконувати завдання за призначенням відповідно до займаних посад (військових спеціальностей);

в) фізичний стан військовослужбовця, який дозволяє йому успішно виконувати бойові та інші службові завдання за призначенням відповідно до вимог військово-професійної діяльності в складних, екстремальних, у тому числі й бойових умовах;

г) процес покращення фізичного стану військовослужбовців, формування пов'язаних з ним переконань, потреб, знань і вмінь у результаті систематичного виконання фізичних вправ та впливу відповідних сприятливих умов.

5. Фізичне вдосконалення – це:

а) сукупність показників, які характеризують фізичний розвиток, функціональний стан організму та фізичну підготовленість військовослужбовця;

б) сукупність антропометричних (морфологічних) показників, пов'язаних із особливостями організму військовослужбовця;

в) процес покращення фізичного стану військовослужбовців, пов'язаних з ним знань, переконань, потреб і вмінь у результаті систематичного самостійного виконання фізичних вправ та впливу відповідних сприятливих організаційно-педагогічних умов;

г) фізичний стан військовослужбовця, який характеризується наявним рівнем розвиненості фізичних, спеціальних якостей, ступенем сформованості військово-прикладних рухових навичок і вмінь.

6. Визначте послідовність виконання загальної контрольної вправи на єдиній смузі перешкод (вправа № 35):

а) за командою "ВПЕРЕД" метнути гранату Ф-1 із траншеї на 20 м по цегляній стінці; при непопаданні в ціль першою гранатою продовжувати метання (не більше 3-х гранат) до ураження цілі (за непопадання жодною із гранат вправа вважається невиконаною); вискочити із траншеї та пробігти 100

м по доріжці у напрямку до лінії початку смуги; оббігти прапорець і перестрибнути рів завширшки 2,5 м; пробігти по балках, перестрибуючи через розрив, і зіскочити на землю із положення "стоячи" з кінця останнього відрізка балки; подолати три щаблі пошкодженої драбини й обов'язково торкнутися двома ногами землі між щаблями, пробігти під четвертим щаблем; пролізти у пролом стінки; зіскочити в траншею; пройти по ходу сполучення; вискочити із колодязя; подолати цегляну стінку по верху; вибігти похилою драбиною на четвертий щабель і збігти по щаблях пошкодженої драбини; залізти по вертикальній драбині на балку зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибуючи через розриви, та збігти по нахиленій дошці; перестрибнути рів завширшки 2 м, пробігти 20 м, оббігти прапорець і пробігти в зворотному напрямку 100 м по доріжці, фінішувати;

б) за командою "ВПЕРЕД" метнути гранату Ф-1 із траншеї на 20 м по цегляній стінці; при непопаданні в ціль першою гранатою продовжувати метання (не більше 3-х гранат) до ураження цілі (за непопадання жодною із гранат вправа вважається невиконаною); вискочити із траншеї та пробігти 100 м по доріжці у напрямку до лінії початку смуги; оббігти прапорець і перестрибнути рів завширшки 2,5 м; пробігти проходами лабіринту; подолати паркан; залізти по вертикальній драбині на другий (зігнутий) відрізок зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибуючи через розрив, і зіскочити на землю із положення "стоячи" з кінця останнього відрізка балки; пролізти у пролом стінки; зіскочити в траншею; пройти по ходу сполучення; вискочити із колодязя; подолати цегляну стінку по верху; вибігти похилою драбиною на четвертий щабель і збігти по щаблях пошкодженої драбини; залізти по вертикальній драбині на балку зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибуючи через розриви, та збігти по нахиленій дошці; перестрибнути рів завширшки 2 м, пробігти 20 м, оббігти прапорець і пробігти в зворотному напрямку 100 м по доріжці, фінішувати;

в) за командою "ВПЕРЕД" метнути гранату Ф-1 із траншеї на 20 м по цегляній стінці; при непопаданні в ціль першою гранатою продовжувати метання (не більше 3-х гранат) до ураження цілі (за непопадання жодною із гранат вправа вважається невиконаною); вискочити із траншеї та пробігти 100 м по доріжці у напрямку до лінії початку смуги; оббігти прапорець і перестрибнути рів завширшки 2,5 м; пробігти проходами лабіринту; подолати паркан; залізти по вертикальній драбині на другий (зігнутий) відрізок зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибуючи через розрив, і зіскочити на землю із положення "стоячи" з кінця останнього відрізка балки; подолати три щаблі пошкодженої драбини й обов'язково торкнутися двома ногами землі між щаблями, пробігти під четвертим щаблем; пролізти у пролом стінки; зіскочити в траншею; пройти по ходу сполучення; вискочити із колодязя; подолати цегляну стінку по верху; вибігти похилою драбиною на четвертий щабель і збігти по щаблях пошкодженої драбини; залізти по вертикальній драбині на балку зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибуючи через розриви, та збігти по нахиленій дошці; перестрибнути рів завширшки 2 м, пробігти 20 м, оббігти прапорець і пробігти в зворотному

напрямку 100 м по доріжці, фінішувати;

г) за командою "ВПЕРЕД" метнути гранату Ф-1 із траншеї на 20 м по цегляній стінці; при непопаданні в ціль першою гранатою продовжувати метання (не більше 3-х гранат) до ураження цілі (за непопадання жодною із гранат вправа вважається невиконаною); вискочити із траншеї та пробігти 100 м по доріжці у напрямку до лінії початку смуги; оббігти прапорець і перестрибнути рів завширшки 2,5 м; пробігти проходами лабіринту; подолати паркан; залізи по вертикальній драбині на другий (зігнутий) відрізок зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибуючи через розрив, і зіскочити на землю із положення "стоячи" з кінця останнього відрізка балки; подолати три щаблі пошкодженої драбини й обов'язково торкнутися двома ногами землі між щаблями, пробігти під четвертим щаблем; пролізти у пролом стінки; зіскочити в траншею; пройти по ходу сполучення; вискочити із колодязя; подолати цегляну стінку по верху; вибігти похилою драбиною на четвертий щабель і збігти по щаблях пошкодженої драбини; залізи по вертикальній драбині на балку зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибуючи через розриви, та збігти по нахиленій дошці; перестрибнути рів завширшки 1 м, пробігти 20 м, оббігти прапорець і пробігти в зворотному напрямку 150 м по доріжці, фінішувати.

7. Визначте вимоги до марш кидку на 5 (10) км (вправа № 32):

а) проводиться у складі взводу, роти та рівних їм підрозділах на пересіченій місцевості. Кожен військовослужбовець повинен мати автомат, сумку для магазинів, два магазини (один із них приєднаний до автомату, другий – у сумці) та протигаз. Старт і фініш обладнуються в одному місці або поряд. Під час перевірок підрозділів з фізичної підготовки за вправою N 32 позитивна оцінка виставляється за умови прибуття підрозділу на фініш у повному складі з розтягуванням не більше ніж 50 м без втрат предметів озброєння та спорядження. Дозволяється взаємодопомога без передачі зброї та предметів екіпіровки. Час виконання вправи визначається за останнім учасником. У процесі навчання перевірка за вправою N 32 може проводитись за індивідуальним заліком. Форма одягу: військова польова (N 4, 5);

б) проводиться у складі взводу, роти та рівних їм підрозділах на пересіченій місцевості. Кожен військовослужбовець повинен мати автомат, сумку для магазинів, два магазини (один із них приєднаний до автомату, другий – у сумці) та протигаз. Старт і фініш обладнуються в одному місці або поряд. Під час перевірок підрозділів з фізичної підготовки за вправою N 32 позитивна оцінка виставляється за умови прибуття підрозділу на фініш у повному складі з розтягуванням не більше ніж 250 м без втрат предметів озброєння та спорядження. Дозволяється взаємодопомога без передачі зброї та предметів екіпіровки. Час виконання вправи визначається за першим учасником. У процесі навчання перевірка за вправою N 32 може проводитись за індивідуальним заліком. Форма одягу: військова польова (N 4, 5).

в) проводиться у складі взводу, роти та рівних їм підрозділах на пересіченій місцевості. Кожен військовослужбовець повинен мати автомат,

сумку для магазинів, два магазини (один із них приєднаний до автомату, другий – у сумці) та протигаз. Старт і фініш обладнуються в одному місці або поряд. Під час перевірок підрозділів з фізичної підготовки за вправою N 32 позитивна оцінка виставляється за умови прибуття підрозділу на фініш з розтягуванням не більше ніж 50 м без втрат предметів озброєння та спорядження. Дозволяється взаємодопомога без передачі зброї та предметів екіпіровки. Час виконання вправи визначається за останнім учасником. У процесі навчання перевірка за вправою N 32 може проводитись за індивідуальним заліком. Форма одягу: військова польова (N 4, 5).

г) проводиться у складі взводу, роти та рівних їм підрозділах на пересіченій місцевості. Кожен військовослужбовець повинен мати автомат, сумку для магазинів, два магазини (один із них приєднаний до автомату, другий – у сумці) та протигаз. Старт і фініш обладнуються в одному місці або поряд. Під час перевірок підрозділів з фізичної підготовки за вправою N 32 позитивна оцінка виставляється за умови прибуття підрозділу на фініш у повному складі з розтягуванням не більше ніж 150 м без втрат предметів озброєння та спорядження. Дозволяється взаємодопомога. Час виконання вправи визначається за останнім учасником. У процесі навчання перевірка за вправою N 32 може проводитись за індивідуальним заліком. Форма одягу: військова польова (N 4, 5).

8. Фізичні якості – це:

а) сформовані та розвинуті у процесі фізичного виховання і цілеспрямованої фізичної підготовки рухові задатки військовослужбовця, які визначають його можливості успішно виконувати певну рухову діяльність;

б) сукупність фізичних показників, які характеризують фізичний стан, сформованість, розвиненість, функціональний стан організму та фізичну підготовленість військовослужбовця до військово-професійної діяльності;

в) розвинуті у процесі фізичного виховання і цілеспрямованої фізичної підготовки рухові задатки військовослужбовців, які визначають їх можливості успішно виконувати певну рухову дію;

г) властивості (особливості, прояви, риси) організму військовослужбовця, що забезпечують його фізичну активність як військового фахівця.

9. Військово-професійна витривалість – це:

а) цілісна інтегративна професійна важлива якість, яка охоплює їх фізичну, фізіологічну та психічну сфери військовослужбовця і забезпечує усвідомлення, саморефлексію, самооцінювання свого військово-професійного потенціалу, що сприяє результативній військово-професійній діяльності у надскладних, непередбачуваних умовах за рахунок подолання різновидів втоми, стресу, напружень та інших несприятливих її чинників;

б) доведена до автоматизму практична дія військовослужбовця, що виконуються відповідно до поставлених завдань;

в) спроможність військовослужбовця протистояти стомленню у процесі рухової діяльності;

г) здатність військовослужбовця виконувати рухові дії координовано і точно, своєчасно і раціонально вправлятися з новими несподіваними завданнями.

10. Сила (силові здатності) – це:

а) здатність військовослужбовця тривалий час здійснювати професійну діяльність без зниження її ефективності, що потребує значної прояви сили;

б) спроможність військовослужбовця протистояти стомленню у процесі рухової діяльності;

в) фізична здатність військовослужбовця долати зовнішній і внутрішній види опору або протидіяти їм за рахунок м'язових зусиль;

г) спроможність військовослужбовця виконувати рухові дії координовано і точно, своєчасно і раціонально вправлятися з новими несподіваними завданнями.

11. Спритність (координаційні здатності) – це:

а) здатність військовослужбовця виконувати рухові дії координовано і точно, а також своєчасно і раціонально вправлятися з новими несподіваними завданнями;

б) спроможність військовослужбовця долати зовнішній опір або протидіяти йому за рахунок м'язових зусиль;

в) спроможність військовослужбовця протистояти стомленню у процесі рухової діяльності;

г) здатність військовослужбовця швидко вчитися новим руховим діям і швидко перебудовувати рухові дії відповідно до обставин, які постійно змінюються.

12. Основними формами фізичної підготовки є:

а) навчальні заняття, ранкова фізична зарядка, спортивно-масова робота, змагання на першість військової частини (підрозділу), самостійна підготовка;

б) навчальні заняття, фізичне тренування в процесі навчально-бойової діяльності, ранкова фізична зарядка, спортивно-масова робота, самостійна підготовка;

в) навчальні заняття, супутнє фізичне тренування, ранкова фізична зарядка, спортивно-масова робота, індивідуальні фізичні тренування;

г) спортивно-масова робота, навчальні заняття, самостійна робота.

13. Стійкість до кисневого голодування – це ...

а) спроможність військовослужбовця перебувати в умовах нестачі кисню;

б) здатність військовослужбовця діяти в умовах нестачі кисню;

в) здатність військовослужбовця не дихати.

14. Розділи фізичної підготовки (відповідно до Інструкції №225):

- а) загальна фізична підготовка, рукопашний бій, військово-прикладна фізична підготовка;
- б) легка атлетика та прискорене пересування, гімнастика, рукопашна бій, спортивні та рухливі ігри, подолання перешкод, лижна підготовка, військово-прикладне плавання;
- в) загальна фізична підготовка, рукопашна підготовка, спеціальна (військово-прикладна) фізична підготовка;
- г) прискорене пересування, вправи на витривалість, військово-прикладні види спорту.

15. Спеціальна (військово-прикладна) фізична підготовка – це ...

- а) основа фізичної підготовки, яка спрямована на розвиток і вдосконалення спеціальних якостей, військово-прикладних рухових навичок і вмінь військовослужбовців;
- б) частина фізичної підготовки, яка спрямована на формування і розвиток спеціальних якостей, військово-прикладних рухових навичок і вмінь військовослужбовців;
- в) частина фізичної підготовки особового складу, яка спрямована на формування, розвиток і вдосконалення спеціальних фізичних якостей, військово-прикладних рухових навичок і вмінь військовослужбовців.

16. Подолання перешкод – це...

- а) координація фізичних навичок і подолання бар'єрів (стресостійкості), спрямована на вирішення проблем (загроз) та прийняття оптимального рішення;
- б) складна координація фізичних дій і сукупність психічних бар'єрів (стресостійкості), спрямована на вирішення проблем (загроз) і прийняття оптимального рішення;
- в) складна координація фізичних дій, спрямована на вирішення проблем (загроз) та прийняття оптимального рішення;
- г) виконання спеціальних прийомів і дій, спрямована на формування й удосконалення військово-прикладних навичок.

17. Смуга подолання перешкод– це...

- а) ділянка місцевості, на якій не послідовно розташовані та об'єднані між собою в єдиний комплекс навчальні споруди і перешкоди для подолання військовослужбовцями у повному бойовому спорядженні;
- б) ділянка місцевості, на якій формується впевненість у своїх силах;
- в) ділянка місцевості, на якій послідовно розташовані та об'єднані між собою в єдиний комплекс навчальні споруди і перешкоди для подолання військовослужбовцями у повному бойовому спорядженні;
- г) ділянка місцевості, на якій послідовно розташовані та об'єднані між собою в єдиний комплекс навчальні споруди і перешкоди для розвитку спритності, гнучкості, швидкості, витривалості.

18. Фізичний стан – це ...

а) сукупність показників, які характеризують фізичний розвиток, функціональний стан організму та фізичну підготовленість військовослужбовця;

б) сукупність показників, які характеризують фізичний розвиток, функціональний стан організму та фізичну підготовленість військовослужбовця;

в) сукупність показників, які характеризують фізичний стан організму та його функціональний, а також фізичну підготовленість військовослужбовця.

19. Процес фізичного вдосконалення військовослужбовців – це:

а) це активна фізична діяльність військовослужбовців, яка спрямована на їх фізичне вдосконалення;

б) діяльність службових осіб військової частини, яка включає планування, підготовку керівників фізичної підготовки, контроль та облік її заходів;

в) покращення фізичного стану військовослужбовця;

г) діяльність службових осіб військової частини щодо вчасного та повного забезпечення умов функціонування і розвитку системи фізичної підготовки.

20. Стійкість до заколихування – це ...

а) здатність організму військовослужбовця стійко переносити вплив різних навантажень, які виникають в умовах спеціальної діяльності – у польоті на повітряних суднах, у поході на надводних та/або підводних кораблях, у бойових машинах тощо;

б) здатність військовослужбовця стояти на ногах та переносити вплив прискорень, які виникають в умовах спеціальної діяльності: у польоті на повітряних суднах, у поході на надводних та/або підводних кораблях, у бойових машинах;

в) здатність військовослужбовця стійко переносити вплив прискорень, які виникають в умовах спеціальної діяльності: у польоті на повітряних суднах, у поході на надводних та/або підводних кораблях, у бойових машинах;

г) спроможність людини стійко переносити вплив прискорень, які виникають в умовах спеціальної діяльності: у польоті на повітряних суднах, у поході на надводних та/або підводних кораблях, у бойових машинах;

21. Маса гранати Ф-1 :

а) 700 г;

б) 600 г;

в) 400г;

г) 650г.

22. Прийоми бою зі зброєю:

а) прийоми бою автоматом, ножом, прийоми бою саперною лопатою,

прийоми бою підручними засобами;

б) прийоми бою автоматом, кулеметом, ножом, прийоми бою малою піхотною лопатою, прийоми бою підручними засобами;

в) прийоми бою автоматом, пістолетом, ножом, прийоми бою малою піхотною лопатою, прийоми бою підручними засобами;

г) прийоми бою автоматом, гранатою, ножом, прийоми бою малою піхотною лопатою, прийоми бою підручними засобами.

23. Визначте послідовність виконання вправи “зв’язування противника мотузкою”:

а) сидячи зверху на спині противника і утримуючи його руку перед головою попереду, щільно притиснути її своїм стегном знизу; піднімаючись на колінах, завдати йому болю, примусити противника дати другу руку, а потім загнути її за спину. Мотузку надіти петлею на зап’ястя лівої руки противника, перекинути її через його праве плече під груди, пропустити її під ліктювий згин лівої руки та зав’язати зап’ястя двох рук. За необхідності таким самим чином зв’язати ноги.

б) стоячи зверху противника просити утримувати його руки за спиною, піднімаючись на колінах, завдати йому болю, примусити противника дати другу руку, а потім загнути її за спину. Мотузку надіти петлею на зап’ястя лівої руки противника, перекинути її через його праве плече під груди, пропустити її під ліктювий згин лівої руки та зав’язати зап’ястя двох рук. За необхідності таким самим чином зв’язати ноги.

в) сидячи зверху на спині противника і утримуючи його руку на загині за спину, щільно притиснути її своїм стегном знизу; піднімаючись на колінах, завдати йому болю, примусити противника дати другу руку, а потім загнути її за спину. Мотузку надіти петлею на передпліччя лівої руки противника, перекинути її через його праве плече під груди, пропустити її під ліктювий згин лівої руки та зав’язати передпліччя двох рук. За необхідності таким самим чином зв’язати ноги;

г) сидячи зверху на спині противника і утримуючи його руку на загині за спину, щільно притиснути її своїм стегном знизу; піднімаючись на колінах, завдати йому болю, примусити противника дати другу руку, а потім загнути її за спину. Мотузку надіти петлею на зап’ястя лівої руки противника, перекинути її через його праве плече під груди, пропустити її під ліктювий згин лівої руки та зав’язати зап’ястя двох рук. За необхідності таким самим чином зв’язати ноги.

24. Визначте послідовність вправи конвоювання на больовому прийомі:

а) захопити за каску (волосся, одяг на протилежному плечі противника), виконати загин руки за спину, потягнути його на себе, та, утримуючи, змусити йти в потрібному напрямку.

б) виконати загин руки за спину, потягнути його на себе, та, утримуючи, змусити йти в потрібному напрямку.

в) виконати загин руки за спину, захопити за каску (волосся, одяг на протилежному плечі противника), потягнути його на себе, та, утримуючи, змусити йти в потрібному напрямку;

г) виконати загин руки за спину, захопити за каску (волосся, одяг на протилежному плечі противника), утримуючи, змусити йти в потрібному напрямку.

25. Виберіть правильний на вашу думку варіант підготовки до бою з автоматом:

Оброблення та інтерпретація результатів. За кожну вірну відповідь нараховується 5 балів. Рівень знань за фахом визначається за 100 бальною шкалою та відповідає наступним значенням:

- 35-59 балів – низький рівень сформованості;
- 60-73 балів – достатній рівень сформованості;
- 74-89 балів – середній рівень сформованості;
- 90-100 балів – високий рівень сформованості.

Суб'єктний критерій

Додаток В.1

Методика М. Щукиної «Оцінка рівня розвиненості суб'єктності особистості»

Інструкція. Вам пропонується кілька тверджень про те, як поводять себе люди, коли щось роблять чи відчувають. Прочитайте уважно твердження і прийміть рішення, наскільки воно правильне щодо Вас. Навпроти твердження поставте «галочку» в колонку, залежно від того, наскільки часто так із Вами буває: постійно, часто, іноді, винятково, ніколи.

№ з/п	Твердження	Постійно	Часто	Іноді	Винятково	Ніколи
1	2	3	4	5	6	7
1.	Я сповнений енергії і бажання діяти.					
2.	Я чудово лагоджу із собою. Я знаю, яку роботу хочу виконувати, яких друзів мати, і взагалі, що для мене важливо.					
3.	Я замислююся, як впливають мої вчинки на оточуючих людей.					
4.	Буває, що люди висувають мені такі вимоги, які мене обурюють, але я, як виявилось, не в змозі захищати себе, стверджувати своє право на власні бажання та думки.					
5.	Я суворо дотримуюся тих правил, які вважаю справедливими, і борюся з тими, які вважаю несправедливими.					
6.	У житті я маю дуже чіткі цілі і наміри.					
7.	Мої стосунки з людьми, які мене оточують, викликають у мене занепокоєння й розгубленість.					
8.	У мене на все є власна думка.					
9.	Я хвилююся, що не зможу подбати про себе, якщо залишусь без важливої у своєму житті людини.					
10.	Те, що я роблю, і те, що відбувається в моєму житті, є досить значущим для мене.					
11.	У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі по собі.					
12.	Якщо для досягнення моїх цілей доводиться «переступати» через інших людей, я відмовляюся від таких цілей чи шукаю інші шляхи їх досягнення.					
13.	Мій настрій – чутливий прилад, мене легко вибити з колії.					

Продовження додатку В.1

14.	В очікуванні важливих подій я прагну заздалегідь уявити послідовність своїх дій при тому чи іншому розвитку ситуації.					
15.	Я думаю, що в моєму житті не було б стільки проблем, якби деякі люди змінили ставлення до мене.					
16.	Я самостійно приймаю рішення.					
17.	Буває, я ловлю себе на думці, що нічого не роблю, чекаю, поки справи вирішаться самі по собі.					
18.	При суперечці найкраще задовольнити інтереси всіх сторін в їх спільній точці.					
19.	Мені багато чого не подобається у моїх відносинах з оточуючими, але я не в силах що-небудь змінити.					
20.	Я – автор своїх вчинків, свого життя.					
21.	Я думаю, що в мені немає нічого особливого.					
22.	Якщо відбувається конфлікт, то, розмірковуючи хто в ньому винен, я починаю із себе.					
23.	Я порівнюю себе з іншими людьми і доводжу собі, що я кращий, чи, принаймні, не гірший за інших.					
24.	Я не надто вірю в себе, іноді відчуваю себе просто нікчемним.					
25.	Мені подобається спілкуватися з незвичайними людьми.					
26.	Я досить легко піддаюся навіюванням, потрапляю під вплив оточуючих.					
27.	Я замислююся над тим, якими будуть наслідки моїх вчинків.					
28.	У мене таке відчуття, що я себе до кінця не розумію.					
29.	У спілкуванні з людьми ініціатива знаходиться в моїх руках.					
30.	Я боюся самотності.					
31.	Мені цікаво жити.					
32.	Якщо трапляється невдача, я аналізую, де ж я вчинив неправильно.					
33.	У мене буває таке відчуття, що я не відповідаю очікуванням, які інші висувають до мене.					
34.	У мені мирно уживаються мої достоїнства й недоліки.					
35.	Я відчуваю себе некомфортно в ситуації невизначеності					
36.	У товаристві я відчуваю себе впевнено, спокійно розмовляю, без страху можу вказати на якусь дурницю чи виявлені прогалини у знаннях інших.					
37.	У важкі хвилини я будую плани на майбутнє.					
38.	Я легко «заражаюсь» почуттями оточуючих: веселощами, смутком, роздратуванням.					
39.	Для мене ясно, чого я хочу і до чого прагну.					
40.	Необхідність дотримання правил ввічливості обтяжує та дратує мене.					
41.	Я сумніваюся, що здатний знайти покликання і цікаві цілі в житті.					
42.	Розумніше робити будь-що звичним способом.					
43.	У спілкуванні з людьми мені вдається відстоювати своє право на свободу.					

Завершення додатку В.1

44.	Буває, що я застаю себе в очікуванні, що люди зателефонують чи напишуть мені.					
45.	Моя думка має вагу в очах оточуючих.					
46.	Буває, про мене говорять, що я сиджу і чекаю з моря погоди.					
47.	Кожна людина підпорядковується якимось правилам і законам.					
48.	Я сам коваль свого щастя.					
49.	Мені важко протистояти думкам друзів, навіть якщо я вважаю, що вони неправі.					
50.	Гадаю, я заслуговую поваги.					
51.	Мені важко бути настільки вільним, щоб бути самим собою.					
52.	Буває, я вимагаю від людей того, на що й сам неспроможний.					
53.	Мене дратує, якщо хтось думає не так, як я.					
54.	Я боюся відрізнятись від інших.					
55.	Мені не подобається, коли хтось одягається не так, як я.					
56.	Я живу сьогоднішнім днем, і мене мало хвилює, яким насправді виявиться моє майбутнє.					
57.	Я відчуваю себе нікому не потрібним.					
58.	Обставини сильніші за нас.					
59.	Люди, які мене оточують, набагато привабливіші, ніж я.					
60.	Я боюся виявитися «білою вороною», тому веду себе так, як мої друзі.					
61.	Буває спіймаю себе на думці, що спочатку роблю щось, а потім думаю.					

Ключ до опитувальника:

активність-реактивність – 1, 4, 5, 7, 11, 13, 17, 19, 26, 29, 38, 46, 48;

автономність-залежність – 8, 9, 15, 16, 22, 30, 43, 44, 49, 51, 54;

цілісність-неінтегративність – 3, 12, 18, 22, 34, 52, 53, 55;

опосередкованість-неопосередкованість – 2, 6, 14, 27, 28, 32, 37, 39, 40, 47, 56, 58, 61;

креативність-репродуктивність – 20, 25, 31, 35, 41, 42, 54, 60;

самоцінність-малоцінність – 10, 21, 23, 24, 33, 36, 41, 45, 50, 57, 59.

Опрацювання даних.

Для порівняння рівнів шести шкал при аналізі отриманих результатів з кожної шкали помножуються на коригувальні коефіцієнти: $k=1$ для шкал активність – реактивність і опосередкованість – неопосередкованість, $k=1,18$ для шкал автономність – залежність і самоцінність – малоцінність, $k=1,63$ для шкал цілісність – неінтегративність, креативність – репродуктивність.

За результатами діагностування визначається профіль суб'єктності-об'єктності респондента, який характерний для нього. При цьому мінімальний бал за шкалою (0 балів) буде означати об'єктний полюс шкали, а максимальний бал (52 бали) – суб'єктний.

Таким чином, чим більшу кількість балів за шкалою набрав респондент,

тим вищий рівень його суб'єктності:

0-19 балів – низький рівень (відповідає 35-59 балам загальної шкали);

20-31 балів – достатній рівень (відповідає 50-69 балам загальної шкали);

32-41 балів – середній рівень (відповідає 70-89 балам загальної шкали);

42-52 балів – високий рівень (відповідає 90-100 балам загальної шкали).

Методика А. Карпова «Оцінка рефлексивності»

Інструкція. Вам належить дати відповіді на кілька тверджень анкети. У бланку відповідей навпроти номерів запитань поставте «галочку», відповідну варіанту Вашої відповіді: абсолютно неправильно; неправильно; швидше неправильно; не знаю; швидше правильно; правильно; абсолютно правильно.

Не замислюйтеся довго над відповідями. Пам'ятайте, що правильних чи неправильних відповідей у даному разі бути не може.

Текст опитувальника

1. Прочитавши хорошу книгу, я завжди потім довго думаю про неї; хочеться її з кимось обговорити.
2. Коли мене несподівано про щось запитують, я можу відповісти перше, що спало на думку.
3. Перш ніж зняти трубку телефону, щоб подзвонити у справі, я зазвичай подумки планую майбутню розмову.
4. Зробивши якийсь промах, я довго потім не можу відволіктися від думок про нього.
5. Коли я розмірковую над чимось чи розмовляю з іншою людиною, мені буває цікаво раптом згадати, що послужило початком алгоритму думок.
6. Приступаючи до важкого завдання, я намагаюся не думати про майбутні труднощі.
7. Головне для мене – уявити кінцеву мету своєї діяльності, а деталі мають другорядне значення.
8. Буває, що я не можу зрозуміти, чому хтось мною незадоволений.
9. Я часто ставлю себе на місце іншої людини.
10. Для мене важливо в деталях уявляти собі хід майбутньої роботи.
11. Мені було б важко написати серйозного листа, якби я заздалегідь не склав план.
12. Я віддаю перевагу діям, а не розмірковуванням над причинами своїх невдач.
13. Я досить легко приймаю рішення щодо дорогої покупки.
14. Як правило, коли я щось задумав, то прокручую в голові свої задуми, уточнюючи деталі, та розглядаю всі варіанти.
15. Я турбуюсь про своє майбутнє.
16. Думаю, що в більшості ситуацій треба діяти швидко, керуючись думкою, що першою прийшла в голову.
17. Часом я приймаю необдумані рішення.
18. Закінчивши розмову, я, буває, продовжую вести її подумки, наводячи все нові й нові аргументи на захист своєї точки зору.
19. Якщо відбувається конфлікт, то, розмірковуючи над тим, хто в ньому винен, я насамперед починаю з себе.
20. Перш ніж прийняти рішення, я завжди намагаюся все ретельно обміркувати і зважити.

21. У мене бувають конфлікти від того, що я часом не можу передбачити, якої поведінки чекають від мене оточуючі.

22. Буває, що, обмірковуючи розмову з іншою людиною, я ніби подумки веду з нею діалог.

23. Я намагаюся не замислюватися над тим, які думки і почуття викликають в інших людей мої слова і вчинки.

24. Перш ніж зробити зауваження іншій людині, я обов'язково подумаю, якими словами це краще зробити, щоб її не образити.

25. Вирішуючи важке завдання, я думаю над ним навіть тоді, коли займаюся іншими справами.

26. Якщо я з кимось посварюся, то в більшості випадків не вважаю себе винуватим.

27. Рідко буває так, що я шкодую про сказане.

Бланк відповідей

№ з/п твердження	абсолютно неправильно	неправильно	швидше неправильно	не знаю	швидше правильно	правильно	абсолютно правильно
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							
10.							
11.							
12.							

Опрацювання даних. Із цих 27-и тверджень 15 є прямими (номери запитань: 1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 24, 25). Решта 12 – зворотні твердження, що необхідно враховувати при обробці результатів для отримання підсумкового балу.

Для визначення рівнів рефлексивності необхідно підсумувати бали із запитань 1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 24, 25, а потім до отриманої суми потрібно додати суму балів із запитань 2, 6, 7, 8, 12, 13, 16, 17, 21, 23, 26, 27. Сума балів із цих запитань розраховується таким чином: проставлений бал «перевертається» і сума вираховується з отриманих значень.

Поставлений бал	7	6	5	4	3	2	1
Отриманий в результаті інверсірування бал	1	2	3	4	5	6	7

Ключ до тесту-опитувальника рефлексивності Карпова.

Переведіть бали у стени по таблиці:

Стени	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Тестові бали	80 і нижче	81-100	101-107	108-113	114-122	123-130	131-139	140-147	148-156	157-171	172 і вище

Для визначення окремої шкали рефлексивності їх можна згрупувати у чотири групи:

- 1) ретроспективна рефлексія діяльності – 1, 4, 5, 12, 17, 18, 25, 27;
- 2) ситуативна рефлексія твердження – 2, 5, 13, 14, 16, 17, 18, 26;
- 3) рефлексія майбутньої діяльності – 3, 6, 7, 10, 11, 14, 15, 20;
- 4) рефлексія спілкування і взаємодії з іншими людьми – 8, 9, 19, 21, 22, 23, 24, 26.

При інтерпретації результатів доцільно виходити з диференціації отриманих результатів на три основні категорії.

Результати методики, рівні або більше, ніж 7 стенив, свідчать про високорозвинену рефлексивність (відповідає 90-100 балам загальної шкали); від 4 до 7 стенив – індикатори середнього рівня рефлексивності (відповідає 70-89 балам загальної шкали); менші 4-х стенив – свідчать про низький рівень розвиненості рефлексивності (відповідає 50-69 балам загальної шкали).

Методика «когнітивна орієнтація (локус контролю)» Дж. Роттер

Методика дозволяє виявляти спрямованість особистості на зовнішні (екстернали) або внутрішні (інтернали) стимули. На основі шкали локусу контролю Дж. Роттера розроблені різні варіанти.

Інструкція. Наводиться ряд парних тверджень. Вирішіть, з яким із них Ви згодні більшою мірою, і обведіть кружком відповідну йому букву – «а» або «б».

Текст опитувальника

1. а) діти потрапляють в біду тому, що батьки занадто часто їх карають; б) в наш час неприємності відбуваються з дітьми найчастіше тому, що батьки занадто м'яко ставляться до них.
2. а) багато невдачі походять від невезіння; б) невдачі людей є результатом їх власних помилок.
3. а) одна з головних причин, чому відбуваються аморальні вчинки, полягає в тому, що оточуючі миряться з ними; б) аморальні вчинки будуть відбуватися завжди, незалежно від того, наскільки старанно оточуючі намагаються їх запобігти.
4. а) зрештою до людей приходять заслужене визнання; б) на жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними.
5. а) думка, що викладачі несправедливі до учнів, невірно; б) багато учнів не розуміють, що їх позначки можуть залежати від випадкових обставин.
6. а) успіх керівника багато в чому залежить від вдалого збігу обставин; б) здатні люди, які не стали керівниками, самі не використали свої можливості.
7. а) як би Ви не старалися, деякі люди все одно не будуть симпатизувати Вам; б) той, хто не зумів завоювати симпатії оточуючих, просто не вміє ладити з іншими людьми.
8. а) спадковість відіграє головну роль у формуванні характеру і поведінки людини;
б) тільки життєвий досвід визначає характер і поведінку.
9. а) я часто помічав справедливість приказки: «Чому бути – того не минути»; б) по-моєму, краще прийняти рішення і діяти, ніж сподіватися на долю.
10. а) для хорошого фахівця навіть перевірка з пристрастю не представляє утруднень;
б) навіть добре підготовлений фахівець звичайно не витримує перевірки з пристрастю.
11. а) успіх є результатом старанної роботи і мало залежить від везіння; б) щоб домогтися успіху, потрібно не упустити зручного випадку.
12. а) кожен громадянин може впливати на важливі державні рішення; б) суспільством керують люди, які висунуті на громадські посади, а пересічна людина мало що може зробити.
13. а) коли я будую плани, то завжди переконаний, що зможу здійснити їх; б) не завжди розсудливо планувати далеко вперед, тому що багато залежить від того, як складуться обставини.

14. а) є люди, про яких можна сміливо сказати, що вони нехороші; б) в кожній людині є щось хороше.
15. а) здійснення моїх бажань не пов'язане з везінням; б) коли не знають, як бути, підкидають монету; по-моєму, в житті часто можна вдаватися до цього.
16. а) керівником стають завдяки щасливому збігу обставин; б) щоб стати керівником, потрібно вміти управляти людьми; везіння тут ні при чому.
17. а) більшість з нас не можуть впливати скільки-небудь серйозно на світові події;
б) беручи активну участь у суспільному житті, люди можуть управляти подіями у світі.
18. а) більшість людей не розуміють, наскільки їхнє життя залежить від випадкових обставин; б) насправді така річ, як везіння, не існує.
19. а) завжди потрібно вміти визнавати свої помилки; б) як правило, краще не підкреслювати своїх помилок.
20. а) важко дізнатися, чи дійсно Ви подобаєтеся людині; б) число ваших друзів залежить від того, наскільки Ви викликаєте прихильність до себе інших.
21. а) зрештою неприємності, які трапляються з Вами, врівноважуються приємними подіями; б) більшість невдач є результатом відсутності здібностей, незнання, ліні.
22. а) якщо докласти достатньо зусиль, то формалізм і бездушність можна викоренити; б) є речі, з якими важко боротися, тому формалізм і бездушність не викоренити.
23. а) іноді важко зрозуміти, на чому ґрунтуються керівники, коли висувають людину на заохочення; б) заохочення залежать від того, наскільки старанно людина трудиться.
24. а) хороший керівник очікує від підлеглих, щоб вони самі вирішували, що повинні робити; б) хороший керівник ясно дає зрозуміти, в чому полягає робота кожного підлеглого.
25. а) я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною; б) не вірю, що випадок чи доля можуть відігравати важливу роль у моєму житті.
26. а) люди самотні через те, що не проявляють дружелюбності до оточуючих; б) марно дуже старатися розташувати до себе людей: якщо ти їм подобаєшся, то подобаєшся і так.
27. а) характер людини залежить головним чином від його сили волі; б) характер людини формується в основному в колективі.
28. а) те, що зі мною трапляється – це справа моїх власних рук; б) іноді я відчуваю, що моє життя розвивається незалежно від мене.
29. а) я часто не можу зрозуміти, чому керівники діють так, а не інакше; б) в кінці кінців, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.

Бланк відповідей

1	а	б	6	а	б	11	а	б	16	а	б	21	а	б	26	а	б	
2	а	б	7	а	б	12	а	б	17	а	б	22	а	б	27	а	б	
3	а	б	8	а	б	13	а	б	18	а	б	23	а	б	28	а	б	
4	а	б	9	а	б	14	а	б	19	а	б	24	а	б	29	а	б	
5	а	б	10	а	б	15	а	б	20	а	б	25	а	б				

Оброблення результатів. Використовуються два трафарети, відповідні бланку для відповідей, з вирізаними у відповідних місцях віконечками. Твердження на екстернальність відповідають пунктам опитувальника 2а, 3б, 4б, 5б, 6а, 7а, 9а, 10б, 11б, 12б, 13б, 15б, 16а, 17а, 18а, 20а, 21а, 22б, 23а, 25а, 26б, 28б, 29а. Твердження на інтернальність відповідають пунктам 2б, 3а, 4а, 5а, 6б, 7б, 9б, 10а, 11а, 12а, 13а, 15а, 16б, 17б, 18б, 20б, 21б, 22а, 23б, 25б, 26а, 28а, 29б.

Згода з будь-яким твердженням оцінюється в 1 бал. Суми балів підраховуються за кількістю обведених кружечками букв «а» і «б», що з'явилися в віконечках відповідного трафарету при накладанні його на бланк для відповідей (рядки і колонки трафаретів і бланка повинні строго збігатися). Максимальні суми за інтернальності і екстернальності рівні 23, оскільки 6 тверджень є фоновими.

Висновки. Про відповідної спрямованості локусу контролю випробуваного варто судити за відносним перевищенню сумарних балів показників інтернальності або екстернальності.

Додаток В.4

Методика Дембо-Рубінштейна «Самооцінка особистості»

Інструкція. Будь-яка людина оцінює свої здібності, можливості, характер та ін. Рівень розвитку кожної якості, сторони людської особистості можна умовно зобразити вертикальною лінією, нижня точка якої символізуватиме найнижчий розвиток, а верхня – найвище. На сторінці зображені сім таких ліній. Вони позначають:

- 1) здоров'я;
- 2) розум;
- 3) характер;
- 4) авторитет у однолітків;
- 5) уміння багато робити своїми руками;
- 6) зовнішність;
- 7) впевненість у собі.

Під кожною лінією написано, що вона означає. На кожній лінії рисою (-) відзначте, як ви оцінюєте розвиток у себе цієї якості, сторони вашої особи в даний момент часу. Після цього хрестиком (x) відзначте, при якому рівні розвитку цих якостей ви були б задоволені собою або відчули гордість за себе.

ПІБ _____

Дата _____

_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
здоров'я	розум	характер	авторитет	уміння	зовнішність	впевненість у собі
				робити своїми руками		

Оброблення та інтерпретація результатів.

Оброблення проводиться за шістьма шкалами (перша, тренувальна – «здоров'я» – не враховується). Кожна відповідь виражається в балах. Довжина кожної шкали 100мм, відповідно до цього відповіді педагогів отримують кількісну характеристику (наприклад, 54мм = 54 балів).

За кожною із шести шкал визначаються:

- рівень домагань – відстань в мм від нижньої точки шкали («0») до знаку «х»;
- рівень самооцінки – від «0» до знаку «-»;
- значення розбіжності між рівнем домагань і самооцінкою – відстань від знаку «х» до знаку «-», якщо рівень домагань нижче самооцінки, він виражається від'ємним числом.

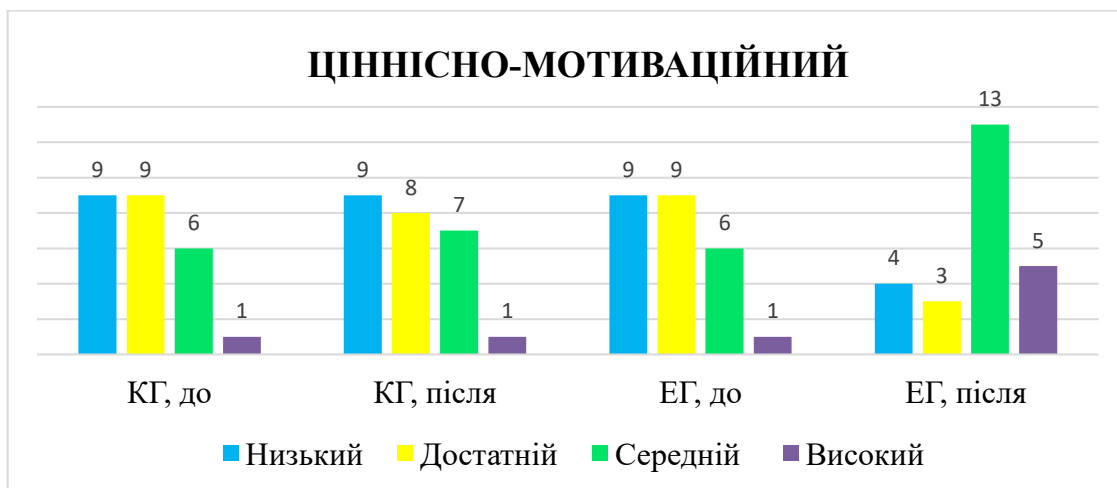
Розрахувати середню величину кожного показника рівня домагань і самооцінки за всіма шкалами.

Рівень домагань. Норму, реалістичний рівень домагань, характеризує результат від 60 до 89 балів. Оптимальний – порівняно високий рівень – від 75 до 89 балів, підтверджує оптимальне представлення про свої можливості, що є важливим чинником особистісного розвитку. Результат від 90 до 100 балів зазвичай засвідчує нереалістичне, некритичне ставлення педагогів до власних можливостей. Результат менше 60 балів свідчить про занижений рівень домагань, він – індикатор несприятливого розвитку особистості.

Рівень самооцінки. Кількість балів від 45 до 74 («середня» і «висока» самооцінка) засвідчують реалістичну (адекватну) самооцінку.

Кількість балів від 75 до 100 і вище свідчить про завищену самооцінку і вказує на певні відхилення у формуванні особистості. Завищена самооцінка може підтверджувати особистісну незрілість, невміння правильно оцінити результати своєї діяльності, порівнювати себе з іншими; така самооцінка може вказувати на суттєві викривлення у формуванні особистості – «закритості для досвіду», нечутливості до своїх помилок, невдач, зауважень та оцінок оточуючих. Кількість балів нижче 45 вказує на занижену самооцінку (недооцінку себе) і свідчить про крайнє неблагополуччя у розвитку особистості. За низькою самооцінкою можуть ховатися два абсолютно різних психологічних явища: справжня невпевненість в собі і «захисна», коли декларування (самому собі) власного невміння, відсутність здатності і тому подібного дозволяє не докладати жодних зусиль.

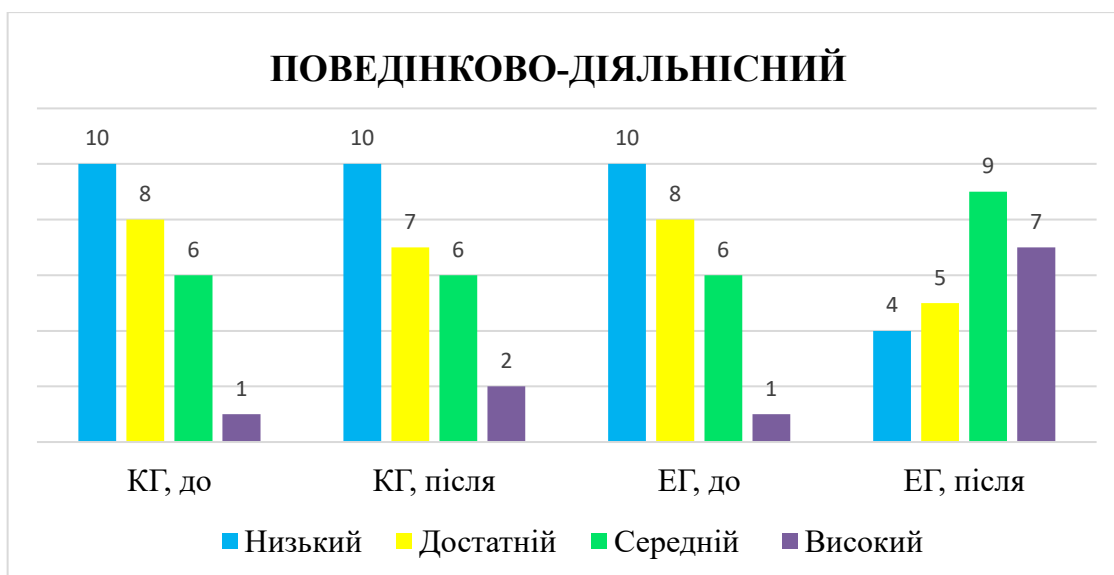
**Динаміка рівнів сформованості фізичної готовності
майбутніх офіцерів Сухопутних військ за кожним компонентом**

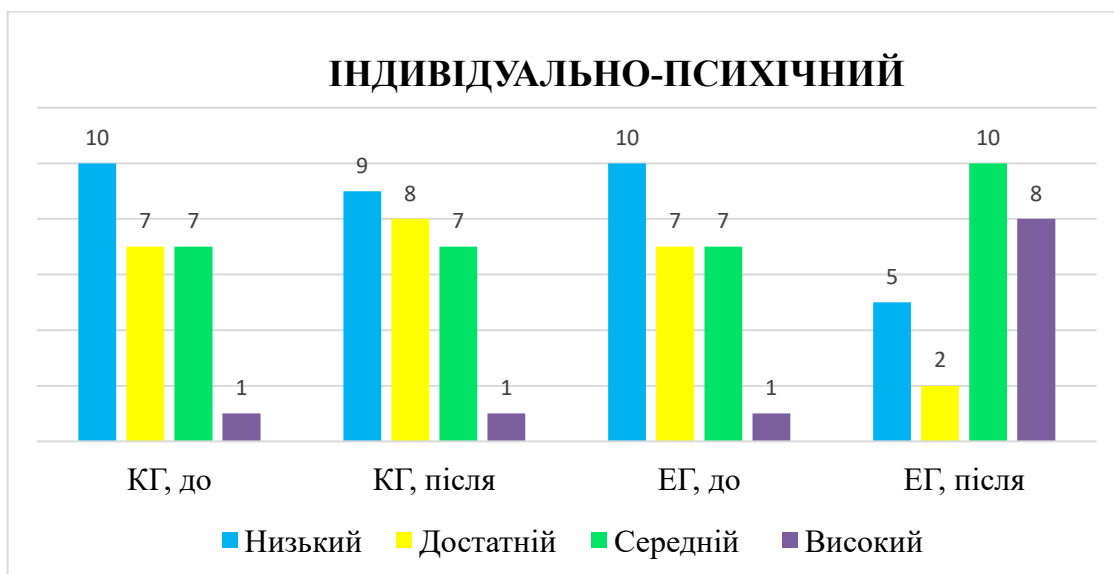
**Рис. Г.1. Динаміка сформованості фізичної готовності
майбутніх офіцерів за
ціннісно-мотиваційним компонентом (кількість осіб)**

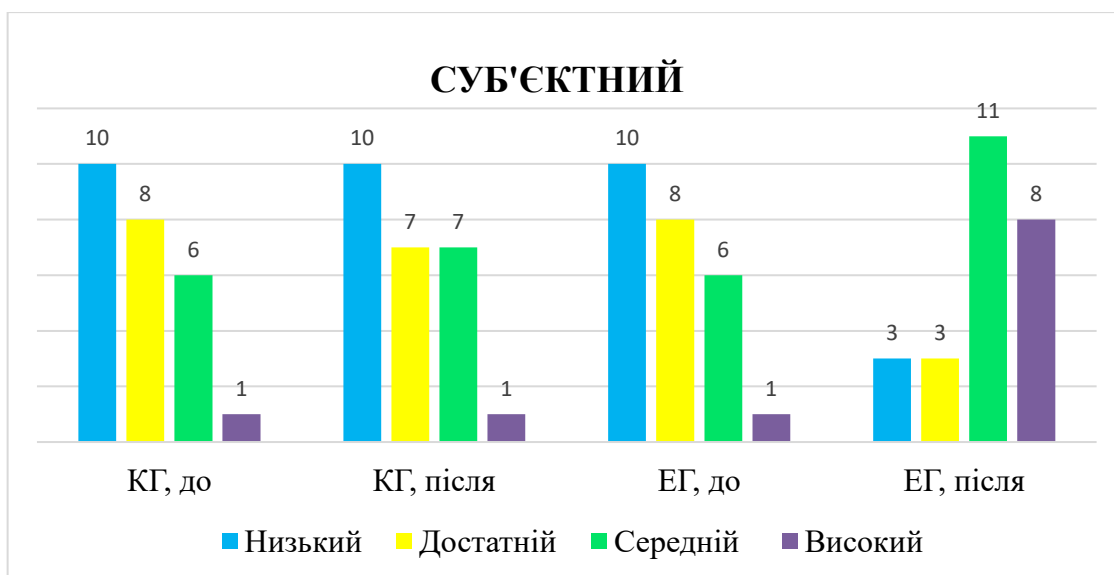
**Рис. Г.2. Динаміка сформованості фізичної готовності
майбутніх офіцерів за
когнітивним компонентом (кількість осіб)**

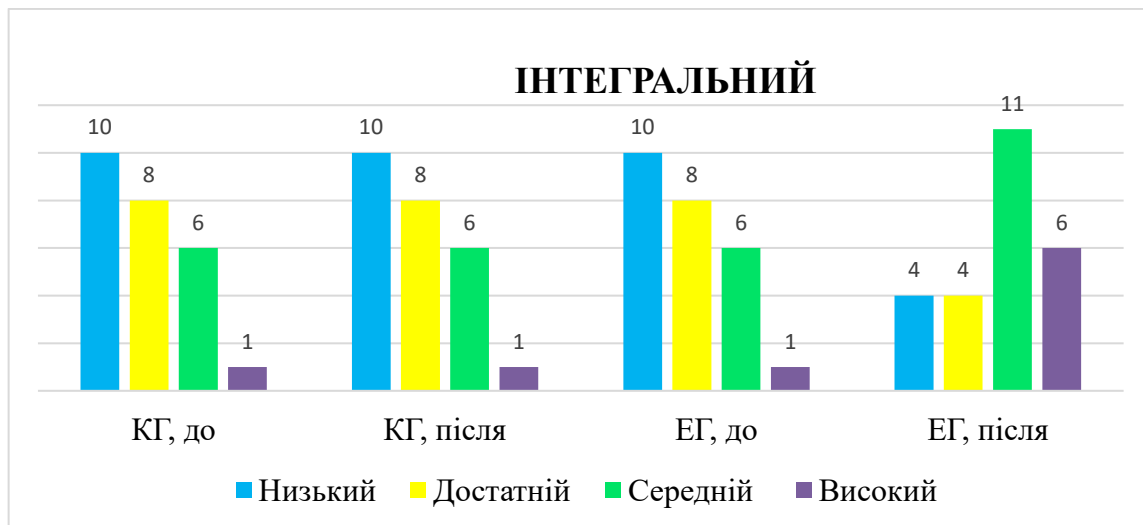
Рис. Г.3. Динаміка сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів за поведінково-діяльнісним компонентом (кількість осіб)

Рис. Г.4. Динаміка сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів за індивідуально-психічним компонентом (кількість осіб)

Рис. Г.5. Динаміка сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів за суб'єктним компонентом (кількість осіб)

Рис. Г.6. Динаміка сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів за інтегральним результатом (кількість осіб)

Додаток Д

**Результати вимірювання сформованості фізичної готовності
майбутніх офіцерів Сухопутних військ в ЕГ до та після впровадження
педагогічної моделі її формування**

Компоненти	Ціннісно-мотиваційний			Когнітивний			Поведінково-діяльнісний			Індивідуально-психічний			Суб'єктивний			Інтегральний показник		
	№ з/п	До	Після	Зсув	До	Після	Зсув	До	Після	Зсув	До	Після	Зсув	До	Після	Зсув	До	Після
1.	39	46	7	40	48	8	43	55	12	42	51	9	42	54	12	41	51	10
2.	44	50	6	43	51	8	44	57	13	44	53	9	45	57	12	44	54	10
3.	48	57	9	47	57	10	46	57	11	47	58	11	46	59	13	47	58	11
4.	49	58	9	49	60	11	46	59	13	48	58	10	49	61	12	48	59	11
5.	54	68	14	53	62	9	51	61	10	52	59	7	54	66	12	53	63	10
6.	55	70	15	54	68	14	52	63	11	55	70	15	56	72	16	54	67	13
7.	57	71	14	55	69	14	54	68	14	57	71	14	57	74	17	56	71	15
8.	58	74	16	56	71	15	55	69	14	58	74	16	57	74	17	57	72	15
9.	59	75	16	57	73	16	56	72	16	59	74	15	58	74	16	58	74	16
10.	61	75	14	58	74	16	58	74	16	59	75	16	59	75	16	59	75	16
11.	64	78	14	58	74	16	61	75	14	63	76	13	60	77	17	61	76	15
12.	65	79	14	59	75	16	64	76	12	63	77	14	64	79	15	63	77	14
13.	68	81	13	61	76	15	65	78	13	64	79	15	66	82	16	65	79	14
14.	69	84	15	62	77	15	66	80	14	65	82	17	67	84	17	66	81	15
15.	69	85	16	64	80	16	67	80	13	68	83	15	69	87	18	67	83	16
16.	70	87	17	65	80	15	69	81	12	71	86	15	70	88	18	69	84	15
17.	71	87	16	67	81	14	72	85	13	73	87	14	71	89	18	71	86	15
18.	73	87	14	68	82	14	73	89	16	74	90	16	73	90	17	72	88	16
19.	74	88	14	69	84	15	76	90	14	76	91	15	74	91	17	74	89	15
20.	78	89	11	73	85	12	78	91	13	80	92	12	75	91	16	77	90	13
21.	83	91	8	82	88	6	78	92	14	82	92	10	79	93	14	81	91	10
22.	86	94	8	86	86	0	83	94	11	87	93	6	87	94	7	86	92	6
23.	87	94	7	87	94	7	87	96	9	87	93	6	87	94	7	87	94	7
24.	88	95	7	88	96	8	89	97	8	89	96	7	89	95	6	89	96	7
25.	92	98	6	92	97	5	91	98	7	91	97	6	90	97	7	91	97	6

Результати вимірювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів у КГ до та після проведення педагогічного експерименту (без застосування педагогічної моделі)

Компоненти	Ціннісно-мотиваційний			Когнітивний			Операційно-діяльнісний			Індивідуально-психічний			Суб'єктивний			Інтегральний показник		
	№ з/п	До	Після	Зсув	До	Після	Зсув	До	Після	Зсув	До	Після	Зсув	До	Після	Зсув	До	Після
1.	37	39	2	40	41	1	42	41	-1	41	40	-1	40	40	0	40	40	0
2.	43	42	-1	42	42	0	43	43	0	42	43	1	44	44	0	43	43	0
3.	47	48	1	45	46	1	44	43	-1	48	47	-1	47	47	0	46	46	0
4.	48	48	0	47	46	-1	44	45	1	49	51	2	47	46	-1	47	47	0
5.	48	47	-1	48	48	0	49	49	0	52	52	0	53	51	-2	50	49	-1
6.	49	49	0	48	48	0	50	51	1	54	54	0	54	52	-1	51	51	0
7.	50	50	0	53	54	1	52	52	0	55	55	0	55	54	-1	53	53	0
8.	53	54	1	55	56	1	54	53	-1	57	58	1	57	58	1	55	56	1
9.	59	59	0	55	57	2	56	57	1	58	57	-1	59	57	-2	57	57	0
10	61	62	1	58	58	0	59	58	-1	59	60	1	59	59	0	59	59	0
11	64	63	-1	59	58	-1	61	62	1	62	63	1	60	60	0	61	61	0
12	65	64	-1	59	60	1	64	64	0	63	63	0	64	65	1	63	63	0
13	65	66	1	61	61	0	65	66	1	65	64	-1	66	66	0	64	65	1
14	65	66	1	63	63	0	66	66	0	65	66	1	67	68	1	65	66	1
15	66	67	1	64	63	-1	68	68	0	67	67	0	69	67	-2	67	66	-1
16	68	68	0	65	64	-1	69	70	1	68	69	1	70	70	0	68	68	0
17	71	71	0	66	66	0	72	71	-1	71	72	1	71	72	1	70	70	0
18	73	75	2	68	67	-1	73	74	1	75	74	-1	73	74	1	72	73	1
19	76	76	0	68	69	1	75	76	1	77	78	1	75	75	0	74	75	1
20	79	80	1	73	74	1	78	78	0	80	80	0	77	76	-1	77	78	1
21	80	79	-1	74	74	0	78	79	1	82	82	0	78	79	1	78	79	1
22	81	83	2	79	78	-1	83	82	-1	86	86	0	82	80	-2	82	82	0
23	87	87	0	81	82	1	87	88	1	88	89	1	85	86	1	86	86	0
24	88	87	-1	87	88	1	88	90	2	89	88	-1	89	88	-1	88	88	0
25	91	92	1	92	93	1	91	92	1	91	92	1	90	91	1	91	92	1

Додаток Ж

Розрахуємо достовірність експериментальних даних за Т-критерієм Вілкоксона за *ціннісно-мотиваційним компонентом* фізичної готовності до і після формувального експерименту без застосування педагогічної моделі у КГ (табл. Ж.1).

Таблиця Ж.1

Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності в КГ за ціннісно-мотиваційним компонентом до та після формувального експерименту (без застосування педагогічної моделі)

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1.	37	39	2	2
2.	43	42	-1	1
3.	47	48	1	1
4.	48	48	0	0
5.	48	47	-1	1
6.	49	49	0	0
7.	50	50	0	0
8.	53	54	1	1
9.	59	59	0	0
10.	61	62	1	1
11.	64	63	-1	1
12.	65	64	-1	1
13.	65	66	1	1
14.	65	66	1	1
15.	66	67	1	1
16.	68	68	0	0
17.	71	71	0	0
18.	73	75	2	2
19.	76	76	0	0
20.	79	80	1	1
21.	80	79	-1	1
22.	81	83	2	2
23.	87	87	0	0
24.	88	87	-1	1
25.	91	92	1	1

Не беремо до уваги нульові зміщення (їх виявилось 8). Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх

переформування (табл. Ж.2). Переформування рангів здійснюється без зміни важливості рангу, тобто між ранговими номерами мають зберегтися відповідні співвідношення (більше, менше або дорівнює).

Таблиця Ж.2

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності в КГ за ціннісно-мотиваційним
компонентом**

Номери місць в упорядкованому ряді	Початкові ранги	Нові ранги
1	1	7,5
2	1	7,5
3	1	7,5
4	1	7,5
5	1	7,5
6	1	7,5
7	1	7,5
8	1	7,5
9	1	7,5
10	1	7,5
11	1	7,5
12	1	7,5
13	1	7,5
14	1	7,5
15	2	16
16	2	16
17	2	16

Різницю кількісних значень за ціннісно-мотиваційним компонентом та їх рангові номери відображено в таблиці Ж.3.

Отже, сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 153$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (Л.2.1):

$$\sum_{xij} = (1+17) \times 17 / 2 = 153 \quad (\text{Ж.2.1})$$

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто, ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими. У цьому

разі – від’ємними, їх 6. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів становить емпіричне значення критерію Т, що обчислюється за формулою (Ж.2.2):

$$T_{\text{емп}} = \sum Rt = 45 \quad (\text{Ж.2.2})$$

Таблиця Ж.3

**Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості
фізичної готовності в КГ за
ціннісно-мотиваційним компонентом**

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1	2	3	4	5	6
1.	37	39	2	2	16
2.	43	42	-1	1	-7,5
3.	47	48	1	1	7,5
4.	48	47	-1	1	-7,5
5.	53	54	1	1	7,5
6.	61	62	1	1	7,5
7.	64	63	-1	1	-7,5
8.	65	64	-1	1	-7,5
9.	65	66	1	1	7,5
10.	65	66	1	1	7,5
11.	66	67	1	1	7,5
12.	73	75	2	2	16
13.	79	80	1	1	7,5
14.	80	79	-1	1	-7,5
15.	81	83	2	2	16
16.	88	87	-1	1	-7,5
17.	91	92	1	1	7,5

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n = 17$:

$$T_{\text{кр}} = 41 \quad (p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення Т потрапляє в зону незначущості – $T_{\text{емп}} > T_{\text{кр}} (0,05)$. Оскільки обчислене значення Т-критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 45$) більше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 41$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість, випадковість відмінностей у групі КГ після формувального експерименту.

Отже, традиційні методики навчання майбутніх офіцерів Сухопутних

військ в КГ (без запровадження педагогічної моделі формування їх фізичної готовності) мають статистично незначущий вплив на зростання рівня її сформованості за ціннісно-мотиваційним компонентом.

Додаток И

Розрахуємо достовірність експериментальних даних за Т-критерієм Вілкоксона за *когнітивним компонентом* фізичної готовності.

Перша дія у підрахунку Т-критерію Вілкоксона – це віднімання кожного індивідуального значення «до» від значення «після» (табл. И.1).

Таблиця И.1

Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності в КГ за когнітивним компонентом до та після формувального експерименту (без застосування педагогічної моделі)

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1.	40	41	1	1
2.	42	42	0	0
3.	45	46	1	1
4.	47	46	-1	1
5.	48	48	0	0
6.	48	48	0	0
7.	53	54	1	1
8.	55	56	1	1
9.	55	57	2	2
10.	58	58	0	0
11.	59	58	-1	1
12.	59	60	1	1
13.	61	61	0	0
14.	63	63	0	0
15.	64	63	-1	1
16.	65	64	-1	1
17.	66	66	0	0
18.	68	67	-1	1
19.	68	69	1	1
20.	73	74	1	1
21.	74	74	0	0
22.	79	78	-1	1
23.	81	82	1	1
24.	87	88	1	1
25.	92	93	1	1

Не беремо до уваги нульові зміщення (їх виявилось 8) . Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх переформування (табл. И.2). Переформування рангів здійснюється без зміни

важливості рангу, тобто між ранговими номерами мають зберегтися відповідні співвідношення (більше, менше або дорівнює).

Таблиця И.2

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності в КГ за когнітивним компонентом**

Номери місць в упорядкованому ряду	Початкові ранги	Нові ранги
1	1	8,5
2	1	8,5
3	1	8,5
4	1	8,5
5	1	8,5
6	1	8,5
7	1	8,5
8	1	8,5
9	1	8,5
10	1	8,5
11	1	8,5
12	1	8,5
13	1	8,5
14	1	8,5
15	1	8,5
16	1	8,5
17	2	17

Різницю кількісних значень за когнітивним компонентом та їх рангові номери відображено в таблиці И.3.

Таблиця И.3

**Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості
фізичної готовності в КГ за когнітивним компонентом**

	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1	2	3	4	5	6
1.	40	41	1	1	8,5
2.	45	46	1	1	8,5
3.	47	46	-1	1	-8,5
4.	53	54	1	1	8,5
5.	55	56	1	1	8,5

Завершення таблиці И.3

1	2	3	4	5	6
6.	55	57	2	2	17
7.	59	58	-1	1	-8,5
8.	59	60	1	1	8,5
9.	64	63	-1	1	-8,5
10.	65	64	-1	1	-8,5
11.	68	67	-1	1	-8,5
12.	68	69	1	1	8,5
13.	73	74	1	1	8,5
14.	79	78	-1	1	-8,5
15.	81	82	1	1	8,5
16.	87	88	1	1	8,5
17.	92	93	1	1	8,5

Отже, сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 153$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (И.2.1):

$$\sum_{xij} = (1+17) \times 17 / 2 = 153 \quad (\text{И.2.1})$$

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто, ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими, в цьому разі – від’ємними, їх 6. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів становить емпіричне значення критерію Т, що обчислюється за формулою (И.2.2):

$$T_{\text{емп}} = \sum R_t = 51 \quad (\text{И.2.2})$$

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n = 17$:

$$T_{\text{кр}} = 41 \quad (p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення Т потрапляє в зону незначущості – $T_{\text{емп}} > T_{\text{кр}} (0,05)$. Оскільки обчислене значення Т-критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 51$) більше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 41$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість відмінностей у групі КГ після формувального експерименту.

Отже, традиційні методики навчання майбутніх офіцерів Сухопутних військ в КГ (без запровадження педагогічної моделі формування їх фізичної готовності) мають статистично незначущий вплив на зростання рівня її сформованості за когнітивним компонентом.

Додаток К

Розрахуємо достовірність експериментальних даних за Т-критерієм Вілкоксона за *поведінково-діяльним* компонентом фізичної готовності.

Перша дія у підрахунку Т-критерію Вілкоксона – це віднімання кожного індивідуального значення «до» від значення «після» (табл. К.1).

Таблиця К.1

Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності в КГ за поведінково-діяльним компонентом до та після формульованого експерименту (без застосування педагогічної моделі)

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1.	42	41	-1	1
2.	43	43	0	0
3.	44	43	-1	1
4.	44	45	1	1
5.	49	49	0	0
6.	50	51	1	1
7.	52	52	0	0
8.	54	53	-1	1
9.	56	57	1	1
10.	59	58	-1	1
11.	61	62	1	1
12.	64	64	0	0
13.	65	66	1	1
14.	66	66	0	0
15.	68	68	0	0
16.	69	70	1	1
17.	72	71	-1	1
18.	73	74	1	1
19.	75	76	1	1
20.	78	78	0	0
21.	78	79	1	1
22.	83	82	-1	1
23.	87	88	1	1
24.	88	90	2	2
25.	91	92	1	1

Не беремо до уваги нульові зміщення (їх виявилось 7) . Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх

переформування (табл. К.2). Переформування рангів здійснюється без зміни важливості рангу, тобто між ранговими номерами мають зберегтися відповідні співвідношення (більше, менше або дорівнює).

Таблиця К.2

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності в КГ за поведінково-діяльнісним
компонентом**

Номери місць в упорядкованому ряді	Початкові ранги	Нові ранги
1	1	9
2	1	9
3	1	9
4	1	9
5	1	9
6	1	9
7	1	9
8	1	9
9	1	9
10	1	9
11	1	9
12	1	9
13	1	9
14	1	9
15	1	9
16	1	9
17	1	9
18	2	18

Різницю кількісних значень за поведінково-діяльнісним компонентом та їх рангові номери відображено в таблиці К.3.

Отже, сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 171$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (К.2.1):

$$\sum_{xij} = (1+18) \times 18 / 2 = 171 \quad (\text{К.2.1})$$

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто, ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими, в цьому

разі – від’ємними, їх 6. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів становить емпіричне значення критерію Т, що обчислюється за формулою (К.2.2):

$$T_{\text{емп}} = \sum R_t = 54 \quad (\text{К.2.2})$$

Таблиця К.3

**Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості
фізичної готовності в КГ за
поведінково-діяльнісним компонентом**

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1.	42	41	-1	1	-9
2.	44	43	-1	1	-9
3.	44	45	1	1	9
4.	50	51	1	1	9
5.	54	53	-1	1	-9
6.	56	57	1	1	9
7.	59	58	-1	1	-9
8.	61	62	1	1	9
9.	65	66	1	1	9
10.	69	70	1	1	9
11.	72	71	-1	1	-9
12.	73	74	1	1	9
13.	75	76	1	1	9
14.	78	79	1	1	9
15.	83	82	-1	1	-9
16.	87	88	1	1	9
17.	88	90	2	2	18
18.	91	92	1	1	9

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для Т-критерію Вілкоксона для $n = 18$:

$$T_{\text{кр}} = 47 \quad (p \leq 0,05).$$

Емпіричне значення Т потрапляє в зону незначущості – $T_{\text{емп}} > T_{\text{кр}} (0,05)$. Оскільки обчислене значення Т-критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 54$) більше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 47$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість відмінностей у групі КГ після формувального експерименту.

Отже, традиційні методики навчання майбутніх офіцерів Сухопутних

військ в КГ (без запровадження педагогічної моделі формування їх фізичної готовності) мають статистично незначущий вплив на зростання рівня її сформованості за поведінково-діяльнісним компонентом.

Додаток Л

Розрахуємо достовірність експериментальних даних за Т-критерієм Вілкоксона за *індивідуально-психічним компонентом* фізичної готовності.

Перша дія у підрахунку Т-критерію Вілкоксона – це віднімання кожного індивідуального значення «до» від значення «після» (табл. Л.1).

Таблиця Л.1

Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності в КГ за індивідуально-психічним компонентом до та після формувального експерименту (без застосування педагогічної моделі)

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1.	41	40	-1	1
2.	42	43	1	1
3.	48	47	-1	1
4.	49	51	2	2
5.	52	52	0	0
6.	54	54	0	0
7.	55	55	0	0
8.	57	58	1	1
9.	58	57	-1	1
10.	59	60	1	1
11.	62	63	1	1
12.	63	63	0	0
13.	65	64	-1	1
14.	65	66	1	1
15.	67	67	0	0
16.	68	69	1	1
17.	71	72	1	1
18.	75	74	-1	1
19.	77	78	1	1
20.	80	80	0	0
21.	82	82	0	0
22.	86	86	0	0
23.	88	89	1	1
24.	89	88	-1	1
25.	91	92	1	1

Не беремо до уваги нульові зміщення (їх виявилось 8). Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх

переформування (табл. Л.2). Переформування рангів здійснюється без зміни важливості рангу, тобто між ранговими номерами мають зберегтися відповідні співвідношення (більше, менше або дорівнює).

Таблиця Л.2

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності в КГ за
індивідуально-психічним компонентом**

Номери місць в упорядкованому ряду	Початкові ранги	Нові ранги
1	1	8,5
2	1	8,5
3	1	8,5
4	1	8,5
5	1	8,5
6	1	8,5
7	1	8,5
8	1	8,5
9	1	8,5
10	1	8,5
11	1	8,5
12	1	8,5
13	1	8,5
14	1	8,5
15	1	8,5
16	1	8,5
17	2	17

Різницю кількісних значень за індивідуально-психічним компонентом та їх рангові номери відображено в таблиці Л.3.

Отже, сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 153$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (Л.2.1):

$$\sum_{x_{ij}} = (1+17) \times 17 / 2 = 153 \quad (\text{Л.2.1})$$

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто, ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими, в цьому разі – від’ємними, їх 6. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів становить

емпіричне значення критерію T, що обчислюється за формулою (Л.2.2):

$$T_{\text{емп}} = \sum Rt = 51 \quad (\text{Л.2.2})$$

Таблиця Л.3

**Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості
фізичної готовності в КГ за
індивідуально-психічним компонентом**

	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1	2	3	4	5	6
1.	41	40	-1	1	-8,5
2.	42	43	1	1	8,5
3.	48	47	-1	1	-8,5
4.	49	51	2	2	17
5.	57	58	1	1	8,5
6.	58	57	-1	1	-8,5
7.	59	60	1	1	8,5
8.	62	63	1	1	8,5
9.	65	64	-1	1	-8,5
10.	65	66	1	1	8,5
11.	68	69	1	1	8,5
12.	71	72	1	1	8,5
13.	75	74	-1	1	-8,5
14.	77	78	1	1	8,5
15.	88	89	1	1	8,5
16.	89	88	-1	1	-8,5
17.	91	92	1	1	8,5

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для T-критерію Вілкоксона для $n = 17$:

$$T_{\text{кр}} = 41 \quad (p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення T потрапляє в зону незначущості – $T_{\text{емп}} > T_{\text{кр}} (0,05)$. Оскільки обчислене значення T-критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 51$) більше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 41$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість відмінностей у групі КГ після формувального експерименту.

Отже, традиційні методики навчання майбутніх офіцерів в КГ (без запровадження педагогічної моделі формування їх фізичної готовності) мають

статистично незначущий вплив на зростання рівня її сформованості за індивідуально-психічним компонентом.

Додаток М

Розрахуємо достовірність експериментальних даних за Т-критерієм Вілкоксона за *суб'єктивним компонентом* фізичної готовності.

Перша дія у підрахунку Т-критерію Вілкоксона – це віднімання кожного індивідуального значення «до» від значення «після» (табл. М.1).

Таблиця М.1

Різниця кількісних значень сформованості фізичної готовності в КГ за суб'єктивним компонентом до та після формувального експерименту (без застосування педагогічної моделі)

№ з/п	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці
1.	40	40	0	0
2.	44	44	0	0
3.	47	47	0	0
4.	47	46	-1	1
5.	53	51	-2	2
6.	54	52	-1	1
7.	55	54	-1	1
8.	57	58	1	1
9.	59	57	-2	2
10.	59	59	0	0
11.	60	60	0	0
12.	64	65	1	1
13.	66	66	0	0
14.	67	68	1	1
15.	69	67	-2	2
16.	70	70	0	0
17.	71	72	1	1
18.	73	74	1	1
19.	75	75	0	0
20.	77	76	-1	1
21.	78	79	1	1
22.	82	80	-2	2
23.	85	86	1	1
24.	89	88	-1	1
25.	90	91	1	1

Не беремо до уваги нульові зміщення (їх виявилось 8). Оскільки в матриці є пов'язані ранги (однаковий ранговий номер) першого ряду, здійснимо їх

переформування (табл. М.2). Переформування рангів здійснюється без зміни важливості рангу, тобто між ранговими номерами мають зберегтися відповідні співвідношення (більше, менше або дорівнює).

Таблиця М.2

**Присвоєння нових рангів різниці кількісних значень
сформованості фізичної готовності в КГ за суб'єктним компонентом**

Номери місць в упорядкованому ряду	Початкові ранги	Нові ранги
1	1	7
2	1	7
3	1	7
4	1	7
5	1	7
6	1	7
7	1	7
8	1	7
9	1	7
10	1	7
11	1	7
12	1	7
13	1	7
14	2	15,5
15	2	15,5
16	2	15,5
17	2	15,5

Різницю кількісних значень за суб'єктним компонентом та їх рангові номери відображено в таблиці М.3.

Отже, сума по стовпцю рангових номерів дорівнює $\sum = 153$.

Перевіримо достовірність складання матриці на основі обчислення контрольної суми за формулою (М.2.1):

$$\sum_{x_{ij}} = (1+17) \times 17 / 2 = 153 \quad (\text{М.2.1})$$

Сума за стовпцем і контрольна сума рівні між собою, тобто ранжування проведено правильно. Далі відзначимо ті напрями, які є нетиповими, в цьому разі – від'ємними, їх 9. Сума рангів цих «рідкісних» напрямів становить емпіричне значення критерію Т, що обчислюється за формулою (М.2.2):

$$T_{\text{емп}} = \sum Rt = 97 \quad (\text{M.2.2})$$

Таблиця М.3

**Різниця кількісних значень та їх рангові номери сформованості
фізичної готовності в КГ за суб'єктивним компонентом**

	До початку, t до	Після, t після	Різниця, (t після – t до)	Абсолютне значення різниці	Ранговий номер різниці
1	2	3	4	5	6
1.	47	46	-1	1	-7
2.	53	51	-2	2	-15,5
3.	54	52	-1	1	-7
4.	55	54	-1	1	-7
5.	57	58	1	1	7
6.	59	57	-2	2	-15,5
7.	64	65	1	1	7
8.	67	68	1	1	7
9.	69	67	-2	2	-15,5
10.	71	72	1	1	7
11.	73	74	1	1	7
12.	77	76	-1	1	-7
13.	78	79	1	1	7
14.	82	80	-2	2	-15,5
15.	85	86	1	1	7
16.	89	88	-1	1	-7
17.	90	91	1	1	7

Відповідно до таблиці критичних значень знаходимо критичні значення для T-критерію Вілкоксона для $n = 17$:

$$T_{\text{кр}} = 41 \quad (p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення T потрапляє в зону незначущості – $T_{\text{емп}} > T_{\text{кр}} (0,05)$. Оскільки обчислене значення T-критерію Вілкоксона ($T_{\text{емп}} = 97$) більше критичного значення ($T_{\text{кр}} = 41$), приймаємо гіпотезу H_0 про статистичну незначущість відмінностей у групі КГ після формувального експерименту.

Отже, традиційні методики навчання майбутніх офіцерів Сухопутних військ в КГ (без запровадження педагогічної моделі формування їх фізичної готовності) мають статистично незначущий вплив на зростання рівня її сформованості за суб'єктивним компонентом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ*Колективна монографія:*

1. Коновалов Д. О. Критерії та показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *The history of formation and modern development of pedagogy and psychology* : collective monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 322–337. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-245-6-14>.

Навчально-методичний посібник:

2. Коновалов Д. О. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ Збройних сил України до військово-професійної діяльності : навч.-метод. посіб. Житомир : «Євро-Волинь», 2024. 106 с.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

3. Коновалов Д. О. Проблема формування фізичної готовності майбутніх фахівців у психолого-педагогічній теорії. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2022. № 10. P. 28–32. (Наукометричні бази даних: *Index Copernicus International* і *Google Scholar*). URL: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2022-263X102-07>.

4. Коновалов Д. О. Статистичний аналіз та обґрунтування результатів педагогічного експерименту щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Молодь і ринок*. 2024. № 1(221). С. 121–132. (Наукометричні бази даних: *Google Scholar*; *Polish Scholarly Bibliography (PBN)*; *ERIH PLUS*; *Index Copernicus*). URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298588>

5. Коновалов Д. О., Ягупов В. В. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2024. Вип. 71, том 3. С. 320–330. (Наукометричні бази даних: *Index Copernicus International*). URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-52>.

6. Коновалов Д. О., Ягупов В. В. Модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до військово-професійної діяльності в процесі військово-професійної підготовки. *Військова освіта* : збірник наукових праць. 2023. 2 (48). С. 331–342. (Наукометричні бази даних: *Index Copernicus Journals Master List*; *CrossRef*; *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*; *Google Scholar (Google Академія)*; *ResearchGate*). URL: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2023-48/331-342>.

7. Коновалов Д. О., Ягупов В. В. Сутність і зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Військова освіта* : збірник наукових праць. 2022. 1 (45). С. 283–294. (Наукометричні бази даних: *Index Copernicus Journals Master List*; *CrossRef*; *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*; *Google Scholar (Google Академія)*; *ResearchGate*). URL: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2022-45/283-294>.

8. Коновалов Д. О. Methods of conduct of a formal experiment for studying the state of formation of the physical readiness of future officers for military-professional activities. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки* : науковий журнал. 2023. Вип. 3 (114). С. 89–104. (Наукометричні бази даних: *Ulrich's Periodicals Directory (#)*; *CiteFactor ma Index Copernicus International* і *Google Scholar*). URL: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.3\(114\).2023.89-104](https://doi.org/10.35433/pedagogy.3(114).2023.89-104).

9. Konovalov Denys, Ternovyi Oleksandr. The current conditions of the physical readiness of armoured infantry future officers of the Army for professional activities. New York. TK Meganom LLC. *Innovative Solutions in Modern Science*. 2023. 2(57). P. 38–57. (Наукометричні бази даних: *Core*; *Worldcat*; *Bielefeld Academic Search Engine*; *Researchbib*; *Citefactor*; *Google Scholar*). URL: [https://doi.org/10.26886/2414-634X.2\(57\)2023.3](https://doi.org/10.26886/2414-634X.2(57)2023.3).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Коновалов Д. О. Критерії та показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Eurasian scientific discussions : Proceedings of 8th International scientific and practical conference (Barcelona, 29-31 august 2022) / Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain, 2022. С. 171-177. URI: sci-conf.com.ua*.

11. Коновалов Д. О. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження) : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20 березня 2024 р.) / Український державний університет імені Михайла Драгоманова. К. : Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 76–80. URI: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://iod.gov.ua/content/events/58/v-vseukrayinska-mizhgaluzeva--naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-nacionalna-nauka-i-osvita-v-umovah-viyni-rf-proti-ukrayini-ta-suchasnih-civilizaciynih-viklikiv_publications.pdf?1713769295.9606*.

12. Коновалов Д. О. Модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до військово-професійної діяльності в процесі військово-професійної підготовки. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали VII міжнародна науково-практична онлайн конференція (м. Київ, 24 листопада 2023 р.) / Національний університет оборони України. К. : НУОУ, 2021. С. 44–47. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D1%84%D1%96%D0%B7%D0%BE.pdf>.

13. Коновалов Д. О. Проблема формування фізичної готовності майбутніх фахівців у психолого-педагогічній теорії. *Традиції та новації у сфері педагогіки та психології* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 04-05 лютого 2022 р.) / Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. К. : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2022. С. 22–25. URL: http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12744/1/%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B4%D1%8E%D0%BA_%D0%9A%D1%83%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%86%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf.

14. Коновалов Д. О. Сутність і зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності. *Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 24 червня 2022 р.) / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2022. С. 111–114. URI: <https://hdl.handle.net/11300/18236>.

15. Петрачков О. В., Коновалов Д. О. Критерії та показники оцінювання сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ Сухопутних військ до професійної діяльності. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали VI міжнародна науково-практична онлайн конференція (м. Київ, 25 листопада 2022 р.) / Національний університет оборони України. Київ : НУОУ, 2022. С. 47–51. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/11480/1/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%20%D0%9C%D0%9D%D0%9F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80_%D0%BE%D1%81%D1%82.pdf.

16. Коновалов Д. О. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ Сухопутних військ до професійної діяльності. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної освіти в умовах транснаціональних інноваційних змін* : матеріали XXVII міжнародної науково-теоретичної конференції (м. Бар, 27 квітня 2023 р.) / «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського». Бар, 2023. С. 57–59. URI: [ЗБІРНИК ТЕЗ БАР конфереція 27.04.2023 остаточно.pdf - Google Диск](#).

17. Ягупов В. В., Коновалов Д. О., Чепурний В. А. Компоненти фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : матеріали V міжнародна науково-практична онлайн конференція (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. К. : НУОУ, 2021. С. 44–47. URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/conf_ifksot_211124.pdf.

18. Ягупов В. В., Коновалов Д. О. Фізична готовність майбутніх офіцерів Сухопутних військ. *Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки військового професіонала у глобалізованому світі* : матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 11 листопада 2021 р.) / Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. К. : НУОУ, 2021. С. 333–334. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/konf-21-11-11-zb-npk.pdf>.

19. Ягупов В. В., Коновалов Д. О. Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Збройних сил України до професійної діяльності. *Актуальні проблеми розвитку службово-прикладних, традиційних та східних одноборств* : матеріали XV міжнародної науково-методичної конференції, присвяченої пам'яті доктора педагогічних наук, професора Бізіна Віктора Петровича (м. Харків, 30 листопада 2021 р.) / МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ, Науковий парк «Наука та безпека». Харків, 2021. С. 142–144. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ba346553-bcc2-4b03-ab61-6ae6f90fb38f/content>.

Додаток П

Відомості про апробацію результатів дисертації

Міжнародні науково-практичні конференції, семінари та форуми

1. VIII Міжнародна науково-практична конференція «Eurasian Scientific Discussions» (Барселона, 29-31 серпня 2022 р.). Доповідь: *«Критерії та показники діагностування сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності».*

2. XV Міжнародна науково-методична конференція «Актуальні проблеми розвитку службово-прикладних, традиційних та східних одноборств» (Харків, Харківський національний університет внутрішніх справ, 30 листопада 2021 року). Доповідь: *«Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Збройних сил України до професійної діяльності».*

3. V Міжнародна науково-практична онлайн конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (Київ, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, 25 листопада 2021 року). Доповідь: *«Компоненти фізичної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності».*

4. Міжнародна науково-практична конференція «Традиції та новації у сфері педагогіки та психології» (Київ, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 04-05 лютого 2022 року). Доповідь: *«Проблема формування фізичної готовності майбутніх фахівців у психолого-педагогічній теорії».* (Одеса, Національний університет «Одеська юридична академія», 24 червня 2022 р.). Доповідь: *«Сутність і зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності».*

Продовження додатку П

5. III Міжнародна науково-практична конференція «Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права» (Одеса, Національний університет «Одеська юридична академія», 24 червня 2022 р.). Доповідь: *«Сутність і зміст фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до професійної діяльності»*.

6. VI Міжнародна науково-практична онлайн конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (Київ, Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 25 листопада 2022 року). Доповідь: *«Критерії та показники сформованості фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ Сухопутних військ до професійної діяльності»*.

7. Міжнародна конференція «Проблеми та перспективи розвитку сучасної освіти в умовах транснаціональних інноваційних змін» (Бар, Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського, 27 квітня 2023 року»). Доповідь: *«Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів механізованих військ Сухопутних військ до професійної діяльності»*.

8. VII Міжнародна науково-практична онлайн конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (Київ, Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 24 листопада 2023 року). Доповідь: *«Модель формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ до військово-професійної діяльності в процесі військово-професійної підготовки»*.

9. Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні освітні технології в системі неперервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження)» (Київ, 20 березня 2024 р.) / Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 76-80.

Всеукраїнська науково-практична конференція

10. Науково-практична конференція «Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми підготовки військового професіонала у глобалізованому світі» (Київ, 11 листопада 2021 р.) / Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. Доповідь: *«Фізична готовність майбутніх офіцерів Сухопутних військ».*

Акти впровадження

Додаток Р.1

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника Військової академії
(м. Одеса) з навчальної роботи, доктор
педагогічних наук, професор
полковник

« 09 »

О. МАСЛІЙ
2024 р.

АКТ

про реалізацію результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії Дениса КОНОВАЛОВА на тему «Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності»

Комісія у складі голови – начальника кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту кандидата педагогічних наук, доцента полковника ЯГОДЗІНСЬКОГО Віталія Петровича; членів комісії: доцента кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту кандидата педагогічних наук, підполковника КІСЛІЮКА Олександра Миколайовича; доцента кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту кандидата педагогічних наук, підполковника ПІДЛІТЕЙЧУКА Романа Васильовича склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Дениса КОНОВАЛОВА на тему «Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності» впроваджено та реалізовано у науковій і викладацькій діяльності кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту факультету підготовки спеціалістів військової розвідки та Сил спеціальних операцій Військової академії (м. Одеса), а саме:

- результати дослідження дали можливість покращити поняттєво-категоріальний апарат щодо фізичної готовності курсантів до майбутньої військово-професійної діяльності, так і вплив педагогічного моделювання на її формування.
- розроблені у дослідженні критерії (ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний, діяльнісний, психологічний, суб'єктивний) і показники оцінювання рівнів сформованості фізичної готовності курсантів як майбутніх офіцерів;
- впроваджені її рівні (низький, достатній, середній, високий) були

враховані при розробленні змісту навчальних дисциплін загально-професійної та військово-спеціальної підготовки та впроваджені в освітній процес академії.

Загалом констатуємо, що у результаті упровадження авторських положень і рекомендацій Д. КОНОВАЛОВА якість фізичної підготовки майбутніх офіцерів покращилась.

Начальник кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту факультету підготовки спеціалістів військової розвідки та Сил спеціальних операцій Військової академії (м. Одеса), кандидат педагогічних наук, доцент
полковник

В. ЯГОРЖИНСЬКИЙ

Доцент кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту факультету підготовки спеціалістів військової розвідки та Сил спеціальних операцій Військової академії (м. Одеса), кандидат педагогічних наук
підполковник

О. КИСЛЮК

Доцент кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту факультету підготовки спеціалістів військової розвідки та Сил спеціальних операцій Військової академії (м. Одеса), доктор філософії з фізичної культури
підполковник

Р. ПІДЛІТЕЙЧУК

Завершення додатку Р.1

[Faint, illegible text and signatures are visible in the main body of the document, likely representing the 'Завершення додатку Р.1' mentioned in the header.]

176/35/238
12.02.2024
К.М.ЦОНКІС

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

бригадний генерал

Анатолій ШЕВЧЕНКО

08.02.2024

Немає
(Гриф секретності)
Прим. № _____

АКТ

про реалізацію результатів дисертаційного дослідження
Коновалова Дениса Олеговича за темою
“Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у
вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності”
(спеціальність 011 – освітні, педагогічні науки)
в освітній процес Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Підстава: наказ начальника Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – Військового інституту) від 01.10.2023 р. № 210 ОД “Про організацію службової діяльності у Військовому інституті у 2023/2024 навчальному році”.

Комісія Військового інституту у складі:

голови комісії – заступника начальника Військового інституту з наукової роботи полковника Бориса ПОПКОВА;
заступника голови комісії – заступника начальника Військового інституту з навчальної роботи полковника Анатолія ЛОЙШИНА;
членів комісії:
начальника факультету післядипломної освіти полковника Сергія СЕМЕХИ;
начальника науково-дослідного центру полковника Ігоря ПАМПУХИ;
начальника науково-дослідного управління інформаційно-психологічних, геоінформаційних та військово-технічних досліджень науково-дослідного центру полковника Олега МІРОШНІЧЕНКА;
начальника військового факультету сил підтримки та забезпечення полковника Ігоря ШПИРКА;
начальника військового факультету соціальних та поведінкових наук полковника Анатолія ЮРКОВА;
начальника навчального відділу полковника Сергія ПАШКОВСЬКОГО;
заступника начальника науково-дослідного центру з наукової роботи підполковника Максима БІЛАНА;

начальника науково-дослідної лабораторії проблем права воєнної сфери науково-дослідного управління інформаційно-психологічних, геоінформаційних та військово-технічних досліджень науково-дослідного центру підполковника юстиції Дмитра ХОМ'ЯКОВА

у період з 25 по 26 січня 2024 року розглянула:

- витяг з протоколу № 7 засідання кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту факультету післядипломної освіти від 16.01.2024;
- витяг з протоколу № __ засідання методичної ради Військового інституту від __. __.2024

Встановила:

1. Результати дисертаційного дослідження Коновалова Дениса Олеговича за темою “Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності”, (спеціальність 011 – освітні, педагогічні науки) реалізовані в освітній процес Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а саме критерії (ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний, діяльнісний, психологічний, суб'єктний) і показники оцінювання рівнів сформованості фізичної готовності курсантів як майбутніх офіцерів, а також виокремлені її рівні (низький, достатній, середній, високий), використовується при проведенні занять з навчальної дисципліни “Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка”. Вказана дисципліна викладається курсантам всіх курсів усіх спеціальностей кафедрою фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту факультету післядипломної освіти Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

2. Результати дисертаційного дослідження Коновалова Дениса Олеговича за темою “Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності”, (спеціальність 011 – освітні, педагогічні науки) вважати реалізованою в освітній процес кафедрою фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту факультету післядипломної освіти Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Голова комісії: полковник

Заступник голови комісії: полковник

Члени комісії: полковник

полковник

полковник

полковник

полковник

полковник

підполковник

підполковник

Борис ПОПКОВ

Анатолій ЛОЙШИН

Ігор ПАМПУХА

Олег МІРОШНІЧЕНКО

Сергій СЕМЕХА

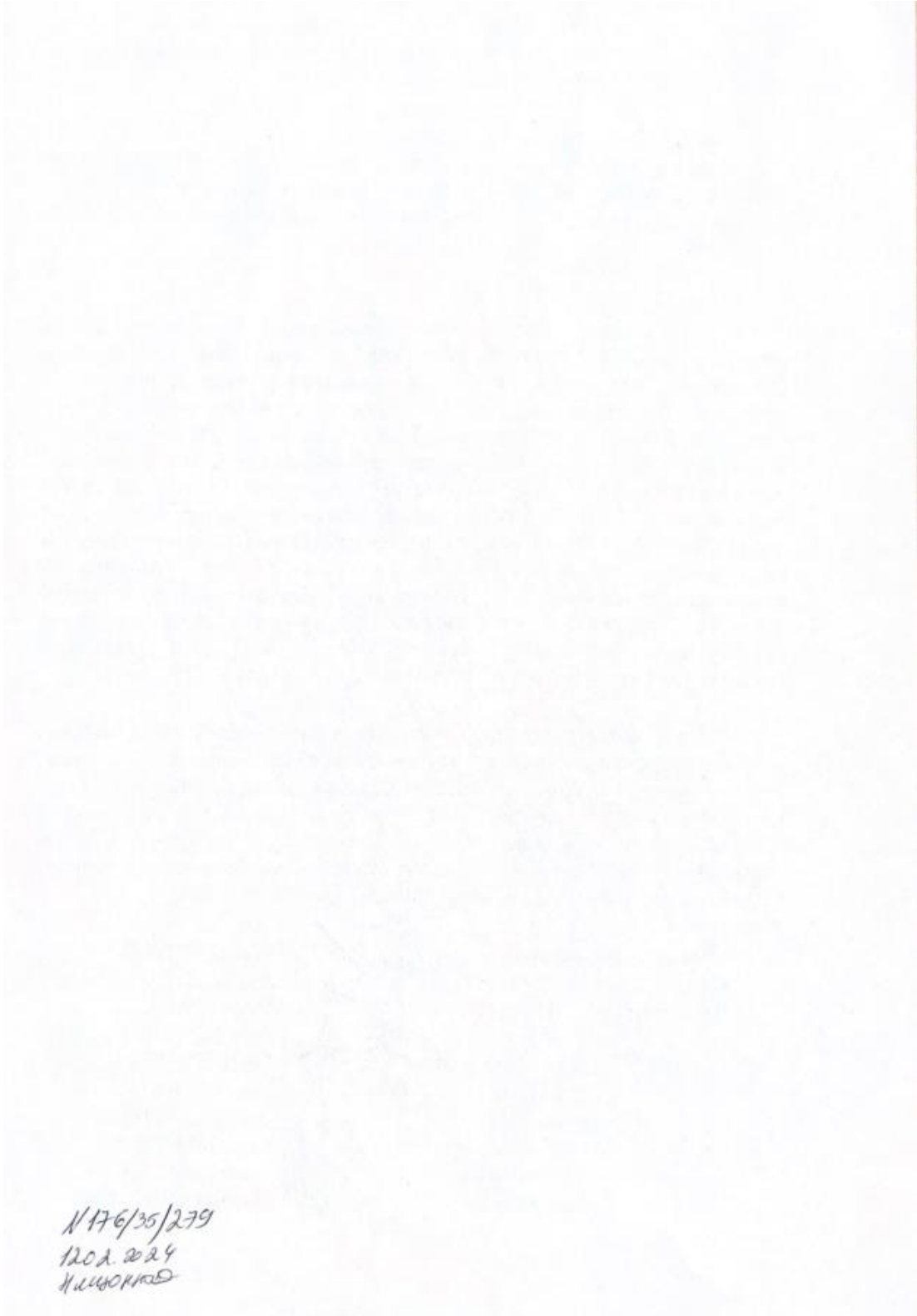
Ігор ШПИРКО

Анатолій ЮРКОВ

Сергій ПАШКОВСЬКИЙ

Максим БІЛАН

Дмитро ХОМ'ЯКОВ

№ 176/35/279
1202.224
Клишорна

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника
Житомирського військового інституту
імені С. П. Корольова
кандидат технічних наук,
старший дослідник

полковник Дмитро ФЕДОРЧУК
"10" 02 2024 року

АКТ

про впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження майора КОНОВАЛОВА Дениса Олеговича на тему "Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності" в освітній процес Житомирського військового інституту імені С.П. Корольова

Комісія у складі: голови – начальника кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидата педагогічних наук, полковника Старчука О.;

членів комісії: професора кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, доктора педагогічних наук, професора підполковника Пронтенка К., доцента кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидата наук з фізичного виховання та спорту, доцента підполковника Пронтенка В., доцента кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидата наук з фізичного виховання та спорту, доцента працівника ЗС України Боярчука О., склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження майора КОНОВАЛОВА Д. О. проаналізовані, позитивно оцінені та впроваджені в освітній процес Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова.

Результати дослідження дали можливість покращити поняттєво-категоріальний апарат щодо фізичної готовності курсантів до майбутньої

військово-професійної діяльності, так і вплив педагогічного моделювання на її формування. Розроблені у дослідженні критерії (ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний, діяльнісний, психологічний, суб'єктний) і показники оцінювання рівнів сформованості фізичної готовності курсантів як майбутніх офіцерів, а також виокремлені її рівні (низький, достатній, середній, високий) були враховані при розробленні змісту навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка».

Результати дисертаційного дослідження КОНОВАЛОВА Д.О. вважати реалізованими в освітньому процесі Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова.

Голова комісії:
полковник

Олександр Старчук

Члени комісії:
підполковник

Костянтин Пронтенко

підполковник

Василь Пронтенко

працівник ЗС України

Олександр Боярчук

Завершення додатку Р.3

№ 176/35/285
14.02.2024
КШФОНТД

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника Національної
академії сухопутних військімені гетьмана Петра Сагайдачного
з наукової роботи

доктор технічних наук, професор

полковник

В.ГРАБЧАК

13 лютого 2025 року

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження КОНОВАЛОВА Дениса
Олеговича за темою "Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних
військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності" у навчально-
виховний процес Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра
Сагайдачного**

Комісія у складі: голови - начальника кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професора, полковника РОМАНЧУКА Сергія Вікторовича та членів комісії – заступника начальника кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту – начальника фізичної підготовки і спорту, кандидата наук з фізичного виховання та спорту, підполковника ПЕТРУКА Андрія Петровича та професора кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидата наук з фізичного виховання та спорту, доцента, підполковника ОДЕРОВА Артура Михайловича встановила, що наукові положення щодо формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності, які обґрунтовані КОНОВАЛОВИМ Д.О. впроваджено в освітній процес Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Впровадження результатів дослідження дало можливість покращити як понятійно-категоріальний апарат курсантів, так і вплив на формування їх фізичної готовності. Розроблені у дослідженні критерії (ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний, діяльнісний, психологічний, суб'єктний) та показники оцінювання рівнів сформованості фізичної готовності, а також виокремлені її рівні (низький, достатній, середній, високий) були враховані при розробці змісту навчальних дисциплін базової, загально-професійної та військово-спеціальної підготовки та впроваджені в освітній процес також при оцінюванні рівнів сформованості фізичної готовності курсантів.

Результати дисертаційного дослідження КОНОВАЛОВА Д.О. вважати реалізованим в освітньому процесі Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Голова комісії: полковник

Члени комісії: підполковник

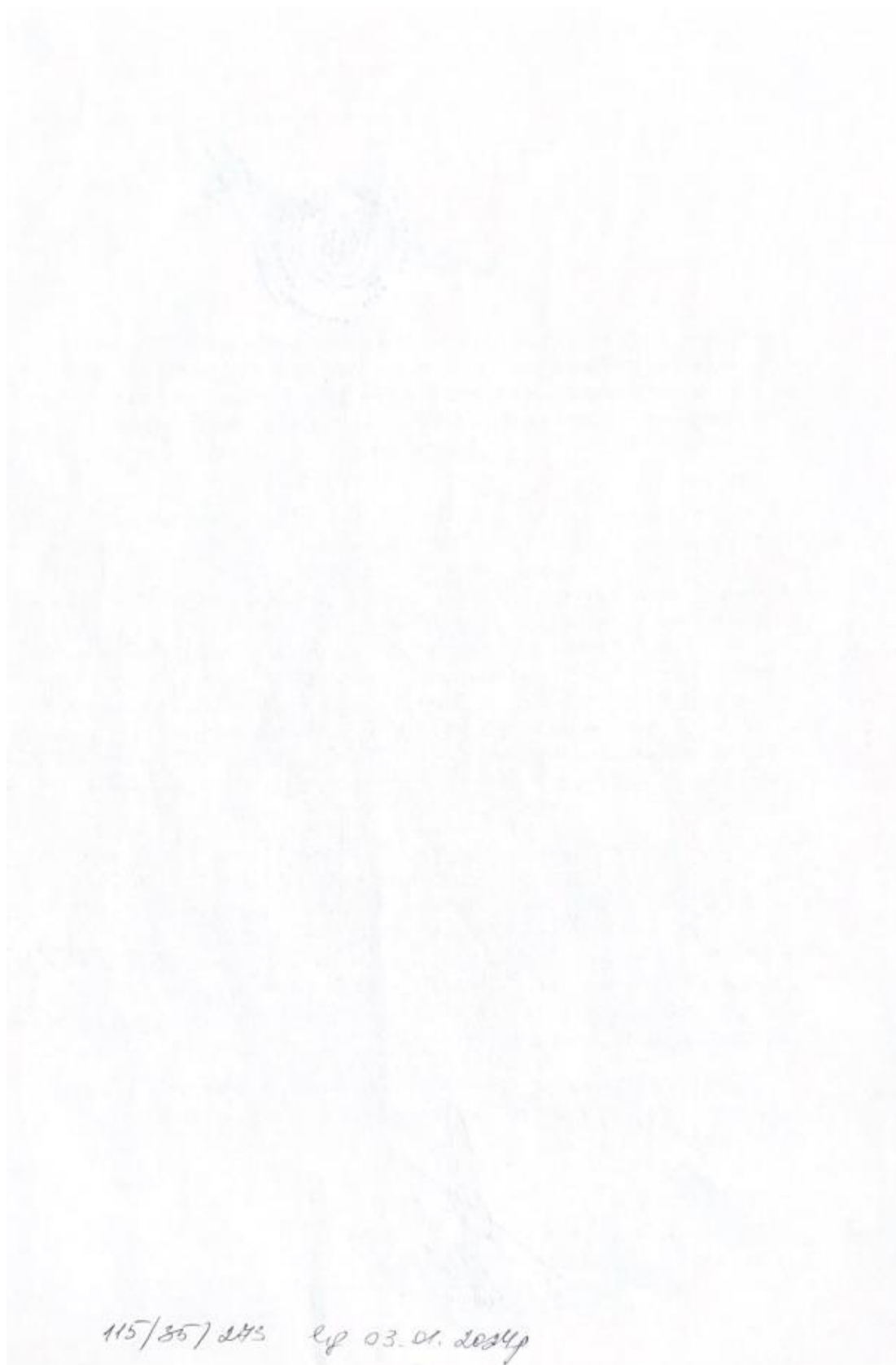
підполковник

С. РОМАНЧУК

А. ПЕТРУК

А. ОДЕРОВ

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
ад'юнкта Національного університету оборони України
майора КОНОВАЛОВА Дениса Олеговича за темою
“Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ
у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності” в
освітній процес Харківського національного університету Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба**

Комісія, призначена відповідно до наказу начальника Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба від 29.12.2022 № 1727 у складі:

голови комісії: тимчасово виконуючого обов'язки начальника науково-організаційного відділу Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба майора Олександра РЕВІНА;

членів комісії:

начальника навчального відділу Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба полковника Дмитра КНИШ;

начальника кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидата наук з фізичного виховання і спорту Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, доцента полковника Віталія КИРПЕНКО;

старшого викладача кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, доктора філософії підполковника Сергія ПАЛЕВИЧА;

старшого викладача кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, кандидата педагогічних наук, доцента підполковника Віталія ЗОЛОЧЕВСЬКОГО.

Цим актом підтверджує, що основні результати дисертаційного дослідження ад'юнкта Національного університету оборони України майора КОНОВАЛОВА Дениса Олеговича на тему “Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності” в розробці макету сучасного

мультимедійного програмного забезпечення для підвищення ефективності підготовки керівників форм фізичної підготовки в Збройних Силах України, що розроблено в межах оперативного завдання "Розробка макету мультимедійного програмного комплексу дистанційного навчання керівників форм фізичної підготовки ЗС України", шифр "Планшет-ФП" та в освітній процес Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Наукова новизна та її значення:

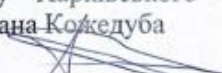
Доповнено відомості щодо педагогічної моделі формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності.

Попереднім результатом впровадження зазначених наукових здобутків є доповнення теоретичного матеріалу, що сприятиме поглибленню знань курсантів та їхньої мотивації до самостійного пошуку можливостей застосування сучасних підходів формування фізичної готовності.

Результати дисертаційного дослідження ад'юнкта Національного університету оборони України майора КОНОВАЛОВА Дениса Олеговича на тему "Формування фізичної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ у вищих військових навчальних закладах до професійної діяльності" вважати реалізованими в освітньому процесі Харківського Національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Представники установи впровадження:

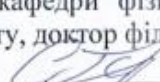
Голова комісії:

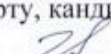
Тимчасово виконуючий обов'язки начальника науково-організаційного відділу Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
майор Олександр РЕВІН

Члени комісії:

Начальник навчального відділу Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
полковник Дмитро КНИШ

Начальник кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент
полковник Віталій КИРПЕНКО

Старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, доктор філософії
підполковник Сергій ПАЛЕВИЧ

Старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, кандидат педагогічних наук, доцент
підполковник Віталій ЗОЛОЧЕВСЬКИЙ